بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنجشېر د لوړو زده کړو مؤسسه
دښوونې او روزنې پوهنځی
پښتو څانګه

پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي
توتې راتګ او پرمختګ

پوهنیار تاج محمد رحیمي
: پوهاند جمشیدخان رشیدي

۱۱۴۰۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب د هر ډول چاپ او خپراوي حقونه له پنجشېر د لوړو زده‌کړو موسسې
سره خوندي دي او د پنجشېر د لوړو زده‌کړو موسسې له رسمي اجازې پرته ترې
د هر ډول - بشپړې یا یوې برخې - نسخه‌اخیستنې او همدارنګه د مرجع له یادونې
پرته د دې رسالې له لیکلیو اطلاعاتو څخه د هېڅ ډول استفادې اجازه نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډیز

شاعران تمثیلي ټوټه د ژوند او بشري ټولنې یوه طبیعي اړتیا ده.که څوک وغواړي که ونه غواړي د خپل ژوند تمثیل به کوي او خپل ژوند به لکه د تمثیلي ټوټې پرمخ وړي..په دغه څېړنه کې به دتمثیلي ټوټو په ارزښت ، اړتیا او ګټو بحث وشي. دا چې زما موضوع د(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی،نو د دغې موضوع په لمن کې ټول راغلي موضوعات تر بحث او څېړنې لاندې نیول شوي دي.

زما د څېړنې موخه دا ده، چې ما دتمثیلي ټوټې په تاریخي بهیر،پېژندنې،ډولونو او په معاصره پښتو دوره کې د ځینو تمثیل لیکوونکو لنډه پېژندنه او د ځینو لیکوالو د تمثیلي ټوټو بېلګې راوړل شوي او پلټل شوي دي.همدارنګه په دغې څېړنه کې په پښتو ادب کې په تمثیلي ټوټه شوي کار ته لنډه کتنه شوې همدارنګه تمثیلي ټوټه او ډولونه یې ښه په تفصیل سره څېړل شوي دي. په دې اثر کې د تمثیلي ټوټو بېلګې او ډرامې سره یې پرتلنه هم شوې ده.

د دغې څېړنې ډول کتابتوني او میتود یې تشریحي او توضیحي دی او ما له همدې یاد میتود نه کار اخیستی دی.د کار مواد مې د تمثیلي ټوټې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تمثيلي ټوټې پورې اړوند ليکنې او اثار دي. متوقع پايلې به زما د څېړنې دا وي، چې زه به وتوانېږم يوه نوې موضوع چې د(پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی په دغه اثر کې مې څېړلې ده. دغه څېړنه سريزه، د سريزې اړوند توکي،اصله موضوع،پايله،مناقشه،وړانديزونه او پر اخځونو سربېره به يو مناسب نوملړ هم ولري. دا هم جوته شوې ده ،چې تمثيلي ټوټې ته په پښتو معاصر ادب کې څومره اړتيا ده او څنګه پرمختګ کولی شي. دغه لنډيز د پورته اصولو د سپړلو نچوړ دی.

کليدي کلمې: تمثيلي ټوټه، معاصره دوره، پرمختګ.
تراژيدي،کوميډي،تمثيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکينۍ خبرې

د لوړو زده کړو وزارت د لايحې له مخې هر استاد اړ دی،چې له يوې علمي رتبې وروسته د بلې علمي رتبې لپاره چمتوالی ونيسي او د خپلې علمي رتبې لپاره يوه موضوع لومړۍ د اداري مراحلو له ترسره کيدو سره ثبت او بيا په خپله معلومه موده کې پرې د خپلې علمي رتبې لپاره اثر وليکي.د همدې اړتيا له مخې زه هم اړ وم،چې د خپلې پوهنملی علمي رتبې د تر لاسه کولو لپاره د استادانو سره له مشورو وروسته د خپل لارښود استاد پوهاند جمشيد خان رشيدي تر لارښوونې لاندې يوه موضوع وټاکم،چې عنوان يې (پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی او د خپل لارښوود استاد تر لارښوونې او څارنې لاندې مې په دغې موضوع خپل کار پيل کړ. کله،چې مې د اثر لپاره دا موضوع ټاکله لومړۍ مې له استادانو سره مشوره وکړه،چې ايا زه کولی شم په ياده موضوع کار وکړم کنه؟ د استادانو او ملګرو لخوا راته ډاډ او نېکه مشوره راکړل شوه او وروسته له هغې مې د خپلې موضوع د ثبت کولو لپاره خاکه يا اوټ لاين چمتو او اداري پروسه مې پرې پيل کړه.دا چې اداري پروسه لږ وخت ته اړتيا لري،نو په څو مياشتو کې زما د موضوع خاکه يا اوټلاين د وزارت له تحقيق کمېټې څخه خلاص او ما ته يې د کار کولو اجازه راکړه. اصول او مقررات دا دي،چې د څېړنې په بهير کې ورسره کومې ادارې،ټولنې او شخص مرسته کړې وي بايد د هغوی څخه مننه او يادونه وشي،نو په همدې اساس غواړم د هغو ښاغلو يادونه وکړم،چې د موضوع د ماخذونو په برابرولو کې يې راسره مرسته کړې.تر ټولو دمخه راسره زما د څېړنې لارښود استاد پوهاند جمشيد خان رشيدي،د ډېرو بوختياو سره سره خپلې مشورې او لارښوونې نه دي سمپولي او هر وخت يې په ورين تندي راته لارښوونه کړې ده او د موادو په برابرولو ،علمي او تخنيکي برخه کې يې خپلې مرستې راسره کړي دي. نوموړي ته د الله ج له درباره د اوږده او نيک عمر غوښتنه او د ژوند په کارونو کې ورته د بريا دعا کوم.همدارنګه له خپلو ټولو استادانو او دوستانو څخه هم مننه کوم،چې د موضوع د غوره کولو لپاره يې تشويق کړی يم.د دې موضوع د موادو او ماخذونو په چمتو کولو کې،چې راسره هر دوست او ملګري همکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ده له ټولو د زړه له کومې مننه کوم او ټولو ته د خير دعا غواړم.

په درنښت

تاج محمد رحيمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرليکونه
مخکښه
لړلیک.......... ه
لومړی څپرکی 1
سريزه.......... 1
د مسالې بيان يا د څېړنې ستونزې 2
د څېړنې ارزښت او اړتيا 3
د څېړنې موخې.......... 4
د څېړنې پوښتنې 4
دويم څپرکی 6
د موضوع شاليد 6
دريم څپرکی 9
د څېړنې کړنلاره 9
څلورم څپرکی.......... 13
د معاصرې دورې لنډ تحليل 13
معاصرې دورې ته لنډه کتنه.......... 13
د معاصرې دورې پړاونه 22
روښانتيا پړاو.......... 22
ويښتيا پړاو.......... 26
اوښتون پړاو 31
پنځم څپرکی 34
تمثيلي ټوټه 34
د تمثيلي ټوټې تاريخچه 35
په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې بهير 38
د تمثيلي ټوټې پېژندنه 41
د تمثيلي ټوټې چوکاټ،جوړښت، توکي او د ليکنې لار 44
د تمثيلي ټوټې ژبه.......... 47
دستخوش 49
په تمثيلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه 51
شپږم څپرکی 54
د تمثيلي ټوټې ډولونه.......... 54
د فورم له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه 54
ستيج تمثيلي ټوټه.......... 54
ستيج تمثيلي ټوټه يا نندارليک.......... 55
راډيويي تمثيلي ټوټه.......... 60
د راډيويي تمثيلي ټوټې بله بېلګه 63
تلويزوني تمثيلي ټوټه.......... 66
د لوستلو تمثيلي ټوټه.......... 72
يو اکټيزه تمثيلي ټوټه 73

(c) ketabton.com: The Digital Library

انترکټ تمثیلي ټوټه... 75
د محتوا له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه 76
تراژیدي تمثیلي ټوټه.. 76
کومیډي تمثیلي ټوټه 78
میلو تمثیلي ټوټه 82
تراژیدي کومیډي تمثیلي ټوټه 84
د موضوع له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه... 87
اخلاقي تمثیلي ټوټه 87
ولسي تمثیلي ټوټه 88
د اتلولۍ تمثیلي ټوټه 89
تاریخي تمثیلي ټوټه.. 90
غوټه لرونکي تمثیلي ټوټه... 90
مذهبي تمثیلي ټوټه 90
اشاروي تمثیلي ټوټه 92
اوم څپرکی.. 97
په معاصر ادب کې تمثیلي ټوټه 97
پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ... 97
په نندارلیکونکو کې 101
په پښتو ادب کې د مشهورو تمثیل لیکونکو پیژندنه او د ځینو تمثیلي ټوټو بیلګې................ 106
عبدالاکبر خان اکبر.. 107
عبدالله جان اسیر 108
محمد اکبر پامیر... 108
محمد رضا رضا مومندي 111
غلام دستګیر رڼګ 115
عبدالله بختانی خدمتګار 116
د سیدو ملنګ 116
لومړۍ تمثیلي ټوټه یا ننداره.. 116
د عبدالرؤف قتیل خوګیاني لنډه پیژندنه 122
محمد عارف ننګیار نا اشنا... 129
تاج محمد رحیمي 131
سید ضیاء الرحمن لالاخېل.. 137
امام جان مجبور 143
سید اختر سیدي... 143
یونس کامه وال.. 144
سلمان شهابي 145
د عبدالبصیر مینه پال پیژندنه... 145
په ټولنه د تمثیلي ټوټې اغېزې 146
د تمثیلي ټوټې مثبتې اغېزې.. 147
د تمثیلي ټوټې مفني اغېزې.. 149
اتم څپرکی.. 151
د تمثیلي ټوټې او ډرامې پرتلیز جاج... 151

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډرامې لنډه پېژندنه..151
په ډرامه کې د تمثیلي ټوټې ځرکونه...158
جاله ډوب...159
د تمثیلي ټوټې او ډرامې پرتلنه 161
نهم څپرکی...164
پایله..164
مناقشه..166
وړاندیزونه 169
سرچینې 171

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

سریزه

پښــــتو ادب چې لرغونی تـاریخ لري او پـه هره دوره کې یې مختلف پرمختګونه کړي دي. په هره دوره کې نوي ژانرونو پښتو ادب ته لاره کړې ده او د پرمختګ پړاونه یې وهلي دي. معاصـره دوره هم د پښتو ادب هغه دوره ده چې نوي تحولات او پرمختګونه په کې رامنځ ته شوي دي. شعري او نثري ژانرونو په دې دوره کې پرمختګ کړی دی، چې په نثري ژانرونو کې لنډه کیسـه، ناول، تمثیلي ټوټه یا ننداړ لیک ، ډرامه،فلم او سـریالونه هغه څه دي چې معاصـر ادب ته راداخل شــــوي دي. پـه دې ژانرونو کې یو هم تمثیلي ټوټـه ده چې پـه کوزه پښتونخوا او اردو ژبه کې ورته خاکه هم ویل کېږي.

دا ژانر چې له ډرامې راروسته پښتو معاصر ادب ته لاره پیدا کړې ده په لومړیو کې تر ډېره د خلکو د پام وړ نه وه. په دې ورسـتیو کلونو کې یې د خلکو پـام ځانلـه راګرځولی دی، مختلفې تمثیلي ټوټې لیکل شوي او وړاندې شوې دي، تمثیلي ټوټه ډېر ژر اغېز ښېندونکی او د خلکو پام جلبونکی ژانر دی.که تېرو تاریخونو ته وکتل شـــي، لومړی تمثیل یا تمثیلي ټوټه ده، چې په خلکو کې عامه شـــوې او پر خلکو یې خپل اثرات کړي دي. که د یونان زوړ تاریخ ته لاړ شو او که د اریایانو تیر رســـمونه او رواجونه وپلټو په ټولو کې تمثیل ځانله یو اغېز کوونکی ژانر پاتې شــوی. د پښـــتو ادب په ټولو دورو کې کېدای شـــي، د تمثیلي ټوټې ځرکونه په غېر مســتقیم ډول تر ســترګو شــي،خو معاصـــر ادب د پښـــتو ادبیاتو هغه دوره ده،چې دې ژانر ته یې غېږه پرانیستې ده او د ژوند ټول اړخونه یې په خپله لمن کې راټول کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که کوزې پښـتونخوا ته سـر ورښـکاره کړو،لومړنی تمثیل یا ننداریک به د خدايي خدمتګار د تحريک د لاروي اروښـاد عبدالاکبر خان اکبر درې يتميان او خدايي خدمتګاران ننداريکونه یا تمثیلي ټوټې به را تر سترګو شي،چې له همدې ځايه په پښتو معاصر ادب کې او په ځانګړي ډول په پښـتنه سـیمه کې دې ژانر وده وکړه او خلکو ته یې د ژوند کولو مثبت او منفي اړخونه په ګوته کړل.د هنري ژانرونو څخه تمثیلي ټوټـه هغـه لنډ،خو هر اړخيز ژانر دی،چې نـه د لیدونکو ډېر وخت نیسي او نه ورته د چا زړه تنګيږي.

په ډېر کم وخت،کمو کرکټرونو ســره د ټولنيز ژوند ډېر لوی پيغام د خلکو سترګو او غوږونو ته رسوي.د تمثیلي ټوټې یا ننداریک دا ژانر په دې هم ډېر د خلکو خوښـــيږي،چې ژبه یې د طنز له مالګې ډکه ده او په ډېرو کمو مکالمو کې د ډېرو غټو مشکلاتو څخه پرده پورته کوي او ټولنې ته یې د ســـمون لارښـــوونه کوي.د تمثيلي ټوټې مکالمې لنډې،خو له معنا ډکې وي،ژبه یې له طنزه ډکه،خو کله کله د طنز په ژبه ژړا او خندا دواړه یوځای کوي او خلکو ته یې د هغوی د وجدان پر وړاندې ږدي،څو خلک قضـــاوت وکړي،چې په ټولنه کې سـمون ته اړتیا شـته کنه؟ د دې ژانر ارزښـت او اهمیت ته په کتلو او دا چې په دې ژانر تر اوسه په منظمه او علمي توګه کوم کار ندی شوی ، نو د همدې تشـــې د ډکولو لپاره په دې څېړنيز اثر کې په تمثیلي ټوټه یا ننداریک کار شـوی او په ټولو اړخونو یې بحث او څېړنه شـوې.د تمثیلي ټوټې،ډولونه،بېلګې او د لیکوالو پېژندنه یې هم په دې اثر کې لوستلی او کتلی شی.

د مسالې بيان يا د څېړنې ستونزې

څېړنه د یوې موضـــوع د ســـتونزې په پار رامنځته کيږي.څومره چې یوې موضـــوع تـه اړتیـا وي.پـه همـاغـه کچـه نوې هم وي.ځکه چې ضـرورت د ایجاد چینه ده،نو زما د موضـوع سـتونزې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- په پښتو معاصر ادب کې د تمثیلي ټوټې په علمي توګه نه څېړل.
۲- تمثیلي ټوټه په ډرامه ور ګډول.
۳- د تمثیلي ټوټې او ډرامې توپیر نه کول.
۴- د تمثیلي ټوټې یا ننداریک په اړه د څېړنو نشتوالی،چې باید یو ځانګړی اثر ورته ډالۍ شي.ځکه،چې یاد ژانر په ټولنه کې د محبوبیت او ارزښت وړ ګڼل کیږي.

د څېړنې ارزښت او اړتیا

دا څېړنه د پښتو ادب لپاره زیاته ارزښتمنه په دې ده، چې د پښتو ژبې مینه والو او په ځانګړي توګه زده کړیالان پرې خپله ادبي او نثري مینه ماتولی شي. زده کړیالان او د پښتو ادب مینه وال د تمثیلي ټوټې ژانر څخه خبرتیا مومي.تمثیلي ټوټه هغه نثري ژانر دی چې تر اوسه پرې په سمه او علمي توګه کار ندی شوی همدا د دې څېړنې نویوالی او ارزښت دی.په دې موضوع خورې ورې مقالې او په ځینو کتابونو او اخبارونو کې پرې لیکنې شوي ،خو په منظم او علمي بڼه پرې تر اوسه چا کار ندی کړی.

د څېړنې اهمیت په دې کې دی، چې په یاده برخه کې تر دې دمه د پام وړ کار نه دی شوی او متوقع نتایج یې دا دي، چې وبه توانیږو د تمثیلي ټوټې یا ننداریک ژانر به خلکو ته روښانه او له ځینو نورو ژانرونو سره به یې پرتلنه وشي.د دې ژانر څېړنه او سپړنه ځکه د اهمیت وړ ده،چې په راتلونکي کې دا تشه به تر یوه حده ډکه شوې وي.

د څېړنې موضوع خورا په زړه پورې ده، موخې یې په پورته ډول ذکر شوي او مواد یې د هنري ژانرونو مختلف کتابونه دي. ، د کار میتود یې کتابتوني دی او متوقع پایلې یې دا دي، د تمثیلي ټوټې یا ننداریک ژانر په اړه به ډېر څه په لاس کې ولرو.

دا څېړنه له نورو پخوانیو مطالعاتو سره ښکاره توپیر لري او هغه څه چې زموږ د تحقیق هېنداره ده پخوا یې تصویرونه نه دي څېړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي . بل ارزښت يې دا دی،چې دغه موضوع تر دې وړاندې په دې موخه او بڼه نه ده څېړل شوې ، نو پر دې بنسټ يې ارزښت ډېر دی.

د څېړنې موخې

۱- د تمثيلي ټوټې ژانر ته وده ورکول.
۲- پښتو ژبې ته د ياد ژانر ګټې او د پښتو ژبې نثر بډاينه.
۳- د پښتو ادب زده کړيالانو او مينه والو ته د يادې موضوع په برخه کې د يو اغيزمن ماخذ وړاندې کول.
۴- د تمثيلي ټوټې ژانر له ډرامې سره پرتلنه او د جلا والي پولې يې ټاکل.
۵- د تمثيلي ټوټې ژانر په اړه پوره معلومات ورکول.

د څېړنې پوښتنې

۱- تمثيلي ټوټه څه ته وايي؟
۲- تمثيلي ټوټه په څو ډولونو ويشل شوې ده؟
۳- پښتو ادب ته د تمثيلي ټوټې ګټه څه ده؟
٤- د تمثيلي ټوټې او ډرامې ترمنځ اړيکه څه ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- تمثيلي ټوټه يا ننداريک په ادب کې څه ارزښت لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د موضوع شالید

د تمثیل په شالید کې ویلی شو چې لومړني خلک چې تمثیل ته یې مخه کړې وه هغه د زاړه یونان خلک وو.په زاړه یونان کې هغه خلک چې تمثیل به یې لیکه یا یې په کې کردار ادا کولو هغوی ته به یې (توریوم) وایه.د تمثیل لرغونتیا د میلاد څخه شپږ پیړۍ دمخه وخت ته رسیږي.تر میلاد ٤٧٦ کاله وړاندې د فنقي ښځو په نوم یو تمثیل وړاندې شو چې په خلکو کې یې خوځون راوسته.یاد تمثیل (آشلیوس) نومې شخص لیکلی وو.له یونان نه وروسته په کرار کرار تمثیل وده وکړه او په نورو ملتونو کې یې هم ریښې وغزیدې.په مصر،روم،چین ،هند او نورو هېوادونو کې یې هم پرمختګ وکړ.د وخت په تېرېدو سره زمونږ په ټاټوبي لرغوني اریانا کې هم د ننداړو یا تمثیل بېلابېلې بڼې ولېدل شوې چې اوس هم په ځینو قومونو کې د ودونو او خوښیو په مراسمو کې ترسره کیږي.

په اوسني افغانستان کې تمثیلي توټې د لومړي ځل لپاره د امیر شیرعلي خان په دربار کې د فقیر احمد په نوم یو شخص و چې پاچا د (مجلس آرا) لقب هم ورکړی و نمانځلې.نوموړي به ځینې تاریخي پېښې له رزمي شعرونو سره یو ځای د امیر په وړاندې په ننداریزه یا تمثیلي بڼه ویلې.همدارنګه د اعلیحضرت امان الله خان د واکمنۍ په لومړیو کې تمثیل پیل وشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي په ۱۳۰۰ لمریز کال په پغمان کې د تیاتر په نامه ودانۍ هم جوړه کړه چې په هغې کې به تمثیلونه (ننداريې) وړاندې کېدلې.په همدې ودانۍ کې په ۱۳۰۲ لمریز کې د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په جشن کې د (شهزاده جوا) په نامه ژباړل شوی تمثیل وړاندې شـو چې پـه دې تمثیـل کې لوبغاړي (عبدالعزیز ناصري،نورمحمد،علي محمد،سرور صبا،حسن جان،محمد اکرام،میر محمد، کاظم هاشـمي،سـید عبدالله،مولوي غلام محمد،محمد فرخ افندي،قاري دوست محمد او محمد اکبر ضیاء) لوبېدلي وو.د یاد تمثیل ژباړونکي او ترتیب کوونکي محمود طرزی،فیض محمد ،ذکریا او صلاح الدین سلجوقي وو چې امان الله خان یې هم ننداريې ته ناست وو. په دې وخت کې ځینې تمیثلونه وړاندې شـو لکه (فتح ټل،بچه نازدانه، حاکم ظالم، مادر وطن...) د تمثیلي ټوټو دغه ګرم بازار تر ۱۳۰۷ لمریز پورې روان وو،خو د کورنۍ جګړو له امله سقوط سره مخ شو.

دا بهیر تر ۱۳۲۰ لمریز پورې ډېر سـسـت روان و، خو د ۱۳۲۰ لمریز نه وروسـته چې کله سـردار محمد نعیم خان د معارف وزیر و یو شـمېر فرهنګیانو تمثیل ته بیا مخه کړه.همدارنګه کله چې صلاح الدین سلجوقي د مطبوعاتو مسؤول و د کابل د (پوهني ننداريې) بنسټ هم کېښودل شو چې د همدې امله افغانستان کې تمثیل وده وکړه او په ښـوونځیو کې یې هم رواج وموند.په ۱۳۲۸ لمریز کې د کابل ښاروالۍ په چوکاټ کې د (روحي روزنه یا شهري ننداريې) په نوم یو تیاتر په فعالیت پیل وکړ.

په ۱۳۳٦ لمریز کال د ښځو لپاره د (زینب ننداريې) په نوم تیاتر جوړ شو او په۱۳۳۸ لمریز کال د عسکري کلوپ په چوکاټ کې (لښکري ننداريې) تآسیس او په همدې وخت کې د کابل ننداريې بنسټ هم کېښودل شـو. په ۱۹٦۳ م کال د اطلاعاتو او کلتور وزارت په چوکاټ کې د ښکلیو هنرونو د مؤسسې تآسیس په ۱۹٦٦ م کال د پښتو تیاتر فعالیت پیل کړ.د کابل راډیو په جوړیدو سـره تمثیل یا ننداريې نوره هم وده وکړه.همدارنګه په پښـتونخوا کې هم د پښـتو تمثیل په برخه کې ډېر کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (ډرامه) اثر لیکوال افضل رضا د لیکنې له مخې پېښور ته تمثیل یا ننداره په ۱۹۰٤م کې راغلې ده په دې لړ کې سید فضل علي شاه په ۱۹۰٦م کې په پېښور کې تیاتر پرانستی دی.د دې موضوع د شالید او پسمنظر په برخه کې همدومره یادونه بسنه کوي.
د یوې خبرې یادونه اړینه بولم هغه دا،چې په تمثیلي ټوټه یوازې د مقالې تر کچې پرې کار شوی او لنډې خورې ورې لیکنې پرې لیکل شوي ،خو په منظمه او سستیماتیکه توګه پرې چا کار ندی کړی،چې په دې څېړنه کې په علمي او منظم ډول څېړل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی

د څېړنې کړنلاره

د غه څېړ نه کتابتوني بڼه لري او میتود یې تشـــریحي دی او د کتابونو څخه په نقلي ډول بیتونه راخستل شوي دي، په لومړي قدم کې د ســـکالو اړو ند اخځلیکو نه راټول شـــوي دي د تمثیلي توټو اړو ند معلومات ترې په نقلي ډول را ایستل شوي دي چې د دې موضوع اړند پریمانه کتابو نه موجود دي البته په لره او بره پښـــتونخوا کې له نیکه مر غه په دې اړه کتابونه،ویډوګانې او غرېزه بڼه باندې ډېر مواد موجود دي او په اړه یې معلومات تر لاسه کېدلی شي.

د څېړنې اســـتراتیژې مې په دې ډول ده چې لومړی مې تمثیل یا تثمیلي ټوټو په اړه معلومات راټول کړي او هره برخه مې په خپل ځای کې ځای پر ځای کړې ده او بیا مې هرې موضوع اړوند پوره معلومات تشـریح،توضـیح او تفسـیر کړي او هره موضـوع پر خپل ځای څېړل شـوې ده.دا چې دا یو نقلي تحقیقي موضـوع ده نو د وخت محدودیت په کې موجود نه و ځکه چې دې ډول موضــوع لپاره وخت کوم شــرط نه شي کیدای.

د خوښـی خبره دا ده چې اوس د نورو وختونو په پرتله د کتاب لوسـتلو بازار یو څه تود دی په همدې اســاس په هیواد کې ګڼ شـمېر کتابتونونه وجود لري چې د دې لپـاره مې بېلابېلو کتـابتونونو څخـه د موضـــوع اړوند کتابونه راټول کړي دي چې ټول کتابونه د پښـتو ژبې اړوند دي، دې لپاره چې څېړنه مې ښــه او په غوره ډول بشــپړه شــي نو د کوزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونخوا(پېښور)څخه مې هم ماخذونه ترلاسه کړي دي، د يادولو ده چې هر کتابتون ته مې لاس رسی شوی دی د موضوع اړوند مأخذ مې ترې ترلاســـه کړی دی او دا مې پر ځان لازمه ګڼلې چې له هر ځايه کتابونه تر لاســـه کړم او خپله موضـــوع پرې غني کړمه .له اوږدې مطالعې وروسته ورته ليکنې بڼه ورکول شوې ده البته دغه مطالعه به پوره وخت ونيسي.ياده موضوع به په ټاکلي وخت بشپړه شي.

دغه څېړنه به د پښـــتو ادب ته د تمثيلي ټوټو پر راتګ او پرمختګ ترسـره شـي، دا چې څېړنه کتابتوني ده نو د څېړنې مواد مې کتابونه، مجلې ، راډيوګانې ،تلويزونونه ، سـي ډي کيسـټونه او نور اړوند توکي دي.څرنګه چې د موضـوع په تړاو ډېر کتابونه پيداکيږي نو د اړتيا پر وخت مې له رسـنيو څخه هم په کې ګټه اخيسـتې او د موضـوع اړوند مواد مې ترې تر لاسه کړي دي.

په دغه څېړنه کې چې له کومو اخځليکونو کار اخسـتل شـوی دی اکثره يې د کتاب په شکل دي ځکه چې اوس مهال د نور مهال په پرتله د کتاب لوستلو بازار ډېر تود دی او هر رنګه کتابونه په کتابتونونو کې پيدا کيږي، نو زه هم د هيواد بېلابېلو ولاياتو ته لکه کابل کې د علومو اکادمۍ کتابتون، اکسـوس کتابتون، سـمون کتابتون، انتشـارات نويسـا ؛ ســـيد محی الدين هاشـــمي کتابتون ،عامه کتابتون،اطلاعات او کتلور کتـابتون، دانش کتـابتون او پـه ننګرهـار کې مومنـد کتـابتون، ختيځ کتابتون، صـميم کتابتون، ګودر کتابتون؛په لغمان کې دانش کتابتون؛ او همدارنګه مې پنځه ماخذونه له پېښـوره هم راغوښـتي دي چې په خپله څېړنه کې مې ترې کار اخستی دی.

د يـادولو وړ بولم چې پښـــتو ژبـه لکـه د نورو ژبو پـه څېر پـه انټرنيټ کې ډيره ونډه نه لري او د کار وړ مواد ترې سـړی په لاس نه شي راوړلی په دې برخه کې بايد د پښتو ادب سرلاري او مينه وال بې غوره پاتې نشي او د خپلې ژبې د بډاينې لپاره د کار مټې را بډ وهي تر څو مو د خپلې مورنې ژبې حق تر يوه حده پرځای کړی وي او د نورو سيالو ژبو سره مو په يوه ليکه کې درولې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورته بحث څخه مې وروســـته د اخځليکونو کې لومړی تمثيل معرفي کړی،بيا مې د هر تمثيل لپاره بېلګه او د هغوی په اړه بحث او تفســير کړی دی.هره برخه مې تر خپلې وســې تحليل کړې او اړونده موضوع باندې بحث او تفسير شوی دی.چې په همدې ډول سره مې د ټولې موضــوع عنوانونـه څېړلي دي اوپـای کې ځېړنـه پـه پـابلې، وړانديزونو او اځليکونو راټوله شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

د معاصرې دورې لنډ تحلیل

د موضـــــوع په دې برخه کې به په معاصــــر ادب لنډ،خو هر اړخیز بحث وشـي او دا به هم روښـانه شـي،چې پښتو معاصـر ادب له کومه وخته پیل دی او کوم پړاونه یې وهلي دي.همدارنګه د دې پړاونو په واضـحه کولو سـره به دا هم روښـانه شـي،چې کوم ژانرونه په دې پړاونو کې منځ ته راغلل او ګټه یې څه وه؟.

معاصرې دورې ته لنډه کتنه

دا،چې معاصــــر ادب لـه څـه وخت نـه پیلیږي پـه دې بـه لږ وروسـته بحث وکړو لومړی به د معاصـر ادب له اصـطلاح سـره ځان اشنا کړو،چې معاصر څه ته ویل کیږي؟ سرمحقق محمد صدیق روهي په خپل کتاب (د پښـــتو ادبیاتو تاریخ دویم ټوک) کې لیکي چې : ((د ځینو ادب پوهانو په عقیده،ټول ادبي جریانونه په درې ډولو وېشــــل کېدای شي: فولکلوري ادب،کلاسیک ادب او موډرن (نوی یا معاصر) ادب)) دلته بحث د معاصـر ادب دی. روهي صـاحب د معاصـر ادب خبره داســې کوي. ((په پښـتو کې معاصــر ادب څخه مراد هغه ادب دی،چې د موډرن ژوند صنعتي،ټولنیزې،سیاسي او فرهنګي پدیدې یې په نویو ایماژونو یا انځورونو کې انګازه کړې وي او د اوسني عصر د مفکورو، غوښـــتنو،ارزښـــتونو او ایـډیـالونو هینـداره وي.)) (روهي،۱۳۸۴: ۴۵).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادونې وړ ده،چې په پښتو کې د معاصر ادب اصطلاح په انګریزي کې د معاصر ادب له اصطلاح سره په خپل مفهوم کې توپير لري.په انګريزي ژبه کې معاصر ادب د پښتو ژبې له معاصر ادب سره هم عصره دی،تقريبا له پيليدو سره د نهيلی،ارواييی بحران او بدبينۍ ادبيات راپيدا شول.ددې په خلاف،د پښتو معاصر ادب د خوشبينۍ او د چټکې ترقۍ او عصري کيدلو ارزو سره پيل شول.(روهي،۱۳۸۴ : ۴۵).

د پښتو ادب د پيلامې په اړه محمد صديق روهي نظرونه په داسې ډول ورکړي دي،چې ببرته يې هر نظر د تامل وړ ګڼلی او دا يې ثابته کړې ده،چې پښتو معاصر ادب له کومه پيل کړو او کومې ځانګړنې بايد ولري. نوموړی په خپل کتاب کې وايي چې د ځينو ليکوالو په اند معاصر ادب هند ته د انګريزانو له راتګ سره پيلیږي.دويم نظر دا دی،چې د پښتو معاصر ادب افغانستان ته د انګريزانو له راتګ (۱۸۳۹ ع) څخه پيلیږي.دريم نظر دا دی،چې پښتو معاصر ادب د امير شير علي خان د پاچاهۍ په دوهمه دوره کې شروع کيږي او څلورم نظر داسې دی،چې د پښتو معاصر ادب په تېره د هنري نثر بنسټ د نولسمې پيړۍ په اوياىمو کلونو کې ايښودل شوی دی،پنځم نظر کې ويل شوي ،چې د افغانستان د خپلواکۍ د جګړې (۱۹۱۹ع) سره سم تيغونه او وده کوي او په دې اړه وروستۍ نظر دا دی،چې د پښتو اوسنۍ دوره له (۱۳۵۰ ل) څخه پيلیږي.روهي صاحب وايي،چې دا ټولې نظريې د تامل وړ دي او بايد بحث پرې وشي او په خپل کتاب کې يې پرې بحث هم کړی دی.

نوموړی ،د لومړي نظريې په اړه وايي،چې د دې نظر خاوندان پلويان په دې ټکي استناد کوي،چې لوديز ادب د انګريزانو له خوا په هند کې دود شوی او پښتو ته راننوتی دی.په دې نظر کې دا نيمګړتيا ده،چې انګريزان د شرق الهند د کمپنۍ له جوړيدو سره په (۱۶۰۰ ع) کې هند ته راغلل،خو په پښتو ژبه کې د (۱۹۱۰ ع) کال تر شاوخوا پورې د لويديځ ادب اغيزې نه ليدل کيږي.ځينې د خپلې خبرې د ثبوت لپاره د قاسم علي افريدي شعر د معاصر ادب د پيل لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولي په داسې حال کې چې د قاسم دیوان په (۱۸۱٦ع) کې تمام شوی دی او د ((معاصر شعر)) بیلګه یې دا ده:

د انګریز طنبور ترم دلته غږیږي
نصارا شوه حاکمان فرخ آباد
حکومت د پښتانه له سره لاړی
وارخطا کړه نوابان فرخ آباد
(روهي،۱۳۸۴: ۴۷)

په پورتني شعر کې ګرامري نیمګړتیاوې او سکتګي لیدل کیږي چې د معاصر ادب شعر ورته نه شو ویلی.د دویمې نظریې په اړه روهي صاحب وایي،چې لومړی خبره دا چې د انګریزانو چې پر افغانستان لومړی یرغل وکړ په دغه وخت کې د افغانستان ساحه پراخه وه،نو ځکه مؤرخان د انګریزانو لومړی یرغل له (۱۸۳۸ ع) کال څخه حسابوي. دویمه خبره دا ده،چې له (۱۸۳۸ ع) نه د (سراج الاخبار) تر خپریدو پورې د پښتو ادبي تاریخ په پاڼو کې د معاصر ادب بېلګې نه لیدل کیږي.

د درېمې نظریې په اړه وایي،چې د پښتو معاصر څرک د امیر شیرعلي خان د پاچاهۍ په دویمه دوره کې لټول هم سم کار نه دی په دې کې شک نشته چې د نولسمې پیړۍ په دویمه نیمایي کې د افغانانو په عنعنه یې ژوند کې د یوه نوي تحرک څرک لګیږي،د عصري کېدلو په لور ګامونه اخیستل کیږي،د وسلو کارخانې جوړې شوې،تجارت پراختیا وکړه،په اداري او نظامي چارو کې نوښتونه منځ ته راغلل،د شمس النهار په نامه جریده خپره شوه،حربي او ملکي ښوونځي جوړ شو،عصري روغتونونه تاسیس شو د پوستې نوې سیستم جوړ شو،عسکري اصطلاحات په پښتو واوښتل،د پښتو ژبې د تدریس لپاره د (تحفة الامیر) په نوم ګرامر هم ولیکل شو او د انګریزانو په ضد غزا ته د خلکو رابلل پیل او په دې اړه د (روضـــة المجاهدین) په نوم کتاب نظم شو،خو بیا هم په دغه دوره کې موږ د معاصر ادب څرک نه ګورو او هغه څه چې په معاصر ادب کې په کاریږي هغه دلته نشته.لنډه دا،چې څلورمه او پنځمه نظریه هم د تامل وړ ده چې روهي صاحب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل کتاب (د پښـــتو ادب تاريخ) کې پرې بحث کړی دی او دايي ويلي دي،چې د پښتو معاصر ادب بنسټ د سراج الاخبار د دويم ځل (۱۹۱۱ ع) په خپريدو ســـره ايښـــودل شـــوی دی.د پښـــتو معاصـــر ادب د روښـانتيا،ويښتيا او اوښتون په نامه پړاونه ووهل او د (۱۳۵٦ ل) کال نه راپه ديخوا د افغانستان په پښتو معاصر ادب کې د نوي بدلون نښې څرګنديږي.(روهي،۱۳۸۴ : ۵۰).

پښـــتو ادبيات د تاريخي بهير له مخې په دريو عمده برخو يا دورو ويشـل کيږي،چې لرغونې دوره،کلاسـيکه دوره او معاصـره يا اوســـنۍ دورې بلل کيږي.هره دوره خپلې ځانله ځانله ځانګړنې لري، خو دلته په دې برخه کې مونږ يواځې په معاصـــره دوره لنډ او ځغلنده نظر اچو ترڅو خپلې اصـلي موضـوع ته ورداخل شـو.د افغانسـتان د خپلواکۍ او د نړيوالې لومړۍ جګړې(۱۹۱٤-۱۹۱۸ م) د پـای تــه رسـيدو په نتيجه کې په ټوله اسـيا کې ملي شـعور او د بيدارۍ احسـاس پيدا شو.هر چا سره دا فکر او احساس وو، چې د خپل راتلونکي ژوند او هيواد لپاره ډير کـار وکړي ترڅو خپـل هېوادونـه ابـاد کړي.په دې وخت کې په لر او بر کې پښـــتو ادب د پياوړتيا او پرمختګ لپاره هلې ځلې پيل شــوې.دلته په افغانســتان کې د حکومت پاملرنه زياته شــوه. لومړی په کندهار کې د پښـتو ادبي انجمن جوړ شـو او بيا پښـتو مرکه جوړه شوه.

هلته په کوزه پښـــتونخوا(پيښـــور). کې په (۱۹۲۰ م) کال د (انجمن اصلاح افغانه) په نوم يو سازمان جوړ شو او غوښتل يې،چې د پښـــتنو د ټولنيز ژوند او کلتور د ژوندي ســـاتلو ،د خلکو د پوهولو او ويښـــولو لپاره ګامونه پورته کړي،چې دغې ټولنې په دې برخه کې هر اړخيز کارونه وکړل.همدا ټولنه بيا په (۱۹۲۹م) کال کې د يو سـياسـي ګوند(خدايي خدمتګاران) په نامه کار پيل کړ. خدايي خدمتګاران ګوند د دې لپاره جوړ شـــوی وو چې پښـــتانه او مســـلمانان د انګريزانو له ظلمونو خلاص کړي او خپل ژوند ته يې پام واړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو کاله وروسته په بره پښتونخوا کې د کندهار او کابل ادبي انجمنونه سره یوځای شول،پر بنسټ یې په (۱۳۱٦ ه ش) کال (پښتو ټولنه) جوړه شوه او د پښتو د ودې او پرمختګ انګازې هرې خوا د خلکو غوږونو ته ورسیدلې.

په کوزه پښتونخوا کې د (پښتون مجله) چې د ازادۍ لپاره یې په کلکه مبارزه کوله، رامنځ ته شوه .لنډه دا چې په لره او بره پښتونخوا کې لیکوالان، شاعران او ادیبان په حرکت راغلل،چې په نیمه پېړۍ کې یې په پښتو نثر کې ډېر کتابونه او رسالې ولیکلې.د دې دورې د لومړنیو لیکوالو له ډلې څخه مولوي احمد،منشي احمد جان او قاضي میر احمد شاه رضواني د پښتو په نثر کې د یو نوي سبک او لیک ډول اساس ایښی دی،چې د دوی د نثر د لیکلو ډول د ولس د محاورې سره نږدې او روان وو.

په همدغه وخت کې پښتو ادب د غربي تمدن له اغیزې خالي نه دی.په پښتو کې له انګریزي او نورو ژبو څخه ترجمې شروع شوې او د نوي فکر او نوي خیال مفکوره رامنځ ته شوې ده.د پښتو ژبې پرمختګ لپاره هر ډول ګامونه پورته شوي . مولوي احمد د (ګنج پشتو) په نامه په نثر یو کتاب ولیکه،چې په قصصي برخه کې شهکار دی.قاضي میر احمد شاه رضواني د پښتو په ګرامر (وافیه) سربېره په نثر نور کتابونه لکه بهارستان افغاني او شکرستان افغاني هم ولیکل،چې زیاتره درسي بڼه لري. همدارنګه منشي احمد جان د (هغه دغه)او(د قصه خوانۍ ګپ) په لیکلو د پښتو نثر لا ډېر خوندور کړ او دپښتو نثر لپاره یې ډېر خدمت وکړ.همدارنګه غلام محمد پوپلزي هم له اردو ژبې څخه پښتو ژبې ته ډېرې ژباړې کړې دي.

دغه شان میاحسیب ګل کاکاخیل،میا نعمان الدین او د ده کورنۍ هم په دې لاره ګامونه پورته کړل او پښتو ژبې لپاره یې تر خپله وسه خدمت وکړ،چې ډېرې غوره بېلګې یې د توبة النصوح او نقش نګین ناولونه له اردو ژبې څخه پښتو ته ژباړلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د نوي نثر پیل د امیر شیر علي خان له زمانې څخه بشکاري په دغه وخت کې یو شمېر عسکري نومونه،اصطلاح ګاني،قاعدې او یوځي بولۍ او چونۍ په پښتو اوښتې دي.د امیر عبدالرحمان خان په زمانه کې پښتو نثر سیاسي بڼه خپله کړه او سوال او ځواب دولتي لیکنې په کابل کې په پښتو چاپ شوې دي.(زېور، ۱۳۹۴ : ۶).

د امیر حبیب الله خان په وخت کې د پښتو لپاره ځني درسي کتابونه ولیکل شول او پښتو په ښوونځیو کې په تعلیمي نصاب کې شامله شوه.په سراج الا خبار کې د پښتو نثر نمونې او متلونه چاپ شول،په دې ډول پښتو ژبې یو تعلیمي او سیاسي اهمیت وموند او په دولتي ادارو کې هم شامله شوه. د یادونې وړ ده چې معاصره دوره د کتابونو د شومره والي او څرنګه والي له امله ډېره بډایه ده په دې وخت کې ډېر زیات کتابونه ولیکل شو.

په دغه وخت کې د نثر پاخه لیکوالان مولوي عبدالواسیع کندهاری،محمد ګل مومند،مولوي صالح محمد،عبدالهادي داوی او نورو نومونه دیادونې وړ دي.د امان الله خان په وخت کې د پښتو مرکې لومړنی مشر مولوي عبدالواسیع د پښتو ژبدود او لغاتو لپاره د خپلو نورو ملګرو په مرسته یو اساس جوړ کړ او د (یوازینی پښتو- پښتو پښویه) په نومونو یې د پښتو مرکې له خوا دوه کتابونه چاپ کړل.

د مولوي صالح محمد درسي کتابونه(د پښتو لومړنی درسي کتاب،د پښتو دویم درسي کتاب) د هغه وخت مهم او غوره نثري کتابونه دي.په (۱۳۱۱ ه ش) کال په کندهار کې د محمد ګل مومند له خوا د پښتو لومړنی ادبي انجمن جوړ او د طلوع افغان اخبار په پښتو واړول شو.پښتو انجمن کابل ته راغی او بیا په پښتو ټولنه بدله شوه.محمد ګل مومند د دولتي چارو سره- سره د پښتو په علمي کولو کې هم پوره برخه اخیستې او د نورو اثارو په څنګ کې د (پښتو سیند) او (پښتو ژبې لیار) نومې کتابونه دوه غوره او مهم کتابونه ولیکل او چاپ ته یې اماده کړل.پښتو ټولنې هم د پښتو ژبې د ودې لپاره ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وکړل او پښتو یې د غوره او غني ژبو په کتار کې د ودرولو جوګه کړه.پښتو ټولنې ښه لیکوال و روزل ،ډیر کتابونه یې چاپ کړل او د پښتو ژبې حق یې تر خپلې وسې ادا کړی دی.

د دې دورې پاخه او تکړه لیکوالان عبارت دي له، پوهاند عبدلحی حبیبي،قیام الدین خادم،ګل پاچا الفت،عبدالروف بېنوا،پوهاند صدیق الله رښتین،امین الله زمریالی،محمد اعظم ایازي،محمد ګل نوري،محمد امین خوګیانی،غلام جیلاني،پاینده محمد زهیر،محمد عثمان پښتون،مجروح ،میراجان سیال،جرار،محمد ارسلان سلیمي،عبدالله افغاني نویس،محمد دین ږواک،عبدالله بختیانی،محمد ګلاب ننګرهاری،موسی شفیق،پوهاند عبدالشکور رشاد،پوهاند تږی،محمد صدیق روهي،سلیمان لایق،سعدالدین شپون... او نور د یادونې وړ دي.

په معاصره دوره کې د پورته نومیالیو کارونه او لیکنې د ستاینې وړ دي،د دوی لیکل اثار او نثرونه روان او محاورې ته نږدې دي.همدارنګه په کوزه پښتونخوا کې په اوسنۍ دوره کې د نوي نثر پاخه لیکوالان،لکه سید راحت زاخیلي،ماسټر عبدالکریم ،اجمل خټک د ادبي او سیاسي نثر جنډې پورته کړي دي. دوست محمد کامل مومند،امیر حمزه شینواري د تاریخي او فلسفي نثر دنیا ته پراختیا ورکړې ده.د دې ترڅنګ په کوزه پښتونخوا کې نور لیکوالان لکه: عبدالخالق خلیق،سمندر خان سمندر،مرحوم مولانا عبدالقادر،محمد اکبر خادم،بهادر شاه کاکاخېل قاسمي،انورالحق،عبدالاکبر اکبر،هلالي،عبدالحلیم اثر،فضل حق شیدا،حسین بخش کوثر،صاحبزاده ادریس،حافظ محمد ادریس،نصرالله نصر،عظیم شاه خیال،مهدي شاه مهدي،روغ لیونی،ایاز داودزی،غني خان غني،سید رسول رسا...او نور مشهور دي.(زېور ۱۳۹۴، : ۱۰).

په لنډه توګه ویلی شو چې په معاصره دوره کې په بره او کوزه پښتونخوا کې نومیالیو لیکوالو تر خپلې وسې د پښتو نثر او نظم په برخه کې هلې ځلې کړې دي نثر یې روان او ورځنی محاورې ته نږدې دي.په اوسنۍ دوره کې د پښتو ژبې لپاره ډېر زیات کارونه وشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د پرمختګ لپاره په شعوري توګه هلې ځلې پیل شوې او هماغه وو چې نن پښتو ژبه د ډیرو غني ژبو په کتار کې ولاړه ده.

د پښتو معاصر تاریخ په اړه د پښتو ادب تاریخ یو بل لیکوال عبدالواجد واجد په خپل کتاب (د پښتو ادبیاتو تاریخ لومړنی،دویمه او دریمه دورې) کې د محمد صدیق روهي د کتاب خبرې راخیستي او هغه یې بیا تحلیل کړي دي او واجد هم د محمد صدیق روهي په نظر دی،چې معاصر ادب هغه وخت پیلیږي،چې کله منشي احمد جان په نثر لیکلو پیل کوي.نوموړی د معاصر ادب په اړه خپل نظر داسې لیکي: (د شپږمې نظریې لیکوال د معاصر ادب پیل له (۱۳۵۰ ه) څخه ګڼي او دا نظریه د (۱۳۲۵ ل) د پښتو ادب مؤلف وړاندې کړې ده،دلته د مؤلف نظر دا دی چې منشي احمد جان د معاصر ادب بنسټ ایښودونکی دی،په رښتیا چې د منشي احمد جان د لیکنې سبک ډېر بشکلی او په زړه پورې دی،خو محتوا او منځپانګې په لحاظ د مولوي احمد نثر ته ورته دی.د دویمې نظریې د لیکوال په عقیده پښتو معاصر ادب په لره پښتونخوا کې د (۱۹۱۰ ع) کال په شاوخوا د (افغان جریدې) په خپرېدو سره پیلیږي،ځکه چې په دغه جریده کې د پښتو ادب نوي ژانرونه باب شوي ،چې د راحت زاخیلي،فضل محمود مخفي،عبدالاکبر اکبر غوندې لیکوالو د نوي او معاصر ادب زړې وکرل،خو په افغانستان کې د معاصر ادب بنسټ د (۱۹۱۱ع) د سراج الاخبار د دویم ځل په خپریدو سره پیل شو او د (۱۳٦۵ ه ش) کال نه راپدې خوا په پښتو معاصر ادب کې پړاو په پړاو نورې نښې نښانې رامنځ ته شوې.)(واجد ،۱۳۹۵ : ۲۷۸).

پښتو ادبیات د تاریخي بهیر له مخې په دریو عمده برخو یا دورو ویشل کیږي،چې لرغونې دوره،کلاسیکه دوره او معاصره یا اوسنۍ دورې بلل کیږي.هره دوره خپلې ځانله ځانله ځانګړنې لري. خو دلته په دې برخه کې مونږ یواځې په معاصره دوره لنډ او ځغلنده نظر اچو ترڅو خپلې اصلي موضوع ته ورداخل شو.د افغانستان د خپلواکۍ او د نړیوالې لومړۍ جګړې(۱۹۱٤-۱۹۱۸ م) د پای ته رسیدو په نتیجه کې په ټوله اسیا کې ملي شعور او د بیدارۍ احساس پیدا شو.هر چا سره دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر او احساس وو، چې د خپل راتلونکي ژوند او هیواد لپاره ډیر کار وکړي ترڅو خپل هېوادونه اباد کړي.په دې وخت کې په لر او بر کې پښتو ادب د پیاوړتیا او پرمختګ لپاره هلې ځلې پیل شوې.دلته په افغانستان کې د حکومت پاملرنه زیاته شوه. لومړی په کندهار کې د پښتو ادبي انجمن جوړ شو او بیا پښتو مرکه جوړه شوه.

هلته په کوزه پښتونخوا(پېښور). کې په (۱۹۲۰ م) کال د (انجمن اصلاح افغانه) په نوم یو سازمان جوړ شو او غوښتل یې،چې د پښتنو د ټولنیز ژوند او کلتور د ژوندي ساتلو ،د خلکو د پوهولو او ویښولو لپاره ګامونه پورته کړي،چې دغې ټولنې په دې برخه کې هر اړخیز کارونه وکړل.همدا ټولنه بیا په (۱۹۲۹م) کال کې د یو سیاسي ګوند(خدایي خدمتګاران) په نامه کار پیل کړ. خدایي خدمتګاران ګوند د دې لپاره جوړ شوی وو چې پښتانه او مسلمانان د انګریزانو له ظلمونو خلاص کړي او خپل ژوند ته یې پام واړوي.

څو کاله وروسته په بره پښتونخوا کې د کندهار او کابل ادبي انجمنونه سره یوځای شول،پر بنسټ یې په (۱۳۱٦ ه ش) کال (پښتو ټولنه) جوړه شوه او د پښتو د ودې او پرمختګ انګازې هرې خوا د خلکو غوږونو ته ورسیدلې.

په کوزه پښتونخوا کې د (پښتون مجله) چې د ازادۍ لپاره یې په کلکه مبارزه کوله، رامنځ ته شوه .لنډه دا چې په لره او بره پښتونخوا کې لیکوالان،شاعران او ادیبان په حرکت راغلل،چې په نیمه پېړۍ کې یې په پښتو نثر کې ډېر کتابونه او رسالې ولیکلې.د دې دورې د لومړنیو لیکوالو له ډلې څخه مولوي احمد،منشي احمد جان او قاضي میر احمد شاه رضواني د پښتو په نثر کې د یو نوي سبک او لیک ډول اساس ایښی دی،چې د دوی د نثر د لیکلو ډول د ولس د محاورې سره نږدې او روان وو..(رحیمي ،۱۳۹۶ : ۱۲- ۱۳).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معاصرې دورې پړاونه

د (پښـــتو ادبيـاتو تـاريخ) ليکوال پـه خپـل دويم ټوک کې د معاصـرې دورې په پړاونو هم بحث کړی دی او معاصـره دوره يې په دريو پړاونو ويشـلې ده.د روښـــانتياپړاو،دويښـــتيا پړاو او د اوښـــتون پړاو،چې پـه دې دريو واړو پړاونو پـه خپـل کې کتـاب کې مفصـــل غږيدلی دی،دا چې د دې موضـــوع يوه برخـه د معاصـــرې دورې پړاونونه دي،نو اړينه ده،چې دلته د همدې درې واړو پړاونو په اړه هم بحث وشــــي،چې هر پړاو يې جدا جدا تر بحث لاندې نيول شـــوی دی.لومړی به په دې بحث کې په روښــــانتيا پړاو خبرې وکړو او د هغوی ځانګړنې او ليکوال به لنډ وپيژنو.

روښانتيا پړاو.

مخکې مو يادونه وکړه،چې معاصره دوره په دريو پړاونو ويشل شوې،چې هره يوه يې جلا جلا تر بحث او څېړنې لاندې نيول کېږي.دلته هم لومړی د روښانتيا پړاو راځي.د د شلمې پيړۍ په شروع کېدو سره په افغانستان کې د معاصر ادب دپيليدو لپاره عيني او ذهني شرايط برابر شوي وو.په همدې وخت کې د کلتور مادي توکونه لکه فابريکه،مطبعه،روغتون،عصري لوازم،د کار وسيلې د عصري ژوند د ښکارندوی په توګه ترسترګو کېږي.عنعنوي ژوند کې د بدلون سره نوې مفکورې هم پيدا کېږي او د معنوي فرهنګ په بڼ کې نوي ګلبوټي تېغونه وهي.(روهي،۱۳۸۴: ۵۲).

د ليکوا په وينا دا،نو داسې يو وخت دی،چې د نوي ژوند لپاره هر څه اماده دي،هر څوک کوښښ کوي،چې د عصري ژوند سره ځان اماده کړي او د ژوند له ټولو ښکلاو خوند واخلي.په دې وخت کې ټول عصري وسايل منځ ته راځي او انساني ژوند تقاضا لوړيږي او د پرمختګ خوا ته ځي په دې وخت کې د خلکو غوښتنې زياتيږي او په هره برخه کې د پرمختګ څرکونه تر سترګو کېږي.

د ليکوال په وينا : (د افغانستان د فرهنګي ژوند په لوړتيا کې يو بل عمده عامل د امير حبيب الله په دوره کې د هغو فراريانو راستنيدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو،چې د امیر عبدالرحمن خان لخوا تبعید شوي وو.هغی هېواد ته له راستنیدو ووسته د اذهانو په روښانولو کې یې ستره ونډه واخیسته او د معاصرو ادبیاتو په بنسټ ایښودلو کې یې مهم نقش درلود.د دغو کسانو په ډله کې د محمود طرزي او غلام محی الدین افغان نومونه په ځانګړي توګه د یادونې وړ دي.همدارنګه د عصري پوهنو د تدریس لپاره له هند څخه ځینې استادان را غوښتل شوي وو،چې د نویو مفکور په ترویج کې یې ډې خدمت کړی دی.) (روهي،۱۳۸۴: ۵۲).

کله،چې د امیر عبدالرحمن لخوا ځینې کســـان تبعید ته مجبور شو په دې کې یو هم محمود طرزی و،چې لومړی پېښور ته لاړ له هغه ځایه ایران او بیا په همدې ترتیب ترکې ته ورسید،دوی په بهر کې ډېر څه ولیدل او د خلکو د نوي ژوند حالات او مشـــکلات یې هم درک کړل،دوی چې کله بېرته د امیر حبیب الله خان په وخت کې هېواد ته راستانه شو له ځان سره یې نوې مفکورې او د ترقۍ او معاصر ژوند او ادب لپاره یې ډېر مواد خپل هېواد ته راوړل.دوی د معاصـــر ادب د بنســـټ ایښـــودلو کې مهم رول ولوبو او بله مهمه پېښـــه چې د معاصـــر ژوند او ادب لپاره په هغه وخت کې پېښه شوه هغه له هند څخه عصري پوهنو لپاره د اســـتادانو راوســـتل وو،چې د هغوی په راتګ ســـره هم په خلکو کې نوې مفکورې خورې او د پرمختـګ څرکونـه پـه کې ولیدل شو.په دغه وخت کې دفرهنګ په ساحه کې هم مهم کارونه وشو لکه په کابل کې د حبیبې ښوونځي او د حربیې ښوونځي او د سراج الاخبار د جریدې اداره د سیاسي فعالیتونو په مرکز و بدل شو.

د میر غلام محمد غبار په وینا : په همدې وخت کې په کابل کې د بهرنیو هېوادنو جریدې لاس په لاس ګرځیدې او د روښـــانفکرانو قشـــر چې په لومړي ســـر کې یې د ملي بورژوازي او لیبرال ملاکانو نمایندہ ګي کوله وروسته یې د پاچا د بې سرحده واک د محدودولو او د افغانســـتان د خپلواکۍ د ګټلو او د اســـاســـي قانون د جوړولو لپاره په مبارزه لاس پورې کړ.

د تجدد او روښـــانتیا دوران ادبیات د ملي ارمانو د عرادې په توګه د فهرنګ پرمخ بیولو ته وقف شـــوي وو.په دې کې شـــک نشـــته،چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

معاصــر ادب ترڅنګ،کلاســيک ادب او فولکلوري ادب دواړه په خپل قوت پاتې وو،خو معاصـــــر ادب د محتوا او پيغام درلودلو له کبله نور ادبي جريانونه له خپل عنعنه يي اهميت څخه وغورځول.معاصر ادب د يوه متعهد او رسالتمن ادب په توګه د ټولنې په خدمت کې په کار واچول شــو.په هېواد کې د فقر،بيســوادۍ،اداري فســاد،احتناق او ټولنېزې بې عدالتۍ عموميت ټول هېواد پالونکي ازداي خوښــونکي روښــانفکران دې ته وهڅول،چې د منځنيو پيړيو د رکود له منځه وړلو لپاره ســخته مبارزه پيل کړي.په دغه وخت کې ادبيات د يوه معنوي مشال په توګه د خلکو د ذهنونو د ورښـــانولو لپاره اســتخدام کړي او ولس د غفلت،بې خبرۍ،ړانده تقليد او بې تفاوتۍ لـه درانـه خوبـه راويښ کړي.د دغـه وخت يو شــمير نامتو شـــاعرانو او ليکوالو د ادبي تخليقاتو له لارې د خان خانۍ،استعمار،ځانځانۍ او استبداد پر ضد ګړندۍ مبارزه کوله او ځينو يې د خپلو لوړو ارمانونو د پوره کولو په لاره کې د قربانۍ ميدان ته هم ورودانګل او د شهادت جامونه يې وڅښل.(روهي،۱۳۸۴: ۵۳).

په دغه پړاو کې د خلکو په منځ کې شعور زيات شوی،خلک د ښــو او بدو فرق کولی شــي او ځينو ليکوالو او شـــاعرانو،خو لا خپل شــعرونه همدې ته وقف کړل،چې د ټولنې په بيدارولو او ويښــولو کې مرسته وکړي.د همدغه ليکوالو او شاعرانو برکت وو چې په خلکو کې د بيداريدو مفکوره قوي شـوه او د پرمختګ خوا ته روان شـو.هغه يوه خبره ده،چې وايي شـــاعر او ليکوال د ټولنې ترجمان دی او دټولنې له منځه خبرې کوي او همداسې ده ځکه که د يوې ټولنې ليکوال او شاعر د وګړو خبره پورته نکړي،نور خلک يې هيڅ په غم او فکر کې هم نه وي.

د سراج الاخبار د جريدې په خپريدلو سره پښتو ژبې او ادبياتو ته هم د انکشـــاف زمينه برابريږي،په همدې وخت کې په لره او بره پښـــتونخوا کې ډېر داســـې ځوانان موجود وو،چې د نيوي علمونو او اروپايي ادب مطالعه يې کړې وه،نوي ادبي ژانرونـه او فورمونـه يې پيژندلي وو.د خپل خيال د اظهار دپار ه يې نوې لارې په نخښـــه کړې وې او د پښتو د لرغونې ادب پر پاخه بنسټ يې د پښتو د نني ادب ماڼۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل کړه.که څه هم انګریز په (۱۸۹۳ م) کال د ډیورنډ په تحمیلي کرښې سره د افغانستان د وجود یوه ټوټه جدا کړه،خو د دواړو غاړو ادب او فرهنګ یې جدا نکړای شو.دواړو خواو کې په یوه وخت کې ادب او فرهنګ د پرمختګ په حال کې وو.په افغانستان کې(سراج الاخبار افغانستان) د مولوي عبدالرؤف په مشرۍ له چاپه راووتله،خو د لومړي نشر سره سم بیرته بنده شوه او د دوهم ځل لپاره د (سراج الاخبار افغانیه) په نامه په(۱۹۱۱م) کې د محمود طرزي په مدیریت او مشرۍ خپره شوه.په همدې وختونو کې په لره پښتونخوا کې هم د پښتو د معاصر ادب د پراختیا په لار کې ګامونه پورته شوي وو. په پښتو ادب کې نوي ژانرونه باب شو او د راحت زاخیلي ،فضل محمود مخفي،عبدالاکبر خان اکبر او عبدالمالک فدا غوندې نامتو شاعران او لیکوال د دغه نهضت سر لاري وو.محمود طرزي او عبدالرحمن لودین په (سراج الاخبار افغانیه) کې د پښتو نظمونو او مقالو خپرولو ته په اګاهانه توګه پاملرنه وکړه.د پښتو لومړی شعر چې په دغه جریده کې خپور شو هغه د صالح محمد کندهاري شعر و:

دا څه عجب دوران دی
چې راغلی پر افغان دی
رنګارنګ ترقي ده
څه عجب محبوب عنوان دی
دا له کومه سو په موږ کې
چې ظاهر او نمایان دی
دا خو عصر د سراج دی
چې افغان ټول پرې روښان دی
ته سراج الاخبار ته ګوره
چې د ملک په تن کې ځان دی
اوس بیا نور علی نور سو
په پښتو چې دی ګویان دی

د روښانتیا پړاو نامتو شاعران او لیکوالان عبارت دي له مولوي صالح محمد کندهاری،غلام محی الدین افغان،محمود

(c) ketabton.com: The Digital Library

طرزی،عبدالعلي مستغني،عبدالهادي داوي،مولوي عبدالواسيع او ملا عبدالباقي د يادونې وړ دي.د روښانتيا پړاو شعر او ادب د موډرن يا نوي توب او عصري توب خوا ته روان و.په دغه وخت ليکنو او شعر ونوکې هېواد پالنه،خپلواکي غوښتنه،د فساد پر ضد ودريدل،د تعصب رټنه،د علومو او ټکنالوژی او نوي فرهنګ خپرونه،د ملي وحدت ټينګول د عصري ژوند سره ځان اماده کول او دې ته ورته نورې ډېرې ځانګړنې په دغې دوره کې ترسترګو کېږي.(روهي،۱۳۸۴: ۵۶).

ويښتيا پړاو

دا،چې ويښتيا پړاو کله او څنګه پيليږي او له کومو مرحلو او مشکلاتو تيرېږي په دې اړه به د موضوع په دې برخه کې مفصل ډول بحث وشي.محمد صديق روهي په خپل کتاب پښتو ادبياتو تاريخ کې ويښتيا پړواو هم په بشپړ ډول وړاندې کړی.کله ،چې امير امان الله خان د خپل شپږ مياشتني اوږد او ستړي کېدونکي سفر څخه هېواد ته راستون شو او دلته يې د خپل هېواد د ابادۍ او پرمختګ لپاره متې بډ وهلې،ټولنيز،اقتصادي او فرهنګي اصلاحات رامنځ ته کړل او د ترقي غوښتونکو رشنفکرانو ارمانونه يې تمثيلول د روحانينو،ملايانو،خانانو او محافظه کاره سردارانو له مخالفت سره مخ شو.هرې خوا ته د امير امان الله خان په خلاف دسيسې او پلانونه جوړل شو.که څه هم په ورستيو کې امير امان الله خان د خپلو کړنو څخه ځو ګامه په شا ولاړ او پر خپلو ريفورمونو يې نوې کتنه وکړه،خو پاچا په عامه ذهنيت کې وهل شوی و او د ده پر ضد فعاليتونه پيل شول.

محمد صديق روهي په خپل کتاب پښتو ادبياتو تاريخ کې په دې اړه داسې ليکي: (د ۱۹۲۹م کال د جنوری مياشت چې د ۱۳۰۷ ل کال د جدي مياشتې سره سمون خوري حبيب الله نومې (چې د سقاو زوی په نامه شهرت لري) پاچاهۍ ته ورسيد.د اکثرو تاريخپوهانو په نظر د امير امان الله خان د ناکامی او زوال يو عمده علت د انګريزانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبلیغات او تخریبي فعالیتونه وو،چې نه یې غوښتل په هند کې د آزادي غوښتونکو لپاره پیاوړې پشتوانه او تکیه ګاه جوړه شي.انګریزانو له شوري اتحاد سره د اماني دولت د ښو مناسباتو ټینګول هم په خپله ګټه نه بلل.سره له دې د اماني رژیم اساسي علت دا و،چې په افغاني ټولنه کې د نفوذ خاوندان د ریفورمونو مخالف وو او افغاني ټولنه د سایکالوژۍ له مخې د اصلاحاتو منلو ته چا نه وه اماده کړې.(روهي،۱۳۸۴: ۸۲).

له دې خبرو داسې ښکاري،چې امیر امان الله خان غوښتل هېواد یې ډېر ژر پرمختګ وکړي او ځان د نړۍ سره سیال کړي،خو د ځینو ناپوه خلکو لخوا له سختو ستونزو سره مخ شو او هغه ارمانونه یې له خاورو سره خاروې شول چې شپږ میاشتې د هغې لپاره در په در ګرځېدلی وو. د سقاو زوی یو بېسواده،جاهل ،لاره وهونکی او نا اهله انسان وو.که څه هم په ظاهره یې ټیپ د افغاني کلتور او فرهنګ سره برابر وو،خو دا وړتیا یې نه لرله چې د یو هېواد سیاست دې وساتي او له مشکلاتو یې بهر کړي.د سقاو د زوی په اړه غبار په خپل لیکل شوي کتاب (افغانستان در مسیر تاریخ) کې ویلي دي،چې:(د سقاو زوی د یو کلي اداره نه شوه کولی پاتې،خو لا د یو مملکت اداره او نظم).

حبیب الله کلکاني (د سقاو زوی) د خپلې پاچاهۍ په لومړۍ ورځ اعلان وکړ،چې د بیت الما ل پیسې به په تعمیرونو او مدرسو نه مصرفوم او په لومړي ځل یې د پوهنې وزرات لغوه اعلان کړ او د ښوونځیو دروازې یې وتړلې.ده د څو اویا تنو ملایانو په لاسلیک سره د امان الله خان د تکفیر فتوا صادره کړه.د تفکیر ځیني دلایل یې دا وو چې امان الله خان د پګړۍ پر ځای خولۍ رواج کړه،د ږیرې خرېیلو او دریشی اغوستلو رواج یې وهڅاوه،د ښځو ښوونځي یې پرانیستل،قمري میاشت یې په شمسي واړوله او داسې نور.

د ۱۹۲۹م کال د اکتوبر په ۱۰ (۱۳۰۸ ل کال) د میزان ۲۳ نیټه د کورنۍ اړو دوړ په پای کې محمد نادر شاه پاچاهۍ ته ورسید.محمد نادر شاه د تدریجي اصلاحاتو پلوی و او کوښښ یې وکړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له تيرو تجربو څخه په ګټې سره داسې زمينه برابره کړي چې په آرامی سره حکومت وکړي.د ده لومړی کار دا و چې راډيکال مخالفان له صحنې لرې کړي او د طبقاتي يا صنفي اتحاد له لارې د سوداګرانو ،متنفذو روحانيونو،ديني عالمانو او اعتدال خوښوونکو روشنفکرانو ملاتړ تر لاسه کړي.د همدغه داخلي سياست په ادامه کې يې خارجي سياست هم داسې عيار کړ چې د پرديو د لاس وهنې لپاره بهانه برابره نه کړي،د بيطرفۍ او له ټولو هيوادو سره برابری،د مناسباتو د ټينګولو تګلارې ته يې د (۱۹۳۱ م) کال په اساسي قانون کې قانوني بڼه ورکړه.

محمد نادر شاه د دغه فارمول په اساس چې ((سره ټول يې کړه کنټرول يې کړه)) خپل احتمالي پلويان په بېلابېلو ګروپونو کې تنظيم کړل.سوداګران يې دې ته وهڅول چې شرکتونه جوړ کړي او د فابريکو په جوړلو کې ونډه واخلي. دشلمې پيړۍ په ديرشمو کلونو کې پنځلس لوی شرکتونه جوړل شول.په (۱۹۳۲م) کې د (افغان ملي بانک) پرانيستل شو،چې په هغه کې په سلو کې (۹٤) سلنه پانګې په ملي سوداګرو پورې اړه درلوده.د روحانيونو او ديني علماوو د رضايت د جلبولو لپاره يې يو لړ اقدامات تر سره کړل.د زادو ديني مدرسو جوړلو ته يې اجازه ورکړه،شرعي محکمو ته يې په کافي اندازه آزادي ورکړه،پر خپلو دولتي قوانينو باندې يې د شرعي مهر لګولو لپاره (جمعيت العلما) تاسيس کړ،يو شمير ديني عالمان په ښوونځيو کې په تدريس لګيا شول.د رسوخ خاوندان لکه روحاني شخصيتونه،ستر ملکان او د سوداګرو د طبقې نماينده ګان يې د ملي شورا مجلس ته جذب کړل.اعتدال خوښوونکي روښانفکران او د (جوانان افغان) د ډلې پاتې کسان يې په ادبي او فرهنګي مؤسسو کې مقرر کړل.په کابل،کندهار او هرات کې ادبي انجمنونه جوړل شول.په (۱۳۱۱ل) کې په کندهار کې د پښتو انجمن په جوړيدلو سره د (پښتو) مجلې په خپريدلو پيل وکړ.(روهي،۱۳۸۴: ۸۴).

محمد نادر شاه دا ټول کارونه په ډېر احتياط او هنر سره ترسره کړل او د خپل واک د ساتلو لپاره يې له داسې لارو چارو کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخیســـت چې ټول خلک یې هم ارام کړل او هم یې پرې خپله پاچاهي ومنله.که چېرته محمد نادر شاه دا کار نه وای کړای د دې خبرې امکان لرې نه وو چې د نوموړي په خلاف دې هم بغاوت وشـــي.ملایان یې په ښــونځیو کې مقرر کړل،ملکانو ته یې په کورنو کې معاشـــونه حواله کړل او د هرې طبقې لپاره یې د کار زمینه برابره کړه او له ټولو یې کار واخیست په همدې اساس یې خپل واک وکړ.د نادر شاه بل مهم کار چې دی یې د خــارجي لانجو خلاص کړ د ټولو هېوادونو ســـره بې طرفانه اړیکې وې او هیڅ هېواد ته کومه بهانه نه وه پاتې چې د محمد نادر شـــاه په خلاف تر یوه وخته مخالفتونه وپاروي،دا ټول دلایل د دې لامل شــو چې محمد نادر شــاه خپله واکمني وکړي. کله،چې محمد نادر شــاه مړ شــو په دې تور یې عبدالهادي داوي هم بندي کړ . د محمد نادر شاه د شهادت نه وروسته د هغه زوی محمد ظاهر شاه پاچا شو.

محمد ظاهر شاه په ۱۹۳۳ م کال (۱۳۱۲ ل د عقرب ۱٦) کې پاچاهۍ ته ورسید.ظاهر شاه د خپل پلار لاره تعقیب کړه او هغه څه یې وکړل،چې محمد نادر شاه کول.د ظاهرشاه د سلطنت په دوره کې ځینو نړیوالو پیښــو پر افغاني فرهنګ په تیره پښـــتو ادبیاتو خپل ســـیوری واچو.د المان له نیشنلیزم،د هند د نیمې وچې ویش او د ګاونډۍ‌ي هیواد شــوروي اتحاد د کمونیسـتي ایډیالوجی له تبلیغ څخه عبارت دي.په دغه وخت کې په افغانسـتان کې یو معتدل نیشـنلیزم مینځ ته راغی،چې عمده مضــمون یې ملت پالنه ،د تاریخي مواریثو او عنعنو درناوی،حماســـي ادب،پر ځان ویســا او ملي غرور و.د هند د نیمې وچې د ویش په وخت کې داســـې مفکوره پیاوړې شـــوه چې د ډیورنډ د تحمیلي کرښـــې په واسـطه له افغانسـتان نه بیله شـوې برخه دې بیرته له خپل پلرني هېواد سـره یو ځای شـي.هغه ریفرنډم چې د هند په نیمه وچه کې د انګریزانو له خوا ترسره شو د افغانانو د منلو وړ نه و.

د ظاهر شــاه د سـلطنت په دویمه لسـیزه کې پښـتو ادب له یوې خوا د پښـــتو ژبې د تعمیم او پیاوړتیا له جریان ســـره او له بلې خوا په هیواد کې د دموکراسۍ او ریفورم غوښتنې له نهضت سره په ملګرتیا کې ډېر ژر نوي پړاو ته داخل شـــو،چې مونږ یې د و(ویښـــتیا پړاو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بولو.د ویښـــتیا پړاو تر زیاته د ویښ ځلمیانو د غورځنګ ســـره اړه لري.د پښتو ژبې تقریباً ټول نامتو او تکړه لیکوالان او شاعران په دغه غورځنګ کې شامل وو،نو د همدې امله د ویښتیا پړاو اکثر شعرونه او لیکنې اجتماعي- سیاسـي رنګ لري.د ویښ ځلمیانو په مرام نامه کې د (پښــتو ژبې له ترقي ورکول) فقره هم شــامله وه.د ویښــتیا پړاو ادبي مـیـتـود انـتـقـادي ریـالـیـزم و،چـې پـه عـمـده تـوګـه د اداري فسـاد،بیروکراسـی،اختناق،اتوکراسـي،ارتجاع،ظلم او اسـتثمار پر ضـد مبارزه یکې منعکسـه شـوې ده.همدارنګه د دغې دورې په ادبیاتو کې د پښـتنو او بلوڅو د ملي ازادي بخښـوونکي نهضـت د ښـځو دموکراتیک حقوقو،ټولنیزو ،سیاسي ریفورمونو،د اقتصادي حالت د ښه والي لپاره مبارزه د یادونې وړ ده.په ویښــتیا پړاو کې د شــعر،لنډې کیسـې،ادبي توتې،ډرامې،طنز او ادبي مقـالو پـه بېلابېلو ژانرونو کې پرمختـګ وکړ.(روهي،۱۳۸۴ :۸۷).

د وښیتیا په ادبیاتو کې د فورم له پلوه د روښانیتا پړاو په نسبت ویښـــتیا پړاو ډېر پرمختګ وکړ.په دغه وخت کې هنر د هنر لپاره مفکوره وغندل شـوه.په عمومي توګه ویلی شـو،چې د پښـتو معاصـر ادب له ریالیزم نه پرته بل ادبي مېتود چنداني نه پیژني او علت یې دا دی چې ریالیزم پیچلی تکنیک نه لري.ویښـتیا پړاو د پښـتو ادب د ودې او پرمختګ لپاره یو ښه عامل بللی شو.

د ویښـتیا پړاو لیکوال حماسـي ادب ته پاملرنه کوي او حماسـي ادب ته پر غنایي ادب ترجیح ورکوي.محمد صدیق روهي لیکي،چې په دغه وخت کې په عمومي ډول ادبیات د ریفورم له حدوده چندان تیری نه کوي.په دغه وخت ادب کې دنیشـنلیزم څرک له ورایه ښـکاري. په دغه پړاو کې د څېړونکو،کره کتونکو،لیکوالو او شـاعرانو شـمیر ډېر زیات دی،چې دلته یې یوازې نومونه اخلو او په نومو یې بســـنه کوو.(باجوړی ،۱۳۹۷ : ۱۸)

د ویښـــتیا پړاو د لیکوالو او شــــاعرانو نومونه عبارت دي له: عبدالحی حبیبي،ګل پاچا الفت،قیام الدین خادم،عبدالروف بېنوا،صـــدیق الله رښـــتین،عبدالشـــکور رشـــاد،نور محمد تره کی،ســـید شـــمس الدین

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجروح او عبدالرحمن پژواک،چې دا د ویښـتیا پړاو د پیل کسـان دي همدارنګه د ورستي پیر لیکوال او شـاعران یې عبارت دي له: موسـی شـفیق،سـلیمان لایق،سـید بهاودین مجروح،محمد صـدیق روهي،عبدالله بختانی خدمتګار،عبدالله غمخور،دوسـت شـینواری،سـعدالدین شـپون،محمد صـدیق پسـرلی، مجاور احمد زیار،عبدالروف قتیل خوږیانی، نصـرالله حافظ،امان الله سـیلاب،حبیب الله رفیع،عبدالمنان ملګری او عبدالباري جهاني.دا هغه لیکوال او شـاعران دي،چې د ویښتیا پړاو په پرمختګ کې یې ډېره ونډه لرله او پښتو ادب ته یې ډېر څه په میراث پریښودل.(باجوړی ،۱۳۹۷ : ۲۵).

په ویښـتیا پړاو کې نظم او نثر دواړه پرمختګ کوي او په لره او بره پښـتونخوا کې په دې وخت کې پرمختګونه کوي.په نثر کې لنډه کیسه،ناول،ادبي ټوټه،طنز،ډرامه او نورې برخې پرمختګ ته رسیږي همدارنګه په شـعر کې ازاد نظم،غزل او د شـعر نور فورمونه هم وده او پرمختګ کوي.

اوښتون پړاو

معاصـره دوره یو بل پړاو هم لري،چې د اوښـتون پړاو دی.د ویښتیا پړاو په ادبیاتو کې د کیڼ اړخ روښانفکرانو ځیني داسې غوښتنې او ارمانونه هم انګازې کړي دي،چې ریفورمیزم له سرحد نه اوړي او د هغو په عقیده یوازې د ملي دموکراتیک انقلاب په بریالیتوب سـره تحقق موندلی شـي.د انقلابي افکارو په وده او چټکتیا کې کورنیو او بهرنیو عواملو لاس سره ورکړی و.په هېواد کې دننه دولتي واکمنانو د اوسني حالت د ساتنې لپاره کار کاوه او د تحول څخه په ویره کې وو.په (۱۹۵۵م) کې د افغان – شوروي تړون هم د افغانستان په اقتصادي او فرهنګي ژوند کې د تحول راوسـتلو لپاره زمینه برابره کړه.د محمد داود خان د صدارت په دوره کې د پښتنو او بلوڅو د خپلواکۍ یا داخلي ازادۍ له نهضـت څخه د جلا کېدو په نتیجه کې د افغاني حکومت مناسـبات لـه پاکسـتان او د هغـه لـه متحدینو (امریکې متحده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايـالتونو،ايران،عربي هېوادونو او لويـديځې اروپـا) ســـره پـه عـادي ډيپلوماتيکه ســطحه کې پاتې شـوي وو او له شـوروي اتحاد سـره يې دوستانه اړيکې ټينګې کړې وې.له همدې وخت نه وروسته افغانستان د شوروي د نفوذ په ساحه کې واقع شو.

د ۱۹۶۳ م کال په مارچ کې د محمد داود خان په استعفاء سره يو ځل بيا د تحول غوښــــتونکو ځواکونو لپاره د خپل غږ د پورته کولو فضا مساعده شوه.په ۱۹۶۴م کې نوی اساسي قانون نافذ شو،چې د فکر او عقيدې د بيانولو،د اعتصاب او مظاهرې کولو او د سياسي ګوندونو جوړولو ته يې اجازه ورکوله.که څه هم ســـازمانونه جوړ شـــول.د ۱۹۶۵م کال د جنوری په لومړی نېټه د افغانسـتان د خلک دموکراتيک ګوند لومړنۍ مؤسسه کنګره په کابل کې دايره شوه.د افغانستان د خلک دموکراتيـک ګونـد نشــــراتي اورګـانونو د خلق او پرچم جريـدو پـه سيستماتيک ډول د اوښتون د پړاو ادبياتو په ترويج او دودولو پيل وکړ او د انتقادي رياليزم د ادبي ميتود په څنګ کې سوسياليستي رياليزم هم تيغونه ووهل.د يادونې وړ ده،چې د اوښــــتون پړاو زړي لا پخوا کرل شــوي وو.د نور محمد تره کي (د بنګ مســافری) او نورو کيســو ډېر لوسـتونکي درلودل او د سـليمان لايق (د چونغر تراني) د انقلابي نظم لومړنۍ زمزمې وې،چې په ظاهر شــاهي دوره کې د خلکو غوږونو ته رسيدلې وې.

د اوښتون پړاو ادب چې د کارګرې طبقې او زيار ايستونکو د ايډيالوجی انګازه کوونکی و.د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نيټې له پېښــې څخه وروســـته په رســمي او دولتي ادب بدل شـــو.دغه وخت د شـــعرونو،کيســـو،کره کتنو او ادبي څېړنو محوري مفکوره د فيوډياليزم او امپرياليزم پر ضد او د ټولنيز عدالت،ترقی،سولې لپاره مبارزه وه.په همدغه وخت کې د ليکوالو اتحاديه جوړه شـوه او هغه خلک،چې د علم مخالفت يې کولو هېواد پريښـودلو او يا بندي کېدلو ته اړل شـو.د ثور له پېښې وروسته اکثر شعرونه د شعارونو بڼه خپله کړه او انقلابي ترانې د شـعر اصـلي مضـمون شو.د داسـتانونو محتوا هم د خان خانۍ سـره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارزې لپاره وقف شوه.د ادبي کره کتنو محفلونه او سیمینارونه جوړ شو.(روهي،۱۳۸۴ :۱۵۴).

په اوښتون پړاو کې د غزل ژانر په نوي بڼه بدل شو.رباعي د نوي مفکورو لپاره استخدام شوه او د مثنوي لمن هم پراخه شوه.لنډه کیسه دود شوه.په دې وخت کې یو شمېر کیسې او ناولونه هم وژباړل شول.ژباړو ته مخه شوه او له نورو ژبو ژباړې وشوې.د اوښتون پړاو وروستی مرحله کې د ادب په برخه کې ډېر پرمختګ وشو.خلکو غوښتل نوي شیان واوري او له نوي ادبي ژانرو سره مخ شي،چې دا کار د اوښتون پړاو په ورستی مرحله کې وشو.په هېواد کې یو شمېر فرهنګي ټولنې جوړې شوې،چې په دغوټولنو کې به فرهنګي غونډې او مشاعرې کېدلې .د فرهنګ او ادب په پرمختګ کې دغوټولنو ستره ونډه لرله.هغه شاعران او لیکوال،چې د ویښتیا پړاو په ورستیو کې رامنځ ته شوي وو په اوښتون پړاو کې اوج ته ورسیدل او دلته یې د پښتو ادب د پرمختګ او ودې لپاره د زړه له اخلاصه کارونه وکړل.دلته یوازې د دې پړاو د شاعرانو او لیکوالو نومونو ته اشاره کوو.

اوښتون پړاو کې دغه شاعران او لیکوالان لکه: سلیمان لایق،نصرالله حافظ،مجاور احمد زیار،حبیب الله زړه سواند،عبدالله بختانی،ابراهیم عطایي،دوست شینواری ،عبدالروف قتیل خوږیانی،بریالی باجوړی، لال پاچا ازمون،محمد رفیق،صابر خویشکی،زرغونه زیور رښتین،زیورالدین زیور، محمد اسماعیل یون او داسې نور لیکوال او شاعران یادولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

تمثيلي ټوټه

د تمثيلي ټوټې د پېژندنې په اړه مختلفو ليکوالو خپل نظرونه او اندونه وړاندې کړي دي،چې دلته به د موضوع د ښه وضاحت او تحليل لپاره د مختلفو ليکوالو اندونه او نظرونه راوړو او په هر يو به يې بيل بيل بحث وکړو.

((په فرهنګ فارسی معين)) کې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک د پېژندنې په اړه وايي: (تمثيلي ټوټه هغه ليکنه ده،چې په ننداره ځای يا تياتر کې د لوبولو لپاره ليکل کېږي،هنر مندان د هغې له مخې خبرې کوي او د هغې له مخې خپل حرکتونه تنظيموي.(معين ،۱۳۸۲ : ۴۸۱).

پورتني تعريف يا پېژندني ته که وکتل شي،داسې څرګندېږي،چې هره ليکنه چې په تياتر کې ولوستل شي هغه تمثيلي ټوټه ده.دلته بايد يوې خبرې ته پام وشي او هغه دا،چې هغه ليکنه،چې د تمثيلي ټوټې په شکل وليکل شي او بيا ننداري يا تمثيل ته وړاندې شي تمثيلي ټوټه يا ننداريک ورته ويل کېږي.که چېرته موخه هره ليکنه وي او په تياتر يا ننداره ځای کې وړاندې شي،نو دا بيا پراخ مفهوم څرګندوي،چې د تمثلي ټوټې له بريده اوځي او هره ليکنه تمثلي ټوټه يا ننداريک نه شي کېدای.

په يوه بله پېژندنه کې چې (فرهنګ عميد) يې کوي داسې وايي: (هغه ليکنه،چې په هغې کې يوه کيسه په تياتر کې د لوبولو لپاره تنظيم شوي وي،لوبغاړي د هغې ليکنې له مخې خبرې وکړي او خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقش ولوبوي،تمثيلي ټوټه يا ننداريک ورته ويل کېږي.(حسن ،۱۳۸۲ : ۹۰۳).

د غه تعريف او پېژندنه هم نيمګړې ښکاري ځکه چې هره تمثيلي ټوټه يوه پوره کېسه نشي کيدالی،پورته تعريف کې وايي چې)(هغه ليکنه چې په هغې کې يوه کيسه په تياتر وړاندې شي).دلته پورته تعريف ته که وکتل شي،کېسې څخه موخه معلومه نه ده،چې کوم ډول کيسه ، لنډه کېسه،ناول او که د فلم کيسه،نو ويلی شو،چې په پورته پېژندنه کې هم پوره وضاحت نه دی ورکړل شوای.

د نثري ادب ډولونو اثر ليکوال،چې په خپل اثر کې د تمثيلي ټوټې د پېژندلو په اړه يې مختلف نظرونه راوړي دلته يې دښې پېژندنې لپاره د څو يادونې کوو:په يوه پژندنه کې وايي چې(تمثيلي ټوټه يا ننداريک هغه ليکنه ده،چې د هغو لوبغاړو د حالاتو،کړو وړو او وينا يا خبرو اترو د انځورولو لپاره ،چې د تياتر يا په صحنو کې نقش په غاړه لري ،ليکل کېږي او لوبغاړي د هغې له مخې د ننداري او نمايش په بهير کې خپلې خبرې اترې او حرکتونه تنظيم او وړاندې کوي.

پورتنی تعريف تر يوه حده سم او منظم ښودلی شو دی.(هاشمي ،۱۳۹۴ : ۴۰۸).

د تمثيلي ټوټې تاريخچه

د څېړنې په دې برخه کې به د تمثيلي ټوټې په تاريخي بهير لنډ بحث او څېړنه وکړو او وبه ګورو،چې تمثيلي ټوټه کله او څنګه پيل شوه.کله،چې د تمثيلي ټوټې په اړه بحث او خبرې کېږي،نو ويلی شو،چې تمثيل د انسان د ژوند سره سم پيل کېږي.حبيب الله رفيع بيا تمثيل هماغه د هابيل او قابيل له کېسې څخه ګڼه او وايي،چې (کله قابيل د هابيل د وژلو تکل او بيا هغه په عمل کې پلی کوي او بيا يې د کارغانو په تقليد يا تمثيل پيروئ هغه خاورو ته وسپاره) دا خپله يو تمثيل ؤ.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۱۴۰).

همدارنګه د ډرامې يا تمثيل د نوم په اوريدو سره مو ذهن ته يونان راځي او په اړه يې مختلف نظرونه وړاندې شوي .ويل کېږي،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي ځل لپاره په یونان کې د (اسکایي لس) نومې کس د (THESUPPLIANT) یې یوه ډرامه ولیکله او د یونان په ښار (اتن) ښار کې د ستیج پرمخ وړاندې شوه.
(رضا،۱۹۵۵ : ۱۲۶).

که څه هم دا لومړنی ډرامه یاده شوې ده،خو دا په اصل کې لومړنۍ تمثیلي ننداره ده ځکه،چې د تمثیلي ننداري په تعریف کې یوه خبره دا هم ده،چې د ستیج یا دریځ مخې ته د خلکو په وړاندې د په ژوندۍ بڼه وړاندې کیږي،نو ویلی شو،چې همدا لومړنی تمثیلي ننداره ده.لومړني خلک،چې د تیاتر،ډرامې او تمثیلي ننداري بنسټ یې ایښی هغه د یونان خلک دي،چې هغوی ته به یې (توریوم) وایه.د لومړي ځل لپاره یو یو ناني چې(فرینکوس) نومېده په تیاتر کې بدلون رامنځ ته کړ او دا بدلون داسې پرمخ لاړ،چې د امیرانو،واکمنو او مشهورو شخصیتونو د ژوند تاریخ یې نندارې ته وړاندې کړ،چې دا کار یې د تمثیلي ننداړو په شکل وړاندې کولو.تر میلاد دمخه په ۴۷۶ کال کې د فنقي ښځو په نامه یوه تمثیلي ننداره نندارې ته وړاندې شوه،چې خلک یې راوپارول او په دې وپوهېدل،چې ننداره یا تمثیلي ننداره یوازې مذهبي رنګ او اړخ نلري،بلکې د ژوند نورې برخې هم تمثیلولی شي.دا ننداره یا تمثیلي ننداره د د ((آشیلوس)) په نامه یو شاعر وړاندې کړه،چې ارسطو یې هم یادونه کړې ده.(پتیال ،۱۳۸۳ : ۴۷).

له یونان څخه وروسته بیا د نړۍ نورو برخو ته ننداریلک یا تمثیلي ننداري مخه وکړه،چې لرغوني بېلګې یې په روم،مصر ،هند ،چین او.... کې لیدلی شو،چې په دغه هېوادونو کې یې بیا نور هم پرمختګ وکړ او د ژوند هرې برخې ته یې تیاتر یا تمثیلي ننداره ورداخله کړه.که څه هم په لومړیو کې نندارې یا تمثیلي ننداري یوازې مذهبي رنګ درلود،خو د وخت په تېرېدو سره یې دومره وده او پرمختګ وکړ،چې د خلکو ناوړه کارونه او ناولې خبرې د همدې تمثیلي ننداړو په مرسته خلکو ته رسواشوې.په مصر کې له میلاد څخه دوه زره کاله دمخه د (ایبي ډوس) په نامه ننداره د وخت پاچا یا واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوســـي ډوس) د مړينې په وخت ننداري ته وړاندې شــوه.(هاشـــمي ۱۳۹۴، ۱۴۱:).

په لرغوني هند کې هم ننداره يا تمثيلي ټوټه لرغونی تاريخ لري او کابو دوزره کاله پخوا (عالم بهرتا) په نوم يو کتاب وليکل شــو او پــه دې لړ کې د (کــاليـداس) نوم هم د يــادونې وړ دی،چې پــه ســانســکريټ ژبه يې د (شــکنتلا) په نامه ننداره يا تمثيلي ټوټه وړاندې کړه.په لرغونې اريانا کې هم تمثيل يا ننداره لرغونی تاريخ لري ،دلته بـه تمثيل د نڅـا،اکټونو او نخرو پـه ډول پـه ميلو،رســـمونو او نمـانځ غونډوکې تر ســره کېدل.بــه مثال يې د ويدي او اويســتايي ســرودونه دي،چې زرګونه کلونه پخوا وړاندې شــوي دي.همدارنګه د (ســوما) د ګل د راټولو پـه وخت کې،چې کومې مېلې جوړېدې هلته بـه هم خلکو د نڅـا او تمثيـل پـه ډول خلکو تـه ننـدارې وړانـدېـک کولې.(هـاشـــمي ۱۳۹۳، ۹۹:).

د حبيب الله رفيع په وينا په لرغوني اريانا کې داســي دودونه او ننـدارې يـا تمثيلي ټوټې وې،چې د ننی ډرامې پيلامــه يې ګڼلی شــو.(ســامانه) يوه لرغونې ميله وه،چې په هغې کې به نجونو او زلمو ګډې ننداري يا تمثيلي ټوټې وړاندې کولې.(رفيع، ۱۳۶۰: ۹۷).

همدارنګه په اروپا کې که څه هم په لومړيو کې کليسـا تمثيل او ډرامې ته سخت ګوزارونه ورکړل او دا هنر يې د شيطاني هنر په نامه ياد کړ،خو د رنسانس دورې په پيل سره ننداري يا تمثيل هم نوی ژوند پيدا کړ او د پرمختګ پړاونه يې ووهل.په اروپا کې په ۱۳م پېړۍ کې دانته (ځبنتن کوميډي) ډرامې په ليکلو سره کليسا ولړزوله او د همدې ننداري په وړاندې کولو سره يې په خلکو کې شعور پيدا کړ،څو د کليسا تر اغېز لاندې رانشـــي.همدرانګه په اروپا کې د شـــکســـپير نوم هم د يادونې وړ دی،چې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې خپلو خلکو ته په ميراث پريښــي دي،چې بيا يې د ډرامې د پلار لقب هم وګټلو.په فرانســه کې مولر د يادونې وړ دی،چې د خپل وخت د ناخوالو او ســتونز په اړه يې تمثيلي ټوټې او ننـدارې وړانـدې کړې.تمثيـل د ژونـد هغـه برخـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده،چې د انسان سره سمه روانه ده.تمثيلي ټوټې يا ننداري په ټوله نړۍ وزر خور کړ او د ژوند هره برخه يې په خپله غېږ کې ونيوله.
تمثيل يا ننداره په اوس وخت کې دې حد او مقام ته ورسېده،چې په ۱۹۴۶م کې د يونسکو نړۍ والې فرهنګي ادارې د ننداري يا تمثيل نړۍ وال مرکز د جوړلو تکل وکړ،چې د همدغه هنر درې تنه پياوړي ليکوال او هنروال : فرانساموررياک،جان پريستلي او اشيباله يې وګومارل،چې د ننداري يا تمثيل د نړۍ وال مرکز د جوړولو په باب غور وکړي او همغه وو،چې په ۱۹۴۷ م کال يوې بلې ډلې غونډه وکړه او په دې اړه يې بحثونه وړاندې کړل،چې په پای کې د تمثيل يا ننداري نړۍ وال مرکز په ۱۹۴۸ م کې د نړۍ والې ننداري يا تمثيلي ټوټې پروګرام اعلان کړ او دا مرکز د (ننداري يا تمثيل نړۍ وال مرکز) په نامه ونومول شو.د دې مرکز غړي ۵۵ هېوادونه دي او اصلي ځای يې په پاريس کې دی،چې له ۱۹۶۱ م کال څخه يې يوه ورځ د (تياتر يا تمثيل ورځ) په نامه په ټوله نړۍ کې هر کال لمانځل کېږي.(هېوادمل ،۱۳۶۵ : ۱۴۴).
د دې بحث د پايلې په توګه ويلی شو،چې تمثيل يا ننداره د تاريخ اوږد مزل کړی او سخت پړاونه يې تير کړي دي،ورځ تر بلې په کې نوې پېښې او پرمختګونه رامنځ ته کېږي.تمثيل يا نندراه په ټوله نړۍ کې پرمخ روانه ده او د نړۍ تر پايې به خپل اخر منزل ته رسيږي.

په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې بهير

مخکې له دې،چې په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې يا ننداري په تاريخي بهير بحث وکړو،لازمه ده د تياتر د پېژندنې په اړه چې له ننداراليک يا تمثيلي ټوټې سره ډېرې نږدې اړيکې لري او يو له بله پرته نشي مطرح کېدای لنډ بحث پرې وکړو.
تياتر: د تياتر لغوي معنا ((پښتو – پښتو تشريحي قاموس)) د تماشې ځای،ننداره،د تماشې د ښودلو ځای راخيستی او په ادبي اصطلاحي پېژندنه کې يې داسې ليکي: تياتر هغه ځای دی،چې د لوبغاړو په وسيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداريې،نمايشنامې يا تمثيلي ټوټې په کې اجراء کېږي.(پښتو- پښتو سنيد ،۱۳۸۳ : ۷۷۰).

د (نړۍ وال ادبيات) اثر نومې ليکوال پوهندوی جانس خان زړن په خپل کتاب کې د تياتر په اړه ليکلي چې (د اتن تياتر درې طبقې او (۷۸) قطاره درلودل،چې له (۱۴۰۰۰) څخه تر (۱۷۰۰۰م) پورې ننداره چيانو بـه ننداره کولـه.پـه لومړي قطـار کې (۷۶) چوکۍ د نندارچيانو لپاره ايښودل شوې وې.)(زړن ،۱۳۹۳: ۵۱).

د تياتر د لرغونتيا په اړه ويل کېږي،چې لومړی بنسـټ يې يونانيانو کېښـود، لومړني خلک چې تمثيل ته يې مخه کړې وه هغه د زاړه يونان خلک وو.په زاړه يونان کې هغه خلک چې تمثيل يې ليکه يـا يې پـه کې کردار ادا کولو هغوی تـه بـه يې (توريوم) وايـه.دا،چې زمونږ د بحث دا برخه پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې يا ننداريې تاريخي بهير دی،نو ځکه په پښـتو ادب کې يې په تاريخي بهير بحث او څېړنه کوو.

په اوسـني افغانسـتان کې د لومړي ځل لپاره د امير شـيرعلي خان په دربار کې د فقير احمد په نوم يو شـخص و چې پاچا د (مجلس آرا) لقب هم ورکړی و.نوموړي بـه ځينې تـاريخي پېښـې لـه رزمي شـعرونو سـره يو ځای د امير په وړاندې په نندارېزه يا تمثيلي بڼه ويلې.همدارنګه د اعليحضـرت امان الله خان د واکمنۍ په لومړيو کې تمثيل پيل وکړ.نوموړي په ۱۳۰۰ لمريز کال په پغمان کې د تياتر په نامه ودانۍ هم جوړه کړه چې په هغې کې به تمثيلونه (ننداريې) وړاندې کېدلې.په همدې ودانۍ کې پـه ۱۳۰۲ لمريز کې د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په جشن کې د (شهزاده جوا) په نامه ژباړل شوی تمثيل وړانـدې شـو چې پـه دې تمثيـل کې لوبغـاړي (عبـدالعزيز ناصري،نورمحمد،علي محمد،سرور صبا،حسن جان،محمد اکرام،مير محمد، کـاظم هـاشـمي،سـيد عبدالله،مولوي غلام محمد،محمد فرخ افندي،قاري دوست محمد او محمد اکبر ضياء) لوبېدلي وو.

د ياد تمثيل ژباړونکي او ترتيب کوونکي محمود طرزی،فيض محمد ،ذکريا او صـلاح الدين سـلجوقي وو چې امان الله خان يې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداري ته ناست وو. په دې وخت کې ځینې تمثلونه وړاندې شو لکه (فتح ټل،بچه نازدانه، حاکم ظالم، مادر وطن...) د تمثیلي ټوټو دغه ګرم بازار تر ۱۳۰۷ لمریز پورې روان وو،خو د کورنۍ جګړو له امله سقوط سره مخ شو.دا بهیر تر ۱۳۲۰ لمریز پورې ډېر سست روان و خو د ۱۳۲۰ لمریز نه وروسته چې کله سردار محمد نعیم خان د معارف وزیر و یو شمېر فرهنګیانو تمثیل ته بیا مخه کړه.همدارنګه کله چې صلاح الدین سلجوقي د مطبوعاتو مسؤول و د کابل د (پوهنې ننداري) بنسټ هم کېښودل شو چې د همدې امله افغانستان کې تمثیل وده وکړه او په ښوونځیو کې یې هم رواج وموند.په ۱۳۲۸ لمریز کې د کابل ښاروالۍ په چوکاټ کې د (روحي روزنه یا شهري ننداري) په نوم یو تیاتر په فعالیت پیل وکړ.مرستون نندارې یا تمثیلونه هم په همدې کلونو کې مینځته راغلي دي.(۵۲ : ۴۱۷).

د هېواد په مختلفو ولایتونو لکه په ننګرهار کې په ۱۳۳۶ لمریز په پروان کې په ۱۳۴۶ لمریز او پلخمري کې په ۱۳۳۷ لمریز کې تیاتر جوړ او تمثیلي ټوټې په کې د خلکو په وړاندې ترسره شوې.په دغه ولایتونو کې مختلفې تمثیلي ټوټې یا ننداري په مختلفو موضوعاتو کې جوړیدلې او د خلکو په وړاندې نمایش کېدلې.په ۱۹۶۶ م کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې د پښتو تیاتر د تاسیس سره سم پښتو تمثیلي ټوټې جوړې او خلکو ته وړاندې شوې.د دې ترڅنګ د کابل راډیو په چوکاټ کې د ډرام او ډیالوګ ریاست په مرسته په افغانستان کې د تمثیلي ټوټو او ننداړو هنر وده وکړه او پرمختګ ته یې مخه کړه.د ثور د کودتا وورسته هم تمثیل یا نندارہ د خلکو د پام وړ وه،خو د مجاهدینو او طالبانو د راتګ سره سم تمثیل له هېواده کډه وکړه او له رکود او زاوال سره مخ شو.

په کوزه پښتونخوا کې د لومړي ځل لپاره عبدالاکبر خان اکبر د پرنګي ښکیلاکګر په خلاف تمثیلي ټوټه ولیکله،چې دا تمثیلي ټوټه د اتمانزو په ښوونځي کې د زده کوونکو په مرسته وړاندې شوه.په دغې تمثیلي ټوټه کې د وخت د انګریز خلاف انتقاد شوی وو.یاده تمثیلي ټوټه (ډرامه) په کال ۱۹۲۷ م کې ولیکل شوه او د (درې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يتيمـان) پـه نـامـه وه.لـه دي تمثيلي ټوټي يـا ډرامې وروســـتـه پـه لره پښــتونخوا كې په ډېرې چټکۍ ســـره حرکت وکړ او په هر ځای کې د ســـټيج پر ســـر تمثيل كولې.د دې ډرامې لوبغاړو يا اداكارانو په ډله کې نويالى شـــاعر خان عبدالغني خان او خان عبدالولي خان هم شـــامل وو.ځينو د دې ډرامې يـا تمثيلي ټوټې كـال ۱۹۲۴م ښـــودلى.(اعظم ۱۹۹۹، : ۴۰۱).

په کال (۱۹۲۸م) کې قاضـــي رحيم الله خان د (نوې روشـــني) په نامه يوه ننداره يا تمثيلي ټوټه وليکله،چې بيا همدا تمثيلي ټوټه يا ډرامه غازي امان الله خان كابل ته وغوښـــته او دلته يې په تياتر کې ننداري ته وړاندې شـــوه. دهغه وخت ډيرې تمثيلي ټوټې او ننداري د پرنګي ښـکيلاک (سـامراج) په ضد وې اوپرنـګيان هم په دې پوه شوي وو .نوكله به چې كومه تمثيلي ټوټه يا ډرامه ســـټيج شـــوه نودخاورې اووطن دښـــمنان به ورته متوجې وو .اوداخوښـــكاره خبره وه چې په ډيرو ډرامو يـا نـنـدارو کې بـه دوطن دميني رنـګ پروت وو .اوهم پرنګيانو په خلاف روحيه په زرغرده ســـره په کې په ډاګه شـــوې وه.دپښــتو تمثيلي ټوټو اونمايشـنامو ليکنه دخدايي خدمتګار له تحريک ســـره يوځای پيل شـوه لكه چې دمخه موويل لومړنۍ ډرامه يا ننداره په كال(۱۹۲۷ م)كې وليكل شوه.په افعانستان کې په(۱۲۹۹ه ش) كال کې دعليحضــرت امان الله خان په ســلطنت کې ځنې وړې وړې تمثيلي ټوټې (پرچې) دښـــوونې اوروزنې په چوكاټ کې دپوهنې شـــاګردانوله خوا ننداري ته وړاندې شوي .(نيازی ،۱۳۷۰ : ۶۱).

د تمثيلي ټوټې پيژندنه

د تمثيلي ټوټې يا نندارليک د پيژندنې په اړه مختلف نظرونه او اندونه وړاندې شـــوي،چې د موضـــوع په دې برخه کې به يې په هر تعريف او نظر يو ځغلنده نظر تيركړو او په پای کې به يې د پيژندنې نچوړ وړاندې كړو.پښــتو- پښــتو ســيند كې د تمثيل لغوي معنى داســې كړې: تمثيل مثال راوړل،د يو شي شكل مجسمونه،ډرامه ښودنه،نمايش ښودنه.(پښتو-پښتو سيند ،۱۳۸۹ : ۲۹۷).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ((ادبيات فارسـي)) نومې کتاب ليکوال د تمثيلي ټوټې په اړه داسې ويلي دي: (ننداراليک د کيسې يو ډول دی،خو له هغې سره دوه توپيره لري. يو دا،چې په څو ثابتو صحنو کې د ښودنې او نندارې وړ وي.بل دا چې ټولې پېښې د ښودنې وړ وي،د بېلګې په توګه که د کېسې د اتل افکار او تصورات د نندارې وړ نه وي باید ونه ليکل شي.(هاشمي ۱۳۹۴، ۴۰۹:).

په پورته تعريف کې ويل شوي دي،چې په څو ثابتو صحنو کې بايد تمثيل يا ننداره شي،معنی دا،چې تمثيلي ټوټه يا ننداره ډېره اوږده نه وي او په څو معلومو صحنو کې په سټيج يا ميدان کې پای ته رسيږي.تمثيلي ټوټه په ژوندۍ توګه وړاندې کېږي.

په يو بل تعريف کې د ((نامه نګاری نوين)) اثر ليکوال د تمثيلي ټوټې د پېژندنې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي او د لنډې کېسې سره يې توپيرونه په لاندې ټوګه ښودلي دي:(ننداراليک يوه کېسه ده،چې د نندارې په ځای يا د سټيج پرمخ د لوبغاړو له خوا اجراء کېږي.له کېسې څخه جلا او لرغونې ده.څکه ،چې له ميلاد څخه دمخه پنځمه پيړۍ کې ننداراليک يا تمثيلي ټوټه په يونان کې رامنځ ته شوې او اوج ته رسېدلې و. له کېسې سره يې توپيرونه دا دي،چې ننداراليک له يوې مخې د مکالمې او ډيالوګ په بڼه ليکل کېږي او په کېسه کې کله کله ډيالوګ او مکالمې ته اړتيا پيښيږي.ننداراليک د وخت او موضوع له مخې په بيلو بيلو برخو ويشل کېږي،چې هرې برخې ته يې پرده ويل کېږي.(هاشمي ۱۳۹۴، ۴۰۹:).

په پورته تعريف يا پېژندنه کې يې د لنډې کېسې سره جوت او ښکاره توپير ښودلی دی او ويلي يې دي،چې تمثيلي ټوټه د ډيالوګ او مکالمو په بڼه وړاندې کېږي.په تمثيلي ټوټه کې ډيالوګ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي او کرکټر بايد د تمثيلي ټوټې يا نندارې ټولې مکالمې او صحنې بايد په خپل ذهن کې وساتي او په ژوندۍ بڼه يې هره صحنه يو له بل سره اړيکه او رابطه ولري.د نثري ادب ډولونو نومې کتاب ليکوال بيا د ننداراليک يا تمثيلي ټوټې په اړه خپل نظر داسې څرګندوي او وايي: (تمثيلي ټوټه يا ننداراليک هغه کېسه ده چې د ډيالوګ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکالمو په بڼه د ستيج پرمخ د ښودنې لپاره ليکل کېږي او بيا د تياتر يا بله ځانګړې صـــحنه کې د خلکو په وړاندې د کردارونو يا لوبغاړو په وســـيله تمثيل او ښـــودل کېږي،ننداريک ورته ويل کېږي.(هاشـــمي ۱۳۹۴، ۴۱۰:).

په پورتني تعريف کې هم ويل شـــوي ،چې تمثيلي ټوټه هغه ډيالوګ دی،چې په ستيج يا ميدان او صـحنه کې بايد تمثيل شـي،که څه هم په اوس وخت کې تمثيلي ټوټې په مختلفو ځايو نوکي اجرا کېږي،لکه تلويزون،راډيو او سينما ته ورته صحنو کې وړاندې کېږي،خو لومړني تمثيلونه به په اوار ميدان يا ســـتيج په ژوندۍ بڼه وړاندې کېدل.کله،چې په کوزه پښـتونخوا کې عبدالاکبر خان اکبر په اتمانزو کې کومه تمثيلي ټوټه وړاندې کړه هغه هم په ژوندۍ بڼه د شـــاګردانو لخوا د ســـتيج يا ميدان پر مخ د خلکو په وړاندې تمثيل شوه.

د دې موضـــوع په پايله کې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک لپاره د ټولو پېژندنو په نظر کې نيولو ســـره ويلی شـــو چې: تمثيلي ټوټه يا ننداريک هغه لنډه او وړه موضـــوع يا کيســـه ده،چې د کرکټرونو او کردارنو په وســـيله هره مکالمه د ســـتيج يا ميدان پر مخ د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه په داســـې ډول وړاندې شـــي،چې هره مکالمه او صحنه د بلې سره اړيکه ولري او هره برخه يې تر پای پورې په منظم ډول تر سره شي.

د يـادونې وړ ده،چې تمثيلي ټوټـه هم لکـه د ډرامې او نورو ژانرونو پـه څېر تراژيدي،کوميډی،تراژيدي کوميډی ډولونـه لري او هره برخـه يې ځانلـه ځانګړنې لري.د تمثيلي ټوټې د ليکنې پر وخـت ليکوال بايد داســـې مکالمې جوړې کړي،چې ډېرې اوږدې نه وي او ممثل وکولای شي تر پايې پورې تمثيلي ټوټه په سمه توګه ورسوي.که چېرې په ســـتيج تمثيلي ټوټه کې مکالمې ډېرې اوږدې شـــي،ممثل له کړاو سره مخ کوي او کله کله داسې هم کېږي،چې کرکټر يا ممثل هغه مکالمه چې ليکوال يا ډايرکټر ورته ښـــودلې له ياده وباســـي او نورې مکـالمې پـه کې ورزيـاتې کړي،خو مکـالمې لنډې او پـه زړه پورې وي،نو کرکټر يا ممثل په ډېرې ارامۍ او ښـــه توګه خپلې مکالمې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـمه توګه پای ته رسـوي او په تمثیلي ټوټه کې کوم خلل نه رامنځ ته کېږي. پـه تلویزوني یـا راډیویي تمثیلي ټوټو کې کـه مکـالمې اوږدې وي،نو پروا نه کوي،ځکه چې په راډیو یا تلویزون کې هره مکالمه څو څو وارې تکرار تکرار ثبت یا ریکارډ کېږي او بیا هره برخه دومره اصلاح او ایډیټ کېږي،نو هلته د ممثل لپاره دومره ستونزمنه نه وي.

د تمثیلي ټوټې چوکاټ،جوړښت، توکي او د لیکنې لار

تمثیلي ټوټه هغه ادبي ژانر دی،چې ځانله چوکاټ او جوړښـت لري.د جوړښت توکي یې د نورو ادبي داستاني ژانرونو په څېر دي که چېرې یاد توکي یا جوړښـت ونلري کېدای شـي تمثیلي ټوټه یا نیمګړې شـــي او یا هم مفهوم او پیغام په ســـم ډول وړاندې نکړي.نو ځکه یې لانـدې توکي اړین دي او پـه کـار ده،چې دا ټول پـه نظر کې ونیول شي.لکه:

۱:**کېســـه:** د تمثیلي ټوټې کېســـه به وړه،خو له مفهومه ډکه او پوره وي.ځکه،چې دا کېســه د صــحنې پر مخ د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه خپرېږي او ډېر کم وخت کې پای ته رسیږي،نو ځکه یې باید کېسـه لنډه،واضحه او مکالمې یې باید لنډې لنډې وي.

۲: **پلاټ:** پلاټ هم پـه تمثیلي ټوټـه کې پـه پـام کې نیول اړین کـار دی،ځکـه کله چې لیکوال د یوې ډرامې یـا تمثیلي ټوټې پلاټ پـه نظر کې ونه نیسي،نو ټوله کېسه به تړې بې ترتیبه او غېر منظمه شي.پلاټ د تمثیلي ټوټې هغه برخه ده،چې لیکوال په کې د واقعاتو یا پېښو ترتیب او تنظم په نظر کې نیســـي،چې کومه پېښـــه په کوم ځای کې راولي.د بېلګې په ډول که مونږ د نشـــیي توکو په اړه کومه تمثیلي ټوټه لیکو،نو لومړی به د هغه کس رول او کرکټر راوړو،چې په نشـــیي توکو اخته وي،که چېرې سـمدلاسـه د ډاکټر کرکټر راولو او بیا وروسـته د خلکو نظر او بیا ورپسـې په نشــه کس انځور وړاندې کوو،نو دلته به دا پلاټ غېر منظم ترسره شي او اثر به یې پر خلکو کم وي.

۳:**کرکټرونـه:** کرکټر پـه تمثلي ټوټـه یـا ننداریـک کې ډېر مهم او د ارزښت وړ توک دی.دا برخه باید په سمه توګه تر سره شي.ځکه ،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تمثيلي ټوټې کېسه د همدې کرکټرونو په مرسته او وسيله پر مخ ځي او ننداري ته وړاندې کېږي.دا،چې په ډرامه کې اصلي او فرعي کرکټرونه موجود دي،نو په تمثيلي ټوټه کې هم مرکزي او فرعي کرکټرونو ته اړتيا وي،ځکه چې دا کرکټرونونه هر يو پر خپل ځای د ارزښت وړ وي.که چېرې هر کرکټر پر خپل ځای رانشي بيا د تمثيلي ټوټې پلاټ او کېسه بې مفهومه کوي د مثال په ډول.که يو کس د ډاکټر کرکټر تر سره کوي او هغه د دهقان په جامه کې مريض ته راشي،نو دلته دا کرکټر خپل ارزښت له لاسه ورکوي او د ناستو خلکو د پام وړ نه وي.يا که يو کس د دهقان يا ډريور کرکټر لوبوي او هغه د انجينر يا ډاکټر په جامه کې صحنې ته راځي،نو په تمثيل کې ګډوډي راځي او د تمثيل ارزښت او خوند له منځه وړي.

۴:مکالمې: مکالمه هم د تمثيلي ټوټې لپاره مهمه او دپام وړ برخه ده.مکالمه هماغه خبرې دي،چې کرکټرونه يې پرمخ وړي. په تمثيلي ټوټه کې مکالمه همدومره د ارزښت وړ ده لکه څومره،چې کرکټر دی.که کرکټر نه وي مکالمه پرمخ نه ځي او که مکالمه نه وي،نو کرکټر په ټپه ودرېږي او د خبرو لپاره د کرکټر سره هيڅ نه وي.مکالمه د تمثيلي ټوټې مهمه برخه ده او له مکالمو پرته تمثيلي ټوټه پرمخ نه ځي.د يادونې وړ ده،چې په تمثيلي ټوټه يا ننداره کې بايد مکالمې منظمې او لنډې وسي،ځکه چې دا په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي،څو د کرکټر په خبرو کې د اوږدو مکالمو په مرسته ګډوډي رانشي.

۵: سپنس يا تجسس: تجسس په کېسه،ډرامه يا تمثيلي ټوټه کې ډېر مهم توک دی.که کېسه کې تجسس يا تلوسه نه وي ليدونکی يا اوريدونکی له ځان سره نه شي ساتلی.هره تمثيلي ټوټه بايد ډېره جالبه او له تلوسې ډکه وي،ځکه چې دا لنډه او وړه کېسه چې د ستيج يا صحنې پرمخ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي د خلکو توجه ځانله نشي جلبولی،نو لازمي ده،چې د لنډې کېسې هره برخه جالبه او له تلوسې ډکه وي او نندارچيان له ځان سره تر اخره په خندا او ولولو وساتي.په تمثيلي ټوټه کې تلوسه او تجسس د ساه يا روح په معنا ده که دا روح او ساه په کې نه وي په خلکو کې شروع او ولولې نه شي راوستلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه هم لکه د ډرامې جوښــت او ســاختمان لري.تمثلي ټوټه د پيل،اوج او پای نقطه لري او په دې ډول پرمخ ځي.ليکوا ل دغه کېســه په مختلفو پردو ويشــي او هره پرده بلې ســره اړيکه نيســي .هره پرده پيل،اوج او پای لري،څو بلې پردې ته داخل شـــي.د هرې پردې پــای پــه داســـې ډول ختميږي،چې بلې پردې تــه د داخليــدو لاره هواروي.مخکنۍ پرده له وروســتۍ پردې ســره منطقي تړاو لري او په دې ځای کې بايد داسې تلوسه او تجسس ور ځای شي،چې نندارچيان يا ليدونکي بلې صحنې يا پردې ته په تمه شي او تر اخره يې تعقيب کړي.

د تمثيلي ټوټې کېســه ډېره مهمه ده او موضــوع په غوره کولو کې بايد پوره غور او کوښښ وشي.د تمثيلي ټوټې يوه ښېګڼه دا ده ،چې د هر وخت او مهال ســره ســمه موضــوع ورته پيدا کيږي او په خپل وخت هره موضـوع څېړي.که د کېسـې موضـوع په زړه پورې وي،نو کرکټرونه هم کولای شي،چې مکالمې په زړه پورې پرمخ يوسي.تمثيلي ټوټې زياتره په طنز او خندا ولاړ ې وي،که طنز او خندا په کې نه وي جالبيت او خوند يې له منځه ځي،کوښښ بايد وشــي،چې د طنز ژبه يې هم خونـدوره او هم ادبي وي او لـه چوکـاټـه وتلې نـه وي.دلتـه،چې پـه تمثيلي ټوټه کې د طنز خبره راغله نو اړينه ده،چې د طنز د پېژندنې په اړه هم لنډې خبرې ولرو.د ادب پوهنې بنســـټونه نومې اثر ليکوال په خپـل کتـاب کې د طنز پـه اړه وايي (طنز پـه لغت کې نـاز،نخرې کرشمې،پېغور او مسخره کولو ته وايي.)(رفيق ،۱۳۹۵ : ۹۷).

همدارنګه د (معاصـــره ليکوالي) اثر ليکوال وايي (طنز،هزل،مطايبه او فکاهيات يوه معنا لري.ټولنيز مطلب په داســـې خوندورو الفاظو کې را اخلي،چې هم خندونکی وي او هم ملنډې وهونکی.)(زغم ،۱۳۹۴ : ۴۶۴).

نو دا چې د تمثيلي ټوټې ژبه زياتره په طنز ولاړه وي،نو اړينه ده،چې د طنز د تعريف يـا پېژنـدنې پـه اړه هم لنډ بحث ولرو،خو پـه تمثيلي ټوټه کې به طنز داسې نه وي،چې د چا شخصيت يا کوم قوم ته په کې سپکاوی شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدتونه هم مهمه برخه ده.په تمثيلي ټوټه کې (وحدت مکان،وحدت زمان او وحدت عمل) دا مهمه برخه ده او وخت ته په کتو سره بايد خپلې مکالمې وړاندې شي.مکان او ځای يې هم بايد په نظر کې ونيول شي او د عمل وحدت يې هم بايد په پام کې ونيول شي،نو په پای کې ويلی شو،چې د تمثيلي ټوټې يا ننداراليک ليکوال بايد پورته ټولې برخې او توکي په پام کې ونيسي او هره برخه يې بايد په زړه پورې له تلوسو او مکالمو ډکه وي،که ليکوال دا توکي په پام کې ونه نيسي،نو کېسه يې بې خونده او د ليدونکو د پام وړ نه ګرځي.په تمثيلي ټوټه يا بل هر ژانر کې سپنس يا تلوسه د هغه مقناطيس يا هندروبا په معنا ده،چې په شاوخوا کې پرتې د اوسپنې ټولې زرې او ټوټې په ځان پسې راکاږي او راټولوي يې، که په مقناطيس کې کشش کم وي يا په کې نه وي،نو هيڅ کله نه شي کولی چې اوسپنه په ځان پسې راټوله کړي،په کېسه يا تمثيلي ټوټه کې چې تلوسه ،تجسس يا سپنس نه وي،نو کېسه سترې کېدونکې او د خلکو د پام وړ نه ګرځي،نو اړينه ده په کېسه کې ټولې خواوې په پام کې ونيول شي او په ډېر هنر سره د خلکو په وړاندې تمثيل شي.

د تمثيلي ټوټې ژبه

هره ليکنه او کېسه ځانله د ليکنې ژبه لري او د هر هنري ژانر لپاره بايد کوښښ وشي،چې د داستان يا کېسې ته په کتلو سره د هماغې کېسې لپاره ژبه وکاروي.ځکه د هرې خبرې او هر کار لپاره خپل ځای او مکان وي.که د هرې کېسې ژبه په پام کې ونه نيول شي،هغه کېسه يا داستان خپل خوند له لاسه ورکوي او لوستونکي يې لوستلو،اورېدلو يا ليدلو ته زړه نه ښه کوي.دا،چې تمثيلي ټوټه څه ډول ژبه لري؟ او د ليکلو او ويلو ژبه يې بايد څه ډول وي؟ او د ډرامې له ژبې سره يې توپير ليدل کېږي کنه؟ د موضوع په دې برخه کې به په همدې موضوع تم شو او دا به جوته شي،چې د تمثيلي ټوټې ژبه بايد څه ډول وي.مونږ مخکې په بحث کې وويل،چې تمثيلي ټوټه هم لکه د ډرامې او فلم يو داستاني او ادبي ژانر دی،خو په دې توپير،چې ډرامه او فلم اورېد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه وړه او لمنه يې تنګه وي. په خپله لمن کې د خپل قد او وس په اندازه موضـوعات رانغاړي او د ډېرو اوږدو خبرو او موضـوعاتو توان نلري.

نو دلته به د نندارليک يا تمثيلي ټوټې په ژبه بحث وکړو.تمثيلي ټوټه که څه هم ډرامې ته ورته ده،خو ژبه يې نسبت ډرامې ته خوږه،له خندا ډکه او وړه ده.په تمثيلي ټوټه کې زياتره له طنز او مزاح څخه ګټه اخيســتل کيږي او همدې طنز او مزاح يې ښه او شــکل خوندور کړی دی.په ندارليک کې د ژبې کارول او ځرنګوالی هم په خپل ځای ډېر د ارزښت او اهميت وړ دی.د تمثيلي ټوټې ژبه بايد عام فهمه او د ليدونکو او اوريدونکو د فهم وړ وي.کومې مکالمې،چې په تمثيلي ټوټه کې ليکل کيږي،بايد داسې وليکل شـي ځرنګه،چې تلفظ کيږي.له تصـنع څخه په کې کار وانخستل شي.ژبه يې بايد واضحه،اسانه او روانه وسي.مکالمې يې بايد ډېرې ســـختې نه وي.د بېلګې په توګه که مونږ په يوه تمثيلي ټوټه کې د يو کوچي کرکټر لرو او د هغې لپاره په کوچۍ لهجه خبرې ونه ليکو،نو دلته زمونږ د نندارليک ژبه مصـــنوعي بڼه خپلوي.دلته د بېلګې په توګه څو مکالمې راوړو او ګورو،چې ژبه يې ځنګه ده.که کرکټر د کوچي وي،نو هغې ته به لاندې مکالمه راوړو.

١- کوچی ځوان: اديو وه اديو څه سوې وږای سوای يمه مستې سته که نسته.

٢- د کوچي ځوان مور: نا غلی ســه مســتې له کومه ســوې.مېږې ســر خوړلې شدې نه کوي.

که مونږ د پورته مکالمې ژبه په اصلي بڼه راوړو،نو دلته ده،چې د تمثلي ټوټې يا ننداري خوند له منځه ځي او ليدونکو يا اوريدونکو ته نه په زړه پورې کيږي .دلته به د بېلګې په ډول د ډاکټر نورالحبيب نثار د ليکنې يوه برخه راوړو،چې د ليکنې عنوان يې يې دی (دست خوش) په دغه کېسه کې که څه هم لنډې کېسې ته ورته کېسه ده،خو دا چې خبره د تمثيلي ټوټې د ژبې ده،نو ښه ده چې په مثال کې يې راوړو او وګورو،چې د کوم کرکټر لپاره يې کومه ژبه غوره کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستخوش

پرون لوړ مازیګر په څه کارپسي له کوره ووتم.ارباب صاحب ګل دین په مخه راغی .ویې پوښتلم ،چې چېرته له خیره.ما ورته وویل،چې باغ قاضي ته ځم،څه کار مې دی او ضمناً به له منډیي څخه سود سودا وکړم. هغوی هم پیسې راکړې ،چې شیرني ورته راوړم.له بده شامته د بېنظیر هوټل لاندې د شیرني فروشی په مخه کې پر ټوپکمارو واوښتم.ویې درولم پوښتنه یې راڅخه وکړه چې فلانی ته یې؟ما بېدو داسې وانګېرله،چې په لوی لاس چا ورته په ګوته کړی یم.هو مې ورته وکړه نور نو چې څو پر ځان پوهېدم ډاټسن ته یې خېژولی وم.تر یوه ښه بنایسته ټوټه مزله وروسته یې خپل مرکز ته ورسولم او نېغ یې خپل امیر ته مخامخ ودرولم،هغه راته کړه:

-مدامین خودت استي؟

- بلی.

- از عاشقان و عارفان استي؟

-بلې

هغه راته د ناستې اشاره وکړه.قلم مې تیار په جیب کې و،کاغذ یې راوغوښت، راته یې وویل:

- تجار صاحب! ای کاغذ بګی، بدست مبارک خود بخانه ات نوشته کو که اګه مه را زنده کار دارین دوصد لک افغاني را تا سبا چاشت روان کنین.

زه لړ څه ډاډه شوم،ځکه ما ته داسې ښکاره شوه چې ادرس یې غلط کړی ،عوضي یې راوستی یم. معافي او معذرت مې ځنې وغوښت او په خندا مې ورته وویل: جناب! بېشکه چې زه محمد امین یم،مګر سوداګر نه یم.زه یو معلم یم چې سر او ږیره مې دواړه له ماشومانو سره سپین شوي ،درست عمر مې کاڼې په نس پورې تړلي دي، په الوګانو مې ګوزاره کړې ده .که خپل درست سره هست وبود مې دروځنځوم،ستاسو د حوالې حتی اومه – اتمه برخه به هم پوره نه کړای شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هغوی زما په خوله باور کله کاوه ځکه چې زه يې د بېنظير هوټل له مخې ورپورته کړی وم.ما ورته دا هم له غوږه تېره کړه چې که دولت د معاشـــانو اســـتحقاقونه اجرا کړي روغ د اوو ،اتو مياشـــتو مو پوروړی دی.ټول به تر ســـــتاســـو ځار کړم،خو د هغوی ســــودا نغده وه،نسيه يې نه پېژنده ،څه به مو کړوم خو حواله يې راباندې وليکله او په خپل منشي يې تر لوستلو وروسته له واره ،چاته ورکړه چې زمونږ کورته يې ورســـوي او زه يې يوې ټياره کوټې ته چې تور غټ قلف ورته پروت و،ور دننه کړم.

کوټه ډېره سړه وه خو ښه و دغه شړی مې راسره وه،له سړو مې ساه ونه ختته،که نه نور مې د چا خبره تمامه شـــــپه چاقوګان جوړ کړل.يو وخت غالبآ چې چرګبانګ به و شــــرنګ شـــو چې د دروازې زنځير پورته شو.د کوټې ور راخلاص شو.ټوپک والا و راته يې کړه:هله ژر کوه چې قوماندان صـــاحب دې غواړي،په ما کې په زغرده د ورجګېدا جوګه نـه وه پـاتې،تر مټ يې ونيوم او وريې وســــتم.کـه ګورم چې د جوارۍ پړ لګېدلی او (نيم پټه)) ښـه په درز کې روانه ده،قوماندان چې دا وخت هر څۀ بايللي وو،ښــــه په ســـوخت کې راغلی و،ماته يې لاس ونيو او ويې ويل:

- ای داو اخری مه است،دوصد لک بکش.

قطعه چې د چا په لاسـونو کې وه ښـايسـتو کې.ګردکۍ ،ږيره يې لرله.ګومان کوم چې اصلاً د کوچه،خرابات اوسپدونکی و په هر ځل چې به يې ورته بوت اړاوه د قوماندان د تندي په ګونځو کې به رڼا خپرېده ،خو د برېښنا غونډې يو پړک به يې و او بس.ځکه چې وبه يې کاته نو د پاچا پرځای به غلام بهر شـوی و،څو ځله يې دغه وړ ټنډه وغوړېده ،خو ډېر ژر به يې تمه ځنې پرې شـوه،خو چې څنګه درسـت سره غلامان بهر شول،پيوسته ورپسې پاچا دننه شو،يخې اوبه پرې تلې شــوې ،قوماندان ميدان بايلود.دا چې زه له يوې خوا د خپلو ماشــومانو په غم کې کيوتی وم او له بلې خوا مې خپلې راتلونکې ته په ســـوچ کې وم،پر ځان ونه پوهېدم، بېواکه مې له خولې ووتل چې دستخوش،طالب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانه دستخوش!! د هغه چې دا وخت طبعه ښه راسته وه او زه يې هم کينې ډډې ته ښه برابر ناست وم،نو داسې يوه ګړنګينه څپيړه يې ګرم کړم،چې ازانګې يې لا اوس هم زما په غوږونو کې دي،او راته يې کړه.ځغله،چې شاته ونه ګورې،،.(غضنفر ،۱۳۸۹).

په پورته کېسه کې ژبه عامفهمه او د سېمې په لهجه ليکل شوې ده.که چېرې ليکوال په دې کېسه کې ادبي ژبه کارولای وای،نو شايد دومره خوند به په کې نه وای.نو د دې موضوع په پای کې ويلی شو،چې کوښښ بايد وشي د تمثيلي ټوټې ژبه ډېره ساده،روانه او عام فهمه اوسي او د هر کرکټر په پام کې نيولو سره يې ژبه هم په هماغه شان وي.که دهقان کرکټر وي،ژبه يې بايد دهقان ته ورته وي نه،کوم ډاکټر يا انجينر ته.که ټکسي ډريور کرکټر وي يا کوم موچي وي،نو د مکالمو ژبه يې بايد د هغوی په بڼه وي،نه د داسې کوم کس،چې هغه لوستی يا داسې کس وي،چې د کرکټر او مکالمې ترمنځ واټن موجود وي.د دې موضوع د وضاحت لپاره به بيا د تمثيلي ټوټو په بيلګو کې وګور،چې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک ژبه بايد څه ډول اوسي.

په لرغونو وختونو کې ننداريکونه يا تمثيلي ټوټې په شعر يا نظم جوړېدلې او خلکو ته به وړاندې کېدلې،خو ورو ورو د نظم تر څنګ په نثر هم وليکل شوې او د نولسمې پيړۍ په ورستيو کې چې په ادبي آثارو کې رياليستي او واقع ګرايي تمايلات زيات شول نثر د ننداريک يا تمثيلي ټوټې لپاره ځانګړی شو او نن تمثيلي ټوټه په نثر او نظم دواړو ليکل کيږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۰).

په تمثيلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه

د تمثيلي ټوټې په جوړښت او چوکاټ کې مو په کرکټر لږ لنډکی بحث وکړ.اوس د موضوع په دې برخه کې په تمثيلي ټوټه کې د کرکټرونو په کارونه بحث کوو.دا،چې کرکټر څه ته وايي لومړی به کرکټر وپيژنو او بيا به يې پر کارونه خبرې وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرکټر: کرکټر هغه شخص يا کس ته ويل کېږي،چې په تمثيلي ټوټه کې مکالمو ته د خبرو ژبه ورکوي او هره مکالمه په خبرو راولي.کرکټر ته لوبغاړی يا اداکار هم ويل کېږي. يا کرکټر هغه چا ته ويل کېږي،چې د سټيج پرمخ د خلکو په وړاندې د تمثيلي ټوټې ليکل شوي الفاظ يا مکالمې په ژوندۍ بڼه وړاندې کوي او هرې کلمې ته يو انځور او ساه ورکوي.کرکټرونه يا کرکټر د تمثيلي ټوټې د جوړښت يو اساسي توکی دی.که کرکټر نه وي تمثيلي ټوټه د کاغذ پر مخ تشه ليکل شوې کېسه پاتې کېږي.د تمثيلي ټوټې يا ننداره کېسه او موضوع همدا کرکټرونه پرمخ وړي او د خبرو ژبه ورکوي.کرکټر هغه څوک دی،چې هرې مکالمې ته ساه ورکوي،هره مکالمه په خبرو راولي او هره مکالمې ته غږ ورکوي.هره ډرامه،فليم ،سريال کرکټرونه لري،نو ځکه تمثيلي ټوټې ته هم د کرکټرونو اړتيا ده او همدا کرکټرونه دي،چې تمثيل د سټيج پر مخ نڅوي او ښکلا ورکوي.په تمثيلي ټوټه يا ننداره کې لکه د ډرامې په څېر اصلي او فرعي کرکټرونه موجود وي.اصلي کرکټر هغه کس وي،چې دا وړه او لنډه کېسه پرې راڅرخي او ترڅنګ يې بيا واړه واړه فرعي کرکټرونه هم رامنځ ته کېږي.

اوس خبره دا ده،چې په يوه تمثيلي ټوټه يا ننداره کې بايد کرکټرونه څنګه او په کوم ځای کې راوړل شي.هره تمثيلي ټوټه جلا موضوع لري او د هرې ټوټې د وړاندې کولو لپاره مختلف کرکټرونه يا لوبغاړي په کار وي.ليکوال بايد کوښښ وکړي،د کرکټر يا لوبغاړي په سمه کارونه کې له دقت څخه کار واخلي.د بېلګې په توګه که مونږ د يوې کليوالي نجلۍ د واده په اړه تمثيلي ټوټه اماده کوو او دا نجلۍ د جګ ولور په بدل کې خرڅه شوې وي،نو دلته به څرنګه لوبغاړي او کرکټرونه کاروو.

لومړی،خو دا،چې واده به په داسې ځای يا سټيج کې اماده کېږي،چې کليوالي بڼه ولري ځکه که د داسې واده صحنه د هوټل په څېر وي،نو بيا د کېسې اصلي مفهوم او محتوا له منځه وړي.بله دا،چې په کېسه کې به ناوې د کليوالو په دود او دستور جوړه وي که چېرې دلته د ناوې کرکټر يوه ښاري نجلۍ پرمخ وړي،نو د کېسې بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدلوي.کومه نجلۍ چې په دې تمثيل کې اصـــلي کرکټر يا لوبغاړې ده هغه به بېسواده او ساده باده کليواله نجلۍ وي.

همدارنګه که زمونږ د تمثيل موضوع د ډاکټرانو په اړه وي،نو بـايد ټولـه موضـــوع موږ ډاکټرانو راوڅرخي او مرکزي کردار يـا کرکټر بايد د ډاکټر په څېر جوړ شـــوی وي.که چېرې موضـــوع د ډاکټرانو وي او مونږ لوبغاړی د دهقان په شـــکل راشـــي،نو دلته به د موضوع خوند او رنګ دواړه بې خونده کړي.

نو په پای کې ويلی شـــو،چې په يوه تمثيلي ټوټه کې هر کرکټر په خپل ځای کې بايد راوړل شـي او د موضـوع تسلسل ته په کتو سره هر لوبغاړی او کرکټر په سمه توګه وکارول شـي.هغه يو متل دی چې وايي :(هره خبره خپل ځای لري) نو ليکوال بايد پوره هڅه او کوښښ وکړي،چې د لوبغاړو کاورنه کې تېروتنه ونکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

د تمثيلي ټوټې ډولونه

د موضــــوع په دې برخه کې به په دې بحث وکړو،چې تمثيلي ټوټه کوم ډولونه لري او يو له بل ســـره يې توپير په څه کې دی.تمثيلي ټوټه يا ننداره هم د ډرامې په څېر ځانله ډولونه لري او هر ډول يا نوعه يې په خپل ځای کې د خپل ارزښـــت او اهميت وړ دی.پخوا به تمثيلي ټوټې يوازې د ســـټيج يا دريځ پر مخ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېدلې،خو د ټکنالوژۍ د پرمختګ سره تمثيل هم وده وکړه او اوس په راډيو،تلويزون او مجازي نړۍ کې هم پرمخ روانه ده او د پرمختګ پړاونه وهي.اوس به د تمثيلي ټوټې هر ډول جلا جلا روښـــانه او واضحه کړو.

د فورم له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه

د فورم يا شـــکل له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه په لاندې ډول دي،چې هره ډول يې جلا جلا تر بحث لاندې نيسـو او کوښـښ کيږي، چې د هر ډول لپاره بېلګه راوړل شي.

سټيج تمثيلي ټوټه

مخکې له دې،چې پر ســټيج تمثيلي ټوټه بحث وکړو،لومړی به سټيج وپيژنو،چې څه ته ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـتيج: انګليســـــي کلمه ده،هغه لوړ او جګ ځای ته ويل کيږي،چې مجلس،تمثيلي ټوټې او غونډې په کې تر ســره کېدی شـــي. يا په بله وينا ســټيج يا په ســـاده اصـــطلاح چوتره هغه ځای ته ويل کيږي،چې ممثلين پکې د تمثيلي ټوټې د وړاندې کولو لپاره راځي او خلکو ته يې ننداره کوي.ســـټيج بيا ډېر ډولونه لري،خو دلته يې د ډولونو له وضـحات څخه تېرېږو او په همدې تعريف يې بســـــنه کوو.ځکه،چې زمونږ اصــــلي موضوع نده.

سټيج تمثيلي ټوټه يا ننداراليک

هغه تمثيلي ټوټه ده،چې په يو لوړ ځای کې يې ټول لوبغاړي په خپل وار خپلې مکالمې په ژوندۍ بڼه د ناســــتو خلکو پر وړاندې اجرا کوي او د خلکو پام ځانله راګرځوي.يا ســــټيج تمثيلي ټوټه يا ننداراليک هغه تمثيلي ټوټه ده،چې د سټيج پرمخ د ښودنې لپاره ليکل کيږي او بيا په تياتر يا بله ځانګړې صـــحنه کې د خلکو پر وړاندې په ژوندۍ بڼه د کردارنو په وسيله تمثيل او ښودل کيږي.(هاشمي ،۱۳۸۹ : ۱۹۹).

د يادونې وړه ده،چې د ژوندۍ تمثيلي ټوټې لپاره ســــټيج يا صـــــحنه ضرور ي ده او بې له سټيج څخه د ياد ژانر يا فن په سمه توګه نه شي تر سره کېدلی.د تمثيلي ټوټې د بڼه اجرا لپاره سټيج ته اړتيا وي.

دلتـه بـه د ســــتيج تمثيلي ټوټې لپـاره يوه بېلګـه راوړو او وبـه ګور،چې يـاده تمثيلي ټوټـه څومره اغېز نـاکـه ده او پـه ټولنـه يې کومـه اغېزه کېدلی شــــي کنه.په دغه تمثيلي ټوټه کې ټول څلور کرکټرونه يا لوبغاړي برخه اخلي.يو کرکټر په کې د نجلۍ دی،چې په افغاني ټولنه کې د ولور پـه مقـابـل کې پـه خـارج کې داســــې يو کس تـه ورکول کيږي،چې يولاس او پښـــه يې معذوره وي،خو د نجلۍ پلار د پيســـو په لالچ کې راځي او د خپلې لور سرنوشت د خاورو سره خاورې کوي.د نجلۍ رول يا کرکټر د (احمد شــــاه) په نوم يو ممثل وړاندې کوي.بل کرکټر د نجلۍ پلار دی،چې د خپلې لور په غم کې نه وي،خو د پيســــو په اوريدو سره يې هر څه له ياده اوځي او خپله لور په خارج کې هغه معذوره کس تـه ورکوي .د نجلۍ د پلار کرکټر د (حکيم الله) پـه نوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کس تر سـره کوي.دريم کرکټر د نجلۍ غوښـتونکی دی،چې پلار يې د نجلۍ پلار تـه ډېر غـټ او لوړ کس معرفي کوي او ورتـه وايي،چې زوی مې په خارج کې ډېره ښه دنده لري.

د نجلۍ غوښــتونکي کرکټر د (نيازالله) په نوم کس تر ســره کوي. څلورم کرکټر د هلک د پلار دی،چې په جرګه د نجلۍ پلار ته ورځي او د خپل زوی لپاره رشته غواړي.دا کرکټر (تميور شاه) لخوا وړاندې کېږي.د تمثل د وړاندې کولو ځای د ننګرهار ولايت د غونډو تالار دی،چې په ۱۳۸۹ لمريز کال کې کله ګل اغا شـيرزی د ننګرهار والي وو.په ياده غونډه کې د ښوونځيو د زده کوونکو ترمنځ د سيالۍ په جريان کې ياده تمثيلي ټوټه د ســلګونو ځوانانو او مشــرانو په وړاندې تمثيل او ننداره ته وړاندې شوه.د يادونې وړ ده، دا چې په ننګرهار او په ځانګړي ډول د ښــځينه ممثيلنو پيدا کول ډېر ګران کار دی،نو ځکه په دغه تمثيلي ټوټه کې د هلک ښځه نجلۍ جوړه شـوې وه،چې د نجونو پوره لباس ورته ورکړل شوی او خپل کرکټر يې د غږ په بدلولو سره د نجلۍ په ډول وړاندې کړ،چې مرکزي کرکټر يا لوبغاړې هم همدا نجلۍ وه.په ياده تمثيلي ټوټه د وخت والي يادو کسانو او ممثلينو ته د خپل وس په انداز نغدي ډالۍ هم ورکړلې.

بېلګه

دتمثيلي ټوټې نوم: د رواج په لمن کې

ليکوال: تاج محمد

لوبغاړي:

احمد شاه د (نجلۍ په کرکټر)

حکيم الله (د نجلۍ پلار)

تيمور شاه (د هلک پلار)

نيازالله (د نجلۍ غوښتونکی ځوان)

د ننداري ځای د ننګرهار ولايت د غونډو تالار

د رواج په لمن کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ (ګل پري): له ښــــوونځي راځي او په ډېرې خوشـــحالۍ پلار ته وايي.پلار جانه سلام څنګه یې.
د نجلۍ پلار: لورې ښه یمه ته ځنګه یې له ښوونځي نه پخیر راغلې.
نجلۍ(ګل پري): پلار جانه هو پخیر راغلم،نن مو ډېر درسونه ولوستل او ډېر په زړه پورې وو.
د نجلۍ پلار: لورې ته څومره بختوره یې،چې نن ښـــوونځي ته ځې. زمونږ په وخت کې نه ښوونځی وو او نه درسونه.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه دا،خو ستا مهرباني ده،ګنې زه،نو چا درس ته پریښودلم.
د نجلۍ پلار: لورې بس درس دې وایه.... او رښـتیا لور جانې غوښـتل مې یوه خبره درته وکړم... او ستا نظر واخلم.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه ځنګه خبره خدای دې خیر کړي.
د نجلۍ پلار: ګل پري لورې،مور دې خدای وبخښـــه که هغه ژوندۍ وای نن به یې زما خبره منله او هیله ده،چې زما خبره ته هم ومنې.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه خبره څه ده،ته خو یې ووایه کنه.
د نجلۍ پلار: لورې هغه د کچول خان نوم خو به دې اوریدلی وي،د هغې زوی،چې په لندن کې دی،هغه لاټو درته یادوم.د هغې پلار راغلی وو او غوښـتل یې،چې ستا رشته رانه وغواړي،زه خو وایم چې لورې هغه هلک ډېر ښه دی او خارج کې هم دی،نو ژوند به دې ورسره جوړ شي.
نجلۍ(ګل پري):هههههههههه پلار جانه ز ه اوس واده کولو ته تیاره نه یمه لومړی خپل درســونه وایمه له هغې وروســته به بیا ګورمه چې څه کیږي.
دنجلۍ پلار: نه لورې درســـونه به بیا په خارج کې ووایې اوس دا کار وکړه دا دسرو زور مرغۍ مو له لاسه ونه اوځي.
نجلۍ(ګل پري): پلاره اول خو زه واده نه کوم او که بیا مې ته ډېره مجبوروې،د هغه لاټو ســـره خو یې هیڅ نه کوم،هغه شـــل ګوډ دی په هغې څه وکړم. هغه یو بې پروا او نا اهله انســـان دی،نه غواړمه خپل ژوند برباد کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجلۍ پلار: لورې ډېرې خبرې به نه کوې ســـبا د لاټو پلار او لاټو راځي او زه دې دســـمال ورکوم او ډېرې نخرې به نه کوې ګنې خه به درته نه وي.

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه سـوال درته کوم،زارۍ درته کوم،داســې مه کوه،ګنې بيا به ډېر پښـيمانه شــې،زه غواړم خپلې زده کړې پوره کړمه بيا به ستا په خوښه واده وکړم،خو اوس دې کار ته اماده نه يمه.

د نجلۍ پلار: په غوســه او قهر له کوره اوځي او خپلې لور ته وايي،دا زما وروستۍ خبره ده او نورې خبرې کوم ارزښت او اهميت نلري.

(نجلۍپه سروسترګو ژاړي او په دې سوچ کې وي که لاټو او د هغې پلار راشـــي څه بايد وکړي،په همدې فکر کې د ځان لپاره د مړو يا مړکـانو دارو پيـدا کړي،پـه اوبو کې حـل کړي او لـه ځـان ســـره يې وساتي،که چېرې د لاټو کورنۍ او د دې پلار نوموړې مجبوره کړي،نو دا زهر به وڅکي ګل پري ځان اماده کړي او په ســـوچونو کې ډوبه وي،چې پـه دې وخـت کې لاټو،د لاټو پلار او د نجلۍپلار پـه کور را دننه شي،ګل پري په ژړا ژړا د پلار پښتو ته وغورځي او داسې زارۍ ورته پيل کړي.)

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه خير دی،داســې مه کوه که.که د پيسـو لپاره دې دا کار وکړ زه ځان وژنم.

د لاټو پلار: ګوره لورې لاټو وګوره څومره ښـايســته ځوان دی ته يې ځوانۍ ته وګوره.

لاټو (نيازالله): ههههه هو کنه دغه دی دا ،ته ما ته لږ وګوره څومره ښايسته يمه،دغه دی دا.

د نجلۍ پلار: لورې خير دی ته ولې ضد کوې،لاټو به دې له ځان سر ه خارج ته بوځي هلته به ښه ژوند ولري.

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه ته دې لاټو ته وګوره کوړ وړ لکه د تنور اورلګېرونۍ،زه به له دې سره څنګه ژوند وکړمه،داسې مه کوه.

لاټو (نيازالله): خه خه خه پلاره ګوره ما ته يې اور لګېرونۍ وويل زه څومره ښايسته شهزاده يم او دا په ما کبر کې.دغه دی دا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجلۍ پلار: د لاټو پلاره راځه راځه چې په چوکۍ کينو دا نجلۍ ده يوه ورځ نيمه به ژاړي بيا به خپله عادت شي،د لاټو جان سره به ډېر ښه ژوند وکړي،چې زه او ته خپله خبره خلاصه کړو او ګوره درکړم،چې خوله خوږه کړې.

لاټو (نيازالله): نه نه زه ګوره نه خورم لډو خورم لډو ،دغه دی دا.ګل پری جانې ته به هم خوله کې لډو ورکړم.

(په دې وخت کې د ګل پري پلار،د لاټو پلار او لاټو په چوکيو ناست وي،خپلو کې خبرې کوي،چې خوله خوږه کړي،ګل پري په منډه راوځي او د زهرو بوتل يې په لاس کې وي،خپل پلار او د لاټو پلار ته وايي،که تاسو دا کار وکړ زه دا زهر خورم او ځان وژنم.)

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه دا زهر ګورې که زما دسمال دې ورکړ دا زهر خورم او ځان وژنم.

د نجلۍ پلار: ګوره ګل پري جانې لورې داسې مه کوه،ولې زما خبره نه منې،زه ستا دسمال نن ورکوم،که ته هر څه کوې ويې کړه.

لاټو (نيازالله) : دغه دی دا پلار جانه دا بوتل کې ورسره شربت به زه هم لږ وخورم په خارج کې له دې نه غټ بوتلونه مونږ په شپې نڅاځايونو کې څکل ،دغه دی دا.

د لاټو پلار: غلې شه لوچکه خوله بنده کړه دا زهر دي،او هغه تا چې څکل هغه شراب وو،خوله دې بنده کړه.

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه تاسو ته ټوکې ښکاري،خو زه يې په رښتيا څکم بيا به ډېر ارمان وکړې،د خدای لپاره زما ژوند مه بربادوه.

د نجلۍ پلار: لورې خير دی داسې مه کوه ،دوی به ما ته ډېرې روپۍ راکړي زما به هم ژوند جوړ شي او ستا به هم جوړي.

(د نلجۍ پلار لا په همدې خبرو کې وي،چې نجلۍ د زهرو بوتل په سر راواړي او خپل پلار ته داسې وايي)

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه دا دی زه لاړمه ته پوهه شه او ستا پيسې ته د پيسو او ولور په رواج کې دومره ډوب يې،چې زما ژوند درته ارزښت نلري.زه درنه لاړمه د خدای په امان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نجلۍ په ځمکه راولويږي مړه شـــي ،پلار يې په چغو وژاړي ،لاټو او د لاټو پلار وتښـــتي او د نجلۍ پلار په دغه پيغام خپله تمثيلي توټه پای ته ورسوي.)

د نجلۍ پلار: ای خلکه غرق شـوم،تباه شـوم،برباد شـوم،د څو روپو په لالچ کې مې د خپلې لور خون په غاړه واخيســـته.خدای ته وګوری،دا ناسم رواجونه مات کړی،په خارج کې د لور ورکولو سزا خپلو بچو ته مه ورکوی.زه به هيڅ کله ځان ونه بخښم.

(تمثيلي توټه د نجلۍ د پلار په ژړا ژړا پای ته ورسيږي.)

پورتنۍ تمثيلي توټه چې د سټيج تمثيلي توټې د بېلګې په توګه مو رواړه په ژوندۍ بڼه د خلکو په وړاندې ننداريې ته وړاندې شـــوه،چې په هغه وخـت کې د ډېرو خلکو د خوښـــې او د چکچکو پـه بـدرګـه پـای تـه ورسېده.د پورته تمثيلي توټې پيغام خلکو ته دا وو،چې د خلکو په وعدو او پيسـو مه غوليږی،که خپله لور او خور ورکوی،نو د پيسـو په مقابل کې نه بلکې د انسانيت او تعليم په مقابل کې يې ورکړی،څو هم تاسو او هم مو اولاد په ژوند کې خوښ او خوشحال اوسي.(رحيمي،١٣٨٩).

راډيويي تمثيلي توټه

راډيويي تمثيلي توټـه هغـه تمثيلي توټـه ده،چې پـه راډيو کې د خپريـدو لپـاره ليکل کيږي.پـه دې ډول تمثيلي توټـه کې هر کرکټر يـا لوبغاړی خپل رول تر ســره کوي.راډيويي تمثيلي توټه په يوه ســټوډيو کې ثبت وروســته ايډيټ او بيا د خپرولو لپاره اماده کيږي.نسـبت سـټيج تمثيلي توټې ته راډيويي تمثيلي توټه لږه اســـانه وي او دا ځکه چې که چيرې په راډيويي تمثيلي توټه کې کومه غلطي يا ستونزه رامنځ ته شي نو د بيا تکرار چانس يا موقع له کرکټر ســره وي،خو په ســټيج تمثيلي توټه کې د تکرار چانس له لوبغاړي ســره نه وي او هلته ممثل هره څه په پوره هوش او عقل ســره تر ســره کوي،څو کومه ســتونزه يا غلطي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترسره نکړي.په راډيويي تمثلي ټوټه يا ننداره کې اکثره هغه موضوعات راخيستل کيږي،چې په غږ پورې اړه لري او تصوير يا نځور ته يې اړتيا نه وي.په دې ډول تمثيلي ټوټه کې غږونه انځورونه جوړوي او هر غږ ځانله يو انځور وي.دا ډول تمثيلي ټوټې د يو ښه پروډيوسر او ايډيټر په مرسته برياليتوب ته رسيږي.پروډيوسر يا ډايرکټر بايد تمثيل داسې اماده کړي،چې اوريدونکی له ځان سره يوسي.او تر اخره يې د تلوسې په مرسته له ځانه سره وساتي.په دې ډول تمثيل کې تلوسه او تجسس ډېر اړين دی که تلوسه ونلري يو بې معنی او هڅې غږونه به وي.په راډيويي تمثيلي ټوټه کې موزيک او سازونه ډېر رول لوبوي .

ببلګه

پخوا به هر کور حريم او برف انداز درلوده،نو ځکه به نه ګاونډيان ترې په عضاب وو او نه هم خپله،خو د ډالرو سيلابونو هم د کورنو حريمونه ويوړل او هم برف اندازونه.اوس زياتره خپلې واورې د نورو په سرونو او بامونو غورځوي لکه داسې.

د تمثيل نوم: د خپل بام واورې سمبال کړئ.

لکيوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي:

١: حيا اورياخيل

٢: صادق سپين غر

لومړی يوه ښځه د ګاونډي د کور دروازه په ډېره غوسه او قهرټکوي او د کور نه چې کوم سړی راوځي . ښځه او سړی خپلې مکالمې داسې پيلوي.

ښځه(حيا اورياخيل) : دا څومره بې شرمه خلک دي.

صادق سپين غر: خورې څه دې ويل؟

(حيا اورياخيل) : هو. هغه زوی دې د خپل بام واورې زمونږ انګړ ته را اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادق سپین غر: نو چېرته یې واچوي؟
(حیا اوریاخیل) : په انګړ کې راسره شریک یې!؟
صادق سپین غر: شریک نه یم.
(حیا اوریاخیل) : نو ولې واورې راچوئ.
صادق سپین غر: ځای نشته ،نو چېرته یې واچوو.
(حیا اوریاخیل) : نو دا خو دتاسو مشکل ده ته ورته د حل لاره پیدا کړه.
صادق سپین غر: خورې په غوسه کېږه مه.دتاسو ګټه هم په کې شته. په انګړ کې مو ونې دي او چې هر څومره ډېرې واورې په کې ولوېدې هماغومره به مو نیالګي تازه وي.د واورې اوبه ځمکه جذبوي او ذخیره کېږي.

ښځه(حیا اوریاخیل) : واه واه ! چې دومره هوښیار وې،ولې دې انګړ ته ځای نه پرېښود.
صادق سپین غر: مونږ دې کوټو غم وکه،چې کوټې ډېرې شي،ځکه انګړ ته ځمکه پاتې نه شوه.
ښځه(حیا اوریاخیل) : او اوس واوره زمونږه انګړ ته راچوی؟
صادق سپین غر: دومره واوره نده.هڅې دې زړه ورته په تنګ دی.پرېږده چې څو ورځې ماشومان لخچکونه پرې وخوري.خواران به چېرته لاړ شي.
ښځه(حیا اوریاخیل) : ګوره وه وروره! دا یوه ورځ نه ده.یو کال ندی د ټول عمر خبره ده. ځان ته دې د واورو اچولو ځای پیدا کړه،زه دې نور نه پرېږدم چې زمونږه انګړ ته واوره واچوې.
صادق سپین غر: خورې!په غوسه کېږه مه. دغه سږ کال مې تاسې پرېږدی.بل کال ته یې دغه بل ګاونډي انګړ ته اچوم.که په بام یې پرېږدم کوټې څڅېږي.لږ خو تاسو هم زړه راباندې خوږ کړئ کنه.
ښځه(حیا اوریاخیل) : په خپل ځان به دې خپله زړه خوږ کړئ وو او انګړ به دې پرېښی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادق سپين غر: څه خير دى خورې! اوس سهوه راڅخه شوې ده.تاسو لږ ګوزاره راسره وکړئ.

ښځه(حيا اورياخيل) : مونږ ګوزاره نه شو کولی،چې هر څنګه يې کوې،زمونږ انګړ ته به واوره نه اچوې.

صادق سپين غر: خه که داسې وکړم،چې د تاسې انګړ ته يې واچوم او بيا يې دتاسې له انګړه دباندې کوڅې ته اوباسم.څنګه به وي؟

ښځه(حيا اورياخيل) : ته نو په هماغه خپل خره سپور يې او نه ترېنه کته کيږې.همدا اوس لومړی د کوڅې خلک دربان دې راخبروم او بيا په حوزه کې عريضه درباندې کوم.

صادق سپين غر: نو دې ته مې مجبورې چې په ټول کور دې دعوه وکړم.چې د کور نيم قيمت دې رشوت ورکړم، دا کور دما دی،ته په نرمه ژبه پوهه نه شوې.

ښځه(حيا اورياخيل) : څه خير دی.سبږ کال يې واچوی بيا دې نه پرېږدم.(ننګيارناآشنا ،۱۳۹۸).

په پورته تمثيلي ټوټه کې،چې د ازادۍ راډيو د ګوړې اچار خپرونې لپاره ليکل شـــوې ،د ټولنې هغه قشـــر او خلـک،چې خپلو مسؤليتونو ته نه متوجې کيږي او په ټولنه کې د نورو لپاره مشکلات او ستونزې جوړي او د بل په تاوان او شـر کې خپله ګټه او خير لټوي،يو درس او نصـــيحت وړاندې شـوی او ټولنه يې دې ته متوجې کړې،چې هيڅ کله هم بايد د نورو په مشـکلاتو کې ځان لپاره سـهولت مه لټوی او په دې تمثيل کې يې هغه متل هم راخيســـتی چې وايي د (دخپل بام واورې د بل په بام مه غورځوی).ټولنه کې د همدې ډول تمثيلي ټوټو په مرسته سمون او بدلون راتللی شـي او کوښښ بايد وشـي،چې د تمثيلي ټوټو څخه مثبته ګټه پورته او منفي ته يې شا کړو.

د راډيويي تمثيلي ټوټې بله بېلګه

دغه راډيويي تمثيلي ټوټه چې د مرکې په شـــکل پرمخ وړل کيږي،دوه کرکټرونه چې يوه ښځه د مرکه کوونکې په شکل او بل سړی د ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويونكي په شـــكل تمثيل كوي دغه تمثيلي ټوټه د ليكونو او ځوابونو په شكل سره ترسره كيږي.

ليكوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي :

سپوږمۍ

هارون ګلزاد.

نجلۍ كركټر(سپوږمۍ) : فيلفوس كړتو صيب ليكونه راواخلم

هلک كركټر كړتو(هارون ګلزاد): را وايخله مه ورته ګوره.

نجلۍ كركټر(سپوږمۍ) : دغه لومړی ليک مونږ ته N.O.T له صفر پنځه حوزې نه راليږلی دی.او له سلامونو ورسته وايي،چې د شاوخوا كورونو كې مو زوغالي بخارۍ ايښـــې دي او ټول دودونه يې زمونږ كور ته راځيN.O.T وايي،چې د ګاونډيانو د بخاريو دودونو توري پيشـــوګانې راڅخه جوړې كړي دي.د ورځې درې ځلور ځله ارايش يا سنګار كوم.خو هيڅ ګټه نه كوي.

هلــک كركټر كړتو(هــارون ګلزاد): نو ليــک كومې نجلۍ يــا ميرمنې راليږلی دی؟

نجلۍ كركټر(ســـپوږمۍ) : هو كړتو صـــيب هغه وايي،چې كه كړتو صـــيب دې خلكو ته لږ نصـــيحت وكړي او دا راته ووايي،چې مونږ څنګه وكړو؟

هلک كركټر كړتو(هارون ګلزاد): د N.O.T سلامونو ته وعليكم سلام وايم او د پوښـــتنې په هكله به يې ووايم چې نحصـــيت ګټه نه كوي،دا ځكه چې اوس چا ته نصـحيت كوې،هغه نور هم ضـد درسـره كوي او په اوبو كې پورته ځي.

نجلۍ كركټر(ســـپوږمۍ) : خـه نو دا څنګـه وكړي،چې دود يې مخ خراب نكړي؟

هلک كركټر كړتو(هارون ګلزاد): دا دې داسې وكړي،چې سهار وختي دې مخ پلسـتر كوي او د شـپې چې له كاره خلاصـيده بېرته دې پلسـتر لرې كوي. او كه دې ما منې،نو تر پسرليه دې له ارايشه تېره شي. چې خدای مكړه نوره توره نشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ کرکټر(سـپوږمۍ) : خه دغه بل لیک سـمندر خان رالیږلی او پوښـتنه یې کړې ده چې مونږ کومې خوا ته روان یو د پرمختګ که شاتګ لور ته.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): سمندر خانه مونږ د نړۍ والو مخالف لور ته روان یو،نوځکه په هر منفي کار کې لومړی مقام اخلو.مثلاً په بې امنیتی کې،په اداري فسـاد کې،په تقلب کې،په ککړتیا او نورو ټولو برخو کې لومړي مقامونه لرو.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : سمندر خان وايي،چې مونږ ته ازار شوی که نه پوهیږو؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): سمندر خانه ازار به هم شوی وي او ځان هم نه پوهو.هغه کار کوو،چې سمدلاسه ګټه راته رارسوي.لکه په بخاریو کې زغال سوزو چې خه تاوده شو.خو دودونه او ضـررونه یې نه سنجوو،چې په راتلونکي کې څومره تاوان راته رسوي.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : نو اخربه څنګه شي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): اخر یې نو خدای ته معلومه ده.نړۍ خو یې له ټولو ډالرو سره معالجه ونه شوه کړی،بل لیک راوخله.

نجلۍ کرکټر(سـپوږمۍ) : دغه بل لیک پوډري خاني رالیږلی او وايي،چې حکومت مو په غم کې ندی په دې سـاړه ژمي کې مو نه احوال اخلي او نه رابانديې ګرځي.د پولې سـوخته لاندې په کوټو کوټو پراته یو ،خو حکومت یوه بخاری هم راته کېښـوده.که کړتو صـیب حکومت رابانديې خبر کړي.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): خانی مسـت دی مسـت.کنه حکومت په روغو ندی خبر څه خو لا پوډریان دي.بیا د پولې سـوخته لاندې خو بخاری څه ګټه نلري.هسـې هم پوډریان یو د بل په تخرګ کې ننوتلي دي. او ځانونه تودوي.

نجلۍ کرکټر(سـپوږمۍ) : نو پوډریان خواران له یخنی سـره څه وکړي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): امر دې واخلي او چاړواکو د کورنو دیوالونو ته دې ډډه ووهي،چې تاوده شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ کرکټر(ســپوږمۍ) : دغه بل لیک ددک رالیږلی او وایي،چې د وسلوالو غلو له ویرې له کوره نه شي راوتلی.څنګه وکړو،کاروبار ته څنګه لاړ او راشو.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): غله رښــتیا هم ډېر شــوي دي او د سړي له تالاشی وروسته ډز کوي او سړی وژني.که رښتیادرته ووایم زه هم په ډار ډار له کوره راوځم.ددک نه چې ټول ښــاریان مجبوره دي.داســې دې وکړي،چې لـه یوه کوره دې بـل تـه لاره پریږدي او همداسې له یوه کوره بل ته او له بل کوره دې بل کور ته لاړ شی ترڅو سـرک ته اووځي.یا دې هم ددک یوه کراچۍ واخلي.سـهار دې له کوره کثافات په کې باروي او چېرته دې دوکاندار ته دروي.مازیګر یا ماښام دې بېرته له کراچۍ ســره کور ته راځي.چې غله ګومان وکړي،غریب سړی دی او پیسې نلري.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : که کراچۍ ترې واخلي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): غله زیاتره په موټر ســایکل ســپاره وي،کراچۍ نه شـــي وړلی. هههههههههههههه دلته تمثیلي ټوټه په یو موزیک پای ته رسیږي.

پورته تمثیلي ټوټه،چې دوه کرکټرونه یو د هلک چې کړتو نومیږي او بله یې نجلۍ ده،چې دواړه خپل تمثیل په لیکونو پیلوي.نجلۍ لیک وایي او له کړتو یې ځواب غواړي.کړتو هم خپل ځوابونه ورکوي او خلکو ته په طنز کې نصــیحتونه او د ســـمې لارې خبرې کوي.،چې پورته تمثیلي ټوټــه کې د ټولنې د ســـمون او جوړونې خبره شـــوې ده. (ننګیارناآشنا ،۱۳۹۸).

تلویزوني تمثیلي ټوټه

تلویزوني تمثیلي ټوټه هم ســټیج تمثیلي ټوټې په څېر په لیدلو او اوریدلو پورې اړه لري،خو په دې توپیر چې په ســـټیج تمثیلي ټوټه کې لیـدونـکی یـا اوریـدونـکی هر څـه پـه ژونـدۍ بڼـه ګوري او دلتـه یې د تلویزون پر پرده ګوري.په تلویزوني تمثلي ټوټه کې مختلفې منظرې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صـــحنې وړاندې کیږي او هر ډول ســـټوډیو ورته جوړیږي.تلویزوني ننداره یا تمثلي ټوټه هم د راډیویي تمثلي ټوټې په څېر په ســـټوډیو کې جوړیږي.که کومه صـــحنه غلطه شـــي په تکرار ډول جوړیږي.په دې ډول تمثیلونو کې د کرکټر کړنې او عمل ته ډېره پاملرنه کیږي او کله کله د ډېرو خبرو پر ځای یوه کتنه هم لوی کار کوي او خپل مطلب اغېز ښـــندي.مکالمې باید د کرکټر یا لوبغاړي له حال او شـــان ســـره مناســـبې وي.په تلویزوني تمثلي ټوټو کې ډیزاینر،لایټ مین یا رڼا خورونکی،کمره مین یا کمره لرونکی،ســـنګاروونکي او ایډیټر پورې زیاته اړه لري.دیادونې وړه ده،چې په دې ډول تمثیلونو کې د پروډیوسر لاس ډېر پراخ وي او په ډېرې هوښیاری سره هره صحنه اماده کوي.
په تلویزوني تمثیلي ټوټه کې لوبغاړي ډېر راحته او اســـوده څکه وي،چې که کومه مکالمه تري غلطه شـــي،نو په تکراري ډول یې بیا ریکارډ کوي،خو په سټیج تمثیلي ټوټه کې بیا هر څه په ژوندۍ بڼه وي که لږه غلطي هم وشي،نو لوبغاړی مجبور دی خپله مکالمه ترمیم کړي او ننداره‌چیانو ته دا موقع ورنکړي،چې هغوی په دې پو هه شـــي،چې لوبغاړی یا کرکټر سهوه شو.

ببلګه

د تمثیلي ټوټې نوم: کروناویروسه مړ شې
لیکوال: شیر احمد شیری
لوبغاړی:
۱: شیری
۲: شامو (مستعار نوم)
د خپریدو ځای: لمر نړۍ وال تلویزون
د خپرونې نوم: د خندا شپه
د خپریدو نیټه: جمعې شپه،۱۳/۱/۱۳۹۹
لمر راډیو تلویزون،چې د نړۍ په ډېرو ځایونو کې لیدونکي لري او په پښـــتو ژبه مختلفې خپرونې خپروي،چې یوه خپرونه یې د خندا شـــپه ده.یاده خپرونه کې مختلف میلمانه او کوربانه وي.د خندا شـــپه خپرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه تفريحي او له ټوکو ډکه خپرونه ده،چې په همدغه خپرونه کې يوه تلويزوني تمثيلي ټوټه د دوه کسانو لخوا چې يو يې شير محمد شيرى او بل يې د شـــامو په نوم كس دى،د كورنا ويروس په اړه يوه تمثيلي ټوټه جوړه او خپره کړه.ياده تمثيلي ټوټه کې شـــيرى د كرونا ويروس رول لوبوي او شـامو د يو خبريال په څېر له كرونا ويروس (شـيري) څخه پوښـتنې كوي،چې په ياده تمثيلي ټوټه کې له ويروس څخه د خونديتوب پـه اړه يو لوى پيغـام هم پروت دى،نور بـه يې پـه تمثيلي ټوتـه کې وګورو،چې څه ډول پيغام دى.

شـــامو: نن مو مو د خيره ســـره د كرونا كرونا ماحول کې د كرونا د ويروس سره مركه ده،چې دا ولې په څه خاطر دلته راغى،او ولې يې د دنيا ټول انســـانان په وارخطايى کې واچول.څوک وژني،څوک مريض كوي،څوک يې د فكر او ســوچونو څخه ليوني کړي دي.نو كرونا جانه له تا مې لومړى پوښتنه دا ده،چې اول راته دا ووايه چې ته ولې دومره وحشـــي يې،ولې په دومره وحشـــي حالت کې راغلې،چې د دنيا ټول انسانان چې د هر مذهب دي،ليوني او سرګردانه دې کړل.

شيرى (كرونا ويروس): آففففرين افرين،لا تر اوسه پورې پوهه شوى نه يې،چې زه د څه شـــي لپاره رغلى يم.مکمله پټى شـپټله مو خلاصـه کړه.اوس هم په تاســو د موړک ګمان وکړم چې دا موړکان دي.خود به راځمه،په دې دنيا کې كوم حالت روان دى،خير څنګه رانشـم،وررور – وررور وژني،مســـلمان د مســـلمان حق خوري،ظلم كوي،وينې رواني دي،بيچچچاره ببببې مـانـا وينې رواني دي،زه مجبور شـــومـه چې راغلم،همدا اوس هم تاسو ته چانس دى،توبې وباسى توبې.

شـامو: يعني ته عذاب يې؟شـه نو كه دا راته ووياست چې ستا دوستان څوک دي؟ په دغه انسـانانو کې ستا دوسـتان څوک دي،ته خو د كرونا ويروس يې حتما به دوستان او دشمنان لرې؟

شيرى: بببببرړړړ زما دوشمنان.....

شـــامو: نه د دشـــمانانو پوښـــتنه نه درنه كومه هغه بيا وورســـته كوم،دوستان دې څوک دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شــــيرى:ببررررړ،دوســــتان زما هغه څوک دي،چې څوک د ډاکټر خبرې نه مني،ماسـک نه اچوي،دسـتکشـې نه په لاس کوي،فاصـله نه مراعت کی،هغوی ته کرونـا ټوکې ښــــکاري ،خو چې کلـه مې ونيو ببررررړ.

شــامو: شــه يعنې هغه څوک دي دوســتان دي چې د ډاکټرانو خبرو ته غوږ نه نيســي او بې پروايي کوي.ښـــه دا راته ووايه چې دښــمنان دې څوک دي؟ کرونا ويروسه.

شـيرى: دوشـمنان مې هغه څوک دي،چې څوک د ډاکټر په خبرو عمل کی،ببررررړ دستکشې په لاس کی،فاصله مراعتوي، او مخ ته ماسک اچوي،دا مې دښــــمنان دي دښــــمنان ،ولې چې زما زور پر هغوی نه رسيږي.هغوی رانه په مفتو کې بچ کيږي.

شامو: شه ستا ولې له انسانانو سره دشمني ده ؟ ولې له حيواناتو سره دشـمني نه کوې؟ څه دليل دی چې انســانانو ســره دشـمنی لپاره راغلی يې؟

شــــيرى: وی ويييی وی وی، تا کله کوم حيوان ليدلی چې حيوان د بل حيوان غيبـت وکړي؟نـه يې کی.تـا کلـه حيوان ليـدلی ،چې بـل حيوان وژني؟ نه يې وژني. تا کله حيوان ليدلی چې د بل حيوان حق وخوري؟ نه يې خوري،نو ځکه مې حيوانات پريخوستل دا مرض ټول په انسانانو کې دی،هماغه ده چې انسانانو باندې عذاب نازل شوی دی.او زه راغلی يم.

شــــامو:ته دومره وحشــــي ويرويس يې،چې نه زوړ پيژني،نه ښــــځه ګورې،نه ځوان ګورې،نه ماشوم ګورې، هر چا ته راراوان يې دا ولې؟

شــيرى: بلکل ،بلکل که هر څوک بې پروايي وکړي،ډېر خلک داســې وايي،چې ما کرونا نه نيسي،زه مسلمان يمه،خو مونږ ته مسلمان،مونږ ته هر مذهب والا،چې په چا مو وس بر شــــو او د ډاکټر خبرې ونه مني،ببببررررررړ نو بيا په جامعه کې رانه شپه نه شي تيرولی.

شامو: ته يو چا جوړ کړی يېيييييي او که خپله دا دنيا ته راغلی يې؟

شــيرى:دا کېســې پريږده،چې زه چا جوړ کړی يم،زه الله ج جوړ کړی يم،خو بيا هم درته وايم چې همدا اوس هم تاســـو ته چانس شـــته،توبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وباسی، سجدې وکړی،لمونځونه وکړی خپل،تیر شی د بل د حق خوړلو نه،د بیت المال د مال چورولو نه،دیتیم او غریب د حق د خوړلو نه،ګنې اوس خو قرنتین استی،بیا به ټول عمر قرنتین شی،

شامو: ستا څخه کرونا ویروسه ویره په کار ده او که یا تاسره دوستي؟

شیری: بلکل زه نه د دوستی یم او نه د خپلوی،زه د ډار شی یم،زه د خوف شی یم،ولې چې زه د چا دوست نه کیږم،ما درته وویل چې زه د هغه چا دوست یم خخخخخهههههه،زه خوشحالیږمه چې د چا دوست،چې د ډاکټر خبرې نه مني،مخکې مې درته دا ټولې خبرې وکړې،لوده ته خو هیڅ په خبره نه یې،ځې که نه تا هم ونیسم او قرنتین دې کړم.زه د هغه چا دوست یم چې د ډاکټرانو خبرې نه مني او د هغه چا دوشمن یم چې د ډاکټرانو خبرې مني.

شامو: ته دومره وحشی یې،چې د خلکو په سوچونو او فکرونو او کله کله په خوبونو کې ورځې،ولې دومره ظالم یې؟

شیری: بلکل –بلکل،تر څو دا خلک اصلاح شي،که اصلاح نه شي،هی پو هیږې بله اسماني ډبره هم درپسې راروانه ده. په هغې به نور هم زلیله شی،اوس هم درته چانس شته توبې وباسی،توبې.

شامو: دوستانو تاسو د کرونا ویروس د خطرونو،د دوستۍ او دشمنۍ په اړه خبرې واورېدې،په دې هیله چې ټول له کرونا ویروس څخه ځان وساتی اوس ما او کرونا ته اجازه راکړی د خدای په امان. (شیر ۱۳۹۹،).

ببلګه

لیکوال: سید فخرالدین هاشمي

د تمثیلي ټوټې نوم: ته زما د پلار نښانه یې (د ټکان خپرونې زندان)

لوبغاړي:شیر احمد شیری ،سیف الدین خندان او ملګری یې

د نشر ځای: شمشادنړۍ وال راډیو تلویزون،ټکان خپرونه،۲۰۱۷م

دغه تمثیلي ټوټه چې ټول په کې درې ممثلینو برخه اخیستې ده او د شمشاد نړۍ وال راډیو تلویزون له خوا په ټکان خپرونه کې ،خپره شوې ده.په دغه تمثیلي ټوټه کې چې د ټولنې د هغې طبقې چې جرمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او بیا زندان ته راځي،د هغوی د ژوند په اړه لیکل شـــوې ده،چې دا د تلویزوني تمثیلي ټوټې یوه بېلګه ده.مرکزي لوبغاړي یې شیر احمد شیری او سیف الدین خندان دی.

ســـرتیری (شـــیر احمد): وی د دې زندان منځ کې پیپل نو... په دې بندي جانان مې وایه سلامونه

والاکه ســـرتیریه ،هغه د بندیانو د بند موده چې پوره شـــوې ده، او د خوشې کېدو امر یې شوی،له زندانه یې خوشې کړه،چې خپلو کورنو ته لاړ شي.زر شه هله نو.

ســرتیری (شــیر احمد): خه قومندان صــیب په ســترګو ته بې غمه اوسه... ای مبارک دې شه لاس دې راکه خه شو چې راخوشې شوې. ځوانه دا راته ووایه چې په کوم جرم بندي شوی وې.

زنداني: صیب ما خپله میرمن په چاقو وهلې وه ځکه بندي شوم.

ســرتیری (شــیر احمد): ای خدای دې غرق کړه،میرمن مې په چاقو وهلې وه،په ښـځه نو څوک وار کوي.بې شــرمه په دې کار دې چې تا کړی دی،بدبخته انسانه.

زنداني: خو صیب څه وکړم په چیړقه یې ویشتلی وم.

سرتیری (شیر احمد): څه څه مخ دې ورک کړه بې شرمه.په چیړقه یې ویشتلی یم،فقط په ټوپک یې ویشتلی یې.دا مونږ لکه چې چیړقې نه خورو.ای هلکه بل بندي راخوشـــې کړی.بل بندي،راوځه باتوره.تا څه جرم کړی وو،چې بندي شوې وې.

دویم بندي: صیب ما مې له خواښې سره جنګ کړې وو. ومې وهله او دوه غاښونه مې پرې مات کړل.

ســرتیری (شــیر احمد): هههههههههههههههههههههههه وایم دا دې ایله د ســړي توب کار کړی دی. هههههههههههههههههه دغه ســتا جرم لګ د منلو وړ دی. ههههههههههه ډېر دې خه کړي ډېر دې ښـــه کړي. خدای دې ژوندۍ لره ،جنګونه مه کوه،په چا غاښـــونه مه ماتوه،په چا پېڅکه مه کوه، دغه شــــان به بندي کېږې. دې څټ ته دې ګوره .... خواښـــې دې وهلې ده....عجیبه خلک دي.څوک خواښـــې وهلې، چا خواښــې وهلې،څوک میرمن په چیړقه وهي....دغســې جرم کوی بندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږی،ولې جرم کوی... وا هلکه بل بندي راخوشـــې کړه.هی هی هی کاکا ودرېږه.دا راته ووایه چې تا کوم جرم کړی ته خو ســـپین ږیری سړی یې ته یې ولې بندي کړی یې.
دریم بندي (سیف الدین خندان): ما جرم اوس نه ،جرم مې پخوا کړی وو،ما خپله ځواني په زندان کې تیره کړه.
سرتیری (شیر احمد): داسې وایې بابا دا.
دریم بندي (سیف الدین خندان): ما شل کاله خپله ځواني په دې زندان کې تېره کړه،په هغې وخت کې ســتا مرحوم پلار په دې زندان کې امر وو،لکه نن چې ته یې .
سرتیری (شیر احمد): د سرتیری د ژړا غږ. خخخخخخخخخخه .
دریم بندي (سیف الدین خندان): ژاړې ولې ؟مړي دې خدای وبخښي.
سـرتیری (شـیر احمد): د ژړا په حالت کې.ګوره بابا،ته له دې زندان څخـه تـلـلـی نـه شـــې،تـه بـه ټـول عـمـر زنـدان کـې پـاتـې کېږې.خخهخخخخخخخخخه
دریم بندي (سیف الدین خندان): زه خو ازاد شوی یم دا ته څه وایې.
سـرتیری (شـیر احمد): کاکا ته زما د پلار د دې زندان د لاس نخښـه یې،دا ځکه .
دریم بندي (سیف الدین خندان): پرېږده ته دا څه کوې،زه څم نور په دې زندان کې نه پاتې کېږم.
سرتیری (شیر احمد): ننته ته نه شې تلی راځه هله نو بېرته زندان ته داخل شه. (هاشمي ،۲۰۱۷).

د لوستلو تمثیلي ټوټه

دا هغه ډول تمثیلي ټوټه ده،چې په ســتېج یا بل کوم ځای کې د اجراء کېدو او په هغې کې د نقش لوبولو په وړاندې ستونزې وي او په نندرایزه توګه وړاندې کیدای نه شـي،یوازې د لوستلو لپاره لیکل شـوي وي.دا ډول تمثیلي ټوټې زیاتره یوازې لوســـتل کېږي او کرکټرونه په کې رول نه شـــي لوبولی.دا ډول تمثیلي ټوټه د یوکس له لورې لوســـتل کېږي.دا ډول تمثیلي ټو ته ځکه نندارې ته نشـــي وړاندې کېدلی،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیدای شـي،پېښــه یا موضـوع یې داسـې وي،چې لیکوال یا ممثل ته یې سـتونزې پېښــي شــي،نو ځکه یې ننداري ته د ممثلینو په مرسـته نه وړاندې کېږي.دا ډول تمثیلي ټوټې ډېرې کمې او په نشت حساب دي.د دې ډول تمثیلي ټوټې لیکل لیکوال لپاره هم ستونزمن وي .

یو اکټیزه تمثیلي ټوټه

دا ډول تمثیلي ټوټه هغې تمثیلي ټوټې ته ویل کېږي،چې د یو کس له لورې پر مخ وړل کېږي.په یوه صــحنه کې ټوله تمثیلي ټوټه راټولېږي دا ډول تمثیلي ټوټه ډېره لنډه او په زړه پورې وي.یاده تمثیلي ټوټه د وخت د ضایع مخه نیسي او خلک یې زیاته خوښوي.په دې ډول ننداره یا تمثیلي ټوټه کې یو کس یا یو کرکټر کېدای شـي د دوو یا زیاتو کسـانو اکټونه او مکالمې وړاندې کړي او همدا یو کس کیدای شــي،څو مختلف غږونه او انځورونه د خلکو مخې ته تمثیل کړي.په یو اکټیزه تمثیلي ټوټه کې لوبغاړی یا کرکټر بیاد ډېر ځېرک او هوښـیار وسـي،د تمثیل هر اړخ او د نندارچیانو د توجه او پاملرنې راړول د ممثل لپاره ډېر اړین دي،ځکه چې په دې ډول تمثیلونو کې ممثل یو کس وي او هره خوا او لوری بایدکنترول کړي،څو کولی شي،ننداره چیان ستړي او تنګ نه شي.د دې ډول تمثیل د بیلګې په توګه به په لاندې ډول یو تمثیل وړاندې کړو.

بېلګه

دا یو اکټیزه تمثیلي ټوټه ده،چې د یوه کس لخوا پرمخ وړل کېږي.په دغې تمثیلي ټوټه کې لیکل شــوې کېســه په ځانله ځان پرمخ وړي او خپل لیکل شــوی پیغام خلکو ته په ډېر مهارت او هنر ســره رسوي،چې بېلګه یې په لاندې ډول وړاندې کېږي.

د تمثیلي ټوټې نوم: د دوبۍ لندن د شرکت خبرتیا

لیکوال: نګیار نا اشنا

لوبغاړی: بری افغانپور

د خپریدو ځای: ازادۍ راډیو د ګوړې اچار خپرونه،۱۹\۱\۱۳۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوبۍ لندن د شرکت خبرتيا

۱: د دوبۍ لندن شرکت يو تن داسې د اداري چارو کارپوه کس ته اړتيا لري،چې لاندې مهارتونه بايد ولري.

- لومړی: په نورو شرکتونو او مؤسساتو کې پنځويشت کاله کاري سابقه ولري.

- دوهم: عمر يې بايد له ديرشو کلونو زيات او له پنځلسو کلونو کم نه وي.

- دريم: په اداره او منجمنټ کې د ليسانس او ماسترۍ برسيره د نړۍ د يو معتبر پوهنتون څخه د دوکتورا او فوق دوکتورا سند هم ولري.

- څلورم: په انګليسي،فرانسوي،جاپاني،چينايي او لږو ډېرو نورو ژبو رواني خبرې او ليکنې وکړي.

- پنځم: قد يې بايد ار تجاعي خاصيت ولري، يعنې د ريس په مخ کې دوه نيم لويشتې او دماموررينو په وړاندې دونيم متره اوسي.

- شپږم: د ويښتانو،سترګو او مخ رنګ يې مهم نه دی او ارايش يې هم خپله سليقه ده که يې کوي او که يې نه کوي.

- اوم: د ډريورۍ،خوشامند او ستايل لسنس لري او که يې نلري شرکت يې په کېسه کې ندی او حوصله يې تر ټولو مهم شرط دی او هغه هم دومره چې که د شرکت خاوند ورته په يوه ساه سل کنځلې وکړي، دی ورته څه ونه وايي. ځکه چې بيکاري زياته او کارونه کم دي.نو بايد ځان د شرکت د خاوند نادودو او ناخوالو ته ټينګ کړي. مينه وال دې ډېر زر خپل غوښتنل ليکونه د خپلو پنځلسو عکسونو سره يوځای د نوموړي شرکت د خاوند کور ته ورسوي.د انټريووګانو نېټې د ټيلفون د لارې اعلانيږي.(ننګيارناشنا ،۱۳۹۸).

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرکټ تمثيلي ټوټه

دا هم د تمثيلي ټوټې او ننداريې په زړه پورې بڼه ده.دا تمثيلي ټوټه له وړو ټوکو ټکالو څخه واخله تر مبالغې او ظرافت پورې څرګندونه کوي.د جوړښت په لحاظ په کې تمسخر او پېښې زياتې وي.ژبه يې تر ډېره په طنز پوښـــلې وي.جملې يې لنډې او خوږې،خو په زړه پورې وي.د طنز مالګه په کې دومره ډېره وي،چې ناست خلک له خندا شنه کوي.انټرکټ تمثيلي ټوټه زياتره کوميډي بڼه لري،ډېر کم داســـې پېښـــېږي،چې په تراژيدي ډول دې وړاندې شــــي.(ځدران، ۱۳۸۵ : ۲۳).

بېلګه

په دغه ۱۴ ثانيي انټرکټ ويډيو کې دوه هلکان ناست دي،چې يو سره په لاس کې موبايل دی او د ژورناليست دنده پر مخ بيايي او بل ته يې خولې ته ميک نيولی وي او په لاندې ډول ورسره مکالمه کوي.

۱:زوره ته ولې داسې بې حاله ناست يې؟

۲:واده په کار دی واده واده. دوه زره شلم کال راغی او غريب تباه دی.

۱:ستا حکومت نه څه غوښتنه ده؟ سترګې دې چا ته دي؟

۲:سترګې خو مې جنکو ته دي. او له حکومت نه مې غوښتنه ده،چې څومره ژر کېدلې شي واده راته وکړي.

۱: ههههههههههههه (۵۸).

بله بېلګه

په دغه ۸ ثانيي ويډو کې ،چې يو نفر په کې غټه ږيره پرېښـــې او د وعظ او تبليغ په شـــکل خپلې خبرې کوي او په لومړيو کې کس فکر کوي،چې دا به کومه ښه مسله بيانوي چې کله يې اخر ته غوږ شې بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه وي مکالمه یې په لاندې ډول ده.دا یو انټرکټ تمثیلي توټه ده،چې یوه ټوکه یې په کې تمثیل کړې ده.

- زما مشـرانو او کشـرانو ورونو یوه خبره کوم او هغه دا ده چې دا کله څوک په لارو کوڅو کې جنګ کوي.
- نو مونږ او تاسو له په کار دي،چې مونږ ښه په قراره باندې شاته کینو.
- چې هغه شاته ولاړ کسان هم دا جنګ وګوري.

په پورته مکالمه کې که څه هم د طنز په ژبه یوه لنډه ویډیویې مکالمه ده او ځیني خلک به دا فکر کوي چې دې نفر د کوم مولوي تمثیل کړی او دا یې ښــه کار ندی کړی، خو په حقیقت کې نوموړي د جنګ نه د نفرت لپاره دا ویډیو جوړه او خلکو ته وړاندې کړې چې دا د طنز په ژبه هغه خلکو ته یوه درنه سپیړه ده چې کله دوه کسان جنګ وي او دوی ورته ولاړ وي او یوازې سیل یې کوي. (@abdurahim44 ۱۴۰۰،).

د محتوا له مخې د تمثیلي توټې ډولونه

د محتوا له مخې هم تمثیلي توټه مختلف ډولونه لري،چې دلته بـه یې هر ډول جلا جلا معرفي او بحـث بـه پرې وشــــي.کلـه چې د ډرامـایي یـا تمثیلي هنر خبره کیږي،نو حتمـا بـه تراژیـدي او کمیـډي انځورونه به د لیدونکو یا لوســتونکو ذهن ته راځي.د موضــوع په دې برخه کې لاندې هر ډول تر بحث او څیړنې لاندې نیول کیږي.

تراژیدي تمثیلي توټه

دا هغه تمثیلي توټه یا ننداراـیک دی،چې د غم،درد،ژړا ،ویر حالت او پېښې په کې راغلې وي.دا ډول تمثیلي توټه په غمجن ډول پای ته رســـیږي.د دې ډول ننداري لیکل یو څه ســـتونزمن ځکه وي،چې کرکټر په کې ځان داســـې اماده کوي،چې خلکو ته وابښـــایي ،چې دې خومره غمجن دی او د خلکو په زړونو کې د همدردۍ او ترحم جذبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولاړه کړي.دا ډول تمثلي ټوټــه پــه خلکو ډېر اثر کوي او خپلو مسؤليتونو ته يې متوجه کوي.

بېلګه

يتيم ماشوم

د تمثيل نوم: يتيم ماشوم

ليکوال: تاج محمد رحيمي

لوبغاړي: شوکت (ماشوم)

الياس (ښوونکی)

ښــوونکی: بچيه پلار دې څه کار کوي،چې ته داســې خيرن او ناپاک ښوونځي ته راځې؟

شاګرد: (ماشوم په سلګو سلګو) استاد جانه پلار مې په ځانمرګي برید کې شهيد شو،زه اوس بې وسه او بېکسه يم،پلار نلرم،مشر ورور مې نشته،مور سره مې پيسې نشته چې ماته پاکې جامې واخلي او زه هم د نورو زده کوونکو په څېر پاک ستره راشم.

ښــوونکی: ځويه کله او په کوم ځای کې دې پلار په چاودنه کې شــهيد شو.

شاګرد: (په وړه ژبه د خپل پلار کېسه داسې کوي) استاد پلار مې په کابل کې په يوه چاودونه کې شهيد شو،زه دومره بې وسه يم چې کله له ښــوونځي نه کور ته لاړ شــم،له خپلې بکســې نه کتابونه لرې کړم،په همدې بکســـه کې بيا د بوټانو رنګ،بورس او پالش واچوم.مور مې په ســرو ســترګو ژاړی او زه ورته وايم مور جانې ژاړه مه زه ښـــار ته ځم،مور مې په ســر ښــکل کړي او په ژړا ژړا راته وايي زويه ځه الله دې مل شه.

ښوونکی: خه زويه چې کله ښار ته لاړ شې بيا څه کوې؟

شاګرد: استاد د ښار په يوه څنډه کې کينم او د خپلې بکسې نه برس،ټوټه او رنګ راوباســـم او بيا د دې ښـــار ړندو خلکو ته داســـې ناري وهم.ماما،کاکا راشه بوټان درته رنګ کړم،په لس روپۍ يې رنګوم،ډېر ښــايســته يې رنګوم خير دی راشــه که خوښ دې نه شــو پيســې يې مه راکوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی: بچیه ته د ښار خلکو ته ړانده ولې وایې؟
شــاګرد: ځکه ورته ړانده وایم چې تر ننه رانه چا پوښــتنه ونکړه چې ماشومه په دې بکسه کې څو خلک کتابونه ګرځوي،نو ته په کې ولې د رنګ ډبې،برس او پالش ګرځوې ،ولې درس نه وایې تر ننه زما د حال پوښتنه چا ونکړه،هر څوک مې رټي او له ځانه مې لرې شړي.
ښوونکی: زویه له چا ګیله لرې کنه؟
شــاګرد: نه اســتاد له هیچا ګیله نلرم ځکه کله چې د انســان د احساس ســترګې ړندې او غوږونه یې کاڼه شــي له هغوی ګیله کول کومه معنا نلري. دلته چا کې رحم نشــته،دلته انســانیت نشــته،دلته څوک زړه نلري هر څوک خودخوا او د ځان غوښــتونکي دي،زما هم خدای شـــته له بندګانو یې نه غواړم خپل همت او محنت په مرســـته د خپلې کورنۍ لپاره حلاله نفقه ګټم او بس.اســـتاد زه به د قیامت په ورځ د خدای په وړاندې د دې ظالمانو څخه شــکایت وکړم او خدای به یې ټولو ته ســزا ورکړي. (ماشــوم په ژړا ژړا له ســټیج کوزیږي او تمثیلي ټوټه پای ته رسوي).(رحیمي ،۱۳۸۷).

کومیډي تمثیلي ټوټه

دا ډول تمثیلي ټوټه په خوندرو او له خندا ډکو کلمو او حرکتونو پیلیږي.د دې ډول تمثیلي ټوټو لوبغاړي یا کرکټرونو خبرې هم کومیډي جوړیږي،څو وکولای شــي د خلکو پام ځانله راوګرځوي او د هغوی د توجـه وړ وګرځي.دا ډول تمثیلي ټوټـه پـه ټولنـه کې پـه هغو کړنو او خلکو ملنډې او رشخند وهي،چې ټولنیز مسولیتونه نه پېژني او د خپلې ټولنې د خدمت لپاره کار نه کوي.کومیډي تمثیلي ټوټه یا ننداریک له پیل نه تر پای په خندا او طنز ډکه وي او هره برخه یې د خلکو پام ځانله راګرځوي.په دې ډول تمثیلي ټوټه کې مهمه خبره دا ده چې هر کرکټر د خپلو مکالمو ســره ســمه خبره ځانله جوړه کړي څو وکولای شـــي د خلکو خندا او زړه لاس ته راوړي.په دې ډول تمثیل کې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوکو،مسخرو او خندا د ټولنې د ښکته او ټیټې طبقې احساساتو او جذباتو د وړاندې کولو هڅه کیږي.

ببېلګه

د تمثل نوم: ښه واده دې کړی بیا خو دې ممبارک شه
ممثلین: عالم زیب مجاهد او نظر محمد
نشر ځای: نشتر حال ستوډیو, مهران سی ډی هاوس

په دغه تمثیلي ټوټه کې،چې د ستیج پر مخ د خلکو په وړاندې ننداره کیږي،دوه کسان،چې یو یې عالم زیب مجاهد دی او بل یې نظر محمد دی.دواړه یې پرمخ وړي.عالم زیب مجاهد څخه په کې پوښتنې کیږي او هغه ځوابو نه ورکوي.تمثیل په دې ډول پیلیږي،چې لومړنی کس وايي،چې نن زمونږ سره داسې میلمه دی،چې مور ورته وايي واده وکړه او دی انکار کوي،چې نور به له میلمه څخه پوښتنې وکړو او خپل تمثیل پیلوي. همدا د کومیډي تمثیلي ټوټې یوه ډېره ښه او په زړه پورې بېلګه ده.

عالم زیب مجاهد : اوس راځي زما زلمی میلمه.زلمیه په خېر راغلې؟
نظر محمد: خیر اوسې.مالي روره لږ اوزګار یې؟
عالم زیب مجاهد : ولې څه کار دې دی.
نظر محمد: او جی
عالم زیب مجاهد : څه کار دې دی؟
نظر محمد: ما ویل چې دا مچ راڅخه وشړې.های های دې مچ ته هم معلومه شوې ده،چې ما واده کړی دی.هر وخت مې لکه خواښې په غوږ کې بنګیږي.
عالم زیب مجاهد : ښه نو واده دې کړی،بیا دې مبارک شه
نظر محمد: هههههه پاک مولا دې په داسې بلا واړوه لکه زه چې پرې اوړیدلی یم.
عالم زیب مجاهد : دا ولې ته خو ډېر ګیله من غوندې یې؟
نظر محمد: روره ګیله من به نه یمه.بې تنخوا نوکر یم،د خپلې خواښې،اوو د خپلې ښځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالم زيب مجاهد : بس ژاړه مه،ښه نو دا واده دې ولې کولو؟
نظر محمد: هاجي بس نو مور مې راته ويلې زويه زه به مړه شمه،خو ستا په سر به څهره (ګلان) ونه وينمه،ما ورته وويلې چې مور لږ صبر خو وکړه چې په خپلو پښو خو لږ ودريږو.
عالم زيب مجاهد : نو بيا مور دته څه ويل؟
نظر محمد: نو مور ته ويل،ستا دا کجې پښې ما ته معلوميدي،هيڅ کله هم په خپلو پښو نه شې ودريدلی.بس ويل يې واده وکړه واده وکړه واده.
عالم زيب مجاهد : ژاړه مه،ښه نو بيا دې څه وکړل؟
نظر محمد: بس جی لکه د کالج د هلکانو ،د بس په ستاپ ودريدم،خو مور مې دا فرمايش کړی وو،چې زه بوډۍ يمه ځانله به خپله ښځه پيدا کوې.بس نو د ځوارلسمې سپوږمۍ په شان تکه سپينه،داسې غټې سترګې،داسې اوږدې زلفې او ونه د چينار ټيک يې په اوربل.
عالم زيب مجاهد : ښه ته نو په بس ستاپ باندې ودريدې؟
نظر محمد: اوجی بس لکه د کالج د هلکانو د بس په ستاپ ودريدم.بس هرې جينۍ ته به موسکی کيدمه. چابي مې په لاس کې تاووله.
عالم زيب مجاهد : دا د موټر چابياني (کيلي ګانې) وې؟
نظر محمد: نه جې دا زما د زوړ سايکل چابياني وې.ما پرې هسې د وچې شوشا ورکوله نن سبا خو ټول خلک همدا چل کوي.هغه سايکل هم صيبه چا رانه پټ کړ.
عالم زيب مجاهد : څه مړه خدای به بل سايکل درکړي،خودا راته ووايه چې چا لفټ (در وکتل) درکړو کنه؟
نظر محمد: او جي بس خدای مهربانه شو او مور له په منډه منډه راغلم،ما ويل مورې ممبارکه شه اينږور مې درله وکته.
عالم زيب مجاهد : خا،نو مور دې څه ويل؟
نظر محمد: نو مور مې راته ويل خا اينږور دې راله وکته،خو دا راته ووايه چې سپياکې (خوشيان) تپلی شي کنه؟
عالم زيب مجاهد : نو تا ورته څه ويل؟
نظر محمد: ما ورته ويل مورې،سپياکې څه چې يوه ورځ به تا هم ديوال سره وتپي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالم زیب مجاهد : خه نو ډولی دې راوړه؟
نظر محمد: هو غم مې کور ته راوړو.
عالم زیب مجاهد : دا ولې ته خو بیا ژاړې ؟
نظر محمد: اخ اخ اخ اخ هااااااااااااااااا
عالم زیب مجاهد : نا نو ته به خپلې ناوې ته ځه فروټ (میوه) راوړې او مور ته به یې نه ورکوې نو ځکه به درله خبرې کوي؟
نظر محمد: ویم ژاړم په دې هماغه مور چې ما ته به یې ویل چې ستا په سـر مې څهره نه وي لېدلي مړه به شـمه،اوس راته وایي ورک شه.بیکارشاه وی ښځې نه تاویږې راتاوېږې ېېېېېېېېېې
عالم زیب مجاهد : نااا تا له په کار دي ،چې د مور خیال ساتې چې کله میوه راوړې،نو مور ته یې هم ورکوه کنه.
نظر محمد: د فروټو خبره دې وکړه،پرون مې یو کیلو امروت او نیم پاو مې غوزان (چارمغز) راوړل،نو ښـځې ته مې ویل ستا غاښـونه کلک دي،ته دا امروت وخوره او مور ته مې ویل ستا غاښـوونه نشـته دي،تا دا غوزان په خوله کې اړوه را اړوه.
عالم زیب مجاهد : نو په هغې یې درته خبرې وکړې؟
نظر محمد: نو په هغې یې راته دومره خبرې وکړې غوزان یې راته هلته اااااا
عالم زیب مجاهد : جنګ جګړه مو خو نه وه کړې؟
نظر محمد: بس هغوی خپلو کې جنګ شـروع کړو او وهلم یې زه.(ژړا)
عالم زیب مجاهد : هسې ته څه په رښتیا ژاړې ما ته لږ وګوره.
نظر محمد: کور کې مې وهل خوړلي،مړه تاسې ټول وهل خوری خو چا ته حال نه وایې.
عالم زیب مجاهد : اوس دې د زړه خبره وکړه.
نظر محمد: بس ټول نـارینـه پـه یوه کشـتۍ کې سـپاره یو. (مجاهد،۲۰۰۰م).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميلو تمثيلي ټوټه

ميلو له يوناني ژبې څخه جوړه کلمه ده،چې معنا يې سندره ده او په اصطلاحي توګه دا هغې ډرامې يا تمثيلي ټوټې ته ويل کيږي،چې سندرې په کې زياتې وي او هم پکې جذباتو او احساساتو ته ډېر زور ورکړل شوی وي.ظاهري شان او شکوت په کې مهم ګڼل کيږي.(هاشمي ،۱۳۸۹: ۱۹۹)

د تمثيل دا ډول هم ډېر مهم وي او د ټولنې منفي کرکټرونه د سندرو په ويلو سره د خلکو په وړاندې تمثيليږي.دا ډول تمثيل که څه هم يو څه ستونزمن وي،خو په خلکو يې اغېز ډېر وي او د شعر يا سندرو په ژبه خلک دې ته اماده کوي،څو له بدو رواجونو او کړنو څخه ځان وساتي او د ټولنې سمو رواجونو او کړنو ته مخه کړي.دا ډول تمثيلي ټوټې ډېر لرغونی تاريخ لري ان د يونان لرغوني تمثيلونه په همدې ډول تر سره کېدل.نن سبا په ځينو تلويزونو کې دا ډول تمثيلي ټوټې زياتې وړاندې کيږي،لکه د لمر نړۍ وال تلويزون په خندا شپه نومې خپرونه کې او همدا رنګه په ډنډوره خپرونه کې هم ترسره کيږي.

ببلګه

ليکوال: شير احمد شيری

د خپريدو وخت او ځای: لمر نړۍ وال تلويزون،د خندا شپه خپرونه،ماښام ۷ بجې.

ممثل: شامو (مستعار نوم)

د تمثيلي ټوټې نوم: کرونا خپله دې کوه خپله کومه

په دغه بېلګه کې، د يوې سندرې په ډول چې په سر کې سروکی او بيا ورپسې يوه يوه لنډۍ اچول شوې ده،د طنز په شکل سره وړاندې شوې او د ټولنې د هغې ستونزې چې کرونا ويروس يادونه يې کړې ده،چې په نن سبا کې ورسره لاس او ګريوان دي.په دغه ميلوډي تمثيلي ټوټه کې،يو کس،چې شامو نوميږي،د خپلې چمبې يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

داریا ســـره یادې ټپې په ډېرې هنر او تمثیلي غږ ســـره اوریدونکو ته وایي او دا پیغام ورکوي،چې خلک ځان له دې وژونکي ویروس ځخه وژغوري او خپل ځانونه پاک وساتي.

ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې خور دی ولونه ولونه
کرونا په تلو راتل وزیاتیږي
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
جانانه دلته مه راځه نه به درځمه
=====
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
که قرنتین یې غږ را وکړه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
که کرونا شوې بیا دې نه راځي غږونه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
===
د صحت عامې وزیر غوسه دی
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
په کور کې کېنی ګنې ټول به وترمه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې خور دی ولونه ولونه
(شیر ،۱۳۹۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تراژيدي کوميډي تمثيلي ټوټه

دا ډول تمثيلي ټوټې يا ننداري هم تراژيدي او هم کوميډي برخه لري.په دې ډول تمثيلونو کې دواړه اړخونه په يوه برخه کې تراژيدي يا خفګان او ژړا او په بله برخه کې يې کوميډي ،خندا يا مسخره راوړل کيږي.په اوسنيو راډيويي او تلويزوني تمثيلي ټوټو کې داځانګړنه جوته ده او ليکوال هڅه کوي چې په ليدونکي يا اوريدونکي کې د ليدلو او اوريدلو تلوســـې د زياتولو په موخه په تمثيلونو کې دا دواړه خواوې رانغاړي.په دې ډول تمثيلونو کې د ټولنې منفي خواواې کله په خفګان او کله په خندا يا رشخند او مسخره ټولنې ته وړاندې کيږي او ټولنه په دې اګاه کوي،چې خپلو منفي کړنو ته يې پام شـــي او په راتلونکي کې ترې ځان وساتي.د دې ډول تمثيل ليکل ليکوال ته سخت او ستونزمن وي.

بېلګه

تمثيلي ټوټې نوم: يوه دعا به وکړو.
ليکوال: اسعماعيل شاهد
لوبغاړي: اسماعيل شاهد،سيدالرحمن شينو او ملګري يې.
د نشر ځای: نشتر هال تياتر،مسافر سي ډي هاوس له خوا.
دغه تمثيلي ټوټه د ټولنې يوه برخه ده او کله چې يو څوک مړ شـــي،نو خپل خپلوان او دوســـتان يې د مړي کور ته راځي او د غمرازی لپاره خپلې خبرې کوي،کله کله دا غمرازي دومره ستړې کوونکي شـي،چې د مړي د کور خلـک ترې تنـګ شـــي،چې پـه دغـه تمثيلي ټوټـه کې همداســې يوه ســتونزه انځور شـوې ،چې په لاندې ډول يې ګورو. يادہ تمثلي ټوټه هم تراژيدي او هم کوميډي ده.ځکه هم په کې ژړا او هم په کې خندا ده،چې په لاندې ډول يې د بېلګې په توګه وړاندې کوو.
اسماعيل شاهد: يا الله ته يې وبخې،جنتونه يې نصيب کړې،يا الله هغه دنيا يې ښايسته کړې،مرګ حق دی خلاصی ترې نشته.
شامپرک: راځی چې يوه دعا وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسماعیل شاهد: بس خدای دې وبخي،هغه دنیا دې ورله خدای ښایسته کړي.
شامپرک: موږ خبر شو،خفه شو،چې پلار دې مړ شو.
اسماعیل شاهد: مه ژاړی،خدای دې وبخي،ټول مرو دا حق لاره ده.
شامپرک: های کاکاجي مړ شو،ډېر ښه سړی وو.
اسماعیل شاهد: بس حقه لار ده نور مه ژاړئ په ژړا څه نه کېږي.
شامپرک: یوه دعا به بیا وکړو.
اسماعیل شاهد: خدای دې وبخي،بس حقه لار ده ټول مرو. خدایه دا څوک چې ژاړي ته ورله صبر ورکړې،نور یې ورپسې ونه ژړوې.
شامپرک: دا مړ شو ؟دا په څه مړ شو.
اسماعیل شاهد: هو مړ شو،بس حقه لار وه .
شامپرک: ډېر ښه سړی و ما ته به یې هره ورځ پنځه روپۍ راکولې.یوه دعا به وکړو.
اسماعیل شاهد: هو هغه سخي سړی وو هر فقیر ته یې پیسې ورکولې،خدای دې وبخي.
شامپرک: خه نو دا څنګه مړ شو؟
اسماعیل شاهد: بس بیمار و،څو ورځې بیمار وو وخت یې پوره شو او مړ شو....
شامپرک: خه نو څو ډاکټرانو ته مو وړی و؟
اسماعیل شاهد: بس کړه نورې خبرې پرېږده بس وخت یې پوره شو او مړ شو.
سید الرحمن شینو: په چغو او ژړا صحنې ته راځي او خپلې خبرې داسې پیلوي:. وای خخخخخخه وایبی الله دې وبخي مړ شو،اخر هم مړ شو،ما ته خو به یې لږ صبر کړی وو کنه.
اسماعیل شاهد: بس ډېر وارختا و.
سیدارحمن شینو: بس یوه دعا به وکړو،نرۍ باران وو پاس په لوړو یې وروینه ....ما ویل یو تمبو یا تجیر به مو ودرولی وی چې باران ونه شي.
اسماعیل شاهد: نه تمبو مو لږولی باران نشته بس خدای دې وبخي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيدالرحمن شينو: يوه دعا به بيا وکړو،دا به د پاک الله رضا وي.چې خدای باک هغه په حق ورسولو.

اسماعيل شاهد: چپ شه مړه مونږ دې له ځان سره غلط کړو په مړي کې څوک سندرې نه وايي.

سيدالرحمن شينو: په ما باندې ډېر ګران وو،وايم په ما ډېر ګران وو،زما دوست وو،ما پرې ځان قربان ولو.

اسماعيل شاهد: بس زما په پلار هم ته ډېر ګران وې خو حقه لار ه ده ټول په همدې لاره روان يو.

سيدالرحمن شينو: نه نو ستا پلار په رښتيا هم مړ شو؟

اسماعيل شاهد: نه مړ نه دی ژوندۍ دی،خو مړ ی دی دا حقه لاره ده او بس مړ شو.

سيدالرحمن شينو: يوه دعا به بيا وکړو؟

اسماعيل شاهد: بس کړه مړه تنګ دې کړم بس خدای دې وبخي.

سيدالرحمن شينو: خه جنازه يې شوې ده.

اسماعيل شاهد: خود يې جنازه شوې مسلمان وو او اوس خښ شوی دی.

سيدالرحمن شينو: خدای دې يوزلې بيا وبخي زما ډېر ګران ملګری وو،زما په اړه يې درته څه نه وو ويلي.؟

اسماعيل شاهد: هو هو ستا په اړه يې راته ويلي وو کنه.نو م دې څه دی؟

سيدالرحمن شينو: نوم مې انځر ګلی دی؟

اسماعيل شاهد: هو انځری يې ياد کړی دی کنه مونږ خو تا پسې په اسمان کې ګرځيدو خو ته خدای په ځمکه راکړې.په تا خو زما د پلار پنځوس زره روپۍ وې هغه به له تا اخلم.

سيدالرحمن شينو: څه څه نه نه زه هغه نه پيژنم په ما دچا پيسې نشته،کيدای شي ما مړی غلط کړی وي زه به کوم بل مړي ته تلم...(شاهد،۲۰۰۰م).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه

د موضـــوع له مخې تمثيلي ټوټې يا نندارليکونو کې کوم بنديز نشــته،ټول هغه څه چې د بشــر او انســاني ټولنې په ژوندانه پورې اړه لري د تمثيلي ټوټو موضـوع ګرځېدای شـي.موضـوع هغه اسـاسـي فکر او مطلب ته وايي يا هغه انګيزه او محرکه قوه ده چې د ليکوال د ليکلو عمليه پر هغې راڅرخي او مخکې تر ليکلو نه ذهن کې پخه شـــوي وي. د موضـــوع په دې برخه کې به لاندې هر ډول تر بحث لاندې ونيسو .
(هاشمي ،۱۳۸۹: ۲۰۶).

اخلاقي تمثيلي ټوټه

په دې ډول تمثيلي ټوټـه کې د ټولنې د اصـــلاح او اخلاقو د ســـمونې کوښـــښ کېږي.دا ننداره يا تمثيلي ټوټه زياتره د ټولنې منفي خواوې پـه ګوتـه کوي او خلکو تـه وړانـدې کوي.ليکوال کوښـــښ کوي،چې د ټولنې د اخلاقو لومړی منفي خواوې خلکو ته په ګوته او بيا وورسته ورته د نصحيت په ډول د مثبتو او ښـو اخلاقو نمونه وړاندې کړي،څو ټولنه وکولای شـي د سـمون خواته حرکت وکړي.په دې ډول تمثيلي ټوټو کې کوميډي او تراژيدي دواړه خواوې راتلی شـــي او يا کېدای شـي يوازې کوميډي يا تراژيدي خوا غوره شـي،خو په اصـل کې موخه د ټولنې اصلاح او سمون دی.دا تمثيلي ټوټې کېدای شي،په ستيج په ژوندۍ بڼه او يا هم په راډيو يا تلويزون هم خپرې شـــي.که په هر ځای کې خپريږي،خو موخه او هدف به يې د ټولنې د سمون او اصلاح کول وي.د ليکوالۍ هنر نومې کتـاب ليکوال د اخلاقي تمثيلي توټې پـه اړه خپل نظر داســـې څرګندوي:(اخلاقي تمثيلي توټه يا نندارليک هغه نندارليک ته ويل کېږي،چې موضـوع او مضـمون يې د نېکۍ او بدۍ پـه پرتلنې ولاړ وي.د دغوننـدارليکونو يـا تمثيلي ټوټو،چې لـه مـذهبي نمانځنو يې ســرچينه اخيســتې،د رنســانس د دورې تر لومړيو پورې رواج درلود.).(هاشمي ،۱۳۹۳: ۲۲۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي تمثيلي ټوټه

ولســـــي تمثيلي ټوټې زياتره د ولس په منځ کې راټوکېږي او د ولس د منځ څخه بح ث کوي.که چېرې د ماشــومونو لوبو او کېســو ته غوږ شو هغوی هم خپلې لوبې او کېسې په تمثيلي ډول پر مخ وړي.که ماشـــومان له يوې خوا ځانګړې کېســـې لري،خو د کېســـو د تمثيل او ښودنې لپاره يو لړ حرکتونه او خوځښتونه هم د کېسې له تړاو سره سم تر ســـره کوي.د بېلګې په توګه د ماشـــومانو د نانځکو جوړول او بيا د هغوی واده کول او هغوی ســـــره خبرې کول دا خپله د ولســــي تمثيلي ټوټې بېلګه ده.(سنګروال ،۱۳۹۰ : ۲۵۴).

ماشومان خپله هره کړنه تمثيلوي او نورو ته يې وړاندې کوي.د بېلګې په توګه د چينترو لوبه که وکتل شي هلته ماشومان تمثيل کوي او د خپل ســـاعتيرى يوه وســيله همدا لوبې او تمثيلونه ګڼي.يوشـــمېر څېړونکي انګيري چې آتڼ تر ويدي پير د مخه هم دود وې چې دا هم د تمثيل يو ډول دی،چې اوس هم د پښـــتنو د ملي اتڼ په نامه يادېږي او د هر عمر خلک کولای شـي په اتڼ کې برخه واخلي.د پښتو ادبياتو په ولسـي ادب کې هم ولســـــي تمثيلونه يا تمثيلي ټوټې فولکلوريکې بېلګې لري،چې د تمثيل هنر په کې پالل شوی دی.د بېلګې په توګه پښتو لنډۍ،د اتڼ نارې يا کاکړۍ غاړې،چې پېغلې يا ځوانان په کې رنګ رنګ حرکتونه او تمثيلونه کوي،چې مثال يې په لاندې ډول راوړو:

بېلګه:

هلک: ستادې قسم په حسن خپل وي
که يار دې بل وي ماته راکړه جوابونه
نجلۍ: زما دې قسم په حسن خپل وي
که يار مې بل وي زه دې اور واخلم مينه
نجلۍ: زما په مخ دې پرار جوړ کړ
زه به بخيلې مور ته څه ځواب وايمه
هلک: مور ته دې داسې ځواب ورکړه
زه له ګړې سره وياله ته وولويدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ: مور به مې داسې راته وایي
ګړی دي روغ پر خولې دې راوړل پرهرونه
هلک: مور ته دې داسې ځواب ورکړه
ګړی په خته زه په ګټه وولېدمه
(سنګروال ،۱۳۹۰: ۲۵۸)

دې ته ورته نورې بېلګې یې هم په پښتو ولسي ادب کې لیدلی شو،خو اوس دلته د ولسي تمثیل خبره ده،نو ویلی شو ولسي تمثیل هغه تمثیل ته ویل کیږي،چې د ولس له منځه راوتی وي او د ولس هر قشر په کې ونډه لرلی شي.ښه مثال یې مونږ د اشر ورکولی شو،چې ولس په یوه چغه د یو کار لپاره راوځي او هغه کار په ګډه ترسره کوي. یا ولسي تمثیل یا ننداریک هغه تمثیلي ټوټې ته وایي،چې زیاتره کلیوال او ولسي ژوند پورې اړوند مسایل په کې انځوریږي او په ساده ولسي کچه په مختلفو بڼو وړاندې کیږي،چې مخکې یې مونږ د بېلګو یادونه وکړه.

د اتلولۍ تمثیلي ټوټه

دا هغه ډول تمثیلي ټوټې دي،چې زیاتره په کې د اتلانو کارنامې او کیسې وړاندې کیږي.دا ننداریکونه په لرغونو زمانو کې ډېر دود وې،چې اتلان به یې نومیالي جنګیالي او توریالي وګڼي وو.په اوس وخت کې هم دا ډول تمثیلونه په ځانګړو مراسمو په ځانګړي ډول د افغانستان د ازادۍ، دروسانو د وتلو یا انګریزانو د ماتو ورکولو په ورځو کې په ځینو مجلسونو او پروګرامونو کې وړاندې کیږي. ښه بېلګه یا مثال یې د د افغانستان د ازادۍ د ۱۰۰ سلمې کلیزې په مناسبت په شمشاد نړۍ وال راډیو تلویزون کې جوړ شوای پروګرام وو، تمثیلي ټوټو کې راتلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخي تمثيلي ټوټه

دا هغه ډول نندارليکونه دي،چې د يوې ټولنې تاريخي پېښې په کې انځورېږي.په دې ډول تمثيلي ټوټو کې د ټولنې تاريخي پېښــو ته پاملرنه کېږي.بـــه مثال يې انګريزانو ته د ماتې ورکولو او د ملالۍ د لنډۍ د ويلو پېښــه ده.يا د احمد شـاه بابا د وخت تاريخي پېښــې دي،چې دې ته تاريخي تمثيلي ټوټه ويل کېږي.د يادونې وړ ده،چې په دې ډول تمثيلونو کې ټول تاريخ نه بلکې د تاريخو پېښــو غورچاڼ په لنډ ډول وړاندې کېږي،ځکه چې د تمثيلي ټوټې غېږه تنګه وي،نو نه شو کولای ټوله پېښه په کې انځور کړو .

غوټه لرونکي تمثيلي ټوټه

دا هغـه تمثيلي ټوټې دي،چې پـه منځنيو پيړيو کې دودو وې ،چې اصـــلي موخه او هدف يې په اروپا کې د مســيحي دين ترويج او تبليغ و.په اوس وخت کې غوټه لرونکي تمثيلي ټوټې ډېرې نه ترسترګو کېږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۲).

په دې ډول تمثيلي ټوټو کې د موضـــوع ســـپړل ليدونکي يا اوريدونکي ته پرېښودل کېږي او قضاوت کوونکی يې خپله ليدونکی يا اوريدونکی وي.په اوس وخت کې د عيســـويت د ترويج لپاره په ځينې هېوادونو لکه پاکســتان،هند،ايران او نورو هېوادونو کې ځينې رســنۍ شـــته ،چې په تمثيلي توګه د عيســـويت تبليغ تمثيل کوي او د خلکو په ذهنونو کې د ياد دين په اړه يو ذهنيت ورکوي.

مذهبي تمثيلي ټوټه

هغه تمثيلي ټوټې،چې ټولنېز مشـــکلات او ســـتونزې په کې په انتقادي ډول مطرح او د حل لاره يې ښودل شـوي وي.دا ډول تمثيلونه مذهبي بنه لري،خو په افغانستان کې د دې ډول تمثيلونو د ليکلو ليکوال ډېر کم دي او دا ځکه،چې په دې ســـنتي ټولنه کې مذهبي تمثيلي ټوټې وړاندې کول نور مشــکلات او ســتونزې زېږوي،خو په نورو مذهبونو کې د دې ډول تمثيلونو وړاندې کول ازاد دي او هغه ټولنې چې غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل مذهبي مشکلات او ستونزې د تمثل په بڼه خپلو خلکو ته وړاندې کړي او د حل لاره ورته پيدا کړي.

بېلګه

دتمثيلي ټوټې بېلګه

ليکوال :عبدالبصير مينه پال

د تمثيلي ټوټې نوم: زه څنګه په لمانځه کولو راغلم؟

يو ځوان چې له لمانځه څخه غافله شوی وو، هيڅکله به يې لمونځ نه کوو. نومورې وايي ډېر ساده او آسانه په لمونځ کولو راغلم. يوه ورځ په ټولګي کې ناست وم، د ديني علومو ساعت شروع شو، ښوونکی چې څنګه ټولګي ته راغی؛ نو پوښتنه يې وکړه: ستاسو په نظر کوم ډول خلک لمونځ نه کوي

لومړني زده کوونکي: د معصوميت په بڼه وويل : هغه خلک چې مړه شوي دي، لمونځ نه کوي

دويم زده کوونکي:د ندامت په ډول وويل:هغه خلک چې لمونځ يې زده نه وي، لمونځ نه کوي

دريم هلک: له خپل ځای څخه ولاړ شو او معقول ځواب يې ورکړ:هغه خلک چې مسلمانان نه دي، لمونځ نه کوي. (په همدې شکل څلورم هم وويل) :هغه خلک لمونځ نه کوي، چې کافران دي (په ترتيب سره پنځم هم وويل) :هغه خلک چې له الله تعالی څخه نه وېرېږي، لمونځ نه کوي (ټولو زده کوونکو خپل نظرونه څرګند کړل، خو زه په فکر کې ډوب شوم او له ځان سره مې وويل؛ چې زه له کومې ډلې څخه يم؟ آيا زه مړ شوی يم؟ نه، زه خو ژوندی يم !آيا زما لمونځ نه دی زده؟ نه، لمونځ مې هم زده دی .آيا زه مسلمان نه يم؟ الحمدلله! مسلمان يم .آيا زه کافر يم؟ نعوذبالله .آيا زه له الله تعالی څخه، نه وېرېږم؟ ولې نه! الله تعالی قهار ذات دی، ماته په قهر نشي !نو ولې لمونځ نه کوم؟ له ځان سره مې وويل: ښه! که د قبر په اوله شپه کې پوښتنه راڅخه وشي .ژوندی وې . لمونځ دې هم زده وو .مسلمان هم وې .له الله څخه هم وېرېدلې؛ نو ولې دې لمونځ نه کاوه؟ څه ځواب به ورکړم؟ څو ټکانه مې وخوړل او له هماغې ورځې مې کلک تصميم ونيوه چې نور به په هيڅ حالت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ نه پرېږدم .راځئ! تاسې هم له ځان سره په دې اړه یوه شېبه فکر وکړئ !!!رسول الله فرمایلي- :بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلاَة. (مسلم: ٨٢) ژباړه- :د مسلمان او کافر تر منځ فرق په لمانځه کې دی .ګرانه وروره !همدا اوس الله ته توبه وباسه او قوي اراده وکړه چې، له نن څخه وروسته به یو لمونځ هم نه قضاء کوم، که چېرې پدې تمه یې چې، سبا یا هم بل وخت به توبه وباسم؛ هسې نه چې، مخکې له توبې ویستلو څخه مړ شې، هسې نه چې بدعمله له دې فاني نړۍ څخه ولاړ شې، داسې ډېر ځوانان تللي چې، بیا هیڅ نه وي راغلي .ګرانه وروره !هیڅکله د الله تعالی له رحمت څخه مه ناهیلی کېږه، هغه ډېر مهربانه ذات دی، د خپلو ګناهونو بخښنه وغواړه او امید ساته چې ماته به بخښنه کوي

اشاروي تمثیلي ټوټه

اشـــاروي تمثیلي ټوټه هغې تمثیلي ټوټې ته ویل کېږي،چې ټوله مکالمه او کرکټر یې په اشــارو خبرې کوي.په دې ډول تمثیلونو کې له اشــارو ،علامو او کنایو کار اخیســـتل کېږي.ښــــه بېلګه یې مونږ د الجزیرې تلویزون د ګونګیانو د خبرونو مثال ورکولی شـو. په افغانسـتان غوندې ټولنه کې د اشـــاروي تمثلي ټوټې ارزښـــت په دې کې دی که څوک نه شــی کولای د یو چا منفي ټکي په خوله بیان کړي،نو په اشــارو خو یې بیانولی شــي.یا ښــه مثال یې په ښـارونو کې په دېوالونو د هغه انځورنو جوړول،چې د فساد،رشوت او ناوړه کړنو په اړه جوړ شوي وي.

بېلګه

دا یوه تمثیلي ټوټه ده چې په اشاروي توګه ترسر ه کېږي

لومړی کرکټر شپونکی

په لومړي سـر کې یو تن چې د شـپونکي په بڼه یې ځان جوړکړی وي، لویه چپنې ته ورته کورتۍ یې په تن،ملا یې په څادر تړلې او په لاس کې یې یو لوی لرګی (ډانګ) د سـټیج مخ ته راځي لکه د کوچي روان وي رمو پســې شــپیلي وهي او د حیواناتو په ژبه غږ کوي. په بیګرونډ کې ورپسې د میږو او پسونو اوازونه غږیږي.داسې فکر کېږي چې یاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ممثل عمل یوه رمه مخکې کړې او روان دی. شـــپونکی لا په خپلې رمې پسې روان وي چې په دې وخت کې یو بزګر راشي.

دویم کرکټر بزګر

په دویمه صحنه کې یو سپین ږیری سړی چې شلیدلې جامې یې په تن وي د غنمو بوری یې پر شاه راروان وي کله چې خپل پټي ته رسیږي بوری په ځمکه ږدي،د تندي خوله په لســتوڼي پاکه کړي او بیا غنم په لمن کې واچوي او خلکو ته داســـې ښـــایي لکه دی چې په پټي کې غنم شیندي.

دریم کرکټر خټګر

بزګر لا په کرونده کې بوخت وي چې ستیج ته دریم کس چې بېلچه یې په اوږده ده راروان دی او خپل لویدلی دیوال جوړوي خټه تیاروي او پسخه وهي.خټکر په خپله خټه جوړولو بوخت وي کار کوي چې په دې وخت کې یو نجار صحنې ته راشي.

څلورم کرکټر نجار

نجار سـره په لاس کې تیشــه،اره او د نجارۍ نور واړه وسـایل وي او صــحنې ته راشــي.د راتګ سـره سـم خپل متر یا (پیته) له بورۍ څخه راواخلي او په اندازه کولو پیل وکړي داسـې ښـایي چې نوموړی عملي لګیا دی یوه دروازه یا کړکۍ اندازه کوي او د دروازو د جوړلو اندازه یا ناف اخلي.

پنځم کرکټرموچي

کله چې موچي صــحنې ته راشـــي خپل بورس،رنګ او بوټان له خلتې راوباســـي او په بوټانو ګنډلو او رنګولو پیل وکړي.دوی لا په خپل کا کې بوخت وي،چې د دوی تر شاه د ښوونځي ماشومان چې دوه هلکان او یوه نجلۍ وي راشـــي په ټولګي کې د خپلې تختې مخ ته کېني او په درس ویلو پیل وکړي او ښــوونکی یې راشـــي په درس پیل وکړي.کله چې صحنه له دې ټولو کسانو څخه ډکه شي نو په دې وخت کې یو بل کرکټر راشي چې د هغې کړنې په لاندې ډول وي.

پردی یا بیګانه کرکټر

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کس چې تورې جامې او نقاب یې پر مخ وي د شیطان په څېر راشي کله چې وګوري ټول خلک په خپلو کارونو بوخت دي او د خپل وطن په ابادۍ مصرو ف دي، نو سر وخوري او له ځان سره وايي چې دوی ټول به په جنګ اچوم. لومړی راشـــي ښـــوونکی ووهي او هغه له ښـــوونځي څخه په وهلو وهلو وشـــړي.بیا له تختې څخه ټول لیکل پاک کړي څو ماشومان له لیک او لوست څخه محروم پاتې شي.له ماشومانو کتـابونـه ټول او څېرې یې کړي ښـــوونځی وران ویجـاړ کړي،تختـه وغورځوي ټولګی وسـوزوي...د افغانسـتان لویه نقشـه ولاړه وي هغه ســـرچپه کړي او د کراس یا چلي پا علام پرې راکاږي.کله چې نقشـــه ســـرچپه کړي او د چلیپا علامه پرې راکش کړي نو په دې وخت کې همدا شـیطان نما انسـان چې څهره یې وحشـتناکه وي او پردی جاسـوس او غلام وي خپل نوکان ترنګوي او هغه شپونکي ته ووايي چې دا نقشه نجار چپه کړې.بیا دهقان راولي او ورته وايي چې نقشـــه چوپان چپه کړې بیا همداســي موچي او نجار ته شـیطاني وکړي او په دې سـره په صـحنه کې ټول وګړي لاس او ګریوان شـــي او شـیطان ډېر خوشـحاله وي چې هېواد وال خپل وطن ورانوي او خپلو کې جنـګ کوي.جنـګ دومره ګرم شي چې په ټولو سرې وینې رامتې شي په وینو کې لت پت پراته وي.اخ و ډب شروع شي خپلو کې سره په جنګ شي.همدا شیطان نما انســـان ټولو ته په لاس کې وســـله ورکړي او یو بل ته وايي چې په ټوپک یې وولی څو مړه شي.ښوونځی وران شي، هر څه ګډوډ شي او بیا په دې وخت کې دا سندره وغږیږي.

په خپل وطن کې جنګ راته جوړ دی

هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم

پردی غوبل دی پردی اثر دی

هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم

زما ګریوان یې ریشې ریشې کړو

زما وجود یې ټوټې ټوټې کړو

زما ګریوان یې ریشې ریشې کړو

زما وجود یې ټوټې ټوټې کړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردی ټوپک دی پردی سنګر دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم

د همدې سندرې د غږېدلو په دوران کې یو بل تن چې سپینې جامې یې پر تن وي هک پک حیران پاتې شـــي هرې خوا ته چې ګوري هر څه ګډ وډ وي،نو راشي او هر یو زخمي په خپل غېږ کې راجګ کړي او پخلا یې کړي او سـندره همداسـې روانه وي د سـپینو جامو والا له سـترګو اوښـکې بهیږي.له هر یوه ټوپک واخلي او لرې یې ګزار کړي.کله چې یو یو تن راجګ شي یو بل ته ګوري حیران شي هغه سپینو جامو والا ټوپکونه مات مات کړي او لرې یې ګزار کړي.بیا لاړ شي د افغانستان نقشه راواخلي او د لطیف ننګرهاري دا سندره شروع شي.

لو لپه شوم اور مې واخیست په فریاد او په سوران یم
نور مې بچ کړی ای! بچیان ستاسو کور افغانستان یم
څوک مې ویشي په څو برخو بېلوي رانه اندام
څوک مې غواړي چې ما خرڅ کړي جوړوي رانه غلام
بس دی بس دی خدای لپاره لړ مې پرېږدی په قراره
زه له هر څه یم لویدلی ورکه شوې رانه لاره

......

دا سندره لا ختمه نه وي چې په تالار کې یو شور او چک چک شروع شـي کله چې دا ټول خلک سره پخلا شـي د تالار زیات ناسـت خلک د سـتیج مخ ته راشـــي او دې هر یو ته غاړه ورکوي او د پخلا کولو کوښښ یې کوي.سپینو جامو والا شـخص د ټولو لاسـونه لاس په لاس کړي او یو موټی او یو زنځیر ترې جوړ کړي.د اتحـاد او اتفـاق یو سـمبول ترې جوړ شـي.سټیج مخ ته ډېر خلک راټول شـي د افغانسـتان نقشـه په ټولو لاسـونو کې ونیسـي او یوه خوشـحالي جوړه شـي او بیا له همدې ممثلینو څخه یو تن دا لاندې شـــعر وایي او دا تمثیلي ټوټه په همدې ځای پای ته رسیږي.

مونږ د همدې ځانګې ګلونه یو مونږ مه بېلوه
لکه دا ستوري سره ورونه یو مونږ مه بېلوه
زمونږ په زړو کې د یوې مېنې څراغ بلیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې مينې ارمانونه يو مونږ مه بېلوه
اوس خو مو دلته اړولې چړې مه راښايه
ټول د يوې ځنې خالونه يو مونږ مه بېلوه
زمونږ د ټولو مراد يو دی چې ډېوې بلو
ګډې زاری ګډ تکلونه يو مونږ مه بېلوه
مونږ تل په خپلو کې ټول عمر سره مينه کړې
د خدای لپاره مينه زړونه يو مونږ مه بېلوه
زما (سرتېر) د وطن خاوره څه چې غرونه وايي
مونږ د همدغه وطن غرونه يو مونږ مه بېلوه
د تمثيل پای
(ښادمن ،۱۷ ۲۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم څپرکی

په معاصر ادب کې تمثیلي ټوټه

ادب یا ادبیات د وخت په تېرېدو سره پرمختګ کوي او نوي بدلونونه په کې رامنځ ته کېږي.په هر دور او هر پېر کې نوي تحولات او بدلونونه زغمي.که چېرته لرغوني دورې ته پام وشي هلته ادب دومره پرمختګ نه دی کړی لکه څومره یې،چې کلاسیکه دوره کې وکړ.بیا په کلاسیکه دوره کې هغه بدلونونه او پرمختګونه نلري لکه اوس یې چې معاصره دوره کې لري.په معاصره دوره کې ډېر بدلونونه راغلل،ازاد نظم،سپین شعر،هایکو،ټپیزه،ټکوریزه،ناول،لنډه کېسه،کېسه ګی،تمثیلي ټوټه،ډرامه فلم،سریال او ... داسې نور ډېر نوي تحولات پښتو معاصر ادب ته را داخل شو او د پرمختګ پړاونه یې ووهل.په دې ډله کې یو هم تمثیلي ټوټه ده،چې معاصرې دورې او په ځانګړي ډول له شلمې م پېړۍ له پیله یې ډېر پرمختګ او وده وکړه.دا،چې معاصر یا اوسني ادب ته تمثیلي ټوټه څنګه راغله او له کومو پړاونو راتېره او پرمختګ یې وکړ په دې موضوع به دلته پوره بحث وشي.

پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ

د تمثیلي ټوټې په لرغونتیا په تېرو بحثونو کې خبرې وشوې او نور یې په لرغونتیا بحث ته اړتیا نه لیدل کېږي.د موضوع دا برخه دې ته ځانګړې شوې،چې معاصر ادب ته تمثیلي ټوټه کله راغله او څرنګه یې پرمختګ وکړ؟ په دې اړه به بحث او څېړنه وکړو،چې څه اړتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه،چې تمثیل په دې سیمه خپل سیوری وغوړو.لکه څرنګه،چې په دې سیمه د انګریز واکمني قایمه وه او په پښتنه سیمه د وخت جابر نظام ظلم او ستم دومره حد ته ورسولو،چې خلک یې دې ته مجبور کړل،چې د یو تحریک لاندې د خپل ژوند د بقا لپاره مبارزه وکړي.هماغه وو،چې د ډېرو هلو ځلو وروسته خدایي خدمتګار نهضت یا تحریک رامنځ ته شو،خو دا تحریک او نهضت د جنګ لپاره نه بلکې د عدم تشدد لپاره جوړ شو او خلکو ته به یې همدا ویل،چې تاسو وسلې ته مه لاس کوی ځکه که وسله مو لاس ته درشي،نو دا سیمه به نوره هم برباد شي.خلکو د خدایي خدمتګار خبره ومنله او د عدم تشدد سلسله یې روانه کړه.

په دې سلسله کې د عدم تشدد پلویانو زندانونه او مشکلات ولیدل،خو انګریز دوی په ارامه نه پرېښودل،نو هماغه وو،چې د دې تحریک غړو په اخبارونو او مجلو کې لیکل پیل کړل،چې په دې لیکلو هم سخت زندانونه ولیدل شول،په دې تحریک کې یو هم عبدالاکبر خان اکبر و،چې د لومړي ځل لپاره یې په ۱۹۲۷م کې د درې یتیمانو په نوم یوه تمثیلي ټوټه ولیکله او د اتمانزو په ښوونځي کې تمثیل او د خلکو په وړاندې ننداري ته وړاندې شوه.دې تمثیل یا ننداري په خلکو زیات اغېز وکړ او له دې وروسته په کراره کراره په نورو ښوونځیو او مدرسو هم ورته تمثیلي ټوټې او برنامې جوړې شوې.له دې وروسته پښتو ادب ته تمثیل ورو ورو مخه کړه او پرمخ روانه شوه.

عبدالاکبر خان اکبرد جونګړې او خدایي خدمتګار په نوم نورې تمثیلي ټوټې یا ننداري ولیکلې.خدایي خدمتګار یې دومره مشهوره شوه،چې له ښودلو وروسته یې یو شمېر خدایي خدمتګاران،چې په دې ننداره یا تمثیلي ټوټه کې یې ونډه اخیستې وه ټول یې زندان ته ولېږل او سختې سزاګانې یې ورکړې.خدایي خدمتګار تمثیلي ټوټه یا ډرامه په ۱۹۳۰ م کې د ستیج پر سر په ژوندۍ بڼه ننداري ته وړاندې شوه.په پښتونخوا کې بل کس،چې په هغه وخت کې یې تمثیلي ټوټو ته مخه کړه هغه قاضي رحیم الله وو،چې په ۱۹۲۸م کې د (نوې روښنۍ) په نوم تمثیلي ټوټه ولیکله همدا تمثیلي ټوټه یا ننداره بیا غازي امان الله خان افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راوغوښــته او په ښــوونځیو کې تمثیل او نندارې ته وړاندې شــوه.(سنګروال ،۱۳۹۰ : ۲۱۷).

په کوزه پښـــتونخوا کې تمثیلي ټوټې څکه ډېره وده وکړه،چې هلته له انګریزۍ ژبې څخه اردو او له اردو ژبې څخه په خپل وخت کې پښــتو ژبې ته راداخېله شــوه.هلته بیا د ســمندر خان ســمندر نوم هم د یــادولو دی،چې لومړیو کې یې تمثیلي ټوټې او بیــا یې ډرامې ولیکلې.همدارنګه د حافظ محم ادریس نوم هم نه شــو هېرولې نوموړی د ښــوونځي ښــوونکی هم وو.نوموړي د (اســتاد او ښــوونځي) په نوم تمثیلي ټوټې ولیکلې او په ښوونځیو کې د زده کوونکو لخوا د ستیج پر مخ نندارې ته وړاندې شوې.په کوزه پښتونخوا کې پښتو تمثیلي ټوټې یا نندارې ډېره وده وکړه او خپل پړاونه یې ووهل.په کوزه پښـتونخوا کې د سرحد ارټ له خوا د پېښور په نشتر هال کې په ۱۹۹۲م کې د پښتو خاکو یا تمثیلي ټوټو د نشـــر لپاره لاره هواره شــــوه او هلته یې پښـــتو تمثیلي ټوټو د نشر او خپریدو سره په کوزه پښتونخوا کې پښتو تمثیلي ټوټه نوره هم مشهوره او وده یې وکړه.په دې لړ کې د نظر محمد لیکلي ((دیوانه مســتانه)) د نثار احمد زاهد(د دریو ښــځو څښــتن)) د خالقداد امید (کوټه پیسه) د طارق نایاب (پام کوه اشنا) او د فرمان عمرزي (ناوې څه شـــوه؟) تمثیلي ټوټې د یادونې وړ دي.(رضـــا ،۱۹۹۵ : ۱۲۶).

په بره پښـتونخوا یا افغانسـتان کې بیا د تمثیلي ټوټې یا ننداریک په اړه دا نظر دی،چې د امیر شــیر علي خان په دربار کې د فقیر احمد په نوم یو شـــخص و،چې پاچا د (مجلس آرا) په لقب نمانځلی و.نوموړي به ځیني تاریخي پېښـــې د رزمي شـــعرونو ســـره په تمثیلي ډول د پاچا په وړاندې تمثیل کولو.(سرور ،۱۳۷۹ : ۴۲).

خو تر کومه ،چې د اوســـني تمثیلي ټوټې یا ننداریک خبره ده،نو دا برخه د غازي امان الله خان د واکمنۍ په لومړیو کلونو کې پیل کېږي.کله چې په ۱۳۰۰ لمریز کال په پغمان کې د تیاتر ودانۍ جوړه شـــوه همدغه تیاتر کې د لومړي ځل لپاره ننداریک یا تمثیلي ټوټې وړاندې شــوې او له همدې ځایه په افغانســتان کې تمثیلي ټوټه وزېږدله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او رو رو د ځوانۍ مرحلې ته ورداخل شـــو. په همدې تیاتر کې په ۱۳۰۲ لمریز کال کې د ځپلواکۍ د جشـن په ورځ د (شـهزاده جوا) په نامه ژباړل شوې ننداریلیک یا تمثیلي ټوټه ننداري ته وړاندې شو.د دې تمثیلي ټوټې ننداري ته غازي امان الله خان خپله هم ناست وو.

د یادونې وړ ده چې یاد تمثیل د فیض محمد ذکریا،محمود طرزی او صـلاح الدین سـلجوقي وو،چې همدوی یې ترتیب او پروډیوسـري هم کړې وه.په دې تیاتر یا ستیج باندې بیا نورې ننداري او تمثیلي ټوټې هم وړاندې شـوې چې عبارت دي له: فتح ټل،بچه نازدانه،حاکم ظالم،مادر وطن او داسې نورې ننداري او تمثیل شوې.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۶).

کله،چې په افغانســـتان کې په کال ۱۳۰۷ لمریز کې کورنۍ ګډوډي جوړه شوه،نو تمثیلي ټوټه هم له سـکوت سره مخ شوه،چې تر ډېره په دې ډګر کې زیاته پاملرنه ونه شـــوه اوډېر خندونه ورته جوړ شـو،خو کله چې په کال ۱۳۲۰ لمریز کال کې محمد نعیم خان د پوهنې وزیر شو،نو په دې وخت کې ځینو فرهنګیانو یو ځل بیا د تمثیل هنر ته وده ورکړه او کله،چې سلطان صلاح الدین سلجوقي د مطبوعاتو مستقل رییس شـو،نو په کابل کې یې د پوهنې د ننداري بنسټ ډېره کېښـوده او تمثیلي ټوټې یا ننداریلیک ته یې یو ځل بیا ســـاه ورکړه.د ســـلجوقي په مرسته تمثیلي ټوټې دومره پرمختګ او وده وکړه،چې هره اونۍ کې به یې نوې نوې ننداري او تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې کولې.

د تمثیلي ټوټې د پرمختګ ســـره په ولایاتو کې هم ننداریلیک او تمثیلي ټوټو وده وکړه. په ننګرهار،پروان او پلخمري کې د تمثیلي ټوټو د ننداري لپاره مرکزونه جوړ شـــو او هلته به هم مختلفې تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې کېدلې.په ۱۳۳۹ لمریز کال په کابل کې د ښځو لپاره د (زینب ننداره) په ۱۳۳۸ لمریز کې د عســـکری کلوپ په چوکاټ کې (لښـــکري ننداري) تاســیس شـــوې او دا مرکزونه د همدې لپاره جوړ شـــول،چې تمثیلي ټوټې په کې ننداري ته وړاندې شـــي.په همدې کلونو کې په کابل کې هم یو مجهز او په هر څه ســـمبال تیاتر جوړ شـــو او د همدې تیاتر په جوړېدو سره په کابل کې هم تمثیلي ټوټې وده وکړه او د پرمختـګ پر لور یې قـدمونـه او ګـامونـه پورتـه کړل.همـدارنګـه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتو د رياست په چوکاټ کې د تياتر د هنري مؤسسې جوړيدلو،په ۱۹۶۳ م کال د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې د ښــــکليو هنرونو د مؤســســې جوړيدل او په ۱۹۶۶م کې د پښــتو تمثيلي ټوټو د اســـاســـي فعاليتونو پيل کېدل ،د کابل راډيو په چوکاټ کې د ډرام او ډيالوگ رياســــت جوړيدل.دا ټول هغه څه وو،چې په افغانســـــتان کې تمثيلي ټوټې ته يې وده او پرمختگ ورکړ.

کله،چې د ثور کودتا مخ ته راغله تر دغه وخته هم په افغانستان کې تمثيل او تمثيلي ټوټې وده وکړه او د يوې ښې وسيلې په توگه يې په خلکو کې پرمختگ وکړ،خو کله،چې د مجاهدينو او طالبانو واکمني منځ ته راغله،نو له دې ريژيمونو وروســـته په افغانســـتان کې تمثيلي ټوټې ځان د رکود غېږ ته وغورځاو او تر ډېرو کلونو پورې تمثيل خپله ساه ورکړه.

د تياتر در افغانســــتان ليکوال چې د نثري ادب ډولونو ليکوال يې نظر راخيســــتى ياد ليکوال په هېواد کې د تياتر او تمثيلي ټوټې له پيلامې يعنې ۱۳۰۰ لمريز کال څخه تر ننه د بيلابيلو دورو د نندار ليکونکو،لوبغاړو او ډايرکټرانو د نومونو مفصل ليست خپور کړى،چې دلته به يې د نمونې په توگه د ځينو نومونه راوړو.

په نندارليکونکو کې

استاد عبدالغفور بريښنا،استاد عبدالرشيد لطيفي،عبدالرحمن بينا،غلام علي اميد،عبدالرشـيد جليا،اســتاد قيوم بيســد،عبدالطيف نشــاط ملک خېـل،اســـتــاد علي کهزاد،غرغښـــــت،يوســـف کهزاد،عبـدالرحمن پژواک،غلام حضــرت کوشـــان،عبدالغفور روان فرهادي،ســيد مقدس نگاه،عبدالروف بېنوا،محمد عثمان صــدقي،منان ملگرى،فضـــلي،اکبر پامير،محمد يوســـف آيينه،مهدي دعاگوى،پير محمد خاوري،خان آقا سرور،اسدالله حبيب او ... داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډایرکټران:

استاد صلاح الدين سلجوقي،بهره هروي،استاد عبدالغفوربرېښنا،استاد غوث الدين رســـام،اســـتاد رفيق صـــادق،غلام علي اميد،محمد علي ورق،فيض محمد خيرزاده،حميد جليـا،راز محمد فراز،عصـــمت الله انصاري،سيد مهدي شفا،ستار جفايي،پوونـد،فضلي،منان ملګری،محمد اکبر روش،ډاکټر محمـد نعيم فرخـان،محمـد عظيم رعـد،وزير محمـد نګهت،رشـــيد پايا،تواب لطيفي،ســـردار محمد امين او... داســـې نور. (هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۸).

په هر صـورت په هېواد کې تمثيلي ټوټې وده او پرمختګ په لور روان وو.تر کومه،چې په افغانســـتان کې د ننداريک يا تمثيلي ټوټې خبره ده،نو ويلی شـــو،چې د دې غورځنګ د پيلامې ځخه څو کاله دمخه د ننداريک لومړي ځرکونه د مولوي صـــالح محمد کندهاري په هغه لومړي درسي کتاب کې وينو،چې د حبيبې د ليسې د زده کوونکو لپاره يې ليکلی او په ۱۹۱۶م کال کې چاپ شوي دي.په دې کتاب کې داسې ډيالوګونه راغلي چې هغه به زده کونکو د تمثيلي ټوټو په توګه د سـتيج دپاسه لوستل.(رفيع ،۱۳۷۱: ۹۹).

په دې لړ کې د ۱۳۰۰ لمريز کال شاوخوا د مولوي صالح محمد د (غېر حاضري) په نوم يوه لنډه تمثيلي ټوټه ده،چې د پوهنې زده کوونکو د اعليحضـرت امان الله خان په وړاندې يې د ســټيج پر مخ لوبولې وه.(انځور ،۱۳۷۱ : ۱۸۶).

دننداريک يوه بله بېلګه،چې مخې ته راځي هغه د محمد اعظم ايازي د(ازاد افغان او ســـپين ږيری) تر ســـرليک لاندې ليکلې او د کندهار پښـتو ادبي انجمن د خپرندويه ارګان پښـتو مجلې په يوه ګڼه کې خپره شـــوې ده.د دې دورې پـه ننـداره يـا تمثيلي ټوټو ليکونکو کې اروابنـــاد عبدالروف بنيوا،اروابنـــاد قيام الـدين خـادم،محمـد نـادر ايوبي،غلام رحمن جرار او جان محمد پکتيا نومونه ديادونې وړ دي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۲۲ لمریز کې د پوهنې ننداري په چوکاټ کې هم ډېرې پښتو تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې شوې او په کال ۱۳۳۲ لمریز کې په مرکز او ولایاتو کې په پښتون میشتو ښوونځیو کې هم ډېر تمثیلونه او نندارلیکونه د ستیج پرمخ ښودل شوي ،خو له بده مرغه په دې اړه لیکلي اسناد او شواهد نشته،چې کومې تمثیلي ټوټې په دې ښوونځیو کې ننداره شوي دي.اروابناد سرمحقق عبدالله بختاني خدمتګار په خپله یوه مقاله کې،چې ((فرهنګ مردم)) مجله کې ((په ننګرهار کې د تمثیلي ټوټې هنر بېلګې)) تر سـرلیک لاندې خپره کړې یادونه کړې،چې په خپله یې په ۱۳۲۲لمریز کال په کابل کې په یوه نندارلیک یا تمثیلي توټه کې،چې د اروابناد نورمحمد پوونده په ډایرکټرۍ د (مات کنډول) تر سرلیک لاندې په کابل کې ننداري ته وړاندې شـوې په کې یې کار کړی.(بختاني خدمتګار ،۱۳۶۵ : ۷۷).

همدارنګه په ۱۳۳۶ لمریز کال په ننګرهار کې د ننګرهار د ښـاروالۍ په چوکاټ کې د ننداړو لپاره یو تیاتر یا ننداړتون هم جوړ شـو،چې په دې تیاتر کې به مختلفو لیکوالو خپلې تمثیلي توټې لیکلې او په همدې تیاتر کې به یې ننداري ته وړاندې کولې.(هاشـمي ،۱۳۹۴: ۴۲۰).

په ورو ورو په هېواد کې په مختلفو ولایاتو کې هم تمثیلي ټوټې رواج او د پرمختګ ګامونه یې پورته کړل.بختاني صـاحب د ځینو تمثیلي ټوټو لیکوونکو نومونـه داسـې راپېژني.(غلام دسـتګیر ړنګ،عبدالروف قتیل،عبدالله بخاتي،عبدالطیف ګردیوال او... داسـې نورو نومونه په ګوته کوي.) او د هماغه وخت د ممثیلینو نومونه یې هم په خپله مقاله کې یاد کړي لکه،اسـتاد نورالدین مهموم،اسـلام دین هنریار،اسدالله شینواری،اسدالله نصـرتي،نثار احمد نثار،غلام دستګیر ړنګ،بختاني صـاحب،ګردیوال او خانګل نومونه یې یاد کړي دي.د همدغه یادو لیکوالو او ممثیلنو پر مټ په ننګرهار کې د تمثیلي ټوټې هنر دومره وده او پرمختګ وکړ،چې ډېر مېنه وال یې پر ځان رامات کړل او دا هنر د هر چا د خوښـې وړ وګرځېد.همدارنګه د ننګرهار د ولسوالیو په لیسو لکه، د کامې په مراد عالي لېسه،د کړې د شیخ ملکیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېسه،د روښان لیسه،د روداتو د احداد لیسه،د کوز سلطانپور د میا فقیر الله جلالابادي لیسه،د ښېوې جمالي لیسه او ... دې ته ورته نورو ډېرو لیسو او ښوونځیو کې همد تمثیلي ټوټې یا ننداریې وړاندې کېدلې او دا کار د دې لپاره کېده،چې د خلکو پام زده کړو ته راجلب کړي او له هېواده د بې سوادۍ لمن ټوله کړي.

په مشرقي کې وخت پر وخت مختلفې تمثیلي ټوټې ننداریې ته وړاندې شوي دي،چې په هغې کې یو هم د عبدالله بختاني د (سیدو ملنګ) ننداره د پام وړ ده،چې په کال ۱۳۳۸ لمریز کې ولیکل شوه او څو ځلې ننداریې ته وړاندې شوه.د ننګرهار د لیسې د فعالیت په نتیجه کې بیا د ننګرهار ښاروالۍ په مرسته (ننګرهار ننداره) هم جوړه شوه.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۱).

دې ته ورته په کندهار او د هېواد په نورو ولایاتو کې هم د تمثیلي ټوټې هنر وده او پرمختګ وکړ او د خلکو پام یې ځان ته راوګرځو.په دغه وخت کې د تمثیلي ټوټې پېلېدل یو لوی کار او لوی هنر ځکه و،چې نني عصري وسایل نه وو او خلکو له همدې لارې خپل هنري ذوق ماتولو.د پښتو تمثیلي ټوټې یا ننداریې د راتګ او پرمختګ بل پړاو بیا په کال ۱۹۶۶م کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې،چې کله د پښتو تیاتر یوه څانګه جوړه شوه او مسؤولیت یې ارواښاد پاینده محمد پووندہ پر غاړه واخیسته،نو نور یې هم پرمختګ او وده وکړه.ښاغلي پووندہ څو کاله په دې ډګر کې خدمت وکړ،خو کله چې د تمثیلي هنر یوه ډلګۍ کندهار ته لاړه او هلته یې په فعالیت پیل وکړ،نو پووندہ همګنته کندهار کې پاتې شو او په کابل اطلاعاتو او کلتور وزارت کې د پښتو تیاتر یا تمثیلي ټوټې په ټپه ودرېدې.

د یادونې وړه ده،چې د ښاغلي پووندہ په وخت کې،چې چا په تمثیلي ټوټو کې برخه اخیستې وه،د هغوی نومونه په دې ډول دي.(فضل محمد فضلي،منان ملګری او زلیخا فخري) وو.چې له دې اداریې له ختمیدو وروسته یې په راډیو افغانستان کې د ډیالوګ او راډیو ډرام

(c) ketabton.com: The Digital Library

په برخه کې يې کار پيل کړ.فاطمه،صـايمه مقسـودي،محمد اصـف وردګ،حاجي کامران او عبدالرشـيد پايا په دغه اداره کې د ډايرکټرۍ تر حده رسيدلي وو،خو کله،چې د عبدالاحد صالحي په مشرۍ د ثقافت او هنر رياست بيا په فعاليت پيل وکړ،نو پښتو تمثيل او تياتر هم ورسره وده او پرمختـګ وکړ،چې پـه دې لړ کې جـان محمـد پلار،جميلـه يامن،فضل محمد فضلي،منان ملګري،رشيد پايا او محمد اصف وردګ ورسـره بيا فعاليت پيل کړ او پښـتو تمثيل ته يې له سـره سـاه ورکړه.(سرور ،۱۳۷۹ : ۱۱۸).

د نثري ادب ډولونو ليکوال،چې تياتر در افغانســتان د ليکوال نظر يې راخيستی ليکي،چې کله په راډيو افغانستان کې د راډيو د هنر او ادبياتو اداره کې د تفريحي او تربيوي پروګرامونو لپاره مســتقله اداره جوړه شــوه د دې لارې چارې برابرې شــوې،چې د پښــتو تمثيلي ټوټو پروګرامونـه يې پـه مســتقل او خپلواکـه توګـه کـار کولو تـه مجبور کړل،چې له همدې لارې د فضــل محمد فضــلي په ډاريکټرۍ پښــتو تمثيلي ټوټې ته د پام او قدر وړ خدمتونه وشو او د پرمختګ لور ته يې ګړندي ګامونه پورته کړل.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۲).

ددې بحث د پايلې په توګه ويلی شـو،چې پښـتو تمثيلي ټوټې په لره او بره پښتونخوا کې بلکې په ټوله پښتنه سيمه کې له لوړو او ژورو راتير شوې او هر وخت يې مشـکلات او ستونزې ګاللي دي.همدارنګه ويلی شـو،چې پښـتو معاصـر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ په يودمي توګه ندی شوی بلکې د وخت په تېرېدو سره په کراره کراره يې پښتو ادب ته سر ښکاره او بيا يې ورو ورو د پرختګ قدمونه پورته کړل،چې په دې وروستيو کې يې ګامونه دومره ګړندي شول،چې اوس د هېواد پـه هر تلويزون او راډيو کې د تمثيلي ټوټو لپـاره ځـانګړي پروګرامونه او خپروني جوړې شــوي دي.په افغانســتان کې مختلف تلويزوني چينلونه لکه شـمشــاد نړۍ وال راډيو تلويزون،ژوندون نړۍ وال راډيو تلويزون،لمر نړۍ وال تلويزون،افغان تلويزون. په کابل کې او همدارنګه په لوی مشــرقي کې بيا انعکاس راډيو تلويزون،شــرق راډيو تلويزونه،مرام ،صفا راډيو او د هېواد په نورو ولاياتو کې مختلفو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسـنیو او همدارنګه په یوټیوب چینلونو،فیس بوک او نورو مجازي چینلونو کې پښتو تمثیلي ټوټې وده او پرمختګ وکړ او ځان یې د د اوج پړاو پر لور روان کړ.د یادونې وړ ده،چې په افغانسـتان او کوزه پښـتونخوا کې تمثیلي ټوټې په سـتیج ښـودل کېدې،نو ځکه یې کتابي یا چاپي بڼه نده لرلې یوازې په مختلفو خورو ورو لیکنو او مقالو کې ورته اشـاره شـوې ده،نو ځکه یې زیاتې بېلګې په لاس کې نلرو،خو اوسـني تمثیلونه او ننداریک لیکونه له نېکه مرغه په یوټیوب،فیس بوک،ټیک ټاک او نورو اجتماعي چینلو او رسنیو کې شته او هر وخت که څوک وغواړي لیدلی او ګټه ترې اخیستلی شي.د موضوع دا بحث دلته د څو تنو مشـهورو پښـتو ننداره لیکونکو د نومو په یادونې پای ته رسـول غواړم: عبـدالاکبر خـان اکبر،رحیم الله ،عبـدالرحمن پژواک،عبدالروف بینوا،محمد اعظم ایازي،صـالح محمد کندهاری،قیام الـدین خـادم،پـاینـده محمـد پوونـد،عبـدالله بختـاني خـدمتګـار،قتیـل خوږیانی،منان ملګری،فضـل محمد فضـلي،واحد نظري،محمد اکبر پـامیر،جـان محمد پلار،احد ژونـد،ممنون مقصـودي،محمد اصـف وردګ،عنایت الله شـفق،ننګیار نا اشـنا،تاج محمد رحیمي،امام جان مجبور... او داسې نور د یادونې وړ دي او په دې برخه کې نوي ځوان ممثلین هم نـه شـو هېرولی لکـه : امـام جـان مجبور،ممنون مقصـودي،حضـرت ګل زنداني،ضـیاءالرحمن لالاخیل،محمد یونس داودزی نومونه د یادونې وړ دي.

په پښتو ادب کې د مشهورو تمثیل لیکونکو پېژندنه او د ځینو تمثیلي ټوټو بېلګې

د موضـوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې ده،چې د ځینو مشـهورو تمثیل لیکونکو لنډه پېژندنـه او د ځینو یې بېلګې وړاندې کړو.دا،چې په پښـتو ادب کې ډېر زیات ننداره یا تمثیل لیکوونکي لرو،نو د ټولو راوړل او معرفي کول،د موضوع لمنه پراخوي ،نو ځکه د ټولو له ډلې یواځې د څو تنو پېژندنه او د تمثیل بېلګې راوړو،څو و

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولی شــو،د ځېړنې دا برخه هم پرې غني کړو،نو په همدې اســاس به دلته د ځینو تمثیل لیکوونکو په پېژندنه پیل وکړو او که د کوم لیکوال بېلګه مو تر لاسه کړه هغه به هم ورسره مل کړو.

عبدالاکبر خان اکبر

ښــاغلی عبدالاکبر خان اکبر د عبدالقادر خان زوی او د ســخي ارســلا خان لمســـی په ختېه محمد زی او په ۱۹۰۰ م کال د پېښــور د چارســـدې په عمرزو کلي کې زېږدلی دی.لومړنی او منځني تعلیمات یې په خپله ســیمه کې تر ســره کړي وو.بیا وروســته د لوړو زده کړو لپاره د پېښــور په اســلامیه کالج کې شــامل ،خو له بده مرغه د کالج په دویم کال کې وو،چې د وخت ظالم نظام له امله یې کالج پرېښـــود. د پښــتونســتان له مجاهدو شــاعرانو او لیکوالو څخه دی.نوموړي د خپل ژوند زیاته برخه په خدایي خدمتګار تحریک د خان عبدالغفار خان ســـره په مبارزه کې تیر کړ.د وطن د ازادۍ لپاره یې قلمي او ځاني مبارزه دواړه پر غاړه اخیســـتي وو.هم یې د قلم او هم یې د توري په برخه کې د وطن لپاره خپل ژوند قربان کړ.په کوزه پښـــتونخوا کې لومړنی تمثیلي ټوټه یا ســـټیج ډرامه لیکوونکی دی،چې لومړنی تمثیل یې د درې یتیمان په نوم او بیا وروسته یې د خدایي خدمتګار په نوم یوه تمثیلي ټوټه ولیکله،چې په ښـــوونځي کې تر تمثیلولو ورســـته یې ټول لوبغاړي د وخت ظالم نظام زندان ته ولېږل.

په دې پســې یې یوه بله ســټیج ډرامه یا تمثیلي ټوټه د (جونګړه) تر نوم لاندې په ســـټیج تمثیل کړه،چې یاده ډرامه یې په کتابي شـــکل هم ولیکله،خو کله چې د وخت پولیســـو د نوموړي کور تالاشـــي کړ د نوموړي ټول لیکلي اثار یې له ځان ســـره یوړل او تر اوســـه یې هیڅ درک نشته.تعلیم جدید،تهذیب جدید ،تربور او کاروان روان دی دا هغه تمثیلي ټوټې دي،چې ښـــاغلي عبدالاکبر اکبر لیکلي او په ښـــونځیو کې یې ننداري ته وړاندې کړي،خو لـه بده مرغـه د نوموړي هیڅ تمثیلي ټوټه په لیکلي بڼه نه تر لاســـه کېږي او د وخت نظام یې ټولې لیکنې له ځان سره وړي دي.(بېنوا ،۱۳۹۳: ۹۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګ ادبیات پښتو دوهم ټوک لیکوال یې د مړینې نیټه داسې یادوي چې نوموړی په کال ۱۹۷۷ م د اکتوبر د میاشتې په یوولسمه نېټه له دې نړۍ سترګې پټې او ابدي دنیا ته رخصت شو.(هېوادمل ،۱۳۶۵: ۲۲۵).

عبدالله جان اسير

عبدالله جان اسیر د مقرب خان زوی او د شېر زمان خان لمسی د ۱۹۱۰م کال د جولای په څوارلسمه د مردان د سمیې د سوابۍ په زیده نومې کلي کې زیږدلی دی.لومړنی زده کړې یې د خپل کلي په مدرسه کې تر سره کړې دي. د محکوم پښتونستان شاعر او لیکوال دی.نوموړی هم د خدایي خدمتګا تحریک غړی وو.نوموړي په یاد تحریک کې نه ستړي کېدونکي خدمتونه وکړل.ښاغلی اسیر د شاعرۍ ترڅنګ یو ښه او تکړه لیکوال هم وو.نوموړي د درس عبرت په نوم د ثمیلي ټوټو یو چاپ شوی اثر هم لري،چې په لومړینو تمثیلي ټوټه لیکونکو کې یې نوم د یادونې وړ دی.نوموړی په ۱۹۷۸ م کال د نومبر په دیارلسمه نېټه ومړ.دا،چې زیاتره تمثیلي ټوټې په کتابي بڼه نه دي،خپرې شوي ،نو ځکه یې د ځینو بیلګو له راوړلو عاجز یو.(بېنوا ،۱۳۸۸: ۸۲).

محمد اکبر پامير

محمد اکبر پامیر د بهاولادین زوی او د ګل جان لمسی په کال ۱۲۹۸ لمریز د ننګرهار د کامې ولسوالۍ په سنګر سرای نومې کلي کې نړۍ ته سترګې پرانیستې دي.په پښتو او فارسي ژبو یې ډېرې لیکنې کړې دي.لومړنۍ زده کړې یې د خپل کلي له ملا څخه تر سره کړې دي.بیا لوړو زده کړو لپاره د وخت حکومت د نورو هلکانو سره یوځای ترکې ته ولیږه.لوړې زده کړې یې په ترکیه کې تر سره کړې او په کال ۱۳۲۱ لمریز کې د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځی استاد شو.نوموړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښــتو تمثيلي ټوټو او ډرامو کې لوی لاس درلود،چې د ځينو نومونه يـــې پــــه لانــــدې ډول دي: مــــجــــنــــون، ګژدم،ديوانه،محبت،مجرم،قاتل،دوسـت،بخت ازمايي ،بندي او ...داسـې نورې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې ليکلي دي.د نوموړي بنـدي منظوم تمثيل د ډېرو خلکو پام ځانله راوګرځو،ياده ډرامه يا تمثيلي ټوټه يې په کال ۱۳۲۸ لمريز له کابل راډيو څخه د پښــتونســتان په پروګرام کې خپور شـو او دې کې د پاکستان د حکومت ظلم پر پښـتونستاني بنديانو باندې تمثيل شــوی دی.ښــاغلی پامير په کال ۱۳۵۱ لمريز په کابل کې وفات شو.(بېنوا ،۱۳۹۳: ۱۹۳).

بېلګه

ليکوال: محمد اکبر پامير

د تمثيلي ټوټې نوم: بندي

کرکټر يا لوبغاړي: مستعار نوم بندي

دلته به يې د بندي منظوم تمثيل يوه برخه د بېلګې په توګه راوړو

بندي

کرکټر يا کردار يې په دې ډول دی،چې (بندي په ډېر غم او درد د ځان سره خبرې کوي او خپله منظومه مکالمه داسې پيلوي):

بندي:

دا دنيا ده ورونو کله تياره کله رڼا وي
کله کاندي څوک خندا کله چاباندې ژړا وي
د طبعيت نظام او عدل هيڅکله نه ورکيږي
د حقيقت لويه بريښنا په ګوتو نه پټيږي
(بندي لږ مکث او مسکا وکړي او د اضطراب نه ډک اوسېلې وباسي او بيا وايي)
د ازادئ په لار کې بنديتوب وي او که مرګ
دواړه يو دي دواړه يو دي سره غبرګ
هغوی ګمان لري چې په ظلم او ستم بيا
کاږه واږه فکرونه به شي ښېر ته سم بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ظلم او تحکم زور کېدای شو په عدالت
نن به نه و په دنيا کې ژوندی هيڅ يو ملت
(د بندي د غټو بوټونو آواز کرار کرار رانژدې کيږي په دې وخت
کې بندي په لوړ او مسخره غږ وايي او له ځان سره خاندي)
بيا څه وايي لېونيه آواز دې نه پټيږي
آواز مې مکث ته زما نه ډېر بېريږي
راته ښکاري نور دې عقل کوچېدلی دی له سر نه
نور دې تللی دی بلکل ديد له بصر نه
ته ړوند کوڼ يې.........
(بندی بيا په غرور سره وايي) :
.... رښتياده........ درانه دې غوږونه
ستا خبيث آواز چې اورم غوځيږي مې هډونه
زه حېران يمه تاته چې څنګه دې زړه خاندي
سبا غر غره کيږې................
هغه وخت به نه ته خاندې.....
دا دنيا دغه يې حال او دا يې روزګار دی
څوک کاندي غلامي او باداري د ځېنو کار دی
څوک د حق په لاره درومي شهيدانو هديرې ته
څوک ناست وي په کرسۍ کې بادارانو امر يې ته
زما و ستا منځ کې موجود يو لوی توپير دی
زه عاشق د آزادۍ يم خو اجنبي د ستاسو پير دی
ترپايه..(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۱۹۳ – ۱۹۴).

په پورته منظوم تمثيل يا ننداريک کې د کوزې پښـــتونخوا پر بنديانو د ظلم او سـتم کېسـه د يو کس لخوا پر مخ وړل کيږي،چې هغه د بندي په شـکل کې خپل ځان جوړ کړی وي او ټوله کېسـه تمثيل کوي او د وخت د ظالم نظام پر وړاندې د خپلو بندي وروڼو د خلاصــون او پرې د ظلم نه کولو هڅه او تمثيل کوي.ياد تمثيل په کابل راډيو کې تمثيل او په پښـتونسـتان خپرونه کې ننداری ته وړادې شـوی دی.ښـاغلی پامير په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه او ډرامه کې لوی لاس لري او د قلم ښکلا يې د بندي منظوم تمثيل نه له ورايه ښکاري.روح دې يې ښاد وي.

محمد رضا رضا مومندي

محمد رضا رضا مومندي د عبدالعزيز خان زوی د پښتو ژبې تکړه ليکوال او شاعر وو.په کال ۱۹۲۵ م د پښتونستان په هزار خانئ سيمه کې چېرته چې د رحمان بابا مزار دی زيږدلی او په ۱۹۴۱ م کې د ميټرک يا لسم ټولګي څخه فارغ او په ليډی ريډنګ هسپتال کې د نرس يا کمپوډر په حېث دنده تر سره کړې ده.نوموړي د (کوډې) تر سرليک لاندې يوه وړه تمثيلي ټوټه يا ننداره په ډيالوګي شکل ليکلې اوپه ۱۹۶۰ م د اکتوبر په مياشت کې د پېښور په (غنچه) نومې مجله کې چاپ او خپره شوې ده چې دلته به يې د نمونې په توګه راوړل ښه وي.نوموړی په کال ۱۹۹۹ مې کې د اګست په ديارلسمه وفات او د هزار خانې په مشهوره هديره کې خاورو ته وسپارل شو.مخکې له دې،چې يې ببلګه راوړو د ځو اثار نومونه به يې ذکر کړو.رواچې زندان تمثيلي ټوټې،غنچه ډرامې،د کوچنيانو لپاره.ديادونې وړ دي.(انځور ،۱۳۷۱ : ۲۳).

ببلګه

ليکوال: محمد رضا رضا مومندي
د تمثيلي ټوټې نوم: کوډې
لوبغاړي يا کرکټرونه:
۱: شمعه
۲: ثمرو
۳: بلقيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوډې

اول تمثيل يا اوله ننداره

(په يوه کور کې د واده نه څو ورځې پس)

شـمعه: واى (ثمرو) خور ! نن.ورور ده که سـور اور دى سـور اور؟ د راتلو سـره يې راته په کور کښـې هغه ويجاړى شـروع کړې دي چې تپوس يې مه کوه.

ثمرو: دا څه وايې؟ شمعې خور! بلقيس ګنې دومره بده ده؟

شمعه: واى خورې! بده ده که زه درته وايم،بغمه يې کړه راته.

ثمرو: نو آخر غواړې څه؟

شـمعه: بېلول! اوف! شـپه او ورځ په دې علتونو او شـيطانو پسـې لګيا وي چې کله به وي چې د سـليم زړه د مور نه تور کړم او ترې نه بېل شي.

ثمرو: واى خورې! دا ما چې اورېدلي وو غلط و څه؟

شمعه: تا څه اورېدلي او د چانه؟

ثمرو: خورې! ما ته خو دلبرو خور د بلقيسې دومره صفتونه کول چې د حد نه تېر،ويل يې که ښـځه ده،نو بلقيسـه ده.په کټوى څمڅۍ کې هوښياره ،په وينځلو،ګنډلو کښې مړنی،د خواښې سخر په خدمت کښې لکه د وينځې شپه او ورځ چابکه،او که څوک سرې سروټکي ورته په سر کې نوبه د حيا نه ورته اوف قدرې ونه کړي..

شـمعه: واى خورې! دا ټول دروغ دي،ورکه بلقيس شـه او ورکه يې نامه شه،زه درته وايم مصيبيت دى مصيبت! هيڅ نه ورځې او هغه که ورتلـل نو هم يې هېر يې کړل.بس د زړه بـداوى ده نور څـه نـه ده ګورې... هاى هاى خورې په رښا ورځ خداى شـمکوره کړم،زه څه خداى وهلې وم چې د زوى دپاره مې داسې مصيبت خوښولو...

ثمرو: خورې! واى خورې! دا زوى دې ورتـه هم څـه نـه وايي چې داسې بې اسرې ده؟

شـمعه: واى ثمرو! زوى مې د ښـځې شـو اوس يې ځما نه زړه موړ شوى دى،هو زه درته وايم داسـې بده پرې لګم لکه د دښمن،خداى خبر چې بلقيسې پرې څه جادو کړى دى ځما خو هډو اوري نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمرو: خورې ! سليم اوس هغه سليم نه دی چې زه به کله راغلمه ځما تلي به يې ښکلولې،د واده نه پس داسې بدل شوی دی لکه ورځ چې شپه شي،که زه ورته سمه کوم نو دی راسره په ورانه ځي خورې.زمانه خرابه ده د خپل عزت راسره خيال دی . د حيانه د الف نه ب ورته نه شم کولی.
شمعه: نو خورې! ترخو؟ آخر به يوه ورځ راشي چې د دې شامدام بغمونه به مې زړه پرق وچوي.
ثمرو: وای خورې! خدای مکه د بلقيسې زړه خو دربانډې داسې يخ مکړه.
شمعه: آو! آمين ! خو خورې په هېڅ علاج يې نه رسم،نو چې دا کور وته پرېږدم او که زهر وخورم؟ما نه خويې دوه درې خطا کړي دي،بس خو چې راغلې ده نه څه خبره راسره نښلي د ذرې ذرې خبرې سره لکی تړي او سليم ته يې په غوږونو کښې ورمنډي.
ثمرو: شمعې خور! بلقيس خو خير اوس رامعلومه شوه چې د شر لکۍ ده ولې زه وايم چې سليم څنګه بدل شو؟ هغه خو فرښته وه هغه خو چرې په عمر کښې ستا زړه ته درد نه و رسولی.
شمعه: وای خورې! اور د اور نه لګي کنه سليم خو پاک و،خو چې دا ګنده بوټی ورسره شوه، نو پليد يې کړو.خورې! اوس سليم هغه سليم نه دی پاتې کنه کوم چې د واده نه وړاندې و،سليم خو اوس د ښځې په لاس کښې لکه د ګوډاګي لوبېږي.هغه اوس په ما څه کوي په ما توکي څه؟زه خو ورته اوس توره بلا شوم توره بلا. رانه لرې تښتېدل غواړي.
ثمرو: شمعې خور! ځما په زړه کښې بوه بله خبره راغله هسې نه چې بلقيسې په تا ګوډې کړې وي.
شمعه: وای خورې! دغه خو زه هم ژاړم کنه چې سيم داسې زر ولې بدل شو؟د سليم په سترګو کښې زه اوس ولې اغزی اغزی کېږم؟سليم ولې ما ته د مورولۍ پام نه کوي؟ دا کار بې د کوډو نه چرې کېدی شي؟ضرور د بلقيسې کوټنۍ مور څه کړي دي.هغه خو په دې خبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د پخوا راسې مشهوره ده او ځما دا پوره یقین دی چې د خپل مراد د تر سره کولو دباره په کور دا د شکونې غشی هم دې اچولی دی.
ثمرو: د شکونې غشی؟ های الله! دا خو ضرور د چا پوخ دښمن کار دی.
شمعه: وای ثمرو خور! زه خو د بلې زمانې ساده ښځه یم له دې حرام کارونونه تر اوسه خدای ساتلې یم ما له خو یې هیڅ څه علاج نه راځي او نه مې د چا نه څه اوریدلي دي،هسې اورم چې په یو ښه او د اتفاق کور کښې چې داسې یکدم څه بې اتفاقي راپیدا شي نو د هغې لویه وجه سپیره فال او کوډې کیدی شي.خورې! که تاله مې څه علاج درځي نور راته یې اوښایه کنه؟
ثمرو: شمعې خور! ما خو درته یو ځل خور ویلي دي او خدایګو چې د دې قسې په اورېدو سره خو درته د ډېر ه غمه لګه د مومو ویلې شوم.خلق وایي چې په ننګیالي خور کښې د یو پالي فقیر جونګړه ده او هغه دد ې کوډو په کار کښې ډیر منلی شوی دی ،که خوښه دې وي نو وربه شو.
شمعه: وای خورې ! ته به راسره دومره ښېګڼه کوې او زه دې تلی نه ښکولوم؟ زه خو وایم چې هډو اوس ورشو
ثمرو: اوس؟
شمعه: هو اوس! خو دامې ویل چې که کوډې راوختلې نو ځای نښې به یې راته هم ښآیي او که نه؟
ثمرو: یه خورې! زه درته وایم داسې پوره پوره نښې پتې به یې درکړي چې حېرانه به شې ورته،څه معمولي پالي نه دی کنه خورې؟ د کلو کلو خلق ورته راچلیږي او خپل مرادونه پرې ترسره کوي.
شمعه: ښه ده خورې! دا به دې ماسره لویه نېکي وي چې زما هډونه اوس په اورسوځي زه ګوره نوره نه شم حصاریدی.
ثمرو: ښه ده خورې! راځه چې دې ورله بوځم خو شکرانه د لسو نه کمه نه اخلي چې څه دځان سره واخلې ګوره.
شمعه: یه خورې! شل خو دې واخلي خو چې ځما کوډې راوباسي! راځه چې ځو،دا دې روپۍ راسره دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمرو: ښه راځه چې ځو (دواړه) حرکت وکړي.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۴۸۳ – ۴۸۴).
په پورته تمثيلي ټوټه کې،چې په څو مختلفو ننداړو کې وړاندې شوې ده دوه ښځې چې يوه يې ډېره ساده او بله يې ډېره چانسګره او هوښياره ښکاري شمعې د زوی ناوې بلقيس په اړه خبرې کوي د بلقيس خواښې چې له خپلې اينږور نه سر ټکوي او زړه خوري ثمرو چې بله ښځه ده او ځان شمعې ته ډېره نږدې ښايي هغه دې ته مجبوري چې کوډګر او پالي ته ورشي.له دې تمثيلي ټوټې څخه زمونږ د کليوالو ميرمنو هغه ساده توب او ناپوهي هم ډېره ښه ترسترګو کيږي چې څوک ورته څه ووايي هماغه مني.دا دواړه کرکټرونه زمونږ د ټولنې نمونه په ګوته کوي .ياد تمثيل چې په سټيج هم تمثيل شوی ډېر په زړه پورې او ښکلې انځور وړاندې کوي او خلکو ته داښايي چې په کور کې د جنګونو نتيجه دا رامنځ ته شي چې بيا خواښې او اينږو په يو بل بد ګمانه شي.ښاغلي رضا مومندي دې ته ورته نور ډېر تمثيلونه هم ليکلي خو دلته مو دا يوه نمونه راوړله او په همدې بسنه کوو.

غلام دستګير ړنګ

غلام دستګير ړنګ د محمد سرور خان زوی په خټه ابراهيم خيل خوګيانی په ۱۳۰۶ لمريز کال د خوګيانو په کږه کې زېږدلی دی.لومړنۍ زده کړې يې د کږې په لومړني ښوونځي کې ترسر ه کړي او په ۱۳۱۸ لمريز د کابل په اساسي دارلمعليمن کې شامل شو.په ۱۳۳۰ لمريز کې د ننګرهار د لېسې لومړی سرښوونکی او بيا يې مدير مقررشو.په ۱۳۳۶ لمريز کې د ننګرهار د پوهنې لوی مدير شو. ښاغلی ړنګ د شاعری سره سره يو ښه ليکوال هم دی.نوموړي ځينې تمثيلي ټوټې او ډرامې هم ليکلي چې عنوانونه يې په لاندې ډول دي. د غم منګی:تمثيلي ټوټه، مجبور غل: تمثيلي ټوټه، خير او شر: ډرامه.د حق تبليغ،ټولنه او ښوونکی دا د نوموړي ډرامې او تمثيلي ټوټې دي،دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نمونې يې زمونږ لاس ته راونه رســـيدلې نو ځکه مو کومه نمونه رانه وړه.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۴۸۳ – ۴۸۵).

عبدالله بختانی خدمتګار

عبدالله بختانی خدمتګار د ملا اغا جان زوی د ننګرهار د سـره رود ولسوالۍ د بختان نومي کلي کې په ۱۳۰۵ لمريز کال کې زیږېدلی دی.لومړنۍ زده کړې يې په ننګرهار کې تر سره کړي په پښتو،فارسي او عربي ژبو يې ديني او متداوله زده کړې تر سـره کړي دي.د پوهنې په برخه کې مختلفې دندې تر سره کړي،خو يادونه يې ځکه نه کوم،چې زمونږ له موضــوع څخه بهرکېږي. نوموړی د يو حســاس شــاعر تر څنګ يو تکړه،پوه او هنرمند ليکوال هم وو.پښـــتو ژبې او ادب ته يې ډېر خدمتونه کړي دي،چې يو په هغو کې د تمثيل يا ننداره ليکنې هنر دی،چې نوموړي په دې برخه کې زيات زحمت وګاله او د هغه وخت د ننګرهـار تيـاتر لپـاره يې ډېرې پـه زړه پورې تمثيلي ټوټې او ډرامې وليکلې،چې دلته يې مونږ د نمونې په ډول د ســـيدو ملنګ تمثيلي ټوټه راوړو. (بېنوا ،۱۳۸۸ :۹۵۴).

د يادونې وړ ده،چې د سيدو ملنګ ننداره يا تمثيلي ټوټه په څلور نندارو کې وړاندې شـــوې،چې دلته يې مونږ د يوې صـــحنې يا ننداري بېلګه وړاندې کوو.

بېلګه

د سيدو ملنګ

لومړی تمثيلي ټوټه يا ننداره

لوبغاړي

سيدو: مشر ورور

نوروز: منځنی ورور

ګلاب:کشر ورور

لالۍ: کشره خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

غندل:د سيدو اشنا
شاهين: د نوروز انډيوال
ريدی: د ګلاب ملګری
د ګاونډيانو نه يوه ښځه
ځای: د يوې غريبې کورنۍ کور له غريبانه لوازمو او وسايلو سره (يعنې ستيج يې ورته داسې اماده کړی وو،چې د يو غريب کور انځور يې وركولو)

مور: (د کور خلک سره ناست دي،سيدو ويده دی.مور يې ورته غږ کوي: سيدو! يا سيدو ګيه! پاځېږه غرمه ده....)

سيد: په کټ کې کښيني سترګې مښي،زنګيږي،بېرته پريوځي.

موريې: يه سيدوګيه پاځهه،په هلکانو سبا ناری ناوخته کيږي،دوی ځي کار لري.

سيدو: سيدو بيا کينې غزونې کوي بيرته پرېوځي.

نوروز: مورې زر شه زه بيا غير حاضريږم مزدوري مې سوزي.

ګلاب: هو! ادې جانې نن زمونږ سبقونه هم سخت دي،امتيانونم نژدې دي،زر شه مورې ځنګه وکړو؟اوس که هغه ځوانيمرګ ويښ شي. د لېرې نه د ساز غږ راځي ساز ډېر په جوش کې دی مخامخ کوڅه کې خلک وار په وار تېرېږي راتېرېږي چا د قولبې غويان مخکې کړي او د قولبې سامان يې په اوږه دی.د يوه پايڅه پورته بله ښکته بيل په اوږه،يو دريشي کړی بل په درشي کې له بايسکل سره، يو نيمه ښځه د سرې ټوکرۍ په سر تېرېږي.بزګران،ماموران،مزدوران،مکتب يان،نارينه،ښځې،غټ،واړه تيريږي.

مور: پاڅه کنه دا ځنګه خوب دی.

سيدو: پاځي سترګې مښي،غزونې کوي.د ساز غږ ته غوږونه بوځوي،دروپ بېرته لوېږي او څادر په ځان کش کړي.

د سندر غاړي غږ:

سحر سبادی خلک ټول کاروله ځينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور: بچيانو وخت ناوخته دی هغه چې پاڅېدو بيا به زار زقوم وخوري.

د سندر غاړي غږ:

په شوګيرو چې خوار مانده شي
نو تر غمې پورې ويده شي
زما پرې څه که نر کټۍ وزېږوينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

ګلاب: هو مورې مونږ ته يې راوړه،لالا مې بيګا سيل ته تللی و،شوګيرې يې کړي دي. خدای (ج) زده چې کله به پاڅيږي.

نوروز: هغه به تر غرمې ويده وي بيا به تيارې شکرۍ ته ناست وي،په کور کې به توده ډوډۍ وهي.مونږ به خواري مزدوري کوو،په بازاري ډوډۍ به سات تير کړو،په لوږه په تندې، او دانه شرميږې چې مفته ډوډۍ خوري.

مور د دلاسايني په لهجه: خير دی بچو يو يې ګټې سل يې څټي.زه به سبا ناری راوړم.

نوروز: اخر به څنګه شي؟ نه د کور سودا ورسره ده،نه مونځ اودس پېژني،نه د کار او غريبۍ نه خبرد دی،بس يو چرس پېژني او بل سيل.

ګلاب: لالا مې خوب او خوراک هم پېژني.

د سندر غاړي غږ:

نی د ډوډۍ غم و سودا ده
نه يې د دين نه د دنيا ده
چرسو نشه کې ټول کارونه هيروينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

نوروز: اخر به څنګه شي ،نه د کور سودا ورسره ده.نه د مړي ژوندي غم کوي،نه وايي چې مور. په مخکې ودونه لرو دې زمانه کې يو واده د غريب ســـړي کور ورانوي،که مرګ راشـــي نو مړی به په څه خښ کړي،خو که مړشـــي مونږ به دا ســـيالي له کومه کړو لالی او مور يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبا نارې راوړي ،لالې دسترخان غوړوي.مور يې د شرمبو کاسه ږدي ټول راټوليږي او په خوراک پيل کوي.

د سندر غاړي غږ:

دی لږ نه خوري ډېر ه نشته
وايي د ولږې ويره نشته
پاس د مورې نه خدای (ج) ډوډۍ راغورځوينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

په دې وخت کې سيدو کېښي غزونې کوي سترګې مښي او د ساز غږ ته غوږ ونه بوڅوي،په کلانکارۍ پاڅي وايي لالی جانې کوزه راکړه.

مور: هو نيمه ډوډۍ پاتې ده،ستا برخه د شړمبو سره...

سيدو: سيدو په مخ اوبه ووهي. مورې ولا ډېر بې خوبه يم که راته يو شير چای راکې چرت به مې ساز شي.

مور: به تعجب سره هن شير چای ! که د اشتها سره پراټې ورسره وي ځنګه.(لږ په تندۍ) دا خو نه وايې چې مور مې غريبه ټوله ورځ غوا پيايي،ورونه مې خپل کار پسې ځي،زم خو يوه ورځ دې خپلې غوا ته يو پنډ واښه راوړم...

سيد: (په کشاله او متاثره لهجه) چې نه يې راکوې مه يې راکوه (لږ جدي) زه شومړو سره ډوډۍ خوړی نه شم.

نوروز: (په استهزا)ډېره نشته او دی لږه نه خوري.

سيدو: (په قهر) ستايې په څه،تې ژر ژر تاووه (په دې وخت کې سيدو د نوروز د خوراک پېښې کوي) د ځان غم وکه چې ډنګر نه شې.

نوروز: زه خو هم د ځان غم کوم او هم ستا،خو ته لږ فکر وکړه يو کار روزګار ؟

سيدو : (د نوروز پېښې کوي) يو کار روزګار (لږ جدي) څه کار روزګار؟ بيا په جدي لهجه وايي: تاسو باندې خو خدای (ج) راوستې ،زه خو داسې کارونه نه شم کولی.

نوروز: (په هار او استهزا سره) شير چای خو غوښتی شې؟

سيدو: (د نوروز پېښې کوي) شير چای خو غوښتی شې؟ ستا پرې څه ما خو مې د مور نه غوښتي(غږ لوړوي) تا ته زور درکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوروز: خود ماته زور راکوي،ته یا سیل کوې یا اوده کېږې ما په ځان شپه ورځ یوه کړې ده مزدوري کوم بیا زما یې په څه؟

سیدو: داسې مزدوري خو ولا که کولی شم،د ورځې په لسو دولسو روپو ولاکه دومره کړاو په ځان تیرولی شم.

نوروز: په یو دفتر کې خو پیادګي کوه کنه!!.

سیدو: هو! سر به یې په یوه ټنګه نه ارزي،زه به ورته ټنډیک ولاړ اوسم،څه ده چې د میاشتې په اخر کې اته شلې روپۍ راکوي.

نوروز: اوس دې ګټه څومره ده؟

سیدو: که ګټه نه لرم خدای (ج) خو مهربانه دی،که خدای (ج) مهربان (په دې وخت کې اسمان ته ګوري او وایي) بیا نو.....

نوروز: زه وایم چې ډېره نشته او لږه نه خورې.

سیدو: هو کنه خدای (ج) روزي رسان دی.

نوروز: خدای (ج) خو هیچاته د مورۍ نه ډوډۍ نه غورځوي.

شاهین: (په کوڅه کې تېرېږي غږ کوي) نوروزه! ځه چې ځو چې حاضرېږي تیرېږي.

د سندر غاړي غږ:

ادکې مورې لږ تلوار که
سبا ناری ورته تیار که
که غوسه شو بیا کاسه چپه کوینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

(ریدي د ګلاب مکتبي انډیوال د کوڅې نه ورته غږ کوي هغه خپل سامان اخلي روانیږي د روانیدو په وخت کې وایي) لالا ته مې زر سبا ناری ورکړئ،چې پرون یې هم کاسه واړوله (د سیدو مخ پریمنځل شوی ناست وي،مور یې نیمه ډوډۍ د شړمبو سره ورته ږدي.)

سیدو: ما ماته شیر چای وکه!

مور: (په نرمۍ) زویه! هره ورځ شیر چای خورې خیر دی که نن یې شړمبو سره وخورې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـيدو: (په قهر او غوصــه) خير نه شـر (کنځلې) زه.....لکه......چې ستا ميری زی يم اوس ځامن دې ووتل په خدای (ج) چې سر در باندې مات کړم.

مور : په قهرجنه لهجه وايي : خدای دې ځوانيمرګ که!.

ســـيدو: (په قهر او تندۍ) خدای دې تا ځوانيمرګه کي،خدای (ج) دې پلار په قبر کې ځوانيمرګ کي!

مور: په قهرجنه خندا کې ووايي : ليونتوب ورباندې اثر کړی دی.

سيدو: (په قهر او تندۍ سره) د ليونۍ لورې (د شومړو کاسه په مور واړوي)

د سندر غاړي غږ:

د غوا خوسي نور کارونو

دلو او لور او دغوبلونو

هغه شرميږي ځکه ځان ترې پټوينه

لالا زنګيږي خوب يې وړينه

(سيدو بد بد ګوري مور يې د کاسې ټوټه په لاس کې نيولې) د همسايه ښـــځـه د غندل مور راځي وارخطـا وايي ،بيـا څه چل دی هره ورځ ستاسو دا حال دی؟

د سيدو مور: خدای (ج) مې دې په سيدو باندې بوره کړي!

سيدو: خدای مې دې تانه خلاص کړي.

د سيدو مور: د غندل مور ته وايي : کار نشته،روزګار نشته،د غوا ـ خوســـي نـه خبر نـه دی پـه لو ــلور شـــرميږي،بې غېرتـۍ پـه ســـر اخيستی،ښـه کالي او ښـې ډودۍ غواړي او کا ته يې ....ملا ماته وي بلا وهلی دی.خدای(ج) مې دې په سيدو بوره کړي.....

د غندل مور: خير دی ښـــيرا مه کوه! (په کوڅه کې غندل تيريږي، د دروازې نه غږ کوي) سيدوګيه! او سيدوګيه!

سيدو: غندليه ته ځې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

غندل: ســـيل ښـــه لګيدلی دی،د زړه ورخان د زوی واده دی عجب ښـــايســـته هلکان راغلي دي (هغه د ښـــی لاس ګوته د کيڼ لاس په اورغويي د چرس پخولو په صـورت ښـيې) همدا پيدا کړي،ځانونه به ورته نيشه کړو.

سيدو : يه د نر بچيه په پير دې رحمت،د چلم راک چې شوی دی غټ کار دې کړې دې،زه خو ړوند او کوڼ وم (سـيدو ځي غندل سـره لاس په لاس روانيږي)

د سندر غاړي غږ:

لالا نارام دی نه سميږي

زور د هيچا پرې نه رسيږي

نصر افغان به يې په کوتکو سموينه

لالا زنګيري خوب يې وړينه

په همدې غږ سره دا تمثيلي ټوټه پای ته رسيږي او ټول نندارچيان چې ننداري ته ناســـت وي ټول ورته چک چک کوي او صـــحنه پای ته رســـيږي.پورته تمثيلي ټوټه د ټولنې هغه ناخوالې په ګوته کوي،چې زمونږ زياتره ځوانان په نشـو او تماشـو سـر وي.نه کور پيژني،نه مور او نه پلار.ټوله ورځ په نشو او تماشو پسې ګرځي.دا يو ډېر بد انځور دی،چې زمونږ پـه ټولنـه کې اوس هم ليـدل کيږي او زمونږ زيـاتره ځوانان د همدې ناوړو اعمالو له امله په ټولنه کې د ناســـور دانه جوړه شوې ده.(هاشمي،۱۳۹۴ : ۴۲۴ – ۴۲۹).

د عبدالرؤف قتيل خوګياني لنډه پيژندنه

نوم يې عبدالروف تخلص يې قتيل او په قوم خوږياڼی دی له همدې امله خپل تخلص ســـره خوږيانی يو ځای ليکي.په خټه ابراهيم خيل دی.پلار يې محمد ســـرور خان او نيکه يې لعل محمد خان نوميږي.په (۱۳۰۸ل) کال د خوږيانو په کړه کې زيږيدلی دی.لومړنۍ زده کړې يې د کړې په لومړني ښـــوونځي کې ترســـره کړي دي او په ۱۳۲۴ لمريز کال کې يې له دغه ښوونځي څخه بريليک اخيستی دی.د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه کال په ميزان مياشــت کې د پغمان د شــرعيه علومو په مدرســه کې شــامل او په ۱۳۳۰ لمريز کال کې د نوموړي مدرســې له دولســم ټولګي څخه فارغ او د شرعياتو په پوهنځي کې چې هغه وخت د حقوقو د پوهنځي يوه څانګه وه شامل شو.په ۱۳۳۳ لمريز کال د مزار شريف د ســلطان غياث الدين په ښــوونځي کې معلم وټاکل شــوبيا په ۱۳۳۳ لمريز کال د قوس په مياشــت کې د بلخ د مومندانو په ښــوونځي کې د سرښوونکي په توګه وګمارل شو.همدارنګه بيا په ۱۳۳۴ لمريز کال د جدي په مياشــت کې د ننګرهار ولايت د پوهنې د لوی مديريت د مفتش په حيث مقرر شــو.په ۱۳۳۶ لمريز کال د ننګرهار د عالي ليســې د تدريسي مدير په حيث معرفي شو.په ۱۳۳۸ لمريز د حوت په اوله نيټه د جلال اباد د دوهم لمبر ښوونځي ته د ښوونکي په حيث تبديل شو.په ۱۳۳۹ ل کال د کابل د ابن ســينا ښــوونځي کې د پښــتو مضــمون د ښــوونکي په توګه وګمارل شــو او په ۱۳۴۰ لمريز کال د پښــتو د تدريساتو لوی مديريت د مامرينو د پښتو ښوونکي په حيث راتبديل شو. همدارنګه ښــاغلي قتيل په مختلفو مجلو کې هم دنده ترســره کړې،چې دلته يې يوازې نومونه يادوو لکه د زيري اونيزې مجلې،د پوهنې مجلې او داسې نورو مجلو کې دنده ترسره کړې ده.ښاغلی قتيل خوږياني په ۱۳۹۸ لمريز کـال کې لـه د فـاني نړۍ څخـه ســترګې پټې او وفـات شــو.ښــاغلي قتيل ډېر زيات اثار ليکلي چې دلته يې د نمونې په توګه د هغو اثارو نومونه اخلو چې د تمثيل يا ډرامې په شکل يې ليکلي دي.لکه : ميراث تمثيلي ټوټه چې په څلورو پردو کې ليکل شــوې ده.د دهقان لور ډرامه په څلور پردو کې ليکل شوې،ولور ډرامه په پنځو پردو کې ليکل شوې،د جامعې مکروب اصلاحي ډرامه په څلور پردو کې ليکل شــوې،د جونګړې ملنګ يې بله ډرامه ده چې په څلور پردو کې ليکل شــوې،مړه شــمعه،ســره مياشــت،ښــوونکی،ګوره چې څه کيږي،تور ديو،چرســــي،ظالم کاکا يې د ډرامو او تمثيلي ټوټو نومونه دي. دې ته ورته نور ډېر اثار هم لري،خو دلته ترې مونږ د څو نومونه د نمونې په توګه راوړل.د يادونې وړه ده چې نوموړي په خپله هم د تمثيلي ټوټو د ممثل په توګه په ځينو تمثيلونو کې برخه اخيســـتې ده.د قتيل ټولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټې او ډرامې پښــتني کرکټرونه لري او هر کرکټر يې په زړه پورې انځور کړی دی،چې دلته به يې د نمونې په توګه يوه تمثيلي ټوټه راوړو.(شيرزاد ،۱۳۹۷: ۸).

بېلګه

د تمثيلي ټوټې نوم: ميراث
ليکوال: عبدالروف قتيل خوږياڼی
کارکوونکي:
د شميني مېړه
شمينه د جمال ښځه
چابک د جمال نوکر
سليم د جمال وراره

لومړۍ پرده

د تمثيل ستيج

يو متوسط کور له مختصرو لوازمو سره

کله چې پرده پورته کېږي يا ستيج جوړېږي جمال او ښـځه يې په چرت کې ناسـت دي،جمال خپلې ښـځې (شـمينې) ته مخ راګرځوي او وايي چې:

جمال: شـــمينې مانه خو بيخي لاره ورکه ده او هيڅ نه پوهيږم چې څه وکړم څه مال او هســتي چې د پلار نه په ميراث راپاتې شــوې وه هغه خو سليم راسره نيمه کړه،خدای شته چې دومره زور يې راکړ لکه چې په پښه چاړه يې رانه د وجود غوښــې بېلې کړې وې،افسـوس چې پنځو کسو ملامتولم او که نه نو د سر په کاسه کې به مې اوبه ورکړې وې...

خير څه چې وشـــول هغه وشـــول اوس دې خدای خير کړي ګورو به... په هر حال خو زه نه پوهيږم چې څه وکړم او څنګه دا خپل کـارو بـار برابر کړم.هر څومره چرت چې وهم فيصـــلــه رانـه ورکـه ده.هغه د هوښــيارانو خبره چې: ((که مېرونه غرون دي،نو ښــځې يې اړمونه دي)) نو له تاســره هم ســلا مشــوره په کار ده،بيا به وايې چې ســړيه کار دې وکړو او زه دې پکې ونه پوښــتلم او...(شــمينه په خبرو کې ورلوېږي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شــمينه: ســرېيه! په ســليم څه پېره اچوې ورېيا خو دې ندی ورکړی چې احســـــان پرې کوې.خپل وراره دې و او د خپل پلار حق يې درنه بيل کړ.
جمال: (په تونده لهجه) ته اوس قاضــــي کېږه مه راته دا ســـمه ده چې پردي راته نه دی خپل وراره مې دی،زوی نه راته ګران دی،خو ښځې لړ فکر خو په کـار دی،د کومې ورځې نـه يې،چې د خپل پلار برخـه رانه بيله کړې ده په يوه حيلی مې پوښـــتنه نکوي،چې کاکا څهه حال لرې او څنګه يې،اګر چې د خدای فضل دی زه سليم ته احتياج نه يم او نه اړه ورته لرم. ځکه اوس هم هر څه لرم،خو زه دې ته حيران يم چې زما او د سليم برخه برابره وه اوس چې زه فکر کوم د هغه مال زما نه زښـــت زيات دی او زما دا دومره مال د هغه د مال په مقابل کې هيڅ شی نه دی.
شـــمينه: برخې خو د دواړو يو شـــــی وې تا په بې ځايه خرڅونو او جواری برباد که او هغه ترې کار واخيست.
جمال: ښځې نور نه پو هيږم داسې يو چل په کار دی چې د سليم مال او شـته ټول زما شـي،زما خو بيخي خوب ورک دی،ټوله شـپه په کټ کې اوړم را اوړم او په همدې سـودا کې ډوب يم چې د سـليم مال به په څه ډول لاس ته راوړم او خپلوم به يې.که واده يې وکړ او د کمال لور يې کورته راوستله نو بيا به....
شمينه: نو بيا به څه وشي؟.
جمال: بيابه داسې وشي چې پخپله به ورته حيرانه وې او په پرتوګ به يې نه پو هيږې،خو همدا اوس يې غم په کار دی.
((په دې کې چابک د جمال نوکر رانوځي او سلام کوي))
چابک: باداره خان باداره سلام اليکم.
جمال: واليکم سپيره چېرته ورک وې.
چابک: باداره ورک نه وم کار مې کولو.
جمال: ښه نور.
چابک: نور ښه نور،ته ودرې باداره چې زه فکر وکړم چې څه وو نور ښه باداره نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: ورک شه،لوده غالمغال پريده.
چابک: باداره غال مغال خو مې نه دی کړی په نور کې فکر کوم،رښتيا باداره ياد شو،ښه نور ولا باداره په زړه مې ګرځې خو دا ستونی مې لږ تنګ دی خولې ته نه راځګيږي.
((شمينه پاڅيږي))
چابک: باداره سلامت اوسې بي بي مه پاذابوه چای نه څښم
جمال: ورک شه ما ځانته راغوښتی دی.
چابک: مونږ څه خبرو وو زما نوم دې پکې واخيستو ما وې که زما غم دې وخوړ،رښتيا باداره هغه د نور خبره پاتې شوه.
جمال: ښه ته اوس خبره کوه.
چابک: د نور خبره،نور خو دا چې باداره زه چې حويلی ته راننوتلم سليم جان ډېره کلکه ستړې مشي وکړه او دا يې هم راته وويل چې کاکا ته مې سلام وايه.
جمال: کښېنه لوده،کاکا ته مې سلام وايه تم د خبرو شوې،سليم کله زما پوښتنه کوي.
چابک: نه باداره په سليم جان خو ته ډېر ګران يې په هر ځای کې دې صفت کوي.
جمال: چوپ شه ورک شه .په سليم جان خو ډېر ګران يې ،تم په ګرانښت پوه شوې بدبخته!زه به هغه وخت په سليم ګران وم چې يو ځای راسره اوسيدلای خپل مال او دولت يې ټول راسپارلی وای.
چابک: رښتيا دې ووې باداره.په دې کې خو په سلو کې سل ملامت دی.دا خو ډېر بد کوي چې مال درنه منع کوي،اخر تره يې يې د خپل زوی غوندې دې ساتلی دی.باداره که خوښه دې وي زه به ورته ووايم چې در يې کړي.
جمال: دا لوده وګوره دا،هغه زما نه مني چې د زوی په شان مې لوی کړی دی،خو له ګوره او خبرې.
چابک: زه څه خبروم ما وې که زما ومني.
جمال: لوده!منل منل پريده يوه سمه چاره ورته ګوره
چابک: د څه شي چاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: د دې چاره چې دا مال او دولت يې ټول زما شي.
چابک: نور مال هم غواړې اوس خو ټوله ورځ ناکراره يم،که د سـليم جان مال دې خپل کړ،نو بيا به د شپې هم په کرار نه يم.
جمال: ته کم عقل يې،د سـپيره زويه که د سـليم جان مال زما شـو نور نوکران به دې د لاس لاندې پيدا شي او ته به وربانديې اولداري چلوې.
چابک: نور نوکران!باداره په نورو نوکرانو کې دې نه يم بيابه راسـره جنګ کوي نور کـارونـه بـه درنـه پـاتې وي ايلـه بـه ټولـه ورځ زمونږ جنګونه خلاصوې،نه نه په نورو نوکرانو کې دې نه يم.
جمال: لوده د اولدار سره څوک جنګ نه کوي.
چابک: ښه سمه ده باداره
((په دغه وخت کې سـليم د خپل کاکا خواته راځي او کاکا يې ورته په مکر شروع کوي.))
جمال: سليم جانه پلار دې خداى وبخښه(د مکر ژړا) د هغه هم د مرګ دوه کاله پوره شول نور نو ورته مه ګوره بچيه په ژوند څه باور دى،زه هم اوس سـپين ږيرى يم دا مې ارمـان دى چې د واده ډولۍ دې پـه غړيدلو سترګو وګورم.
سليم: ولا کاکا جانه ګورو به.
جمال: بچيه! زه پوهيږم چې د کمال لور دې خوښـه ده،زه چې کله کله انګړ نه ووځم د باجې غږ اورم چې د هغې په باره کې سـوي،سـوي زګيروي کوي.
چابک: خان باداره د څه شي زګيروي،سليم جان خو څه ناجوړه نه دى چې زګيروي کوي.
جمال: چوپ هلکه ته په دې خبرو نه پوهيږې،نو سـليم جانه زويه که خوښه دې وي هماغه به درته وکړم چې سات دې ورسره تېر وي.
سليم: کاکا جانه زما خوښه خو ستا په لاس ده ته چې څه وايې زه ترې غاړه نه غړوم.
جمال: اوس ستا خوښه ده.
چابک: زما هم خوښه ده.
سليم: کاکا جانه ته چې هر څه کوې زما پرې رضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: ښه ده چې خوښه دې ده تاسې چای سره وڅښئ زه به ورشم او ورسره فيصله به يې کړم.
سليم: زه هم خپل اتاق ته ځم درسونه مې لږ مشکل دي ګورم يې.
چابک: بادار جانه د سليم جان بادار کار مې زر خلاص کړه.
((دوی پاځيږي او پرده همدلته خلاصـيږي)). (شـيرزاد ،۱۳۹۷ : ۱۵۶ ـ ۱۶۰).

عبدالمنان ملګری

عبدالمنان ملګری د مرحوم مولوی نياز محمد زوی د لغمان ولايت د علي خيلو په کلي کې په ۱۳۱۹ لمريز کال کې زيږيدلی دی.نوموړی د يوې غريبې کورنۍ څخه دی.نوموړی د دونيمو کالو ماشـوم و چې پلار يې وفات شـو.منان ملګری د اووخويندو ايکي يو ورور دی.نوموړي لومړنۍ زده کړې په خپل کلي او د فقهې علوم يې د خپل پلار له شاګرد مولوي عبدالله څخه تر سره کړې دي.په ۱۳۳۷ لمريز کې د لومړي ځل لپاره کابل ته ولاړ او هلته يې په پښـتو ټولنه کې خپله دنده پيل کړه.نوموړي په خپل ژوند کې ډېر تکليفونه او مشکلات ګاللي لکه خپله چې په يو بيت کې وايي:

د غو ټولو ناخواليو
اوس يو غوټه د فولاد کړم
د څټکو په قوت مې
هيڅوک نه شي بدلولی

منان ملګری يو ښه او سترګور ليکوال وو د نورو ليکنو ترڅنګ يې تمثيلي ټوټې او ډرامې هم ليکلي دي.د نوموړي تمثيلي ټوټې او ډرامې په راډيو افغانستان خپرې شوي دي.نوموړی په ۱۳۷۸ لمريز کال په پېښـور کې د سـرطان د ناروغۍ له امله د ۵۸ کالو په عمر وفات شـو.نوموړی د پوهنې ننداري د پښـتو تياتر په زړه پورې ممثل او ايکټور هم چې په يوه ډرامه کې چې (سـاده دل) نوميده د هيرو يا د ډرامې مرکزي کردار يې هم تمثيل کړی دی.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۱۰۶۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد عارف ننګيار نا اشنا

محمد عارف ننګيار نا اشـــنا د فضـــل ا لرحيم زوی،په ۱۳۳۸ لمريز کال د ميدان وردګو د ولايت نرخ د ولســوالۍ د کريمداد په کلي کې زيږيدلی دی. په ۱۳۴۶ لمريز کې د نرخ په عالي لېســـه کې چې اوس د شــهيد صــابربيار لېســې په نوم ياديږي په رســمي زده کړو پيل وکړ.زده کړې يې تر دولسم ټولګي پورې د نرخ په ولسوالۍ کې ترسره کړي او په ۱۳۵۹ لمريز کال چې له هېواده هجرت ته اړ شو په پېښور کې ورته د لوړو زده کړو لپاره زمينه برابره نه شـــوه،نو ځکه ترې محروم پاتې شـــو.نوموړی په ليکوالۍ کې لوی لاس لري،د طنز برخه يې ډېره غني ده،خو په اوس وخت کې د ازادۍ راډيو ســـره د ګوړې اچار د خپرونو په لړ کې ځانګړي او په زړه پورې طنزونـه ليکي.(ننګيارناشنا ،۱۳۸۵: د پښتۍ ورستۍ مخ).

نوموړي په ۱۳۶۵کال کې دجلا وطنۍ په ستومانه ژوند کې دآزادۍ جريدې دپښتوبرخې دمسؤل په توګه وګومارل شو بيايې له ۱۳۶۸کال دشهادت د ورځپاڼې دليکوالو دشورا غړي په حيث اوپه ۱۳۷۱ هجری لمريز کال ددې ورځپاڼې استازي په حيث په کابل کې کار کړی دی دمجاهدينو دحکومت له ړنګيدو روسته خپلې سيمې ته راغی اود خالد بن وليد په عالي ليسه کې دښونکي مقدسه دندده يې په پوره ايمانداری سره سرته ورسوله چې دغه دوره دري نيم کاله وه او با لاخره په ۲۰۰۲م کال کې دازادۍراډيو دګوړې اچار دطنزي خپروني دليکوال اوپروډيسورپه توګه کارته دوام ورکړی دی ددې کار نو ترڅنګ يې دمختلفو اخبارونو اومجلو سره کار کړي چې له هغو ډلې څخه هيله مجله چې له ډانمارک څخه خپريده ، شفق مجله ، آزادي ورځپانه شهادت ورځپانه ، النورجريده ،هيله مجله ،ګوربت مجله ،،مړوند ،وردک اوګڼې نورې مجلې او ورځپاڼې دنوموړي په ليکنو او طنزونو ښکلې وې دښونځي له نهم ټولګي څخه يې په شعر ويلو اوليکلو پيل کړی ده چې تر اوسه يې دسياسی اخبارونو سرمقالي ، لنډي کيسې ، ادبي ټوټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوطنزونه دبيلابيلو مجلو او ورځپاڼو څخه خپاره شويدي . راډيويي ژرناليزم په برخه کې يې څه باندې پنځلس کاله کارکړی . دهغو له ډلې ديوه طنز په خپرونې چې سريال ډوله ده اود (شمسو کيسې) نوميږي ۲۶۰ برخې يې دازادي راډيوڅخه نشر شويدی جوړکړيدی ، پاتي دي نه وي چې شعرونه يې هم دمختلفو مجلو او و رځپاڼو څخه خپاره شوی. (ننګيارناآشنا ،۱۳۸۲ : د پښتنې ورستی مخ).

ببلګه

د تمثيل نوم: ولې؟ ځکه چې!

ليکوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي:

ثناء زرمتی

بری افغانپور

۱: ثناء زرمتی(پوښتنه کوونکې): ولې؟ د کابل ښار د غرو سرو اوسيدونکو ته سرکونه نه جوړوي؟

۲: بری افغان پور(ځواب ورکوونکی) : ځکه چې حکومت غواړي په ژمي کې يخمالکونه وخوري او ساعت تير کړي. هههههههههههه

۱: ثناء زرمتی(پوښتنه کوونکې): ولې د انتخاباتو نتايج نه اعلانوي؟

۲: بری افغان پور(ځواب ورکوونکی) : ځکه چې بيا د خلکو د زړه سودا اوځي.هههههههههههه

۱: ثناء زرمتی (پوښتنه کوونکې): ولې د واورو وريدو په ورځ چاروکي په واورو کې قدم وهي؟

۲: بری افغان پور (ځواب ورکوونکی): ځکه چې خلکو باور راشي،چې دوی هم د ځمکې موجودات دي.ههههههههههههههه

۱: ثناء زرمتی (پوښتنه کوونکې): ولې دومره ډېر مشاوران مقرر شوي دي؟

۲: بری افغان پور (ځواب ورکوونکی): ځکه چې د ډېرو خلکو خولې بندې وي.هههههههههههه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱: ثناء زرمتی (پوښـــتنه کوونکې): ولې چارواکي په دروغو نه شرمیږي؟
۲: برې افغان پور (ځواب ورکونکی): ځکه چې رښـــتیا کم وايي.
هههههههههههههههه
پورته تمثیلي ټوټه چې د دوو نفرو لخوا پر مخ وړل کیږي،چې یو یې پوښـــتنه او بل یې ځواب ورکوي.د طنز په ژبه چارواکو ته پیغور ورکوي او دې ته یې متوجې کوي،چې خپلو کارونو ته یې پام شـي،یاده تمثیلي ټوټه یوه انتقادي ټوټه ده. (ننګیارناشنا ،۱۳۹۸)

زیتون بانو

زیتون بانو د پیر سـید سـلطان محمود شـاه لور او د پیر سـید عبدالقدوس لمسۍ ده. د کوزې پښتونخوا په پېښور ښار د خلیلو ټپې په سپینه وړی کلي کې په کال ۱۹۳۸ م د جون د میاشتې په ۱۸ نېټه نړۍ ته سترګې پرانستلې دي.د نوموړې د بخاري سادات کورنۍ پورې اړه لري.لومړنۍ زده کړې یې دپېښـــور اســلامیه کالج های ســکول څخه فارغه شـــوه.د لوړو زده کړو په نیت په زنانه فرانټیر کالج کې شـــامله شـــوه،خو د ځینو مشـــکلاتو له امله یې ونه شـو کولی چې تر ســره یې کړي.میرمن بانو د پښـــتو نثر ډېره تکړه شـــاعره او لیکواله ده،چې په دې لړ کې یې ډېرې تمثیلي ټوټې او ډرامې لیکلي دي. د دې لیکوالۍ تر څنګ نوموړې یوه ښـــه او تکړه ممثله هم وه،د تمثیل په هنر کې یې ډېر پـه زړه پورې کـار او خـدمتونـه کړي دي.د مرمن بـانو تمثیلي ټوټې،زمونږ په لاس کې نشته،خو د ځینو ډرامو او تمثیلي ټوټو نومونه به یې دلته وړاندې کړو. خړه لفافه،کچکول،آینه،د نخترو ونه او داسـې نورې ډرامې او تمثیلي ټوټې یې پښـــتو ادب تـه وړانـدې کړي دي.(یوسفزی.۲۰۰۸م : ۱۱).

تاج محمد رحیمي

تاج محمد رحیمي،د اقبال شـــاه زوی په ۱۳۶۷ لمریز کال د ننګرهار ولایت د بهسـودو ولسـوالۍ چې اوس اتمه نایحه ده او په ښـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړونـديزي د بلنـد غرو   پـه جوی ډاګ کلي کې پـه يوه غريبـه کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي.کله،چې په هېواد کې اخ و ډب زيات شـو، نوموړی د ۳ مياشـتو وو،چې د خپلې کورنۍ سـره پاکسـتان ته مهاجر شـو.لومړی په مټه کيمپ کې اوسـېدل،بيا له هغې وروسـته د منډا يکه غونډ سـيمې ته کوچ شـو او بيا له هغه ځايه د مهاجرت تر وورسـتۍ ورځو د پېښـور په خزانې کيمپ کې پاتې شـول.۱۳۸۱ کال کې خپل هېواد افغانستان ته راستون شو او په خپل پلرني کلي بهسودو کې يې ژوند پيل کړ.لومړنۍ زده کړې يې د پېښـور په يو خصـوصـي ښـوونځي،چې انصـار خصـوصـي ښـوونځی نوميده هلته تر سـره کړې،خو کله چې هېواد ته راستون شو ثانوي زده کړې يې د ننګرهار په عالي ليسـه کې پای ته ورسـولې او په کال ۱۳۸۷ لمريز کال له ننګرهار عالي لېسې څخه په لوړه درجه فارغ شو،په کال ۱۳۸۸لمريز کې د کانکور ازموينه ورکړه ،چې په هماغه کال د ننګرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې پوهنځي پښـتو ادبياتو څانګې ته بريالی شـو،چې د هماغه کال د سنبلې په ۱۵ يې خپلو درسونو ته دوام ورکړ او په ۱۳۹۲ د جوزا د مياشـتې په ۱۵ تاريخ په لوړه درجه له ياد پوهنځي څخه فارغ شوی.

همدارنګه يې خپلـه ماسـتري د ننګرهـار پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي کې د ازادې سـيالۍ له لارې په ۱۳۹۴ لمريزکې شـامل او په ۱۳۹۶ لمريز کال له ياد پوهنتون څخه فارغ شو او په خپله رشته کې يې د ماسترۍ سند تر لاسه کړ.نوموړي په مختلفو ځايونو کې دندې تر سـره کړي،چې له هغې جملې څخه لومړی دنده يې په مرام راډيو کې هغه وخت تر لاسه کړه،چې کله لا د پوهنتون په لومړي ټولګي کې وو يعنې ۱۳۸۸ لمريز کې د مرام راډيو سره دنده پيل کړه.بيا ورپسې په هميشـه بهار راډيو او صـفا راډيو ګانو کې هم دنده ترسـره کړې ده.همدارنګه په کابل کې د ودان افغانسـتان موسـسې سـره يې د ۱۳۹۲ لمريز څخه تر ۱۳۹۴ لمريز پورې د ښـوونکو د روزنې په پروګرام کې د ټرينر په توګه دنده ترسره کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ترڅنګ د کابل ژورنالیزم په انستیتوټ کې د حق الزحمه ښوونکي په توګه دنده ترسره کړې او له ۱۳۹۵ لمریز څخه تر ۱۳۹۶ لمریز پورې یې د پیکار عالي دارلمعلین سره یې د ښوونکي په توګه دنده ترسره کړې،خو کله چې له ماسترۍ فارغ شو،نو په ۱۳۹۶ لمریز کال کې یې د پنجشیر لوړو زده کړو موسسه کې د رسمي ښوونکي په توګه مقرر او تر اوسه په یاده موسسه کې ښوونکی دی.نوموړی،چې کله په ښوونځي کې وو،له لیکوالۍ او په ځانګړي توګه د تمثیلي ټوټو سره یې زیاته مینه وه،نو هماغه وو،چې څو تمثیلي ټوټې یې لیکلي،چې عبارت دي له: ناپوهه ډاکټر،د رواج په لمن کې،راشــــه د بلې دې خبر کړم،دا خلک به څه وایي او داســــې نوري تمثيلي ټوټې او ننداري يې ليکلي دي،چې په دې کې يې ځينې په مرام راډيو کې خپرې شوي ،چې د هغې جملې څخه يوه تمثيلي ټوټه د (ناپوهه ډاکټر) په نوم ده ،چې په لومړي ځل په کال ۱۳۸۵ لمریز کې په ننګرهار عالي ليســــه کې خپره او بیا په کال ۱۳۹۲ لمریز کال کې هماغه تمثیلي ټوټه د مرام راډیو په څپو کې خپره شــوه.همدارنګه (راشــه د بلې دې خبر کړم) تمثلي ټوټه او ننداره هم په مرام راډیو کې خپره شـــوې ده.،چې دلته د نمونې په توګه یوازې د (ناپوهه ډاکټر) تر عنوان لاندې تمثیلي ټوټه د بېلګې په توګه راوړو.

بېلګه

يادونه: د (ناپوهه ډاکټر) تر عنوان لاندې تمثيلي ټوټه په لومړي ځل په کال ۱۳۸۵ لمریز کال په ننګرهار عالي لیســه کې په یوه لویه غونډه کې ننداري ته وړاندې شــوه او د دویم ځل لپاره په مرام راډیو ســټیشــن کې په کال ۱۳۹۲ لمریز کې خپره او ننداري ته په راډیویي بڼه وړاندې شوه،چې دلته یې د بیلګې په توګه راوړو.

د تمثيلي ټوټې نوم: (ناپوهه ډاکټر) يوه صحنه کې پای ته رسيږي

ليکوال: تاج محمد رحيمي

لوبغاړي: عبدالله : (ډاکټر پروفيسور ګل کوکو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمت الله   : د صفا کار په حیث
نیاز الله: د پیواز په حیث
تیمور شاه : د مریض په حیث
حکیم الله : د عسکر یا پولیس په حیث

دا،چې په هېواد کې د ډاکټرانو بازار ګرم دی او هرې خوا ته د ډاکټرانو امبار دی. هر څوک ځانله ډاکټر وایی ښه او بد،پوهه او ناپوهه،لایق او نا لایق ډاکټر په کې هیڅ نه معلومیږي،نو همدې اړتیا ته په کتلو دغه تمثیلي ټوټه ولیکل شوه او د ټولنې په وړاندې تمثیل شوه.

تیمور شـــاه(مریض) : وای،وای مړ شـــوم.د خدای لپاره ډاکټر مې بوزی،یا صحت عامه راولی،مړ شوم خیټه مې وچاوده.

نیازالله (پیواز) : لږ صبر وکړه.چغې مه وهه،اوس دې ډاکټر ته وړم.

تیمور شاه(مریض) :اوف،خو زر کوه کنه مړ به شم،لږ زر شه خیټه مې چوي وای مورې.

نیازالله (پیواز) :ښه سمه ده راځګ شه چې په شادې کړم.

تیمور شاه(مریض) :ته ړوند یې نه ګورې په ما خېټه پړسیدلې او ته وای راځګ شـه څنګه در جګ شـم ته مې پورته کړه کنه.وای خدایه توبه مړ شوم خیټه مې وچاوده.

نیازالله (پیواز) :خه خه مه غوسه کیږه،خو لږه کمه به دې خوړلې وه کنه،که خیټه پردی وه،نو ډوډی،خو دې خپله وه کنه.

(مریض چغې وهي او پیواز یې په شا کړي او دواړه روان شـي،کله چې ډاکټر ته رسیږي،هلته د ډاکټر صفا کار په میز صافي وهي او له ځان سره دا سندره وایي)

حکمت الله (د ډاکټر صفا کار): که دلته نه وي په کنډو ورپسې واوړه

ما ته د لونګو بوټي راوړه
ماته د لونګو بوټي راوړه
راوړه ماته د لونګو بوټي راوړه

===

ادکۍ مورې مانو له څمه
د بوډیالۍ توتان ږلۍ وهلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانو،مانو مانو له ځمهههههه

یاره،چې د دې ډاکټر په شان زه هم ډاکټر وای ځومره به خه وه،اوس به مې له پیسو سره لوبې کولې،بس خلک هم ښه بیسواده دي،چې داسې بېسواده ډاکټر ته راځي.(په دغه وخت کې یو درز شي،پیواز خپل مریض په میز واچوي او چغې کړي)

نیازالله (پیواز) : هله ډانټر صــیب زر راشــه لالا مې مړ کیږي،خېټه یې چوي،زر کوه هله نو د خدای لپاره.

حکمت الله (صــفا کار): ولې څه پرې شــوي هله دلته یې په دې تخت څملوه ،چې زه یې درته اوس علاج وکړم.

نیازالله (پیواز) : لالا راشـــه په دې تخت څمله چغې مه وهه اوس به هر څه سم شي ډانټر صیب ډېر تکړه دی.

(صفا کار) :ولې چغې وهې هر څه به سم شي اوس به دې داسې علاج وکړم چې کله به یې تا تصور هم نه وي کړی.

(صــفا کار لا لړیا وي له مریضــه تاویږي راتاویږي،چې په دې وخت کې ډاکټر راشــي او په صــفا کار غوســه شــي او ورته وایي ته نو په څه پوهیږې.مریض چغې وهي او فریاد کوي)

مریض: وای مړ شوم،خدای لپاره مرسته وکړی خېټه مې وچاوده.

ډاکټر پروفیســور ګل کوکو :ای جرلنډو ژر شــه هغه تلســکوف راوړه چې زه یې معاینه کړم.

(صــفاکار تلســکوف راوړي او ډاکټر مریض څملوي کله تلســکوف په پښو او کله یې ورته په خېټه ږدي او ورته وایی ژوره ساه واخله)

مریض: ډانټر صیب ژر کوه مرم لږ څه دوا موا راکړه چې خه شم.

ډاکټر پروفیســور ګل کوکو :دا څه دې خوړلي خېټه دې داســې ده لکه د څو میاشـــتو چې وي،خو غم مه کوه اوس چې ما ته راغلی یې ډېر ژر به هر څه سم شي.

مریض: ډانټر صـــیب څه خاورې ایرې مې خوړلي فقط، درې غوري شــوله،څلور کورنی ډوډی،دوه کاســې شــومړه،دوه کاســې قورمه،یو چارک امونه،درې درجنه کیلې،یوه دانه هندوانه،نیمه کیلو زولوبی،یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټ بوتل پيســــپي،او لږه ټکه ټوکه خوراک مې کړی،نور مې هيڅ نه دي خوړلي.
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو :ولا بېشـــکه دې،تا خو هيڅ نه دي خوړلي دومره خو انسانان هم خوري ته خو لا....
پيواز: ډانټر صيب زما لالا ته داسې دوا ورکړه چې ډېر ژر ښه شي.
ډاکټر پروفيسور ګل کوکو: سمه ده ته لاړ شه دا نسخه ورته راوړه.اته بوتله د ټوخي شـــربت،پنځه پاکټه د ملاريا ګولۍ،لس پاکټه د معدې ګولۍ،پنځه بوتله د اشتها شربت،پنځه څلويښت دانې پيچکارۍ،شل دانې سيرومونه ... او داسې نوره دوا.
پيواز: ډانټر صـيب دا د څومره وخت دوا ده،دا خو انســان دی څه غوا خو نه ده کنه.
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: که غوا نه وای دومره خوراک به يې نه کولو ،دا د يو کال دوا ده او پوره به يې خورې.
پيواز: خه ډانټر صــــيب د خوراک طريقه يې څنګه ده او ســـتا فيس څومره شو؟
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: دا به په داســـې وخت کې خوري،چې نه سهار وي،نه غرمه،نه مازيګر،نه ماښام ،نه ماسختن او نه نيمه شپه.نه به يې په نهار ه خوري،نه په مړه.دا يې د خوراک لاره او طريقه ده.
(پيواز بيرون اوزي او هلته پوليســـو ته زنګ وهي څو راشـــي او دا ډاکټر ونيسي،دا ځکه چې دوی د يوې پلمې او چل له مخې يې يو ځان مريض کړی وو او بل يې پيواز وو... د ډاکټر صــفاکار په منده ډاکټر پسې راځي او ورته وايي ډاکټر صاحب تښته چې پوليس راځي)
صفاکار: هله ډاکټر صـاحب تښـته پوليس راځي دوی مريضـان نه دي غواړي تا غوندې ناپوهه ډاکټران پوليسو ته وسپاري.
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: هله جرلنډو ژر کوه هغه زما ســـاعت او چپن هم له ځان سـره واخله .(څو چې پوليس راځي ډاکټر او صــفاکار دواړه تښـتي پوليس راځي ،مريض او پيواز دريواړه د ډاکټر دوکان بند کړي او مريض خپـل پيغـام وړانـدې کوي او تمثيلي ټوټـه پـای تـه رسيږي.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مریض: ای خلکو د خدای لپاره داسې بېسواده او ناپوهه ډاکټران مه پرېږدی خلکو ته يې رسوا کړی ځکه،چې دوی د پېښور په کارخانو کې ځانله اسناد جوړ کړي او دلته راځي د افغانانو په ژوند لوبې کوي. خدای دې داسې ناپوهه ډاکټران له هېواده ورک کړي.ټول په يوه چغه وايي امين.(رحيمي ،۱۳۹۲).

د پورته تمثيل څخه موخه په ټولنه کې اصلاح راوستل او د داسې خلکو مخه نيول دي،چې په خپل مسلک کې ناپوهه وي او کار نه شي کولی،په جعل او فريب يې ځانله اسناد جوړ کړي وي او بيا په ټولنه حاکميت کوي،نو دا يو اصلاحي او انتقادي تمثيل وو،چې د ټولنې د اصلاح او سمونې لپاره په کې هڅه شوې وه.

سيد ضياء الرحمن لالاخېل

کله مو چې وغوښتل د لالا خېل په اړه معلومات ترلاسه کړو،دا چې نوموړی ډېر بوخت دی،نو ويل يې چې لږ وخت پيدا کړم زه به خپله ځان دروپېژنم،چې کله نوموړي لږ وخت پيدا کړ د خپلې پېژندنې په اړه يې راته خپل معلومات راولېږل او خپل ځان داسې راپېژني.زما نوم سيد ضياءالرحمن او تخلص مې لالاخېل دی.د سيد عبدالوارث ملنګ زوی،د سيد عبدالواجد لمسی د سيد حسين کړوسی او په ختېه پښتون سادات يم.په ۱۳۶۲ لمريز کال د ننګرهار ولايت د کوټ ولسوالۍ په زربچې کلي کې زېږېدلی يم.نوموړی وايي،چې د نسب لړۍ يې په څلويښتم پښت کې حضرت محمد(ص) ته رسيږي. کله،چې په هېواد کې حالات خراب شول،نو د نوموړي پلار هم د نورو خلکو په شان مهاجرت ته زړه ښه کړ او کوچنی ضياءالرحمن يې له ځان سره ګاونډي هېواد پاکستان ته مهاجر کړ او د پاکستان په شمشتو کېمپ کې يې د مهاجرت ژوند پيل کړ.

سيد ضياء الرحمن لالاخېل چې کله د لومړني ښوونځي د تلو شو ، نو خپل پلار يې سمدستي په يو نږدې ښوونځي کې چې د افغان ماشومانو لپاره د خېمو څخه جوړ شوی ؤ شامل کړ .د لالاخېل له وړکتوبه له سبق سره ډېره زياته مينه وه او ښوونځي ته به په ډېره مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او شــوق ســره تللو او د ښــوونځي تر څنګ يې ســهار لمانځه مهال د جومات له ملا امام څخه د بغدادۍ قاعدې او بيا يې د قران عظيم الشـان زده کړه پيل کړه ، چې الله تعالی ورته د درس په زده کولو کې ښــــه پوهه ورکړې وه ، چې د اول څخه دوهم ټولګي ته اول نمره بريالی شو او دغه اول نمره ګي يې تر نهم ټولګي پورې وســاتله .د ښـــوونځي د وخت څخه يې وروسته ماسپښين مهال په يوه ديني مدرسه کې شـامل کړ . دا مدرســـه د يوه مذهبي تنظيم (جماعة الدعوة الی القران والســـنه)لخوا جوړه شــوې وه ، چې ســيد ضــياء الرحمن لالاخېل پکې په څه باندې دريو مياشـتو کې ټول قران کريم په ناظره زده کړ . تر څنګ يې ســـل احاديث شـــريفونه هم زده کړي ؤ . نوموړي په ښـــوونځي کې د تراني د ټيم مشـــري هم کوله چې په هغه وخت کې په ځينو جايزو هم نازول شـــوی و.کله چې لالا خېل له مهاجرته بېرته خپل ټاټوبي ته راغی،نو بيا يې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ او د کوټ په عالي لېســـه کې يې د نهم ټولګي څخه خپلې زده کړې پېل کړې،خو د وخت حالاتو او مشکلاتو دې ته اړ کړ،چې ښوونځی ترې پاتې شي.نوموړي د قران کريم حفظ د خپل ماما قاري خليل الله هاشـــمي څخه وکړه او تجويد يې له قاري ګل علي څخه تر ســره کړ، خو کله چې حالت لږ ســم شــو،نو نوموړي د دريم ځل لپاره په۸۴ ۱۳لمريز کال بيا په کوټ عالي لېســـه کې خپلې نيمګړې زده کړې پيل او په ۱۳۸۶ لمريز کې د ياد ښوونځي د دولسم ټولګي څخه فارغ شو،خو تر ننه د لوړو زده کړو څخه محروم پاتې شو.

لالاخېل لومړي ځل لپاره په ۱۳۸۳ لمريز کال ګردي اتمانزو په ابتدايه ښوونځي کې د ښوونکي په توګه دنده پيل کړه،چې يادې دندې يې يو کال دوام وکړ .په ۱۳۸۴ لمريز کال کې د سـپين غر راډيو سـره د ډرامو او طنزيه خپرونو په برخه کې کار پيل کړ،چې هلته هم د يو کال لپاره په دنده پاتې شو او تر ۱۳۸۵ لمريز هملته په سپين غر راډيو کې يې دنده پر مخ وړله.په ۱۳۸۶ لمريز کې د شـــرق راډيو تلويزون

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـره خپله دنده پيل کړه چې تر ۱۳۸۷ لمريز کال د جوزا تر شـلمې پورې په ياده راډيو کې د ډرامې څانګې مسؤل،ليکوال او لاربښود پاتې شـو.همدارنګه په ۱۳۸۸ لمريز کې د مرام راډيو سـره هم د طنزيه خپرونو په برخه کې همکار پاتې شـوی دی.په همدې جريان کې په ۱۳۸۸ لمريز کې د ننګرهار ملي راډيو تلويزونه سـره هم د ډرامو او تمثيلي ټوټوپـه برخـه کې همکـاري کړې ده.پـه ۲۰۰۹ م کـال کې د جنورۍ په مياشت کې د پېکټ راډيو ادارې سره يې په پېښور کې خپله دنـده پيـل کړه. پـه يـاده اداره کې يې د(پولې پورې ډرامې) د مسؤل،ليکوال او ډايريکټر په توګه خپله دنده ترسره کړې ده. همدارنګه د دويم ځل لپاره يې په ۱۳۹۰ لمريز کې د شـرق راډيو تلويزون سـره يې بيا دنده پيل کړه،چې اوس د انعکاس راډيو تلويزون سـره د تمثيلي ټوټو او ډرامو په برخه کې د ليکوال او ممثل په توګه خپله دنده پر مخ وړي.

د همدې مسـلک سـره د مينې له امله يې په دې برخه کې په ډېرو روزنيزو سـيمنارونو او ورکشـاپونو کې هم برخه اخيسـتې لکه ژورنـاليزم،ډرامې او راډيو تخنيـک روزنيز ورکشـاپونـه يې پرمخ وړي.نوموړي د ډرامـه ليکنې پـه برخـه کې پـه لومړي ځل د سـلام وطندار راډيو د ډرامې برخې ټرينر اسـتاد عبدالله صـاحبزاده څخه د ډرامې په کېسه کې زده کړې تر سره کړي دي. همدارنګه يې د نړيوال ژورنالست او بي بي سي راډيو پخواني خبريال جان محمد بټ څخه يې هم د ډرامې په برخه کې ډېر څه زده کړي دي.نوموړي د تمثيلي ټوټې او ډرامې په برخه کې ډېر کار کړی او خپله د يو ښـه ممثل په توګه پاتې شوی دی.

سيد ضياءالرحمن لالاخېل په ډرامه ليکلو کې په زړه پورې قلم لري نوموړي په تراژيدي او کوميډي دواړو برخو کې ډرامې او تمثيلي ټوټې ليکلي،خو کوميډي برخه يې ډېره غوښـنه ده.کله چې لالا خېل په سـپين غر راډيو کې کار پيل کړ له هماغه وخته يې په تمثيلي ټوټو او ډرامـه ليکنـه پيـل وکړ.ډېرې پـه زړه پورې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې ليکلي او ټولنې ته يې وړاندې کړي دي.د نوموړي ټولې تمثيلي ټوټې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډرامې د طنز په مالګه ککړې دي.نوموړي د لومړي ځل لپاره د مارتول بابا په نوم یوه کومیډي تمثیلي ډرامه ولیکله چې د تمثیلي ټوټو په ډول به پرمخ ورل کېده.په دغه تمثیلي ټوټو کې نوموړي خپله د مارتول بابا په نوم کردارد ترسره کولو،چې د یوه پاخه عمر سړي غږ به یې ویستلو.یاده ډرامه یې په ۱۳۸۵ لمریز کال د سپین غر محلي راډیو لپاره ولیکله،چې پنځه دېرش تمثیلي ټوټې ترې جوړې شوي دي.

د یادونې وړه ده چې همدا تمثیلي ټوټې یا ډرامه د دوهم ځل لپاره په ۱۳۸۶ لمریز کې د شرق راډیو تلویزون لخوا خپره شوه.د نوموړي بله کومیډي ډرامه د چمن ګل داستان نومېږي،چې په ۱۳۸۶ لمریز کې ولیکله چې دا یې دویمه ډرامه وه.یاده ډرامه په پنځه اویا برخو کې د شرق راډیو لخوا خپره شوه.د چمن ګل داستان ډرامه د سید ضیاء الرحمن لالاخېل د ډېر زیات شهرت لامل وګرځېده ، د دغې ډرامې موضوع او هدف د ټولنې ناوړه او غلطو رواجونو بیانول او د مخنیوي لپاره یې د حل لارې چارې وړاندې کول ؤ ، چې هره صحنه یې خلکو ته د اصلاح په موخه په ادبي او طنزیه ډول وړاندې کېدله او خلکو ترې د خندا او خوشحالۍ تر څنګ پند او نصیحت هم اخیست .حلال فصل او حلال رزق ډرامه ،چې ۱۷ برخې لري په کال ۱۳۸۷ ل کې ولیکل شوه او د ننګرهار ملي راډیو تلویزون څخه خپریدله او لالا خېل یې مرکزي کرکټر وو.بله ډرامه یې دوزخي ارواه نومېږي،چې په ۱۳۸۸ لمریز کې یې په ۱۸ پردو کې ولیکله او د ننګرهار ملي راډیو او راډیو افغانستان لخوا خپره شوه.د پولې پورې ډرامه د لالا خېل بله ډرامه ده چې په ۲۰۰۹ م کال کې د لالاخیل په لیکوالۍ او لارښوونه جوړه شوې او په ۱۴۰۰ پردو کې وړاندې شوه.یاده ډرامه د افغانستان په ډېرو ولایاتو لکه ننګرهار،لغمان،خوست،پکتیا،قندهار ،کابل او په ځینو نورو ولایتونو کې د ایف ایم راډیوګانو لخوا خپرېدله. د یادونې وړه ده چې لالاخېل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوال ترځنګ يو ښــه ممثل هم دی،چې دلته به د ښــاغلي لالا خېل د يوې تمثلي ټوټې نمونه راوړو.

دتمثيلي ټوټې بېلګه

لکوال: سيد ضياءالرحمن لالا خيل

د تمثيلي ټوټې نوم: پلاره واده ځنګه شو.

کارکوونکي:

چمن ګل،صابر او شريف خان

چمن ګل: ځان سره ؛ سترګه رپېږي زما لکه چې پلار مې راځي ـ زړګی خوږېږي زما لکه چې کار نه دی شوی ـ خدايه پاکه ته خو راباندې ورحمېږې.

صابر: خداکې ،يا هلکه چمن ګله اشنا دا بيا په کومو سوچونو کې تللی يې.

چمن ګل: صــابره محترمه دا خو ته راغلې ما ويل که پلار محترم مې راغی.

صــابر: دا نن ځنګه د پلار محترم په انتظار ناسـت يې؟تا خو کله د هغه دومره انتظار نه دی کړی.

چمن ګل: ده ته ګوره،وايي ځنګه د پلار په انتظار ناست يې-ولې هغه ستا مخکې مې ورته ونه ويل،چې د واده نېټه راته کېده.

صابر: نو ستا پلار هغه خبره ومنله څه؟

چمن ګل: او کنه بس اوس به دخيره راشـــي او د واده زېرې به مې راوړي.

صــابر: ياره ګومان خو مې نه شي چې سـتا خسـر دې داسـې په اسـانه سواده ورکړي.

چمن ګل: صــابره محترما دا څه بې مالګې او پيکه خبرې کوې ، مړه دې وخت کې خو لږ مالګيني خبرې کوه ، کنه ډېر نازک وخت دی ــــ ژړه غونی ؛ زما واده لکه د شـــنې تورۍ په ونه محترمه زنګېږي او ټالی خوري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

صابر: ولې وارخطا یې اوس به د هر څه معلومات وشي،خو چې پلار محترم دې یو ځل راشي.
چمن ګل: یاره پیره بابا راورسېږې که پلار مې د واده زېرې راوړی وي،نو پیره بابا زه ستا د زیارت په نوم غټه شکرانه ورکوم.
صابر: دا څه وایې چمن ګله ټول کارونه خو هغه الله کوي،چې ټوله دنیا یې پیدا کړې ده،د پیر بابا په دې کې څه کار دی.
چمن ګل: چپ شه صابره محترما خوله به دې کړه شي،ادې مې دې خدای وبښي هغې به ویل چې ولیان د برخې خاوندان دي.
صابر: د برخې خاوندان دي،خو په دعا کې چې مونږ او تاسې ورته دعا وکړو نه دا چې نعوذبالله مونږ ورنه د خپلو حاجتونو سوالونه وکړو-ګوره اینده کې دا کار ونه کړې-دا ګوره په شرک کې راځي.
چمن ګل: هله صابره محترما هاغه وګوره پلار محترم مې راراوان دی،خو داسې خپه غوندې دی الله په کې خیر واچوي.
شریف خان: دا څنګه د لارې په سر دواړه یاران ناست یاسی؟
صابر: شریف خان کاکا اشنا مې همدا ستا لار څارله چې ته ورته د واده زیری راوړې.
شریف خان: صابره وراره ستا د اشنا په قسمت کې وادنه نشته.
چمن ګل: پلاره محترمه دا څه بې تبې خبرې دې وکړه واده مې څنګه قسمت کې نشته؟هغه سر خوړلې سخرو خو به مې درته انکار نه وي کړی.
شریف خان: انکار یې نه دی کړی خو چې ما ورته څنګه د غمو نوم واخیسته نو بس خسر محترم دې بې هوښه شو او ستا د واده خبره همداسې په ځای پاتې شوه.
چمن ګل: نو تا ته چا ویلي و چې ته ورته د غمو نوم اخله،تا ته خو ماکوګی معلوم دی چې د غمو د ټینګې نه دی.
صابر: چمن ګله اشنا کېدای شي په دې کې دې خیر وي.
چمن ګل: صابره محترما خیر په کې کوم دی،ښکاره شر دی خدای مه که زما سخرو مړ شي نو زه به څه کوم... ژړا صحنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغام پکې په دې ډول ؤ ، چې :د چمن ګل داستان دغه صحنه کې د هغه ناپوهه کليوالو ناوړه اعمالو ته پکې اشاره شوې ده چې د اسلامي شريعت سره په ټکر کې دي ، لکه :د الله تعالى څخه بغير د بل چا په نوم نذر ورکول او يا ترې مرسته غوښتل دي .(لالاخيل ،۱۳۹۸).

امام جان مجبور

امام جان مجبور د ګلاب شاه زوی د جمعه خان لمسی دی.اصلا د ننګرهار ولايت د بهسودو ولسوالۍ د خوشکنبد کلي د نهر شاهي په سيمه کې په ۱۳۵۰ لمريز کال کې نړۍ ته سترګې غړولې دي،چې اوس دا سيمه د جلال اباد ښار اتمې ناحيې پورې اړه لري.لومړنۍ زده کړې يې د خوشکنبد ښوونځي،منځنۍ زده کړې يې په عبدالوکيل لېسه کې او په پای کې د ننګرهار عالي لېسې څخه په کال ۱۳۶۸ لمريز کې فارغ شوی دی.همدارنګه په ۱۳۹۲ لمريز کال کې د ننګرهار له عالي دارالمعلين څخه يې په پښتو ادبياتو رشته کې د څوارلسم پاسی سند تر لاسه کړ.په ۱۳۹۸ لمريز کال کې په ادراک لوړو زده کړو خصوصي موسسه کې شامل او په ۱۳۹۹ لمريز کال کې يې د ليسانس سند هم له همدې خصوصي لوړو زده کړو موسسې څخه تر لاسه کړ. نوموړي له ۱۳۷۲ لمريز راپديخوا په تمثيلي ټوټو کې کار کوي.تر اوسه يې په بې شمېره ډرامو او تمثيلي ټوټو کې ونډه اخيستې ده.د يادونې وړ ده چې مجبور د يو تکړه ممثل ترڅنګ يو تکړه تمثيل ليکوونکی هم دی.(ننګرهار اخبار ،۱۳۹۷: ۳).

سيد اختر سيدي

سيد اختر سيدي د سيدګلون زوی په کال ۱۳۶۹ لمريز کې د ننګرهار ولايت د خوږيانو ولسوالۍ د وزيرو په پيرخيلو کلي کې په يوه ديندراه کورنۍ کې زېږيدلی دی.لومړنۍ او ثانوي زده کړې يې په کوزه پښتونخوا کې د امام حسين په لېسه کې ترسره کړې دي.نوموړی د ښوونځي د زده کړو ترڅنګ د سينما او هنر سره هم نږدې پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شــوی دی.پـه ډېرو تمثيلي ټوټو،ډرامو او فلمونو کې يې کـار کړی دی.لوړې زده کړې يې د کـابل پوهنتون د ژبو او ادبيـاتو پـه پوهنځي ترســره کړي دي.د پوهنتون په جريان کې يې د افغانســتان ملي راډيو تلويزون ســره د هنر او ادبياتو اداره کې د مثمثل په توګه دنده ترســره کړې ده.نوموړي په کوزې پښـــتونخوا پـه ځينو تمثيلي ټوټو،ډرامو او فملونو کې د ممثل په توګه کار کړی دی. همدارنګه د ننګرهار ملي راډيو تليوزن په کوميډي خپرونو د ممثل په توګه پاتې شوی دی.ښاغلی سـيدي د انعکاس راډيو تلويزون سـره د کوميډي خپرونو په برخه کې همکاري کوي.(انعکاس راډيو تلويزون ،١٣٩٩).

يونس کامه وال

يونس کـامـه وال د ګلاجـان زوی د ننګرهـار ولايـت د کـامې ولسوالۍ د ارباب بانو په کلي کې په کال ١٣٦٣لمريز کال کې زيږدلی دی.نوموړي خپلې لومړنۍ زده کړې په کوزه پښـــتونخوا کې د شـــهيد روح الله په ليســه کې تر اتم ټولګي پورې ترسـره کړي دي او بيا يې د ځينو مشـــکلاتو لـه املـه ونـه شـــو کولی خپلې زده کړې پـای تـه ورســـوي.نوموړي پـه ډېرو تمثيلي ټوټو او کوميډي ډرامو کې برخه اخيستې ده،چې زياتره يې سټيج تمثيلي ټوټې دي.کله چې خپل هېواد ته راسـتون شـو په مختلفو رسـنيو کې په تمثيلي ټوټو او کوميډي خپرونو کې دنده ترسره کړې.د ننګرهار ملي راډيو تليوزن په کوميډي خپرونو کې يې د ممثل په توګه کار کړی دی،همدارنګه په شرق راډيو تلويزون او انعکاس راډيو تلويزون سـره په مختلفو کوميډي خپرونو کې د ممثل په توګه پاتې شـــوی دی.يونس کامه وال په ځينو راډيويي ډرامو لکه د (پولې پورې اصـــلاحي ډرامه)کې يې هم د يو ښـــه ممثل په توګه دنده ترسره کړې ده.(انعکاس راډيو تلويزون ،١٣٩٩).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلمان شهابي

سلمان شهابي د مولوي شهاب الدين زوی د ننګرهار ولايت د ښېوې ولسوالۍ په ملک زيو کلي کې په کال ۱۳۶۳ لمريز کې په يوه ديندار کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي.لومړنۍ او ثانوي زده کړې يې په سيد جمال الدين افغان ليسه کې ترسره کړي دي او بيا په ننګرهار دارلمعلين کې د اجتماعياتو په برخه کې تر څوارلسم ټولګي خپلې زده کړې سر ته رسولي دي.نوموړي په ننګرهار راډيو تلويزن کې په کوميډي خپرونو کې د يو تکړه ممثل په توګه کار کړی دی.همدارنګه په طلوع او لمر تلويزونونو کې يې هم د يو ښه ممثل په توګه دنده ترسره کړې ده. په اوس وخت کې په ننګرهار کې د انعکاس راډيو تلويزون سره په کوميډي خپرونو کې په تمثيلي ټوټو کې دنده پر مخ وړي.(انعکاس راديو تلويزون ،۱۳۹۹).

د عبدالبصير مينه پال پيژندنه

عبدالبصير مينه پال،چې ډېر هنري نومونه لري لکه کندهاری ډون،جنجالي،ګلابتون،اغاجان ماما... او داسې نور د حاجي ميراجان زوی دی په کال ۱۳۷۶ لمريز د سرطان په شپږمه نېټه د کندهار په نهمه ناحيه کې زېږېدلی دی.مينه پال په قوم پوپلزی دی.خپلې لومړنی زده کړې يې په کندهار کې ترسره کړي.ټولې زده کړې يې تر دولسم ټولګي ترسره کړي او د ځينو ناخوالو له امله ترې لوړې زده کړې په نيمه کې پاتې شوي دي.نوموړي د خپل ژوند په دې سفر کې د يو تکړه او زړور ممثل په توګه خپل دنده ترسره کړې ده. په ۲۰۰۹ م کال کې يې په تمثيل ليکلو او اجرا کولو پيل کړی دی.

د ممثلۍ ترڅنګ د تمثيلي ټوټو ليکوال هم دی.د کندهار په ځينو محلي رسنيو کې په دندو کې پاتې شوی دی.په روښنا راډيو کې د طنزيه خپرونو مسؤل په توګه پاتې شوی.همدارنګه په وړانګه راډيو کې هم د طنزيه خپرونو چلونکی او مسؤول پاتې شوی.په تبسم راډيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یې هم کار کړی او هلته یې هم د طنز په برخه کې خپله دنده پرمخ وړې ده.په زیور محلي راډیو کې د ایډیټر او تمثیلي ټوټو مسؤل پاتې شوی.د دې ترڅنګ د افغانستان د ملي راډیو تلویزون په چوکاټ کې یې هم دطنز او تمثیلي ټوټو په برخو کې دنده ترسره کړې ده.د دې ترڅنګ نوموړی د (بي ایم سټیډیو) په نوم خپل شخصي پروډکشن لري چې په کې هغې تجارتي اعلانونه،تمثیلي ټوټې او نورې ګڼې خپرونې جوړوي او ټولنې ته یې وړاندې کوي.په همدې پروډکشن کې تر پنځوسو ډېر ښځینه او نارینه ممثلین په عملي زده کړو بوخت دي.نوموړي په تمثیلي ټوټو طنزیه خپرونو او سټیج ډرامو کې ډېر کار کړی دی.لومړنی تمثیلي ټوټه یې د (ګران افغان) سره په یوه سالون کې ترسره کړه.یاده تمثیلي ټوټه چې لیکوال یې ګران افغان وو نوموړي په کې تراژیدي رول لوبولی دی.ښاغلي مینه پال په څو محلي فلمونو او پروډکشنونو سره هم کار ترسره کړی دی.د عمر تر دې دمه یې ټول ټال په دوه دېرش فلمونو کې د یو تکړه ممثل په توګه کرکټرونه لوبولي دي. عبدالبصیر مینه پال تر اوسه مختلفې ډرامې او تمثیلي ټوټې لیکلي چې عبارت دي له (ولور،رشوت،سیاسي بعث،درواغجن،مغروره،میله،بدنامي او رواج) د یادونې وړ ده چې نوموړی خپلې تمثیلي ټوټې په مختلفو ټولنیزو رسنیو لکه یوټوب، فیسبوک، انستګرام، ټویټر، ټیک ټاک کې خپروي.د نوموړي د تمثیلي ټوټې یوه بیلګه په مذهبي تمثیلي ټوټه کې راوړل شوې ده،نو دلته یې د بېلګې له راوړلو ډډه کوو.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

په ټولنه د تمثیلي ټوټې اغېزې

هره ټولنه جلا او ځانګړی فرهنګ او کلتور لري،یوه ټولنه له بلې د بیلوالي یوه لاره هم همد ټولنیز رواجونه،کلتورونه او عادتونه دي.که مونږ اسیایي او په ځانګړي ډول افغاني ټولنه وغواړو له اروپايي یا امریکایي ټولنې سره پرتله کړو،نو ډېر زیات توپیرونه به سره ولري.په اروپايي او امریکایي ټولنه کې لوڅ سر ګرځېدل کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

عيب او شـــرم نه دی،خو په افغاني ټولنه کې د اســـلامي او فرهنګي اصـولو سـره په ټکر کې راځي او څوک دا جرت نه شـي کولی،چې په عام بازار او لارو کوڅو کې لوڅ سر وګرځي.

همدارنـګه که اروپايي،امريـکايي،پنجابي،ايراني،اردو يا نوري ډرامې راواخلو او افغاني ډرامو،فلمونو،سـريالونو او يا هم تمثيلي ټوټو ســـره پرتله کړو،ډېر زيات او د پام وړ توپيرونه لري.د هرې ټولنې کلتور او فرهنګ په هماغه ټولنه بنــــه د تطبيق وړ دی.که مونږ هندي تمثيلي ټوټې وګورو او له خپلو ســـره يې پرتله کړو د ځمکې او اســـمان فرق لري.د هرې ټولنې ادبيات او کړه وړه د همـاغې ټولنې پـه خلکو بنه اثر کولی شي.اوس راځو دې خبرې ته،چې په افغاني ټولنه کې،چې اسلامي اصول،کلتوري او فرهنګي محدوديتونه او ناسم رواجونه حاکم دي په داســـې ټولنه تمثيلي ټوټه څرنګه اغېزې لري؟ ګټه يې ډېره وي که تاوان؟ايا خلک ترې مثبت اړخونه خپلوي که منفي د موضـــوع په دې برخه کې به په همدې مسـايلو بحث وکړو او روښـانه به شــي،چې د تمثيلي ټوټو مثبتې اغېزې ډېرې دي که منفي؟ او څرنګه کولی شـو،چې له هر شي يا هر هنر نه مثبت اړخونه خپل کړو او منفي ته يې شا کړو.

د تمثيلي ټوټې مثبتې اغېزې

په دنيا کې ډېر کارونه او اعمال داســـې وي،چې مثبتې او منفي اغېزې لري.که مونږ د پښتنو رواجونه او دودونه وګورو،ځېنې يې مثبتې او ځينې يې منفي تـاثير او اغېز ې لري. کـه لنـډې کيســـې او ناولونه ولوسـتل شــي،په هغې کې هم ځينې منفي او مثبت کرکټرونه او مـکـالـمـې شـــتـه،چې دواړه اړخـونــه پــه کـې لـيـدل کـيـږي.کـه فلمونه،ډرامې،ســـريالونه او تمثيلي ټوټې وګورو په هغې کې هم ځينې اړخونــه مثبـت او ځيني يې منفي دي.پــه ځـانګړي ډول اوســـنۍ ډرامې،فلمونه او سريالونه په ښکاره مثبتې او منفي اغېزې ښندي.اوس خبره د تمثيلي ټوټې ده،چې تمثيلي ټوټه په ټولنه او په ځانګړي ډول په پښـــتنه ټولنه کومې مثبتې اغېزې لري او څومره مو ترې ګټه اخيســـتې ده.مونږ پــه تيرو بحثونو کې وويـل،چې لومړنۍ تمثيلي ټوټـه اســـتـاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالاكبر خان اكبر وليكله ،هلته هغې تمثيل په خلكو دومره مثبت اغېز وكړ،چې په خلكو كې يې د ازادۍ شعور او فكر پيدا كړ.د خدايي خدمتګار تمثيل،خو په خلكو دومره مثبت اغېز وكړ،چې د خدايي خدمتګار په لسګونو پلويان د وخت د ظالم نظام لخوا زندانونو ته ولېږل شـو.دلته په بره پښـتونخوا كې،خو يې په خلكو دومره اثر او اغېز وكړ،چې غازي امان الله خان په خپل وخت كې د تمثيلي ټوټو د ننداړو لپاره تياترونه او د ننداري ځايونه جوړ كړل.د امان الله خان په وخت كې د (فتح ټل) په نوم يوه تمثيلي ټوټه ننداري ته وړاندې شـوه،چې خپله غازي امان الله خان يې هم ننداري ته ناست وو.په خلكو يې دومره مثبت اغېز او تاثير وكړ،چې د انګريز په خلاف بغاوتونه رامنځ ته شـو.همدارنګه همدا تمثيلي ټوټې دي،چې زمونږ د ټولنې لګام او واګې يې په خپل لاس كې نيولي او له ډېرو ناوړو كارونو يې منع كوي.په اوس وخت كې تر ډېره د ولور اخيسـتلو رواج،په بدو كې د لوڼو وركولو رواج،زيارتونو ته د تګ او د زيارتونو تېرې په خپل بدن وهل او هلته زانګو تړل.... او دې ته ورته نور ډېر رواجونه او رسـمونه دي،چې تر ډېره له منځه تللي دي.دا كه يو خوا د علماو بركت دی،نو بلخوا د همدې تمثيلي ټوټو په مرسـته ياد رواجونه په كراره كراره له منځه ځي.همدارنګه د همدې تمثيلي ټوټو،ډرامو او ځينو اصـلاحي فلمونو په مرسـته،د ټولنې ډېرې ناخوالې خلكو ته ښـودل كېږي،چې زياتره خلک ورته متوجې كوي.ځينې تمثيلي ټوټې او خپرونې دي،چې د ځينو سياسيونو د كنټرولو لپاره ښه وسيله ګرځېدلې ده.همدا تمثيلي ټوټې دي،چې د ځينې دولتي چارواكو د منفي كړنو مخه يې تر يوه حده نيولې ده.كه د ځينو رسنيو تفريحي خپرونې وكتل شـي او په هغې كې تمثيلي ټوټو ته پام وشي،نو زياتره اصلاحات او سمون يې په خلكو كې راوسـتې دی.همدا انتقادي تمثيلي ټوټې او خپرونې دي،چې خلک يې خپلو منفي كړنو ته متوجې كړي او هر څوک كوښـښ كوي،چې تر ډېره له هغه كارونو ځان وساتي،چې په ټولنه كې خلكو ته بد ښكاري.د دې موضوع د پايلې په توګه ويلی شو،چې تمثيلي ټوټې كه كوميډي وي كه تراژيدي او كه دواړه يوځای وي،خو د ټولنې د اصلاح او سمون په

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې ښــکاره او په زړه پورې مثبت فکر او مثبت بدلون راوســتی دی.

د تمثیلي ټوټې مفني اغېزې

مخکې مو هم یادونه وکړه،چې په ژوند کې ډېرې کړنې داسې وي،چې پــه ټولنــه خپلې مثبتې او منفي اغېزې ښــــندي.تمثیلي ټوټه،ډرامه،فلم او ســــریالونه که له یوې خوا په ټولنه مثبتې اغېزې کوي،خو منفي اړخونه هم لري او ټولنه کې ځینې داســـې ځوانان هم شــته،چې ډېر ژر منفي اړخونه خپلوي.دا،چې دلته خبره د تمثیلي ټوټې او د هغې منفي اغېزې دي،نو دا معلومــه خبره ده،چې زمونږ ټولنـه د علم په لحاظ ډېره وروســـته پاتې ده.دلته که هر څه راځي،نو تنکي ځوانان یې نســبت مثبت اړخ ته منفي ته ژر متوجې کېږي.ښــې بېلګې یې د کوزې پښتونخوا د پښتو فلمونو او ډرامو اغېزې دي.کله،چې هلته کوم نوی فلم یا ډرامې راځي،پر پرده له ښودلو وروسـته په ټولنه کې د هماغه ډرامې یا فلم منفي کرکټرونه دومره ډېر شي،چې انسان حیران شــي،چې دا ټولنه ولې داسې کوي.که تاسو ته یاد شـي،کله چې په کوزه پښتونخوا کې د سواتي په نوم کوم کرکټر فملونو ته راغی،یوه پایڅه یې پورته او بله خکته وه،نو ډېرو ځوانانو په لارو کوڅو کې هماغه شــان ځان جوړ کړ او ډېر ژر یې یاد تمثیل په خپل ځان عملي کړ.

یا که په افغانستان کې د ځینو انځوریزو رسنیو سریالونو ته پام وکړو،کوم کرکټر یا لباس چې په یاد سریال کې راشي.په سبا یې هلکان او نجونې هماغه شـان ځان جوړي او په ټولنه کې ورته ځان ډېرلوړ او با کرکټره ښـــکاري،حال دا،چې دا په ټولنه ډېره بده او ناوړه اغېزه ده.همـدارنګـه پـه ځینو تمثیلي ټوټو او ډرامو کې داســـې کرکټرونـه راځي،چې هغه منفي وي،خو د ټولنې د اصـلاح او سـمون په خاطر یې تمثیل کول یا لوبول ډېر اړین وي،خو د ټولنې تنکي ځوانان یې د مثبتو پر ځای منفي ته زر فکر کوي او هغه په خپل ځان عملي کوي.ښه مثال یې،د طلوع تلویزون د (شــبکــه ای خنـده) د خپرونې تمثیلي ټوټې دي،چې هغه د اصـــلاح او ســـمون لپاره ځینې مکالمې او کرکټرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي،خو ځوانان په ځای د دې،چې مثبت اړخ يې وسنجوي منفي ته يې مخه کوي او ټولنه د بدبختی خوا ته بيايي.

دې ته ورته نورې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې شته،چې په ټولنه کله کله منفي اغېز کوي،خو په دې برخه کې عامه پوهاوي ته اړتيا ده. او دا د کورنۍ مسؤوليت هم دی،چې خپلو اولادنو ته وروسته له ډرامې يا تمثيلي ټوټې دا يادونه وکړي،چې په ياده ډرامه يا تمثيلي ټوټه کې پلانکی کرکټر يا مکالمه سمه نه ده او د اصلاح او سمون لپاره يې بيا د خپلو اولادنو ته لارښوونې وشي،چې له بده مرغه زمونږ په ټولنه کې د اولادنو په روزنه کې په هغه اندازه چې لازمه ده کار نه کيږي،نو د دې موضوع د پايلې په توګه ويلی شو،چې هره تمثيلي ټوټه،ډرامه،فلم،سريال او نورې کړنې مثبتې او منفي خواوې لري او کوښښ بايد وشي،چې د مثبت اړخ په اړه يې فکر وکړو او منفي ته يې شا کړو.ځکه دا ټولنه سمون ته اړتيا لري او همدا ننداريې او ډرامې دي،چې د ټولنې د سمون لپاره ليکل کيږي او بيا ننداريې ته وړاندې کيږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم ځپرکی

د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج

د موضـــوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې،چې ايا تمثيلي ټوټه او ډرامه د پرتلنې وړ ده کنه؟او دا به هم روښـــانه او معلومه شـــي،چې ډرامه څه شـــی دی او تمثيلي ټوټه.په دې موضـــوع کې به دې ته هم اشـــاره وشـــي،چې لومړنی ډرامه چې په لرغوني يونان کې رامنځ ته شـوې ايا ډرامه ده که تمثيلي ټوټه دې ټولو پوښـتنو ته به د موضـوع په دې برخه کې په تفصـيل سـره ځوابونه پيدا او پرتلنه به يې سـره وکړو او همدارنګه په ډرامه کې به هم په تمثيلي ټوټه لنډ هر اړخيز بحث او څېړنه وکړو،دا چې تمثيلي ټوټه په تېرو بحثونو کې واضـحه او پېژندنه يې وړاندې شـــوه،نو دلته يې له پېژندنې تېرېږو او د ډرامې په پېژندنه به پيل وکړو.

د ډرامې لنډه پېژندنه

دادب ددې بښـــکلي صـــنف دانوم ((ډرامه)) د يوناني ژبې ټکي څخه اخيستل شوی دی ډراو په يوناني ژبه کې عمل ته وايې ډرامه اوعمل د يو بل سره تړلي څيزونه دي.(رضا ،۱۹۹۵ : ۷).

د ادب تيوري نومې اثر ليکوال پوهاند جمشـيد رشـيدي په خپل کتاب کې د ډرامې په اړه ويلي دي چې: (ډرامه د يوناني لفظ ډراو نه اخيسـتل شـوې ده،چې مانا يې عمل يا په کولو سـره ښـودل دي.او دغه وجه ده ،چې په خالص ادب او ډرامه کې فرق ښکاره کوي.).(رشيدي بېنوا ،۱۳۹۱: ۱۴۹)

دنثري ادب ډولونو ليکوال يې په خپل کتاب کې د ډرامې په اړه وايي (ډرامه يوناني ژبې د ډراو د کلمې له ريښـې څخه د ((عمل او کړنـې)) معنا لري ،په انګليسـي ژبه کې مشـتق شـوې کلمه ده چې لغوي معنايې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګونو: تمثيل،نمايش او ننداره ښودلې ده.په ادبي اصطلاح ډرامه د نثري هنري داستاني ادبياتو يو ډول دی،چې ادبپوهانو يې د پېژندنې په اړه بيلابيل تعريفونه،توضيحي او تشريحي يادونې او څرګندونې کړې دي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۱۳۶).

د ډرامې په اړه مختلف نظرونه او اندونه وړاندې شوي ،چې دلته به د څو تنو نظرونه راواخلو چې ډرامه څه ته وايي د دوی د نظرونو وړاندې کول هم اړين دي.

۱- يونانيي ليکوال سيسرو د ډرامې په اړه خپل نظر داسې څرګندوي:دژوند نقل ددود دستور ائينه اودريښتينوالی يعنې دحقيقت عکاسی ته ډرامه ويلی شي.(رضا ،۱۹۹۵ : ۸۶).

۲- سارسي يو بل ليکوال دی،چې د ډرامې په هکله وايي : مونږ دډرامې فن تعريف داسې کوو چې داديو څو عناصرو مجموعه ده چې د هغو په مددمونږ ژوند په تهيټرکې پيش کوو. اودتماشګيرو دولس څوګنې ته دحقيقت يوتت غوندې تصوير وړاندې کوو.

۳-کالرج بيا د ډرامې په اړه خپله خبره په دې ډول کوي :ډرامه د حقيقت نقل دی دفطرت پيښې دي .

(هاشمي ،۱۳۹۴ : ۱۳۶).

۴-هيډلن د ډرامې په اړه خپله خبره داسې راغبرګوي: په ډرامه کې په سټيج د واقعاتو ښودنه داسې کيږي،لکه څنګه چې د دوی پيښدل پکار دي،نه داسې لکه څنګه چې پيښ شوي دي.(شهسوار ،۱۳۸۱: ۱۸).

۵_شکسپير بيا وايي چې دنيا ټوله په مثال ديو سټيج ده ټول سړي او ښځې لوبغاړي دي دوی په دې سټيج ځي راځي او يوکس په خپل وخت ګڼ کارونه کوي . (واجد ،۱۳۹۵:: ۱۳۶).

۶-حمزه شينواری چې د غزل بابا او په نثر کې د ډرامو تکړه او پوه هنر مند او ليکوال دی. د ډرامې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي: مونږ ديو قام دتمدن تهذيب او ذهني ارتقا اندازه دهغه ملک دډرامونه کولی شو.

۹- اروابښاد عبدالخالق خليق صاحب د ډرامې په اړه وايي چې: ديومقصد داظهار لپاره ډرامه ډيره موثره طريقه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهنراوادبیـاتو پـه تـاریح کې دډرامې پـه هکلـه اودډرامې دپیدایښـت په هکله ډول ډول نظریات موجوددي .خوداخبره لا تراوسـه سـپینه او ځرګنده نه ده اونه چاپه بشـپړه توګه لوځه کړې چې دهرچا لپاره دمنلووړوي .چې ډرامه دبشـــر په تاریخ کې څه وخت اوچیرته رامنځ ته شــوې ده ؟ خورازرازنظریات شـــته چې ځینې نظریات په ځانګړي توګه یوه ټاکلې زمانه په ګوته کوي، لیکن له ځینو نظریاتو نه دانشي جوتیدای چې بیخي او بلکل دې داسې وي. دساري په تو ګه یوه ډله پوهان وایي :

کله چې ځینې فلمونه لیدل کیږي اوبیا په هغو کې ځینې مذهبي نڅاوې ګورو ســـړی فکرکوي چې لومړی ډرامه به البته په همدې بڼه موجوده وه که څه هم دا فلمونه د ځینې لرعون پیژندونکو لخوا دځینو نښو نښانو له مخې انځورګری دهنر په برکت جوړ اوممتاز شوي دي.(د دوران طلایي تیـاتر) کتـاب لیکوالان هم ددې نظریې ملاتړ کوي. چې(کنث مک ګوین)(او رویلیام ملنتز) نومیږي. بیاهم دیوې ریښتینې ډرامې نوم نشـــو ورکولای خو ځینې ځانګړي ډراماتیک حرکتونه چې دهغه وخت په انځور ګرۍ کې شـــته چې لیدلا ی یې شـــو.دځینو نښـــو نښـانوله مخې داسـې هم ځرګنده شـوې ده چې دمیلادنه سـوونه سـوونه کاله د مخه داتن په ښـارکې ډرامه وه چې دیو پرمختللې ډرامې او تیاتر شته والی ښایي ، نو پوښتنه پیداکیږي چې ولې داسې اسناد په واک کې نشته تر څو په یقیني ډول سره دانظریه دهر چالپاره دمنلو وړشي.لیکن دمیلادنه تقریبا پنځه ســـوه کاله پخواچې دادمنلو هم ده دیونان ډرامه دهنري او ادبي شـهرت لوړې پوړ ۍ ته رسـیدلې وه . ((پدې عصـر کې دومره سـتر ډرامه لیکونکي تیرشـوي دي چې یوا ځې د انګلسـتان شکسپیر اود فرانسې راسین له هغو سره سیالي کولای شي . دلرغوني یونان دتراژیدۍ سـتر لیکوال (ایسـګلیس ٤٥٦ - ٥٢٥) سـوفو کلیسـز ٤٥٦ _ ٤٩٦) او (یورپیدیس٤٠٦ _ ٤٨٠) ق .م .دی سـوفو کلسـیز په ډرامه لیکنه کې شـل ځل لومړۍ درجه ادبي جایزه ګټلې ده.(شـهسـوار ،١٣٨١ :: ٨).

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز ديونان په ادبي اوهنري تاريخ کې نورې ډيرې ادبي او هنري څيرې هم شته چې ددوئ هنري او ادبي هڅې چې په خاص او ځانګړي ډول يې ددرامې هنري ژانرته سرته رسولې دستاينې وړدي. لکه: شيلوس او ارستو فانس او نور .داشيلوس په وخت کې ديونان داتن په ښار کې يو هنري فستيوال رامنځته ته شوچې بيا هرليکوال خپل هنري اوډراماتيک اثارکانديد کړل ...ويل کيږي چې اشيلوس پوره نوي (۹۰) ډرامې ليکلي چې ددغه ډراموپه لړکې ديارلسو (۱۳) ډرامو لومړئ درجه جايزه ګټلې ده. په هغه وخت کې به کله چې چا جايز ه وګټله نو بيابه يې دسروزرو تاج ورکاوو او يا دسپينوزرو تاج.ځينې بيا ددې نظرپلوي دي او په دې ټينګارکوي چې لومړئ ډرامه ((اسکای لس)) ليکلې ده اوددرامې نوم يې ((سپلي اينټ)) ده . ځينې وايي چې داډرامه ((دسليټ نوميږي چې داتن په ښارکې ستيج شوې وه)) .

يوه ډله پوهان بياپه دې ټينګارکوي چې په (۵۳۵) پنځه سوه پنځه ديرش ق م کې د(تس پيس) په نوم يوتن فنکار په يونان کې يوه ډرامه اجراکړه چې دغه تن دجهان اونړئ لومړی اکتورګڼل کيږي .

ويل کيږي چې دهغه وخت اکتورانو اولوبغاړو به يو ډول ځانګړي ماسکونه دهرې صحنې مطابق په مخ غوړول او هم به يې له هرې صحنې سره خپل کالي بدلول داځکه چې مختلفو رولونو کې به يې برخه اخيسته .ددې لپاره چې ننداره چيان يې ونه پيژني .

که چيرې ددغو ادبي اوهنري شخصيتونو کوم چې دمخه يې يادونه وشوه ، اثارو اوداثارو نوښت ، پايښت او پرمختياته ځوک ځير شي چې په هغه وخت کې هنري جايزې ورکول کيدې او فيستوالونه جوړيدل نو دې نتيجې ته رسيږي چې له دوئ نه دمخه هم هرو مرو ددرامې هنر موجود وو داځکه چې دامسابقې ددرامې دهنر يو پرمختللي بڼه ښايي.

له بده مرغه هيڅ يوه ليکوال هغه وخت داتکليف په ځان نه دی منلی اوياورته متوجې شوی نه دی چې دهغه وخت ډرامه، ددرامې هنريت ددرامې څرنګوالی ،ددرامې بڼه او ځانګړتيا څه ډول وه ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وليکي . په خواشــينۍ ســره چې څه نه دي ليکل شــوي ترڅو دهغه وخت په هنري ځانګړنه او ټولنيزو شــرايطو څوک پوه شــوي واى- داځکه چې ډرامه هم دنورو هنري ژانرو په څېريوداســې هنردى چې يوټاکلى زمان په ګوته کوي.

د ((فيورټي))خبره هغومره چې معــاصــــراو ســــني ليکوالانو اوهنرمنـدانودڅونـد لـه هر اړخيزو ځـانګړتيـاوڅخـه خبريو دلر غونو ليکوالانو دژوند دحالاتوپه باب بشپړ معلومات نه لرو.

ريښـــتيـا کـه چېرې موږ د ځينو ليکوالانو چې نړيوال او جهـاني شـــهرت هم لري د زيږيدو يا مړينې نيټه په ســمه توګه تر لاســه کړو- ځينې وخت د ځنيو شـــخصـــيتونو په هکله مشـــکله کيږي . مثال: د ســوفوکليز د زيږيدو نيټه که چېرې په ريښــتنې توګه تر لاســه کړو نو ځکه به بريالي نه شـــو چې ځينو څېړنکو دده د زيږيدو په هکله ډول ډول نظريات ليکلي دي .

له پورتنيو څرګندونو او نظرياتو څخه ښــکاره شــوه چې ډرامه دځينو اســنادو او مدرکونو له مخې د ميلاد نه تقريباً پنځه پيړۍ د مخه ښـــه پر مختللې ډرامه موجوده وه او ددغې نيټې په شـــاو خوا کې ځنې اسناد هم تر لاسه شوي دي او هغه هم د يوې پر مختللې ډرامې په باب که د يونان نه راتير شــو او بيادمصــر ډرامې په هکله نظريات واورو هلته خو بيخي خبره د ميلاد نه پخوا زرګونو کلونو ته رسيږي .

پوهانو او څيړونکو څرګنده کړې ده چې د ډارمې هنر د ميلاد نه څلور زره کاله د مخه په مصــر کې ليدل شــوى دى . دمصــر د اثارو او نښو نښانو نه ښکاره ده چې په هغه ملک کې ناټک دوه زره ياکيداى شي درې زره کاله قبل مسيح موجود وو.))

که چېرې د مصــر لرغونې تاريخ ته سـرى ځير شــي نو بيا به دې نظر ته د شـــک په ســـترګه ونه ګوري دا ځکه چې ځينې د نظر خاوندان په ځانګړه توګه ځنې فيلســوفان په دې عقيده دي چې له نن نه زرګونه کاله پخوا لو مړني نظريات چې فلســـفي رنګ يې لره په ((مهروبابل)) کې را منځ ته شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فلســـفې نظريات ((د ديمو کرت)) څه چې آن ((چاروا کي)) او به خاوره ، باد، اور او د هندو چين د فلســـفي نظرياتو نه بيا هم لس ګونې پيړۍ دمخه موجود وو .چې اوس هم دا نظريات د ((مهر وبابل)) فلسفي په نوم شهرت لري.

دا چې زرګونه کاله پخوا د فلســـفې داســـې پيچلي نظريات موجود وو نو له حقيقته به لرې نه وي چې د ډرامې هنر دی هم هغه وخت کې موجود وي .!؟ خو بيا هم همغه خواشـــينونکی خبره چې ليکلي اســـناد د ډرامې د هنر په هکله په مصـــر کې هم موجود نه دي .

ځنې پوهان او لرغون پيژندونکي له دې نه هم وړاندې ګوري او په دې نظر دي چې ښـــايې د ډرامې تاريخ او نېټه له دې نه هم وړاندې وي او دومره وړاندې چې کله انســـانانو معاشـــرتي او ټولنيز ژوند پيل کړ او په هغه وخت کې د خپل محيط او چاپيريال په بنا سـره ابتدائی او لومړنی لوبې او مســـتي اجرا کولې نو پـه دغـه وخت کې بـه د دوی لومړنيو لوبو کله کله ډراماتيکه بڼه او شکل غوره کاوه .

خبره په ټولنيز او اجتماعی ژوند رايادە شـوه او ريښـتيا ده چې د ټولنيز ژوند هســـتي ډيره پراخه ده او په دغه پراخ ډګر او ميدان کې هر څه شـــته کيږي ، د مادي فرهنګ تـه ســـر بيره معنوي فرهنګ هم غوړيږي ، ادب او هنر هم غوړيږي دا ځکـه چې هنر د ټولنيز او اجتماعي شـــعور شـــتمني جوړوي او د ډرامې هنر هم د ټولنيز او اجتماعي ژوند د بېلا بېلو اړخونو هغه هنداره ده چې دژوندانه دحالاتو ژوندي تصويرونه په کې ليد لای شو.

انسانانو د خپل ټولنيز پيدايښت له مخې مخکې له هغې چې په خبرو پيل وکړي او خپلې ګډې ســـونزې او مشـــکلات د خبرو له لارې حل کړي.
او يا دخپل محيط او چاپيريا ل او زمانې د حالا تو څخه خبر تيا ترلاسه کړي ، يادا چې ځان او جهان وپيژني. نو د تمثيل په بڼه به يې له بدن د غړو دحرکاتو په واســـطه خپل مطلب بياناوه ... تر هغې چې غږن غړويې وده او تکـامـل وکړ. اوس هم د کوچنيوالي پـه زمـانـه کې د همدغو حرکاتو په اســـتفاده کوچنيان د بدن د غړو له مخې خپل مطلب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرګندوي- نو ځکه ځېرونکي په دې ټينګار کوي چې د تمثيل هنر انسان ته تر بل هر هنر څخه ډير نږدې دی.ددې ټولو خبرو سره سره د نظر خاوندان دې نتيجې ته رسيدلي او هغه اسناد او مدارک چې په لاس کې دي دا ښايي چې په واقعي ، بشپړه او سمه بڼه (شکل) ډرامه د ميلاد نه پنځه پيړۍ د مخه په يونان کې رامينځ ته شوې ده . او بيا يې پر مختيا او پراختيا موندلې ده. له دې وروسته ډرامه د نړيوال او جهاني شهرت له مخې يونان په خاوره کې منحصره نه پاتې کيږي بلکي په نورو هيوادونو هم اغيزه او تاثير کوي لکه روم ، اسپانيا، انګلستان ، فرانسه او همداراز دهندوچين سنتي ډرامې هم له همدې بابته متاثرې شوې دي .(معين ،۱۳۸۲: ۸).

دهندوستان د هنر اوادبياتوپه تاريخ کې تقريباً دوه زره کاله وړاندې دډرامې هنر ډېره ترقي اوپرمختګ کړی وو اودمذهب په خپرولو کې يې لويه ونډه اخيستې وه. له همدې ځايه دډرامې هنر اندونيشيا، چين اوجاپان ته ورسيد. بيا دغه هنر ډيره پراختيا وموندله .ويل کيږي چې دنړۍ دټولونه لومړنی کتاب دډرامې دهنر په هکله سنسکريټ ليکل شوی دی .د((بهرت مني)) ناتيه شاستو دډراماييي ادب لومړې مستند کتاب ګڼلې شو.په سنسکريټ ډراموکې سندروته هم ځای ورکړ شوی وو اود سنسکريټ بهترينه شا عري په ډراما يې ادب کې موندلای شو- دستسکريټ ښه ډرامه ليکونکي :ااشوکهوس ، بهاس ،سومل ،شودرک ،کاليداس ،دهرش ،دبهوبهوتي اودوشواکهاوت دي .کاليداس هغه څوک دی چې دنړۍ اوجهان دنورو ليکوالواوهنر پوهانو په ځيرنړيوال شهرت لري .چې د((شکنتلا))ډرامه يې له ډيرې ستاينې وړده . اريايانوهم په ويدي اويستايي عصر کې ځينې داسې لوبې دودونه ،عنعنوي اوفلکلوريک حرکات درلودل چې دتمثيل هنر ښيګڼې په کې له ورايه ترسترګو کيدې دسوما او فوما دراټولولودود داپه ګوته کوي چې دتمثيل هنر په ار يايي ټاټوبي کې له ډيرې پخوانه دود وو..... ويدي سره رودونه اوپه اويستاکې دارباب الانواعولمانځنه دبيلګې په توګه يادولې شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته بحث کې مو په دې خبرې وکړې،چې ډرامه څه شی ده؟څنګه او د کومې اړتیا له مخې رامنځ ته شوه او د تاریخ په اوږدو کې یې څنګه پرمختګ وکړ.پوره بحث به په همدې راونغاړو،چې انسان کله پیدا شو،نو ډرامې هم ورسره سر راپورته کړ او تر ننه یې خپل ګامونه لا پسې ګړندي کړي دي،خو یوه خبره د یادونې وړ ده او هغه دا ،چې کوم کومه لومړنۍ ډرامه یادوو هغه هماغه تمثيلي ټوټه ځکه چې په تمثیل کې یوه خبره ډېره واضحه ده چې د سټیج پر سر د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه خپرېږي او هره تمثيلي ټوټه په یوه پرده کې پای ته رسیږي،خو ډرامه کېداشي ډېرې پردې اوصحنې ولري یا په بله وینا تمثيلي ټوټه یوه لنډه موضوع رانغاړي،خو ډرامه ډېرې موضوګانې په خپله لمن کې رانغاړي او ځای ورکوي او یا هم په بله وینا د تمثیل لمن لنډه او تنګه ده او د ډرامې لمنه پراخه ده او ډېر موضوعات په کې ځای کولی شو.

په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې څرکونه

د موضوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې،چې ایا په یوه ډرامه کې تمثيلي ټوټه راتللی شي کنه؟ په دې برخه کې به د ځینو ډرامو نومونه راوړو،چې په هغې کې د تمثيلي ټوټو یا ننداړو څرکونه لیدل کیږي،همدارنګه په دې به هم بحث وشي،چې څه اړتیا ده،چې په ډرامه کې دننه کومه تمثيلي ټوټه راوړل شي.د دې موضوع بحث مو همدې خبرې ته ځانګړی کړی او په تفصیل سره به پرې بحث وکړو.په ډرامه کې کله کله ځینې برخې داسې وي،چې د تمثيلي ټوټې بڼه او شکل لري او دا کار د دې لپاره کیږي،چې په ډرامه کې یو نوی اړخ راپیدا شي او لیدونکي،نور هم ځان ته حیران او راجلب یې کړي،نو لیکوال دا کار کوي،څو په ډرامه کې دننه یوه بله صحنه یا تمثيلي ټوټه وړاندې کړي.ډرامه که څه هم د څو صحنو څخه جوړیږي او هره صحنه یې یوه تمثيلي ټوټه ،خو فرق یې دومره دی،چې ډرامه څو کیسې یا څو موضوګانې په خپله لمن کې رانغاړي،خو تمثيلي ټوټه یوه برخه پر مخ وړي او په ډېرکم وخت کې پای ته رسیږي.نو ویلی شو،چې په ډرامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم ځینې برخې تمثیلي ټوټې یا ننداریې لیدل کیږي،د بېلګې په ډول به د (جاله ډوب) ډرامې یوه برخه یا صـــحنه چې تمثیلي ټوټه ده دلته راوړو

جاله ډوب

جالا ډوب په نومې ډرامه چې مزاحیه ،طنزیه او له خندا ډکه ده،چې د فرمان عمرزي په هدایتکارۍ او لیکوالۍ وړاندې شوې،پروډیوسر یې مشـــال خان دی،کمره مین یې هارون نعیم خان دی،ایډیټر یې حســـن جمال دی،د مشـــال پروډکشـــن لخوا جوړه شـــوې ډرامـه ده..یاده ډرامه،انتقادي،اصلاحي او ټولنیز شکل لري او د ټولنې د اصلاح لپاره وړاندې شـــوې،چې په یاده ډرامه کې یوه برخه د تمثیل په ډول راوړل شـــوې.دوه کســـان،چې یو په افریدۍ لهجه خبرې کوي او بل په عادي لهجه خبرې کوي.د افریدي لهجې ولا خور دې بل کس ته واده شـــوي وي،هغه مړه شوې وي،کونډ کس غواړي بل واده وکړي،خو اوښی یې نه پریږدي،خو چې کله کونډ ورته د لس جریبه ځمکې او شـــل لـکه روپیو وړاندیز وکړي،بیا ورته اجازه ورکوي او تمثیل په لاندې ډول پیلیږي.

بېلګه

د تمثیلي ټوټې نوم : (د خور مېړه بل واده به نه کوي)

لیکوال: فرمان عمرزی

لوبغاړي: مهتاب او الیاس

(د خور مېړه بل واده به نه کوي)

مهتاب: میدان له روشـــه،نن بې له تو ســـره کســـم،خو زېما خور لوړه خاورو له.ایتو دې لاســـه،ویریکه ایتو مطلب څه دی.دا کســـه دا راشـــه ماما زوی دې لیونـای دی.

الیاس: خبرې له غوړ کېده.

مهتاب: هن

الیاس: واده کول خو څه جرم نه دی کنه،نو چې ښځه مې مړه شوه نو څه وشو چې بل واده وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهتاب: ته به روته بل واده کوې او دغه دوه خورتې به مې رو له همداسې لغړ ګرځي.

الیاس: هغې له به مم وکم کنه.

مهتاب:ویریکه د سړي بچی شه،ګنې څرمن دو وباسم.

الیاس: خبره خو واوره کنه خیر دی ته خو لړ غوړ شه کنه.

مهتاب: هن وایه څه یایې.

الیاس: ته خو مې خبرې له غوړ شه کنه

(په دې وخت کې لومړی کرکټر دویم کرکټر په سوباړي وهي او د هغې خبرې له غوړ نه ږدي.)

مهتاب: زما خورتېو ته ویدونه کوې کنه که دا سر نه دې بې غم کړم او له تونې نه دې غوخ کړم.

الیاس: کوم یې ورله ته خو غوړ شه زه درته څه وایمه.تاته خو څه پته ده ،چې زما ډېر جایداد دی.دولت راسره څه ډېر دی ،بس یو شل جریبه پټې به تاپسې ولیکم ځنګه دې خوښه ده.او لس لکه روپۍ به هم درکړم.

مهتاب: ته رشتیا یایې ،تا دې خولای ووهي دروغ خو به نه یایې،څه نو زه بې پرې سوچ وکړم.

الیاس: سوچ پرې مه کوه خبره ومنه ګټه دې ده.ماله اجازت راکړه چې بل واده وکړم ژوند خراب دی.

مهتاب: که موله دې دا پټې او پیسې روکړې کنه ،نو خدای دې ستاسو د درې واړو خانه خرابه کړه.،هېو هغوی خروتېو ته مې هیڅ ودونه مه کوه،خو موله موال روکړه.

مهتاب: پیسې در کوم،خو ماته اجازه راکړه.

(په همدې خبرو سره یاد تمثیل پای ته رسیږي.).(فرمان شهسوار ،۱۰ ۲۰م).

د دې موضوع د پایلې په توګه ویلی،چې په ځینو ډرامو یا فلمونو کې ځینې صحنې،د تمثیلي ټوټو یا ننداړو بڼه لري او د اړتیا په صورت کې لیکوال کوښښ کوي،د لیدونکو د تلوسې د زیاتوالي لپاره په ډرامه کې یوه داسې نوې صحنه وړاندې کوي،چې اوریدونکي د ډرامې تر پایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې له ځان سره وساتي او ليدونکي ستړي نه شي،نو ځکه ليکوال دا کار کوي.

د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه

د ډرامې او تمثيلي ټوټې په پېژندنه مو په تيرو بحثونو کې زياتې او په بشپړ ډول بحث وکړ،پېژندنې مو وړاندې کړې او د نورو ليکوالو او پوهانو نظرونه مو هم وړاندې کړل.اوس بحث دا دی،چې ايا تمثيلي ټوټه او ډرامه دواړه يو شی دی او که کوم توپير او د پرتلنې وړ بحث لري.ډرامه او تمثيل دوه بيل هنري ژانرونه دي،که څه هم ځينو ليکوالو او پوهانو دواړه يو ډول ژانر بښودلی،خو په اصل کې تمثيلي ټوټه يا ننداريک بيل او ډرامه بيل ژانر دی.کله،چې انسان پيدا شو،له هماغه وخته انسان يو ډول نه يو ډول تمثيل کوي او د ژوند هره برخه جدا جدا پرمخ وړي.که خوشحالي پرې راشي،خفګان په کې نه کوي او که خفګان پرې راشي خوشحالي په کې نه کوي.که په کور کې يې اولاد پيدا شي،دا بيل تمثيل او ننداره ده.په تمثيلي ټوټه کې يوازې يوه موضوع پر مخ وړل کيږي او لمنه يې نسبت ډرامې،سريال او فلم ته تنګه ده.

اصلا د ډرامې صحنې له تمثيلي ټوټو څخه جوړيږي،خو په دومره توپير،چې ډرامه په ځان کې نور موضوعات رانغاړي او تمثيلي ټوټه يا ننداريک يوه موضوع پر مخ وړي.تمثيلي ټوټه او ډرامه داسې دي،لکه لنډه کيسه او ناول.په لنډه کيسه کې کرکټرونه کم،موضوع يې لنډه او وړه وي،خو ناول اوږد او کرکټرونه يې زيات او د موضوعاتو لمن يې پراخه وي،نو په لنډه توګه ويلی شو،چې د ډرامې او تمثيلي ټوټې ترمنځ اړيکې او توپيرونه دواړه شته،د پرتلنې وړ دي،چې په لاندې ډول يې پرتلنه او توپيرونه وړاندې کولی شو.

١: ډرامه اوږده،خو تمثيلي ټوټه لنډه وي.

٢: په تمثيلي ټوټه کې يوه موضوع،خو په ډرامه کې څو موضوعات پر مخ وړل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: په تمثیلي ټوټه کې کرکټرونه کم وي ان کله کله یو کس هم کولی شي،چې یوه تمثیلي ټوټه پرمخ یوسي،خو ډرامه ډېر کرکټرونه لري او په زیاتو لوبغاړو پرمخ وړل کېږي.
۴: د تمثیلي ټوټې موضوع لنډه او تنګه،خو د ډرامې موضوع اوږده او پراخه وي.
۵: تمثیلي ټوټه په یوه صـــحنه کې پای مومي،خو ډرامه له یوې څخه زیاتې صحنې لري او په ډېرو صحنو کې پای ته رسیږي.
۶: د تمثیلي ټوټې لپاره یو ســـټیج یا د تمثیلولو ځای جوړیږي،خو د ډرامې لپاره ډېرو ستیجونو یا د وړاندې کولو ځایونو ته اړتیا وي.
۷: تمثیلي ټوټه اشـاروي یا د لوسـتلو شـکل هم لرلی شـي،خو ډرامه په اشاروي یا د لوستلو په شکل نه شو وړاندې کولی.
۸: پـه تمثیلي ټوټـه کې کلـه کلـه ممثـل خپلـه د خپـل ځـان ډایرکټري کوي،ځکه چې زیاتره وخت تمثیلي ټوټه په ژوندۍ بڼه وړاندې کیږي او ډایرکټر نه شي کولی چې په ژوندۍ صحنه کې یو ممثل ته هدایت یا لارښـــوونه وکړي،خو په ډرامه کې ممثل خپله د ځان ډایرکټري یا لارښوونه نه شي کولی.
۹: تمثیلي ټوټه لږ وخت نیســـي،نو ځکه یې مینه وال زیات وي،خو ډرامه حد اقل له یو ســـاعت څخه زیات وي،نو ځکه ځیني مینه وال ستړي کوي او نه یې خوښوي.
۱۰: په ډرامه کې کیداشـــي ډېرې ســـندرې ورځای کړل شـــي،خو په تمثیلي ټوټه کې ډېرو سندرو ته اړتیا نه لیدل کیږي.
دې ته ورته نورډېر واړه توپیرونه هم کېدای شـــی ولري،خو مونږ د موضوع په همدې توپیرونو بسنه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم څپرکی

پایله

(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) تر سرلیک لاندې علمي،څېړنیز اثر،چې د پوهنملی علمي رتبې د ترفیع لپاره لیکل شوی،چې په پنځو لویوبرخو کې بشپړ شو.د څېړنې د ارزښت،موخې، د څېړنې د مېتود او د موضوع مخینه (شالید) وروسته په لومړی برخه کې د معاصـــرې دورې ته لنډه،خو هر اړخیزه بحث او څېړنه پرې شـوې.د معاصـرې دورې درې پړاونه،روښـانتیا پړاو،ویښـتیا پړاو او اوښـــتون پړاو باندې هر اړخیز بحث شــــوی،چې په دې پړاونو کې د ځینو ډرامه لیکوونکو نومونه هم ذکر شوي دي.

د موضـع دویمه برخه کې په تمثیلي ټوټه بحث شـوی،چې په دې برخه کې د تمثیلي ټوټې تاریخچې باندې مفصـــل بحث شـــوی، په پښتو ادب کې د تمثیلي ټوټې بهیر،د تمثیلي ټوټې پېژندنه،د تمثیلي ټوټې چوکاټ او جوړښـــت او همدارنګه توکي او د لیکنې لار،د تمثیلي ټوټې ژبه او په تمثیلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه باندې هر اړخیز بحث او څېړنه شوې.

د موضـــوع دریمه برخه مو د تمثیلي ټوټې دولونو ته ځانګړې کړې ده،چې په دې برخه کې د فورم له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه،چې په هغې کې ســـټېج تمثیلي ټوټه،راډیویي تمثیلي ټوټه،تلویزوني تمثیلي ټوټه،د لوستلو تمثیلي ټوټه او د محتوا له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه،چې تراژیدي،کومیډي،میلو او تراژیدي کومیډي تمثیلي ټوټې تر بحث لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول شـــوي دي.همدارنګه اخلاقي،ولســـي،د اتلولی،تاريخي،غو ټه لرونکي،مذهبي او اشـــاروي تمثيلي ټوټې هم تر بحث لاندې نيول شوی،چې د ځينو لپاره يې بيلګې هم راوړل شوي دي.

د څېړنې څلورمه برخه چې تر ډېره د موضوع اصـلي برخه هم جوړي په معاصـــر ادب کې تمثيلي ټوټې ته ځانګړې شـــوې، چې پښـــتو معاصـــر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ باندې پوره بحث او څېړنه شوې ده.همدارنګه پښتو ادب کې لومړني مشهور تمثيل ليکوونکو پېژندنه او د ځينو يې تمثيلي بيلګې هم راوړل شـــوي دي او دا چې په ټولنه تمثيلي ټوټه څه اغېزې لري په دې برخه کې پرې بحث شوی دی.

د څېړنې پنځمه او ورســـتۍ برخه د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج ته ځانګړې شـــوې ده.په دغه برخه کې په ډرامه لنډه بحث شـــوی،په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې څرکونه او د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه شـــوې ده او دغســـې دغه څېړنه په پايله،مناقشـــې،وړانديزونو او سرچينو ښودلو سره ياده څېړنه پای ته رسېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

په دې برخه کې هڅه کوو،ټولو هغو انګېرنو او احتمالي پښتنو ته لنډ،خو کره ځوابونه ومومو،چې لوستونکو ته پیدا کېږي.ښایي ځینو دوستانو ته پوښتنه پیدا شي،چې په پښتو ادب کې ډېر نور موضوعات شته،چې باید پرې کار وشي،نو څه اړتیا وه،چې دا موضوع مو غوره کړه. د دې پوښتنې په ځواب کې به زه داسې ووایم چې بېشکه په پښتو ادب کې ډېر نور مسایل هم شته،چې کار پرې وشي،خو پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ دا داسې یوه موضوع ده چې څېړنه او سپړنه یې ډېره اړینه وه او دا ځکه چې هنري نثر ډېر ژر په ټولنه اغېزه کولی شي او په ټولنه کې د سمون یوه ډېره ښه او هر اړخیزه لاره ده،نو ما لازمه وګڼله چې په دې برخه کې کار وکړم او د خلکو او لوستونکو ستونزو ته تر یوه حده حل پیدا کړم.

د دې څېړنې متوقع نتایج دا دي، چې وبه توانېږو د تمثیلي ټوټې په ارزښت او اهمیت پوه شو،تمثیلي ټوټو ته چې پښتو ادب کې چا کار کړی،د هغوی سره به اشنا شو.یوه تمثیلي ټوټه څنګه باید ولیکل شي،کرکټرونه او مکالمې یې څنګه ځای پر ځای شي.د تمثیلي ټوټو په تاریخي بهیر به هم لوستوکي پوه شي. له بله پلوه به د تمثیلي ټوټې یا نندارلیک په غني کولو کې هم مرسته وکړي او په دې اړه به ډېرنوي مسایل او معلومات وسپړي.دا ښکاره خبره ده،چې په تمثیلي ټوټو یا ننداریکونو خورې ورې لیکنې او یادونې شوي دي او په راتلونکي کې به پرې هم کېږي.

،خو دا چې زما موضوع د نورو د شوو کارونو سره څومره توپیر لري او څومره ګټور دی غواړم خپل شوی کار د نورو لیکنو سره په لنډه توګه پرتله کړم.د تمثیلي ټوټې په اړه په ځینو کتابونو کې یادونه شوې او هلته یوازې د تمثیلي ټوټې،پېژندنه،د تمثیلي ټوټې شالید او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینو برخو بحث او سپړنه شوې،د بېلګې په توګه د نثري ادب ډولونو نومې اثر کې،د تمثیلي ټوټې په اړه لنډ معلومات ورکړل شوي دي،خو د تمثیلي توټې په ارزښت،ډولونو،بیلګو... او نورو برخو په بشپړ ډول بحث نه دی شوی. عبدالقدیم پټیال،چې د تیاتر تاریخچې تر عنوان یې یوه مقاله لیکلې ده،یوازې د تیاتر په تاریخي بهیر او په عمومي توګه یې د تمثیلي ټوټو او ډرامو لنډ بحث کړی،په یاده مقاله کې په بشپړ ډول د تمثیلي توټې او په ځانګړي ډول په معاصر پښتو ادب کې د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ په اړه په کې څه نه لیدل کېږي.

دې ته ورته نورو ډېرو مقالو او ځینو لیکنو کې یوازې د تمثیلي ټوټې په تاریخي بهیر لنډ بحث شوی،چې په ډرامه کې یې ور ګډ کړی دی او تمثیلي ټوټه یې له ډرامې څخه نه دی جلا کړی.دلته به د موضوع د لا ښه وضاحت لپاره د ځینو هغو اثارو یا کتابونو نومونه راوړو،چې په یاده موضوع په کې لږ ډېره اشاره شوې ده.د نثري ادب ډولونه نومې اثر لیکوال په خپل اثر کې د تمثیلي ټوټې لپاره د ننداریک نوم کارولی او په دې برخه کې تر یوه حده په تمثیلي ټوټه یا ننداریک بحث کړی،خو په بشپړ ډول یې سپړنه او څېړنه نه ده شوې.د نثري ادب ډولونه چې په کال ۱۳۹۴ لمریز کال د علومو اکاډمۍ لخوا چاپ او خپور شوی،د تمثیل د پېژندنې په اړه په کې هم بحث شوی دی.

همدارنګه محمد اعظم اعظم په خپل کتاب (پښتو ادب کې کردارنګاري) نومې اثر چې په کال ۱۹۹۳ م کې د پېښور پوهنتون ،پښتو اکیډیمی لخوا چاپ او خپور شوی،تمثیلي ټوټه یې په ډرامه ورګډه کړې ،خو ځینې برخې یې داسې دي،چې په تمثیل یا کرکټر یا کردار یې هم بحث لرلی دی.شهسوار سنګروال نیازی،چې په کال ۱۳۷۰ لمریز کې یې د ډرامې تاریخ او فن نومې کتاب د یونیورستی بک ایجنسی لخوا چاپ او خپور شوی،د ډرامې په اړه په بشپړ ډول بحث او څېړنه کړې،خو تر کومه چې په معاصره دوره کې پښتو ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ دی،نو په دې اړه کوم ځانګړی بحث نلري.عبدالرحیم ځدراڼ په خپل اثر ادبي ژانرونه نومې اثر،چې په کال ۱۳۸۵ لمریز کې د الازهر خپرندویې ټولنې لخوا چاپ او خپور

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی په ۲۳ مخ کې یوازې د یادې موضوع د پېژندنې په اړه لنډ بحث شوی،خو په بشپړ ډول په کې څه نه لیدل کېږي.

دې ته ورته په نورو ډېرو کتابونو،مجلو او لیکنو کې د تمثیلي ټوټې په اړه لنډ بحثونه شوي ،خو ترکومه چې پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ دی،په دې اړه په کې کوم ځانګړی بحث او څېړنه نشته او نه ترسترګو کېږي،نو ویلی شم،چې زما لیکنه د نورو د لیکنو سره پوره او جوت توپیر لري او په ځانګړې موضوع بحث او څېړنه شوې ده.

دا څېړنه به د محصلینو او د ادب مینه والو ته نوې مسایل او نوي معلومات مخ ته کېږدي ،همدا لاملونه وو چې زه یې دې ته وهڅولم څو وکولی شم د(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) تر عنوان لاندې موضوع په بشپړ او هر اړخیز ډول وپلټم او څېړنه پرې وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړانديزونه

دا،چې تمثيلي ټوټه د ټولنې يوه اړتيا ده او هره ټولنه ورته د سمون او اصلاح له مخې جدي اړتيا لري او همدا تمثيلي ټوټه ده،چې د ټولنې په سمون کې مهم رول لوبوي،همدې اړتياو ته په کتنې سره زه د دې برخې د وړانديزونو په توګه په شـــماره وار ډول خپل وړانديزونه وړاندې کوم.

۱: د تمثيلي ټوټې د ودې لپاره دې ټول هغه مواد چې د مقالو يا اثارو په ډول خواره واره دي،راټول او چاپ شي.

۲: د تياتر په برخه کې دې،خلکو ته سـمينارونه جوړ او د تمثيلي ټوټې د اهميت په اړه دې اګاهي ورکړل شي.

۳: د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په چوکاټ کې ،چې د پښـتو تياتر په نوم کومه اداره جوړه شـــوې وه،هغه بېرته په منظمه توګه فعاله او د پښتو تمثيل د ودې لپاره دې ځانګړې برنامې جوړې شي.

۴: د افغانستان راډيو تلويزون کې دې پښـتو تمثيلي ټوټو لپاره ځانګړې برنامې جوړې او خلکو دې وړاندې شي.

۵: په افغانستان کې نورې تصويري يا غږيزې رسنۍ ،چې تمثلي ټوټې خپروي بايد کوښښ وشـي،چې د پښـتو کلتور او محدوديتونه په پام کې ونيسي ،داسې نه شي چې د کوم قوم يا ژبې توهين په کې وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې

۱: اعظم،محمد اعظم.(۱۹۹۳م).پښتو ادب کې کردار نګاري،پېښور پوهنتون،پښتو اکيډيمي. مخ:۴۰۱ .
۲: انځور،زرین.(۱۳۷۱ل).په افغانستان کې د پښتو د هنر او داستاني نثر رامنځ ته کېدل او پرمختګ،مقاله.
۳: انشاء،میا سهېل.(۱۳۷۹ ل). دشلمې پېړۍ ادبي ستې،سباون مجله،پنځمه ګڼه،مخ ۲۳.
۴: انعکاس راډيو تلويزون.(۱۳۹۹ل).د میلمنو خپرونه،ننګرهار.
۵: باجوړی،بریالی.(۱۳۹۷ل). د پښتو ادبیاتو معاصر تاریخ د ویښتیا پړاو،کابل:جهان دانش خپرندیوه ټولنه. :مخ ۱۸.
۶: بختاني خدمتګار،عبدالله.(۱۳۶۵). په ننګرهار کې د تمثيلي هنر بېلګې(مقاله)،فرهنګ مردم مجله، دويمه ګڼه،د کتلور دولتي کمیټه،د فرهنګ مردم آمریت. مخ: ۷۷ .
۷: بېنوا،عبدالروف.(۱۳۹۳ل) . اوسني لیکوال بشپړ متن، دويم چاپ ،صداقت خپرندویه ټولنه،کندهار: مخ:۹۹ .
۸: بېنوا،عبدالروف.(۱۳۸۸ل) .اوسني لیکوال ،کندهار: علامه رشاد خپرندویه ټولنه،صحاف نشراتي مؤسسه.مخ:۹۵۴
۹: پټیال،عبدالقدیم.(۱۳۸۳لمریز) ،(ژباړن)،د تیاتر تاریخچه،(مقاله)،هوډ مجله،دوه میاشتنۍ خپرونه،لسمه ګڼه، کندهار: د لوی احمد شاه بابا علمي او کلتوري مرکز.مخ ۴۷.
۱۰: پښتو – پښتو سیند.(۱۳۸۹لمریز) د افغانستان د علومو اکاډمي،د ژبو او ادبیاتو انسټیټوټ:کابل،اریانا خپرندویه ټولنه. مخ: ۲۹۸.
۱۱: پښتو –پښتو تشریحي قاموس.(۱۳۸۳ ل).لومړی ټوک،دويم چاپ،د افغانستان د علومو اکاډمی د ژبو او ادبیاتو مرکز.مخ:۷۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲: ځدران ،عبدالرحيم.(۱۳۸۵ ل).ژباړه،ادبي ژانرونه،الازهر خپرندويه ټولنه،پېښور ،مخ: ۲۳.
۱۳: حسن،عيمد.(۱۳۸۲ل). فرهنګ عميد فارسی،دويم ټوک،پنځم چاپ،مؤسسه انتشارات امير کبير،تهران:مخ۹۰۳.
۱۴: رحيمي،تاج محمد.(۱۳۹٦ ل). په پښتو معاصره دوره کې د ملي ژبو يو بل ته د منظومو ژباړو ژبنۍ څېړنه،د ماسترۍ تيزس. :مخ ۱۳- ۱٤
۱۵: رحيمي،تاج محمد.(۱۳۸۷ل) . يتيم ماشوم،تمثيلي ټوټه،ننګرهار عالي ليسه،ننګرهار.
۱۶: رحيمي،تاج محمد.(۱۳۹۲ لمريز). ناپوهه ډاکټر،مرام راډيو سټيشن سټوډيو ،جلال اباد ښار.
۱۷: رحيمي،تاج محمد.(۱۳۸۹ل). د رواج په لمن کې تمثيلي ټوټه،ننګرهار ولايت د غونډو تالار.
۱۸: رشيدي،جمشيدخان.(۱۳۹۱ل). ادب تيوري،لومړی چاپ،کابل: انتشارات نامي خپرندويه ټولنه،کابل.مخ: ۱۴۹.
۱۹: رضا،افضل.(۱۹۵۵م)،ډرامه،دريم چاپ،يونيورسټي بک ايجنسي،پېښور.مخ:۱۲۶ .
۲۰: رفيع،حبيب الله.(۱۳۶۰لمريز). زرينې ځانګې،د افغانستان د علومو اکاډمۍ،د ژبو او ادبياتو مرکز،زيري جريده.مخ:۹۷.
۲۱: رفيع،حبيب الله.(۱۳۷۱ ل).زرينې ځانګې،د افغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبياتو مرکز،د زيري جريده،مخ:۹۹ .
۲۲: رفيق،محمد رفيق.(۱۳۹۵ ل). د ادبپوهنې بنسټونه،جلالکوټ: ختيځ خپرندويه ټولنه. مخ: ۹۷.
۲۳: روهي،محمد صديق.(۱۳۸٤ ل).د پښتو ادبياتو تاريخ،پېښور: دانش خپرندويه ټولنه.: مخ ٤۵.
۲۴: زړن،جانس خان.(۱۳۹۳ ل). نړۍ وال ادبيات د لرغوني يونان ادبي تاريخ ته يوه کتنه،جلال اباد: مومند خپرندويه ټولنه. مخ: ۵۱.
۲۵: زغم،احمد شاه.(۱۳۹۴ ل). معاصره ليکوالي، د افغانستان ملي تحريک،فرهنګي ځانګه. مخ: ۴۶۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶: زيور، زيورالدين.(١٣٩٤ ل).پښتو ادبياتو اوسنۍ دوره، جلال اباد: مومند خپرندوينه ټولنه.:مخ ٦.
۲۷: سپېدې مجله،پرله پسې ۱۴ ګڼه،د افغانستان کلتوري ټولنه،پېښور ،مخ:۱۸۶.
۲۸: سرور،خان اقا.(۱۳۷۹ ل).تياتر در افغانستان،پېښور.مخ:۴۲ .
۲۹: سنګروال،شهسوار.(۱۳۹۰ل). داستاني او هنري ادبيات، دويم چاپ ،لندن:افغان ادبي جرګه.مخ:۲۵۴.
۳۰: شهسوار ،سنګر وال.(۱۳۸۱ ل). د ډرامې تاريخ او فن (په نړۍ،لره او بره پښتونخوا کې) ،يونيورسټي بوک ايجنسي پېښور. مخ ۱۸.
۳۱: شاهد،اسمعايل.(۲۰۰۱م). يوه دعا به وکړو،نشترهال تياتر،مسافر سي ډي هاوس،پېښور.
۳۲: شير،شيرمحمد.(۱۳۹۹ل). کرونا خپله دې کوه خپله کومه،لمر نړۍ وال تلويزون،د خندا شپه خپرونه،جمعې شپه،ماښام ۷ بجې.
۳۳: شير،شيرمحمد.(۱۳۹۹ل). کرونا ويروسه مړ شې،لمر نړۍ وال تلويزون،د خندا شپه خپرونه،جمعې شپه،ماښام ۷ بجې.
۳۴: شيرزاد،خان فراز.(۱۳۹۷ل). د عبدالروف قتيل خوږياني په منثورو اثارو کې د هنر ونډه،د ماسترۍ تيزس.مخ ۱۲۰.
۳۵: ښادمن،حکمت الله.(۲۰۱۷م). د تمثيلي ټوټې نوم يو موټې افغانستان، د ملي سوداګر حکمت الله ښادمن لخوا په کندهار کې د افغانستان دځلور دېرشو ولاياتو د ښاروالانو لپاره جوړه شوې غونډه،کندهار.
۳۶: غضنفر.(۱۳۸۹).داستانونه.دوه مياشتنۍ مجله.دريم کال –دوهمه ګڼه.
۳۷: فرمان، عمرزی.(۲۰۱۰م)،جاله ډوب، مشال پروډکش.
۳۸: لالاخېل،سيد ضياء الرحمن.(۱۳۹۸ل). چمن ګل داستان،شرق راډيو تلويزون،جلال اباد.
۳۹: مجاهد،عالم زيب.(۲۰۰۰م) .ښه واده دې کړی، نشترهال،مهران سي ډي هاوس.
۴۰: معين، محمد.(۱۳۸۲ ل). ،فهرنګ معين فارسی،څلورم ټوک،شلم چاپ،موسسه انتشارات امير کبير تهران .:مخ ۴۸۱.
۴۱: نا اشنا،ننګيار.(۱۳۹۹ل). د دوبۍ لندن د شرکت خبرتيا،تمثيلي ټوټه،ازادۍ راډيو،د ګوړې اچار خپرونه، کابل فوسټ بکس شميره ۱۴۷۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۲: ننګرهار اخبار.(۱۳۹۷ل). شېږ. دېرشمه ګڼه، د ننګرهار اطلاعاتو او فرهنګ رياست خپروني ارګان، د ننګرهار ازادۍ مطبعه.مخ ۳.
۴۳: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف .(۱۳۸۲ل).هو صيب نه صيب،دانش خپرندويه ټولنه، د پښتی وروستی مخ.
۴۴: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف ،(۱۳۹۸ل).ولې؟ځکه چې!،د ګوړې اچار خپرونه،ازادۍ راډيو، کابل فوسټ بکس شميره ۱۴۷۱.
۴۵: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف.(۱۳۸۵ ل).تخنوم دې،نور نشراتي مرکز،کابل: د پښتۍ وروستۍ مخ.
۴۶: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف.(۱۳۹۸لمريز).د ګوړې اچار خپرونه،ازادۍ راډيو ،فوسټ بکس شمېره،کابل: ۱۴۷۱.
۴۷: نيازی ، شهسوار سنګروال .(۱۳۷۰لمريز). دډرامې تاريخ او فن ،پېښور: يونيورسټي بک ايجنسی .مخ: ۶۱ .
۴۸: واجد،عبدالواجد.(۱۳۹۵ ل).دپښتو ادبياتو (لومړنی،دويمه اودريمه دوره)،کابل: ميهن خپرندويه ټولنه.: ۲۷۸ .
۴۹: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۸۹ ل).د نثري ادب ډولونه،وحدت خپرندويه ټولنه،مخ:۱۹۹.
۵۰: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۳ ل).د ليکوالی فن، پېښور:ميرويس خپرندويه ټولنه.مخ ۹۹.
۵۱: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۴ ل).د نثري ادب ډولونه،د علومو اکاډمي د اطلاعاتو او عامه اړيکو رياست،همايون مطبعه.مخ: ۴۰۸.
۵۲: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۵ل).د ليکوالۍ هنر،پېښور: ميهن خپرندويه ټولنه. مخ: ۲۲۶.
۵۳: هاشمي،سيدفخرالدين .(۲۰۱۷م) ، ته زما د پلار د لاس نخښه يې،ټکان خپرونه، شمشاد نړۍ وال راډيو تلويزون.
۵۴: هېوادمل، زلمی.(۱۳۶۵ل). فرهنګ ادبيات پښتو،دوهم ټوک،کابل.مخ ۲۲۵.
۵۵: يوسفزی، اباسين.(۲۰۰۸م).زيتون بانو شخصيت اور فن،اسلام اباد: پوسټ افس فاونډيشن پريس،خپرندويه ټولنه .مخ:۱۱.
۵۶: @abdurahim44.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې| 175

:۵۷TIKTOK STORE /PASHTO FUNY VIDIOS

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library